

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2019

วัดบ้านเซเวียร์ : สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

สุภาวรรณ ชันดี

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Architectural Technology Commons](#), and the [Environmental Design Commons](#)

Recommended Citation

ชันดี, สุภาวรรณ, "วัดบ้านเซเวียร์ : สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย" (2019). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 9770.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9770>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

วัดบ้านเซเวียร์ : สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BAAN XAVIER : A MODERN ROMAN CATHOLIC CHURCH ARCHITECTURE IN THAILAND

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Architecture
Department of Architecture
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วัดบ้านเซเวียร์ : สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ใน
ประเทศไทย

โดย

น.ส.สุภาวรรณ ปันติ

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.ชมชน พุสินไพบูลย์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิตฺติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.หม่อมหลวงปิยลดา ทวีปริงษ์พร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ชมชน พุสินไพบูลย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โพวาทอง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.วิญญู อารักษ์า)

สุภาวรรณ ปันติ : วัดบ้านเซเวียร์ : สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย. (BAAN XAVIER : A MODERN ROMAN CATHOLIC CHURCH ARCHITECTURE IN THAILAND) อ.ที่
 ปรึกษาหลัก : อ. ดร.ชมชน พุสินไพบูลย์

วิทยานิพนธ์นี้นำเสนอการศึกษาสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งเป็นผลงานการออกแบบของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก ฤทธิชัย อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในปี ค.ศ.1971 การวิจัยเริ่มจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับการผสมผสานความเป็นสากลในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับเอกลักษณ์เฉพาะในสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของประเทศไทย การศึกษานี้ใช้ข้อมูลด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ รวมทั้งการแยกแยะลักษณะสมัยใหม่และลักษณะดั้งเดิมออกจากกัน และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของทั้งสองลักษณะดังกล่าว โดยมุ่งหวังว่าจะนำไปสู่ความเข้าใจแนวความคิดการผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย อันปรากฏเป็นอัตลักษณ์ของวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่าสถาปนิกผู้ออกแบบผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทยโดยเลือกใช้ลักษณะไทยที่เป็นลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมไทยในแต่ละภูมิภาค และเป็นลักษณะที่ใช้กันโดยทั่วไปในสถาปัตยกรรมทุกฐานานุศักดิ์มาประยุกต์ ผสมผสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จนเกิดรูปแบบใหม่ที่มีความเป็นสากลและมีลักษณะไทยแบบกลาง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นของภูมิภาคไหนหรือของชนชั้นใด

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมผสานลักษณะสากลกับลักษณะไทย ในสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การสังคายนาสากลว่าติดกันครั้งที่ 2 ที่สร้างกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยุคสมัยใหม่ 2) นโยบายของรัฐบาลไทย ที่มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติไทย ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกหันมาร่วมพัฒนาสังคมไทยและใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทยมาปรับใช้ในวัดโรมันคาทอลิก 3) แนวทางของคณะเยสุอิต ที่ส่งเสริมการพัฒนาคนรุ่นใหม่ตามแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์ทางกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่ เพื่อรองรับกิจกรรมของกลุ่มปัญญาชนของประเทศไทย และ 4) แนวความคิดของสถาปนิกในงานออกแบบวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งมีมิติของการสืบสาน การปรับเปลี่ยน การคิดใหม่-ทำใหม่ ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งลักษณะความเป็นสากลกับลักษณะดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมไทยและโบสถ์คาทอลิกจากตะวันตก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม
 ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6073371525 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORD: Modern Catholic Church, Baan Xavier, Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya

This research is a study of a complex integration between international and traditional Thai ideas in architecture of Baan Xavier Roman Catholic Church, Bangkok, Thailand, designed by Professor Emeritus Captain Krisda Arunvongse Na Ayudhya in 1971. Drawing research materials from historical documents and interviews with architects and priests, it classifies the character of Modern architecture and traditional Thai characteristics, and analyzes the relationship between both characteristics. The study aims to understand the character of the modern Roman Catholic church in Thailand.

In the aspect of the integration between international and traditional Thai characteristics, the architect selects shared elements of Thai architecture from every region and from all hierarchies of Thai architecture. The architect applies it and integrates Modern characteristics into a new modern architecture style.

The research also identifies 4 factors that are relevant to the creation of Baan Xavier : 1) the Second Vatican Council establishes the conceptual framework for creating sacred spaces in the modern Roman Catholic church; 2) Policy of the Government of Thailand focused on economic, social developing and create Thai identity simultaneously. The Catholic Church in Thailand adopted the ideas and adapted Thai elements in roman catholic churches; 3) The Jesuits's ideas that encouraged the young generation to develop themselves based on liberal democratic concepts. In Thailand, they established Baan Xavier and the student centre in Thailand for Thai Intellectuals who were young people. They participated in the social development in rural areas charities and their free time activities; 4) conceptual frameworks of Professor Krisda were the main idea to integrate Thai identities into the Catholic church, namely inheritance, transformation and reinvention of modern identities in Thailand contexts.

Field of Study: Architecture

Student's Signature

Academic Year: 2019

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจากความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคริสตชนผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ให้คำแนะนำแหล่งสืบค้นเอกสาร และแนะนำบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชมชน พุสินไพบูลย์ ผู้ให้ความกรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และเป็นผู้ตรวจสอบแนะนำเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญที่สุดอาจารย์ได้ช่วยแปลงความคิดที่ยุ่งเหยิงให้กลายมาเป็นตัวอักษรที่เป็นระเบียบ และ รองศาสตราจารย์ ดร.หม่อมหลวง ปิยลดา ทวีปรั้งชีพ ประธานกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โปหาทอง และอาจารย์ ดร.วิญญู อาจรักษา กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์กับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง อาจารย์ชัยบูรณ์ ศิริธนะวัฒน์ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ในการศึกษาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อปัดทวิ วงศ์ศรีแก้ว บาทหลวงวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ซึ่งให้ข้อมูลและเอกสารขั้นต้นเกี่ยวกับอาสนวิหารแม่พระนิรมลหลังเก่า (ปัจจุบันรื้อถอนแล้ว) และช่วยเหลือติดต่อชาวบ้านชุมชนบุงกะท้าวผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างอาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อมิเกล กาไรชาบาล คุณพ่ออัลฟอลโซ แด ยวง และบราเดอร์พันธิรักษ์ เรื่องสวดบาทหลวงประจำวัดบ้านเขเวียร์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดบ้านเขเวียร์

ขอขอบพระคุณหอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ให้คำชี้แนะ และการเอื้อเฟื้อเอกสาร จากอาจารย์พุดพิงค์ พุดตาลศรี

ขอขอบพระคุณ อดีตสถาปนิกและพนักงาน บริษัท คาซ่า จำกัด ทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลและเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับประวัติและผลงานของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ขอขอบพระคุณทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ที่ให้การสนับสนุนค่าเล่าเรียนตลอดหลักสูตร

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวที่ให้งำลังในและความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

สุภาวรรณ ปันติ

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3. ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.3.1 ขอบเขตด้านเวลา.....	4
1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	4
1.4. ระเบียบวิธีการศึกษา.....	4
1.4.1 การทบทวนวรรณกรรม.....	4
1.4.2 การเก็บข้อมูล.....	5
1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลพื้นฐาน.....	6
1.4.4.การสรุปผลการศึกษา	6
1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.6 นิยามคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 2 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่	10
2.1 การปรับตัวของพระศาสนจักรคาทอลิกในสังคมสมัยใหม่	10

2.2 การสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2.....	15
2.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในยุโรปและอเมริกา	18
2.3.1 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก ก่อนสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2	19
2.3.1.1 ศิลปะศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่	20
2.3.1.2 การผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกประจำท้องถิ่น	21
2.3.2. สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2	25
2.4 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในเอเชีย	31
2.4.1 สหพันธ์สภาสังฆราชแห่งเอเชียกับงานพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรท้องถิ่น	31
2.4.2 ศาสนวิทยากับวัฒนธรรมสมัยใหม่	33
2.4.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในเอเชีย ในศตวรรษที่ 20	34
บทที่ 3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย	43
3.1 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2.....	44
3.1.1 สถาปัตยกรรมและสภาพสังคมไทยสมัยใหม่	45
3.1.2 สถาปัตยกรรมกับการสร้างความเป็นไทยของพระศาสนจักรคาทอลิก	49
3.2 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยยุคพัฒนา	54
3.2.1 ความหลากหลายของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในกรุงเทพมหานคร.....	56
3.2.2 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา	62
3.2.2.1 พื้นฐานด้านการศึกษา.....	62
3.2.2.2 แนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา	66
3.2.3 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในภูมิภาคของประเทศไทย	69
3.2.4 อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี	71
3.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2	82

บทที่ 4 วัดบ้านเซเวียร์	88
4.1 คณะเยสุอิตในประเทศไทย	89
4.2 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก บ้านเซเวียร์	92
4.3 ยุคพัฒนาบ้านเซเวียร์ : ลักษณะด้านกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่.....	94
4.4 โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	105
4.4.1 ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	113
4.4.1.1. ลานกิจกรรมกับลักษณะพื้นที่ยุคสมัยใหม่.....	113
4.4.1.2. ผังพื้นที่แบบใหม่กับการให้ความหมายใหม่ของการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์	115
4.4.1.3. ความงามที่เป็นสากล	119
4.4.1.4 การใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่.....	123
4.4.2 ลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	128
4.4.2.1 ลักษณะเชิงรูปธรรม	130
4.4.2.2 ลักษณะเชิงนามธรรม	135
4.4.2.3 รูปลักษณะเชิงสัญลักษณ์	140
4.4.3 การผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	149
บทที่ 5 บทสรุป	157
บรรณานุกรม.....	165
ประวัติผู้เขียน.....	173

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดง Chapel of Lomas de Cuernavaca, ออกแบบโดย Felix Candela ในปี ค.ศ. 1958	22
ภาพที่ 2 แสดง Chapel of the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul , Tapachula, Chiapas, Mexico สร้างในปี ค.ศ.1959-1960 ออกแบบโดย Félix Candela	24
ภาพที่ 3 แสดงตำแหน่งพระแท่น	26
ภาพที่ 4 แสดงผังพื้นของโบสถ์คาทอลิกรูปแบบต่าง ๆ ที่นิยมใช้ภายหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2.....	26
ภาพที่ 5 แสดงภาพ St. Michael & All Angels Episcopal Church ของเมือง Studio City ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ออกแบบโดย A Quincy Jones and Frederick Emmons ก่อสร้างช่วงปี ค.ศ.1960-62 มีรูปแบบที่นั้งแบบ Axial.....	28
ภาพที่ 6 แสดง Cathedral church of St. peter and St. paul เมืองบริสตอล ประเทศอังกฤษ..	29
ภาพที่ 7 แสดง Cathedral of Brasília ในปี ค.ศ.1968-1970 ออกแบบโดย Oscar Niemeyer....	30
ภาพที่ 8 Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church, Bali ประเทศอินโดนีเซีย สร้างในปี ค.ศ. 1960	36
ภาพที่ 9 แสดงผังพื้นและหน้าต่างของ Saint Mary’s Cathedral โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สร้างปี ค.ศ. 1961-1962 มีการจัดที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีแบบ Transept	38
ภาพที่ 10 แสดงภาพผังพื้นและส่วนหลังคาของ Luce Memorial Chapel ใน the campus of Tungai University in Taichung,Taiwan	39
ภาพที่ 11 แสดงภาพผังพื้นและส่วนหลังคาของ Luce Memorial Chapel ใน the campus of Tungai University in Taichung,Taiwan	40
ภาพที่ 12 แสดงงานออกแบบหน้าจั่วโดยพระพรหมพิจิตร และนำไปใช้ในงานออกแบบอุโบสถมาตรฐานของกรมโยธา	49
ภาพที่ 13 แสดงภาพวัดพระมหาไถ่ ออกแบบโดย นายอาซิเนลลี สถาปนิกชาวอิตาลี ทำพิธีเสกและเปิดใช้งานอาคาร โดยพระสังฆราชหลุยส์ โชแรง ในปี ค.ศ.1953.....	50

ภาพที่ 14 แสดงโบสถ์วัดธรรมมาสน์นักบุญเปโตร (วัดบางเชือกหนัง) กรุงเทพฯ.....	51
ภาพที่ 15 แสดงวัดนักบุญยอแซฟ (ตรอกจันทน์) กรุงเทพมหานคร เสกศิลาฤกษ์ในปี ค.ศ.1955	52
ภาพที่ 16 แสดงตัวอย่างอาคารที่มีรูปแบบตามแนวทางสถาปัตยกรรมแบบสากล (International School).....	57
ภาพที่ 17 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแนวทาง Yamasaki-Stone School	58
ภาพที่ 18 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแนวความคิดของเลอ คอบูซิเย (Corbusian School)	58
ภาพที่ 19 แสดงภาพตึกกลม คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ ซึ่งจัดอยู่ใน สถาปัตยกรรมแบบบราซิล (Brazilian School)	59
ภาพที่ 20 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแบบของศาลาว่าการเมืองบอสตัน (Boston City Hall School).....	59
ภาพที่ 21 เรือนไทยยูเวลรี ตลาดน้ำวัดไทร บางขุนเทียน ธนบุรี คุณอดุลย์ ซาลาลา เป็นเจ้าของบ้าน ออกแบบโดยไพจิตร พงษ์พรรณาก เมื่อปี ค.ศ.1967.....	60
ภาพที่ 22 บ้านพัก คุณสืบชัย ไชยนิวัด สุขุมวิท 37 ออกแบบโดย มานพ พงศ์ทัต	61
ภาพที่ 23 ภาพแสดงเนื้อหา hyperbolic paraboloid Structure ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในสมุด บันทึกวิชา Structural Analysis ของอาจารย์กฤษฎา เมื่อปี ค.ศ.1954	63
ภาพที่ 24 อาคารสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (ซ้าย) ศูนย์นิสิตนักศึกษา คาทอลิกบ้านเซเวียร์ (ขวา)	68
ภาพที่ 25 อาคารใหม่สวนอัมพร ใช้โครงหลังคาเป็นโครงพับจีบ (Folded Plates).....	68
ภาพที่ 26 แสดงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคในประเทศ ไทยของ อมร ศรีวงศ์.....	70
ภาพที่ 27 ภาพระหว่างการก่อสร้างอาคารครุสัมาคาร โดยมีนักศึกษามีส่วนร่วมในการก่อสร้าง....	70
ภาพที่ 28 แบบร่างทางเลือกที่ 1 โดยชูศักดิ์ พึ่งทำ วิชา P.D.4 นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ค.ศ.1960	72
ภาพที่ 29 แบบร่างทางเลือกที่ 2 โดยนางสาวทองเจียร หงส์ดามรงค์ วิชา P.D.4 นิสิตคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ค.ศ.1960	73

ภาพที่ 30 แสดงผังพื้นของอาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรูปแบบการจัดที่นั่งแบบ Circular end focus.....	75
ภาพที่ 31 ภาพหุ่นจำลองโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1960 ออกแบบโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา.....	75
ภาพที่ 32 ภาพคนงานกำลังก่อสร้างโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1965	77
ภาพที่ 33 ภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1966-1967.....	77
ภาพที่ 34 แสดงวัสดุผนังหินล้างและครีบทึบคอนกรีตเสริมเหล็กโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี	78
ภาพที่ 35 สภาพภายในโบสถ์แม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี.....	78
ภาพที่ 36 แสดงภาพประติมากรรมพระแม่มาลีและซอแสงหลังคากระเจกสี	79
ภาพที่ 37 แสดงภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี สร้างเสร็จ ในปี ค.ศ.1967.....	79
ภาพที่ 38 แสดงภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี สร้างเสร็จ ในปี ค.ศ.1967 และมีการรื้อถอนโบสถ์ก่ออิฐถือปูนหลังเก่า ในภายหลัง.....	80
ภาพที่ 39 ภาพแสดงลำดับการก่อสร้างโบสถ์คาทอลิก ที่ก่อสร้างและปรับปรุงใหม่ ในช่วงปี ค.ศ. 1955-1973.....	86
ภาพที่ 40 ภาพบ้านเลขที่ 131 ถนนราชดำริ ใกล้ ๆ กับสี่แยกราชประสงค์ เมื่อปี ค.ศ.1955.....	91
ภาพที่ 41 แสดงสภาพที่ตั้งบริเวณบ้านเซเวียร์ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพฯ เมื่อ ปีค.ศ.1958.....	95
ภาพที่ 42 บ้านเซเวียร์หลังใหม่ ใกล้กับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ.....	96
ภาพที่ 43 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1958.....	96
ภาพที่ 44 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปีค.ศ.1961	97
ภาพที่ 45 แสดงภาพหอพักนักศึกษา บ้านเซเวียร์ ภาพถ่ายเมื่อปี ค.ศ.1963.....	98
ภาพที่ 46 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1967.....	99
ภาพที่ 47 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1971.....	99
ภาพที่ 48 การก่อสร้างบ้านพักพระสงฆ์ บ้านเซเวียร์ ถ่ายภาพเมื่อปี ค.ศ.1972	100
ภาพที่ 49 แสดงผังพื้นที่ชั้นบน ของอาคารศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิก ในแบบร่างสถาปัตยกรรมแรกเริ่ม.....	101

ภาพที่ 50 แสดงภาพมุมมองด้านหน้าและด้านข้างของอาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก	102
ภาพที่ 51 ภาพผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ในปี ค.ศ.1972	103
ภาพที่ 52 ภาพผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปัจจุบัน.....	103
ภาพที่ 53 ภาพการวางอาคารล้อมลานกิจกรรม	104
ภาพที่ 54 ภาพแสดงแผ่นเหล็กบันทึกชื่อองค์กรสนับสนุนการสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	106
ภาพที่ 55 แสดงภาพพิธีเสกโบสถ์หลังใหม่ของวัดบ้านเซเวียร์ ถ่ายภาพเมื่อ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1972	106
ภาพที่ 56 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 1 ออกแบบและเขียนแบบโดย โดน สุริยะพรหม ชัย ในปี ค.ศ.1971	108
ภาพที่ 57 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 1 ออกแบบและเขียนแบบโดย โดน สุริยะพรหม ชัย ในปี ค.ศ.1971 (ต่อ)	109
ภาพที่ 58 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 2	110
ภาพที่ 59 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 2 (ต่อ)	111
ภาพที่ 60 โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นจุดหมายตาแห่งหนึ่งบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในปี ค.ศ.1955	112
ภาพที่ 61 ลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์ ที่ใช้เป็นลานกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิต นักศึกษา และสัตบุรุษวัด บ้านเซเวียร์ ใน ปี ค.ศ.1972	114
ภาพที่ 62 แสดงลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์ ใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีมิสซาในวันคริสมาสต์	114
ภาพที่ 63 ลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	115
ภาพที่ 64 แสดงภาพบริเวณด้านหลังโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์และภาพภายในโบสถ์น้อย (Chapel)	116
ภาพที่ 65 แสดงผังพื้นโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ (ปัจจุบัน) มีการจัดที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีแบบ Transept.....	117
ภาพที่ 66 แสดงการใช้พื้นที่ภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ในการประกอบพิธีมิสซา และงานฉลองวัด บ้านเซเวียร์ เมื่อ	118
ภาพที่ 67 สัดส่วนของผังพื้นโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	119
ภาพที่ 68 แสดงสัดส่วนทองคำในผังพื้นโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	120

ภาพที่ 69 แสดงภาพสัดส่วนของรูปด้านสั้น	121
ภาพที่ 70 แสดงการใช้รูปทรงเรขาคณิตในการออกแบบ	122
ภาพที่ 71 แสดงภาพสัดส่วนของรูปด้านยาว.....	123
ภาพที่ 72 แสดงภาพโครงสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	124
ภาพที่ 73 แสดงการก่อสร้างจันทันคอนกรีตเสริมเหล็ก (R.C. rafter) เป็นโครงสร้างหลักของอาคาร และติดตั้ง	125
ภาพที่ 74 แสดงการติดตั้งกระเบื้องหลังคา และการตัดเหล็กเสริม สำหรับทำโครงสร้างโบสถ์บ้านเซ เวียร์ โดยทีมช่างของ โกภัทร ผู้รับเหมาหลักของโครงการ	126
ภาพที่ 75 แสดงการศึกษามาตรฐานการออกแบบเรือนไทย	131
ภาพที่ 76 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะเส้นโค้งของหน้าจั่วเรือนไทย.....	132
ภาพที่ 77 แสดงรูปตัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ที่มีการเติมตัวเหลงลงไปบริเวณปลายหลังคา.....	133
ภาพที่ 78 แสดงการวิเคราะห์สัดส่วนวิหารล้านนา.....	134
ภาพที่ 79 ภาพเปรียบเทียบส่วนลักษณะทางกายภาพของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ กับวิหารแบบล้านนา- ล้านช้าง	134
ภาพที่ 80 แสดงรูปร่าง สัดส่วน ภายในของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก	135
ภาพที่ 81 แสดงพื้นที่ภายในโบสถ์ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งคนที่อยู่ในโบสถ์สามารถมองเห็น สภาพแวดล้อมภายนอกได้	136
ภาพที่ 82 แสดงการใช้พื้นที่ภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	138
ภาพที่ 83 แสดงภาพบริเวณระเบียงทางเดิน หรือ พะไล ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ภายในตัวโบสถ์วัดบ้านเซ เวียร์	138
ภาพที่ 84 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะภายนอกและที่ว่างภายในของ St. Michael & All Angels Episcopal Church ในรัฐแคลิฟอร์เนีย กับโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ.....	139
ภาพที่ 85 แสดงลายกนก วาดโดย รศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี.....	141
ภาพที่ 86 แสดงภาพการผสมระหว่างลายประจำยามและลายกระหนก.....	142
ภาพที่ 87 แสดงการต่อลายเหล็กดัดที่ใช้กับกระจกบริเวณด้านหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	143

ภาพที่ 88 แสดงผนังกระจกประดับลายเหล็กดัดบริเวณด้านหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	144
ภาพที่ 89 ภาพดาวเพดานเหล็กดัด บริเวณช่องแสงภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	145
ภาพที่ 90 แสดงภาพดาวเพดานเหล็กดัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	146
ภาพที่ 91 แสดงการถอดลายจากดอกบัวสู่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์และลายตัวเทศต่อดอก	147
ภาพที่ 92 แสดงลายกระจังและการต่อลายของแผงกั้นคอนกรีตในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์.....	147
ภาพที่ 93 แสดงแผงบังตาคอนกรีตเสริมเหล็กภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	148
ภาพที่ 94 แสดงลักษณะหน้าต่าง ช่องแสงประดับตกแต่งด้วย stained glass.....	150
ภาพที่ 95 ภาพแสดงลักษณะของผนังกระจกของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	152
ภาพที่ 96 ภาพแสดงแผงบังตาบริเวณพระแท่น (Altar) ของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์	153
ภาพที่ 97 ภาพพระแม่มาลีอุ้มพระกุมาร เทคนิควาดสีโลหะ	154
ภาพที่ 98 แสดงภาพภายนอกและภายในของอาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี สร้างในปี ค.ศ.1968 โดยบราเดอร์ คอร์เน คณະพระมหาไถ่.....	159
ภาพที่ 99 แสดงภาพภายนอกของอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล จังหวัดสกลนคร สร้างในปี ค.ศ. 1968-1971.....	160
ภาพที่ 100 แสดงภาพหอธรรม โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน สร้างเมื่อปี ค.ศ.1968-1971 ออกแบบโดย Dr.Amos Chang.....	161
ภาพที่ 101 แสดงภาพภายนอกและภายในของวัดนักบุญเทเรซา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร	161
ภาพที่ 102 วัดพระแม่มหาการุณย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	162
ภาพที่ 103 แสดงรูปทรงและที่ว่าง วัดนักบุญเปโตร อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม.....	162
ภาพที่ 104 แสดงลักษณะอาคารต่างศาสนาที่ก่อสร้างและปรับปรุงใหม่ ในช่วงปี ค.ศ. 1967-1973	163

บทที่ 1

บทนำ

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เป็นนิกายหนึ่งในศาสนาคริสต์ที่ถือประเพณี ความเชื่อ และ คำสั่งสอนดั้งเดิมที่รับมาจากพระเยซู ซึ่งมีกรุงโรมเป็นศูนย์กลางของสำนักพระสันตะปาปา¹ และได้ เผยแผ่จากโลกตะวันตกมาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัดโรมันคาทอลิก เป็นสถานที่ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของทั้งมิชชันนารีและชาวคาทอลิก ในขณะเดียวกันก็เป็นโรงเรียนสอนวิทยาการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน²

การพยายามปรับเปลี่ยนประเทศไทยให้มีความทันสมัย เจริญทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ โดย การปฏิรูปด้านการปกครอง กฎหมาย นโยบายการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี เริ่มต้น อย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยอย่าง ใหญ่หลวง ทั้งนี้การรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากประเทศตะวันตกมาใช้กับสถาปัตยกรรม ประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างประเทศไทยให้เจริญเหมือนกับประเทศ ตะวันตก ซึ่งสถาปัตยกรรมของวัดโรมันคาทอลิกในช่วงรัชกาลที่ 5 มีการใช้รูปแบบสถาปัตยกรรม แบบตะวันตกเช่นกัน

ยุคสมัยต่อมาในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย คือช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวความคิดทางการเมืองและแนวทางการพัฒนาประเทศ ไทย อันส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ สังคมในวงกว้างต้องอาศัยระยะเวลา และไม่อาจเกิดขึ้นโดยการปฏิเสธรากเหง้าเดิมของตนอย่าง ลื่นเชิง

การอธิบายประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมในประเทศไทยมักจะเริ่มใหม่ในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475 เป็นต้นมา ภายใต้กรอบการศึกษาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่³ การ เกิดแนวทางการพัฒนาประเทศไทยภายใต้สังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยน รูปแบบสถาปัตยกรรม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างต้องอาศัย ระยะเวลา และไม่อาจเกิดขึ้นโดยปราศจากรากเหง้าเดิมของตน ดังนั้นในฐานะที่งานสถาปัตยกรรม

¹ Fr. Stephen Wang, *What Is the Catholic Church?* (London: Catholic Truth Society, 2007). p.3.

² คณะพ่อสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, "พระศาสนจักรคาทอลิกไทย (ฉบับย่อ)," in 350 ปี สถาปนามิสซังสยาม ค.ศ.1669-2019 (กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกไทย, 2562). หน้า 24-25.

³ ชาตรี ประภิตนทการ. "จากสยามเก่า สู่ ไทยใหม่ : ความหมายทางสังคมและการเมืองในงานสถาปัตยกรรม ปี พ.ศ.2394-2500" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546) หน้า 3.

เป็นสัญลักษณ์และประจักษ์พยานที่บอกให้รู้ถึงสถานการณ์ความเป็นไปของสังคมแต่ละสังคม ที่สัมพันธ์กับเวลา และสัมพันธ์กับความคิดของคนทั้งชาติ จึงจำเป็นต้องแสดงออกถึงรากเหง้าดั้งเดิมของตน⁴ แนวความคิดดังกล่าวยังส่งผลต่อการออกแบบวัดโรมันคาทอลิกหลายแห่งในรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหรือรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีที่ใช้ในวัดพุทธศาสนามาใช้โดยปรับให้สอดคล้องกับพิธีกรรมและความเชื่อแบบคาทอลิก⁵

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคงดำเนินเรื่อยมา และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกมีรูปแบบเปลี่ยนไป โดยในช่วงปี ค.ศ.1958-1972 มีความเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ของประเทศไทย ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ อันส่งผลให้โลกทัศน์ของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป มีการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองมากขึ้น เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เกิดความเปลี่ยนแปลงพระศาสนจักรคาทอลิกไทยปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เป็นผู้พัฒนาสังคม ควบคู่ไปกับการเผยแผ่ศาสนา รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เพื่อแสดงตัวตนว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและเป็นพลเมืองไทย⁶ ดังนั้นสถาปนิก ผู้มีบทบาทและหน้าที่ ในการพัฒนาและสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม จึงได้พยายามทดลองค้นหา ตีความ และปรับใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ร่วมกับลักษณะเฉพาะถิ่น โดยตั้งอยู่บนฐานความคิดของการหาสมดุลระหว่างสองสิ่งนั้น⁷

แนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เป็นกระแสนิยมในประเทศตะวันตก เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สถาปนิกไทยเลือกปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ซึ่งแนวความคิดและผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในช่วงต้น (ค.ศ.1960-ค.ศ.1974)⁸ เป็นตัวอย่างสำคัญในแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁴ วาญญู ณ ถลาง, "สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ," วารสารอาษา ฉบับที่หกอาศัย (2507). ไม่มีเลขหน้า.

⁵ กิตติชัย ชัยประสิทธิ์, "การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552). หน้า 91.

⁶ ขวลิต ตรียะประเสริฐ, "การสร้างจินตกรรมความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย," วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 35.

⁷ วิมลสิทธิ์ ทรายงกูร และคณะ, พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต (กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536). หน้า 28.

⁸ อรรถนิติ์ กุลกรกัมพูสิริ, "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 89.

และหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยการผสมผสานระหว่างลักษณะนานาชาติ ที่แสดงถึงความเป็นสากล กับลักษณะดั้งเดิม ที่มีความเฉพาะเจาะจง อยู่ด้วยกัน⁹

นอกจากนั้น แนวทางการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นอาคารประเภทหนึ่งในบริบทสังคมไทยในยุคพัฒนา และวัดบ้านเซเวียร์ เป็นหนึ่งในวัดโรมันคาทอลิกที่ท่านเป็นผู้ออกแบบ ซึ่งวัดหลังนี้สร้างขึ้นในช่วงหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) ที่มีการปรับนโยบายทางศาสนาให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่และบริบทของท้องถิ่น¹⁰

ดังนั้น การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาถึงบริบท ที่ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ทั่วโลก¹¹ และปัจจัยเหล่านี้ยังส่งผลต่อการผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทย ในวัดบ้านเซเวียร์ ในแนวทางการออกแบบวัดโรมันคาทอลิกของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ฉะนั้น การแยกลักษณะสมัยใหม่และลักษณะดั้งเดิมออกจากกัน และการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของทั้งสองลักษณะดังกล่าว จะนำไปสู่ความเข้าใจแนวทางการผสมผสานลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะดั้งเดิม ที่เป็นผลจากแนวทางการปรับตัวของพระศาสนจักรแบบตะวันตกสู่การเป็นพระศาสนจักรแบบไทย

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 ศึกษาแนวความคิด ที่ว่าง รูปทรงและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดโรมันคาทอลิกตามแนวทางสมัยใหม่ ที่ปรากฏในวัดบ้านเซเวียร์
- 2.2 ศึกษาแนวความคิด ที่ว่าง รูปทรงและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทย ที่ปรากฏในวัดบ้านเซเวียร์
- 2.3 วิเคราะห์แนวความคิดการผสมผสานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่กับลักษณะไทยในวัดบ้านเซเวียร์

⁹ Jiat-Hwee Chang and William S.W.Lim, "Non West Modernist Past : Rethinking Modernisms and Modernities

Beyond the West," in *Non West Modernist Past : On Architecture and Modernities* (Singapore: World scientific Publishing (2012), 2012). pp.18-21.

¹⁰ คณะอนุกรรมการศิลปะในพิธีกรรม, เอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, 2548). หน้า

¹¹ Jukka Helle, "Towards a Truly Catholic and a Truly Asian Church : An Asian Wayfaring Theology of the Federation of Asian Bishops' Conferences (FABC) 1970-2012 " Department of Systematic Theology University of Helsinki Helsinki ,2018, p.12.

- 2.4 วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดแนวความคิดและรูปแบบการผสมผสานลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะดั้งเดิม ที่ปรากฏในวัดบ้านเซเวียร์

1.3. ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของงานวิจัยนี้สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 1.3.1 ขอบเขตด้านเวลา** การศึกษานี้มุ่งเน้นการศึกษาสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ 2 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 และ 2) หลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) ถึงปี ค.ศ.1972 เพื่อทำความเข้าใจบริบทต่าง ๆ อันนำไปสู่การผสมผสานลักษณะของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก และเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งมีการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพในช่วงปี ค.ศ.1955-1972
- 1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่** เพื่อทำความเข้าใจการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย จึงศึกษาแนวความคิดของพระศาสนจักรคาทอลิกและบริบทด้านต่าง ๆ ของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัย ทั้งช่วงก่อนและหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) โดยมุ่งศึกษาโบสถ์โรมันคาทอลิกในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในเขตมิสซังสยาม และอาสนวิหารในอีสาน ซึ่งเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของเขตมิสซังลาวที่อยู่ในพื้นที่ประเทศไทย ทั้งยังเป็นข้อมูลพื้นฐานการในศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์

1.4. ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยทั้งด้านข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.4.1 การทบทวนวรรณกรรม แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1.4.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับกรอบแนวความคิดสมัยใหม่ของพระศาสนจักรคาทอลิกสากล ที่ส่งผลต่อการนำแนวความคิดทาง สถาปัตยกรรมสมัยใหม่มาปรับใช้ในวัดคาทอลิกสมัยใหม่ในโลกตะวันตก และขยายกระแสความนิยมมาสู่เอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 1.4.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย
- 1.4.1.3 การศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย และข้อมูลเกี่ยวกับสถาปนิกไทย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา
- 1.4.1.4 การศึกษาเกี่ยวกับคณะเยสุอิต และวัดบ้านเซเวียร์

1.4.2 การเก็บข้อมูล

1.4.2.1 การเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์

1) แบบสถาปัตยกรรมของวัดบ้านเซเวียร์ และเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้อง

- แบบสถาปัตยกรรมจากวัดบ้านเซเวียร์และจากบริษัท คาซ่า จำกัด
- ข้อมูลทางเอกสารที่บันทึกไว้ ณ ช่วงเวลานั้น เช่น วารสาร Xavier'71 และงานเขียนของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

2) การสัมภาษณ์

การศึกษาเกี่ยวกับวัดบ้านเซเวียร์ ใช้วิธีคัดเลือกผู้ให้การสัมภาษณ์จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ชั้นต้น เพื่อทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างวัดบ้านเซเวียร์ ในช่วงปี ค.ศ.1971-1973 และนัดสัมภาษณ์พูดคุย

สำหรับผู้ที่อยู่ร่วมเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น และพร้อมให้สัมภาษณ์ ได้แก่

- คุณพ่ออัลฟอลโซ แด ยวง, S.J. ผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์สร้างสถาปัตยกรรมในวัดบ้านเซเวียร์ ในปี ค.ศ.1972
- คุณพ่อมิเกล กาไรซาบาล, S.J. อดีตสมาชิกผู้นำของกลุ่มนักศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ค.ศ.1976
- คุณโดน สุริยะพรหมชัย อดีตสถาปนิกบริษัท คาซ่า จำกัด ซึ่งเป็นผู้ช่วยสถาปนิกในการออกแบบโบสถ์ และอาคารศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิกวัดบ้านเซเวียร์ ในปี ค.ศ.1971
- คุณวัชรินทร์ นิมบุญจาซ, ประธานกรรมการ บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด เป็นอดีตผู้ร่วมงานในบริษัท คาซ่า จำกัด ในช่วงเวลาของการก่อสร้างวัดบ้านเซเวียร์
- คุณนิพัฏฐ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ประธานกรรมการ บริษัท คาซ่า จำกัด และเป็นบุตรชายของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การทำงานกับท่าน

การศึกษาอาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอาสนวิหารอีกหลังหนึ่งที่ถูกออกแบบโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา โดยมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดเก็บเอกสารชั้นต้น และผู้ที่เคยร่วมโครงการก่อสร้างอาสนวิหารระหว่างปี ค.ศ.1963-1964 ดังนี้

- คุณพ่อปัททวี วงศ์ศรีแก้ว บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี ผู้รวบรวมและจัดเก็บเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวกับอาสนวิหารฯ

- คุณแดง กอผา ชาวบ้านในชุมชนบุงกะเทว เป็นผู้เข้าร่วมการก่อสร้างอาสนวิหารแม่พระนิรมล ช่วงปี ค.ศ.1963-1964

1.4.2.2. การสำรวจบริเวณวัดและอาคารสำคัญ ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดในบางโอกาส

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลหลักฐาน ขั้นตอนนี้จะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากข้อมูลภาคเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของหลักฐานต่าง ๆ โดยตั้งอยู่บนเหตุและผลเพื่อสร้างความเข้าใจต่อเหตุการณ์ในอดีต และรูปแบบสถาปัตยกรรม

1.4.4.การสรุปผลการศึกษา นำเสนอเอกลักษณ์ของวัดบ้านเซเวียร์ ที่แสดงออกมาในแนวความคิดที่ว่างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทย และประเด็นการผสมผสานลักษณะสากลและลักษณะท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดสภาวะซึ่งมีทั้งลักษณะนานาชาติและลักษณะท้องถิ่นอยู่พร้อม ๆ กัน มีความเป็นสากลและมีความเฉพาะเจาะจงด้วย

การศึกษาทั้งข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม สามารถนำมาเรียบเรียงเนื้อหา เพื่อนำเสนอการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ของพระศาสนจักรคาทอลิก อันนำไปสู่การยอมรับแนวความคิดสมัยใหม่ที่น่ามาปรับใช้ในอาคารทางศาสนา ทั้งในยุโรปและอเมริกา รวมทั้งแนวทางของสภาวาติกันสากล ครั้งที่ 2 ที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของพระศาสนจักรต่อบริบทของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงศตวรรษที่ 20

บทที่ 3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 19 จนถึง ปี ค.ศ.1972

บทที่ 4 วัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งนำเสนอการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางของคณะเยสุอิตในประเทศไทย อันนำไปสู่การสร้างและพัฒนาพื้นที่วัดบ้านเซเวียร์ ภายใต้บริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมไทยในช่วงประเทศไทยยุคพัฒนา โดยมุ่งเน้นการศึกษาประเด็นการผสมผสานลักษณะสากลและลักษณะไทย ที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

บทที่ 5 บทสรุป โดยสรุปผลการศึกษาในประเด็นลักษณะร่วมในสถาปัตยกรรมโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ที่เกิดจากการผสมผสานทางสถาปัตยกรรมจนเกิดรูปแบบใหม่

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 สามารถอธิบายลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และลักษณะไทยที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมของ วัดบ้านเซเวียร์
- 1.5.2 สามารถอธิบายแนวความคิดการผสมผสานลักษณะสากลและลักษณะท้องถิ่นของโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ผ่านแนวความคิดการออกแบบ และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์
- 1.5.3 เป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาเพื่อต่อยอดการศึกษาสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย

1.6 นิยามคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 คำศัพท์เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

1) **วัด** หมายถึง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งอาจเป็นอาคารทั้งหลัง หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของอาคาร เพื่อใช้ประกอบศาสนพิธีสำหรับคริสตชน ดังนั้น วัดตามความหมายดังกล่าว สามารถแบ่งเป็น 5 ประเภท¹² ดังนี้

ประเภทที่ 1 วัด (Church หรือ Parish Church) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับประกอบศาสนพิธี ทั้งสำหรับคริสตชนทั่วไปและคริสตชนในท้องถิ่น

ประเภทที่ 2 วัดประจำ (Oratory) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับประกอบศาสนพิธีของคริสตชนบางกลุ่ม เช่น วัดประจำโรงเรียน วัดประจำคณะ ฯลฯ หากคริสตชนอื่นๆ ต้องการเข้าร่วมศาสนพิธีในวัดประเภทนี้ต้องขออนุญาตอธิการประจำวัด

ประเภทที่ 3 วัดน้อย (Private Chapel) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับประกอบศาสนพิธีของคริสตชนบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือบางคน

ประเภทที่ 4 ปูชนียสถาน (Shrine) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระสังฆราชผู้ปกครองอนุญาตให้ใช้เป็นสถานที่ที่คริสตชนไปแสวงบุญอันเนื่องมาจากเหตุผลทางความศรัทธา

ประเภทที่ 5 ศูนย์อภิบาลและกิจการแพร่ธรรม (Pastoral Centre and Missionary Station) โดยคำว่าศูนย์อภิบาล ใช้ในบริบททางสังคมที่มีคริสตชนอยู่ในสังคมเป็นจำนวนหนึ่ง ส่วน คำว่า สถานกิจการแพร่ธรรม มักจะใช้ในบริบททางสังคมที่ไม่มีคริสตชนอยู่เลย สถานะดังกล่าวจึงมีอาคารสำหรับประกอบศาสนพิธี และกิจกรรมที่ต้องการกระทำตามวัตถุประสงค์

¹² คุณพ่อจำเนียร กิจเจริญ, ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2541) หน้า 21.

ดังนั้น วัดบ้านเซเวียร์ จึงเป็นวัดของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่เข้าข่ายทั้งประเภทวัดประจำ (Oratory) และประเภทศูนย์อภิบาล (Pastoral Centre) โดยเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก

2) อาสนวิหาร (Cathedral) คือ คริสต์ศาสนสถานหรือโบสถ์ประเภทหนึ่งที่คริสตศาสนิกชนใช้ทำการนมัสการพระเจ้าและใช้ประกอบศาสนกิจทางศาสนาเหมือนโบสถ์ทั่ว ๆ ไป มีที่นั่งของมุขนายก หรือ พระสังฆราช (Bishop) เป็นเครื่องหมายแสดงถึงอำนาจในการปกครองดูแลสังฆมณฑลแห่งนั้น ๆ

1.6.2 คำศัพท์เกี่ยวกับพระศาสนจักรคาทอลิก

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับพระศาสนจักร ตามการนิยามคำศัพท์ในพระคัมภีร์ โดยแผนกคริสตศาสนธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ดังนี้

1) โรมันคาทอลิก (Roman Catholic) เป็นนิกายหนึ่งในศาสนาคริสต์ที่ถือประเพณีความเชื่อ และคำสั่งสอนดั้งเดิมที่รับมาจากพระเยซู ซึ่งมีกรุงโรมเป็นศูนย์กลางของสำนักพระสันตะปาปา โดยคำว่า คาทอลิก (Catholic) แปลว่า สากล หมายถึงพระศาสนจักรที่พระเยซูเจ้าคริสต์ทรงตั้งขึ้นนั้นมีลักษณะสากล¹³

2) พระศาสนจักร (the Church) มาจากคำว่า พระศาสนา + อาณาจักร หมายถึงสังคมของผู้ที่มีความเชื่อเดียวกัน มีพิธีกรรมปฏิบัติเหมือนกัน ไม่อยู่ในขอบเขตทางภูมิศาสตร์อย่างประเทศหรืออาณาจักร แต่เป็นการรวมกันทางความเชื่อ ความศรัทธา และแนวปฏิบัติทางความเชื่อของศาสนานั้นๆ ดังนั้น สมาชิกของพระศาสนจักรจึงมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ไม่จำกัดเชื้อชาติเผ่าพันธุ์

3) มิสซัง (Misson) หมายถึง ขอบเขตการปกครองของสังฆราชที่ปกครองในนามของพระสันตะปาปา เช่น เขตมิสซังสยาม เขตมิสซังลาว ฯลฯ ในภาษาละตินใช้คำว่า Vicarius Apostolicus ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า Apostolic Vicar การปกครองในลักษณะเช่นนี้ถูกเรียกว่า Vicariatus หรือ Vicariate บางท่านได้พยายามแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำว่า “เทียบสังฆมณฑล” โดยดินแดนสยามได้รับการยกขึ้นเป็นมิสซังสยาม ในปี ค.ศ.1669 โดยสมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 (Clement IX) จนกระทั่งในปี ค.ศ.1965 มีการแบ่งมิสซังสยามและยกขึ้นมาสู่ระดับสังฆมณฑล โดยแบ่งเป็น 2 แขวงทางพระศาสนจักร คือ แขวงกรุงเทพฯ และแขวงท่าแร่-หนองแสง และ

¹³ คำศัพท์พระคัมภีร์, แผนกคริสตศาสนธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2556.

ในภายหลังทั้งสองแขวงได้ยกขึ้นมาสู่อัครสังฆมณฑล โดยประกอบด้วยสังฆมณฑลลูก (Suffragan Diocese) ซึ่งมีพระสังฆราชประจำสังฆมณฑล¹⁴

4) พระตรีเอกภาพ (Trinity) หมายถึง พระเจ้าเดียว มีสามพระบุคคล คือ พระบิดา พระบุตร และพระจิต ทั้งสามพระบุคคลทรงเป็นพระเจ้าหนึ่งเดียวและแยกออกจากกันไม่ได้

5) พระสันตะปาปา (Pope) ในประเทศไทยเรียกว่า สมเด็จพระสันตะปาปา ซึ่งแปลว่า บิดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ หรือพระสังฆราชแห่งโรม

6) คณะนักบวชธรรมทูต (missionary order) เน้นพันธกิจงานการเป็นมิชชันนารี (Missionary) ในการประกาศศาสนาและบริการสังคม เช่น คณะแห่งพระเยซูเจ้า คณะพระมหาไถ่

7) พระสังฆราช หรือสังฆนายก (Bishop) คำว่า “พระสังฆราช” มาจากคำในภาษากรีกว่า Episcopos หมายถึง ผู้ควบคุม หรือผู้ดูแล ดังนั้นพระสังฆราช คือผู้แทนของพระคริสตเจ้า

8) พระคาร์ดินัล (Cardinal) คือ พระสังฆราชหรือพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพระสันตะปาปา เป็นสมณศักดิ์สูงสุดในพระศาสนจักรโรมันคาทอลิก รองจากสมเด็จพระสันตะปาปา

9) มิชชันนารี (missionary) หมายถึง นักบวชในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีหน้าที่ออกไปเผยแผ่ศาสนาในดินแดนต่าง ๆ

10) บาทหลวง (priest) เป็นคำทางการ(ราชการ) ที่ใช้เรียกนักบวชชายของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ส่วนคำที่มักใช้เรียก บาทหลวงชาวคาทอลิกในกลุ่มคนผู้นับถือนิกายคาทอลิกในประเทศไทย โดยทั่วไปมักใช้คำเรียกว่า พระ หรือ พระสงฆ์

11) คุณพ่อ (father) ใช้เป็นสรพนามเรียกตัวเองของนักบวชชายคาทอลิก และเป็นคำที่ศาสนิกชนผู้นับชาวคาทอลิกใช้เรียกผู้ที่เป็นบาทหลวง เช่น บาทหลวงโจเซฟ เรียกว่า คุณพ่อโจเซฟ

12) บราเดอร์ (Brother) เป็นคำที่มักใช้เรียก นักบวชชายของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ทั้งยังใช้เป็นคำเรียกนักบวชชายที่ทำงานด้านการศึกษาในโรงเรียน สถานศึกษาแต่ท่านไม่ใช่บาทหลวง เพราะไม่ได้รับศีลบวชเป็นบาทหลวง (พระสงฆ์)

13) คริสตชน (Christian) หมายถึง ผู้นับถือศาสนาคริสต์¹⁵

14) คริสตัง หมายถึง คริสตชนผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย

15) สัตบุรุษ หมายถึง สรรพนามที่ใช้เรียกคริสตชนทั่วไป

¹⁴ คุณพ่อสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, “มิสซังสยามในอดีต อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน” ใน 350 ปี สถาปนามิสซังสยาม ค.ศ.1669-2019, (กรุงเทพฯ : สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, 2562). หน้า 87-90.

¹⁵ สำนักงานศาสนิกสัมพันธ์, หลักความเชื่อคาทอลิก (กรุงเทพฯ แผนกคริสตศาสนธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ 2555). หน้า 57.

บทที่ 2

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่

การปฏิรูปของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในช่วงศตวรรษที่ 15-16 ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกแสดงถึงความพยายามที่จะนำความเชื่อของประชาชนกลับมาศรัทธาต่อพระเจ้าอีกครั้ง โดยการปรับปรุงข้อปฏิบัติ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย และความเหมาะสมตามบริบทของท้องถิ่น ตลอดจนการหันมาสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และการค้า ส่งผลดีต่อการตั้งศรัทธาของประชาชนให้หันกลับมาเชื่อในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้ในฐานะที่พระศาสนจักรเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนการพัฒนาสังคมยุโรปให้ดีขึ้น ซึ่งการสนับสนุนระบบทุนนิยมให้เจริญเติบโตขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของยุโรปในยุคต่อมา

โดยทั่วไปในหมู่ชาวคาทอลิกและนักวิชาการจะมองว่า การสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในการปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ของพระศาสนจักรคาทอลิกสากล แต่แท้จริงแล้วพระศาสนจักรเริ่มแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการแสดงบทบาทด้านการร่วมพัฒนาสังคมสมัยใหม่มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ความพยายามดังกล่าวยังไม่เห็นผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ดังนั้น เพื่อความเข้าใจแนวทางของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในยุคสมัยใหม่ จึงต้องเข้าใจสภาพสังคมสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวความคิดของพระศาสนจักรคาทอลิกในยุโรป อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนศิลปะและสถาปัตยกรรมในศาสนสถานให้สอดคล้องกับสภาพต่าง ๆ ของยุคใหม่ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.1 การปรับตัวของพระศาสนจักรคาทอลิกในสังคมสมัยใหม่

ยุคสมัยใหม่ (Modern Age) เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในสังคมของชาติตะวันตก ในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 ถึง ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา โดยแนวความคิดในยุคนี้เป็นพื้นฐานให้สังคมตะวันตกเจริญก้าวหน้าไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) อย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเริ่มจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ในประเทศอังกฤษ ช่วงกลางศตวรรษที่ 18-กลางศตวรรษที่ 19 และการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution) ในปี ค.ศ. 1789¹⁶

¹⁶ Bob Goudzwaard and Craig G. Bartholomew, *Beyond the Modern Age: An Archaeology of Contemporary Culture* (United State InterVarsity PressAcademic, 2017). p.5.

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายที่ทำให้สังคมยุโรปก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของระบบทุนนิยม การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม ตลอดจนการเปลี่ยนระบบการปกครอง บนพื้นฐานของแนวความคิดแบบเสรีนิยม (liberalism) ที่ให้ความสำคัญต่อหลัก 3 ประการ คือ เสรีภาพ (liberty) เสมอภาค (equality) และภราดรภาพ (fraternity) หลักการเสรีนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์¹⁷ และยกย่องมนุษย์ที่ส่งเสริมหลักสิทธิ เสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยที่แต่ละคนทำหน้าที่และรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ จนกลายเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว¹⁸

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายที่ทำให้สังคมยุโรปก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของระบบทุนนิยม การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม ตลอดจนการเปลี่ยนระบบการปกครอง บนพื้นฐานของแนวความคิดแบบเสรีนิยม (liberalism) ที่ให้ความสำคัญต่อหลัก 3 ประการ คือ เสรีภาพ (liberty) เสมอภาค (equality) และภราดรภาพ (fraternity) หลักการเสรีนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์¹⁹ และยกย่องมนุษย์ที่ส่งเสริมหลักสิทธิ เสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยที่แต่ละคนทำหน้าที่และรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ จนกลายเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว²⁰

แม้ว่า สังคมสมัยใหม่เจริญขึ้นในทางวัตถุ ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ และมีการสนับสนุนด้านสิทธิและเสรีภาพ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับชนชั้นและสถานภาพที่แตกต่างกันของคนในสังคม เช่น เพศหญิงไม่มีความคิดสมบูรณ์เท่าเพศชาย คนยากจนไม่มีสิทธิ์ในการวิจารณ์งานเกี่ยวกับการเลือกผู้นำ ดังนั้น หลักการเสรีนิยมในยุคแรกจึงใช้เฉพาะกับคนบางกลุ่มในสังคมเท่านั้น²¹ และส่งผลให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ศีลธรรมเสื่อมถอย เกิดปัญหาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม สตรีและเด็ก ที่ต้องเผชิญสภาพการทำงานที่ไร้ศีลธรรม มนุษยธรรมสภาพย่ำแย่ดังกล่าวมักเกิดกับกลุ่มคนยากจน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เกิดความขุ่นเคือง คับแค้น อันนำไปสู่การประท้วง และเป็นหนึ่งในเหตุผลที่คนเหล่านี้หันไปสนับสนุนการปฏิวัติตามแนวคิดสังคม

¹⁷ เสรีน ปุณณะหิตานนท์, "ประชาธิปไตย : มุมมองของนักสังคมวิทยาการเมือง," วารสารสังคมศาสตร์ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555). หน้า 16

¹⁸ Robert Gascoigne, *The Church and Secularity : Two Stories of Liberal Society* (Washington: Georgetown University Press, 2009). p. 20

¹⁹ เสรีน ปุณณะหิตานนท์. หน้า 16

²⁰ Gascoigne. p. 20

²¹ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, "จากเสรีนิยมเก่าสู่เสรีนิยมใหม่ – รัฐไทยอยู่ตรงไหน," 10 สิงหาคม, 2560, <https://www.the101.world/the-liberal-thai-state/>.

นิยม²² และภายหลังได้เกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างเสรีนิยมกับสังคมนิยมขึ้น และยังคงส่งผลกระทบต่อคนยากจนเช่นเดิม

จากสภาพสังคมสมัยใหม่ดังกล่าว พระศาสนจักรคาทอลิก จึงมีแนวความคิดในการอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมยุคสมัยใหม่ตามหลักศาสนา และร่วมพัฒนาสังคมโลกไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยการประกาศพระวรสารและคำสอน ของพระสันตะปาปาปรมุขสูงสุดของพระศาสนจักรคาทอลิก ตาม เพื่อเตือนสติบุรุษทั้งหลายให้ทราบเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น

1) ช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปจนถึงสงครามโลก ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1891 พระสันตะปาปาเลโอ ที่ 13 ได้ประกาศคำสอนที่เรียกกันว่า สมณสาสน์เรอุม โนวารุม (Rerum Novarum) เป็นสมณสาสน์ที่ว่าด้วยปัญหาสังคมสมัยใหม่ โดยกล่าวถึงเรื่องการทำงานและมนุษย์ในตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่การทำงานในสังคมเกษตร จนกระทั่งเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรม เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นความเจริญทางวัตถุ และนำไปสู่ความเสื่อมถอยด้านศีลธรรม เช่น การฉ้อโกงสิทธิส่วนบุคคล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ตลอดจนการครอบงำของลัทธิทุนนิยม สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์²³

แนวทางที่สำคัญของสมณสาสน์เรอุม โนวารุม มุ่งเน้นการต่อต้านการกดขี่จากลัทธิทางวัตถุนิยม สนับสนุนสิทธิแรงงาน โดยการสร้างเงื่อนไขและสวัสดิการทางสังคมสำหรับคนชั้นแรงงานอย่างยุติธรรม และเพื่อหยุดกระบวนการที่ก่อให้เกิด ขนชั้นกรรมาชีพ พระศาสนจักรได้เน้นการให้การศึกษาแก่กลุ่มปัญญาชน (ซึ่งในอนาคตก็มีโอกาสตกงาน และกลายเป็นแรงงาน) ได้รับความรู้และตระหนักถึงสิทธิและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคสมัยใหม่²⁴

พระศาสนจักรมองว่า การทำงานมีผลต่อการสรรค์สร้างโลกตามแบบมนุษย์ และเป็นเรื่องที่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ทำงาน จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อคุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์ แต่การทำงานเป็นสิ่งที่ดีงาม และมนุษย์ก็สามารถพัฒนาตนเองได้โดยอาศัยใจรักในการทำงาน ดังนั้น คุณลักษณะเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาด้านสิทธิมนุษยชนตามข้อบัญญัติสากลว่าด้วยงานและกฎหมายแรงงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตอกย้ำเจตนารมณ์ของพระศาสนจักรที่จะให้ชาวคริสต์มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปสังคม

²² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517). หน้า 68.

²³ พระสังฆราช บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, "สิทธิมนุษยชนและพระศาสนจักร : ข้อพิจารณาไตร่ตรองเชิงประวัติศาสตร์และเทววิทยา," วารสารผู้ไถ่ 42 (เมษายน - มิถุนายน 2540). หน้า 55 - 63.

²⁴ Fr. G. Giampietro, ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย, ed. แปลโดย บาทหลวง ทศไนย์ คมกฤส (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.). หน้า 37.

ในช่วงทศวรรษที่ 1920 ยุโรปเผชิญปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนตกงานเป็นจำนวนมาก เกิดความระส่ำระสายทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ระบบสังคมตกอยู่ภายใต้สังคมนิยมชั่วหนึ่ง และทุนนิยมอีกชั่วหนึ่ง ทั้งนี้ระบบทุนนิยมในแนวทางของฟาสซิสต์เป็นต้นเหตุแห่งความอยุติธรรมในสังคม²⁵

ในสภาพสังคมยุคสมัยใหม่พระสันตะปาปา ปีโอ ที่ 11 (Pius XI ค.ศ. 1922-1939) ได้ออกสมณสาส์นเรื่องการศึกษาเยาวชนคริสตชน (The Cristian Education of the Youth) ในปี ค.ศ.1929 โดยให้แยกการศึกษาออกจากการเผยแพร่ศาสนา และเน้นการศึกษาแก่เยาวชนควบคู่กับการอบรมทางศีลธรรม²⁶ และสมณสาส์น ที่สำคัญอีกฉบับหนึ่ง คือ สมณสาส์น การาเซซีโมอองโน (Quadragesimo Anno หรือ The Reconstruction of the Social Order) ในปี ค.ศ.1931 เพื่อย้ำถึงหลักคำสอน Rerum Novarum และเพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมในสังคม (Social Justice)²⁷ โดยพระองค์ทรงยืนยันเรื่องสิทธิมนุษยชน ด้วยการประณามลัทธิคอมมิวนิสต์แบบโซเวียตและฟาสซิสต์ (Fascism) ว่าเป็นตัวการทำลายเสรีภาพของบุคคล และเป็นตัวการที่ทำให้เกิดสงครามระหว่างชนชั้น และปิดกั้นสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนบุคคล รวมทั้ง ละเลยต่อการคุ้มครองสิทธิของคนงาน พร้อมกับเรียกร้องให้รัฐเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้ประชาชนกลุ่มเล็ก ๆ ดำเนินกิจการของตนไป โดยที่รัฐไม่เข้าไปแทรกแซงควบคุม แต่มีบทบาทเป็นตัวคอยช่วยเหลือในยามที่กลุ่มต่าง ๆ ต้องการ พร้อมกับสนับสนุนการจัดตั้งสมาคมอาชีพ (guild) ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นนายทุนและบรรดาแรงงาน²⁸

2) ในช่วงสงครามเย็น (ค.ศ.1945-1991) เป็นช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สืบเนื่องมาจากความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกา ผู้นำกลุ่มโลกเสรีกับสหภาพโซเวียตผู้นำกลุ่มโลกคอมมิวนิสต์ เป็นสาเหตุให้โลกแบ่งเป็นสองขั้วอำนาจ (bipolarity) และต่างฝ่ายต่างพยายามต่อสู้แข่งขันเพื่อขยายอิทธิพล แสวงหาความได้เปรียบในการสร้างอำนาจให้เหนือกว่าฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด ด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ไม่ทำสงครามแบบเปิดเผยหรือการใช้อำนาจต่อสู้กันโดยตรง ทำให้เกิดเป็นสงครามตัวแทนจากประเทศเล็ก ๆ ที่เข้าไปเป็นพันธมิตรของอภิมหาอำนาจแต่ละฝ่าย จนทำให้การเมืองระหว่างประเทศเกิดความตึงเครียด และ

²⁵ เอส.เจ. คุณพ่อออกัสติน โมลิ่ง, "สิทธิมนุษยชนในบริบทความยุติธรรมในสังคมและความรัก," วารสารผู้ได้ 41 (กันยายน - ธันวาคม 2539). หน้า 15-16.

²⁶ วิวัฒน์ แพรศิริ, "วิวัฒนาการและอนาคตของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย" (ปริญญาคุชฎบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543). หน้า 17

²⁷ Héctor Pérez-Rincón García, "Quadragesimo Anno (on the 40 Th Anniversary of Salud Mental)," *Salud Mental* 41, no. 1 (January-February 2018). pp.1-2.

²⁸ กิริติ บุญเจือ, สมณสาส์นเพื่อความยุติธรรมและสันติ : กระแสเรียกของผู้นำธุรกิจ (ม.ป.ท., 2014). หน้า 28 และ Rev. R. A. McGowan, "Summary of Quadragesimo Anno Encyclical : Reconstruction of the Social Order Advocated " in *Pope Pius XI's Notable Pronouncement* (North Carolina Wesleyan College: June 1931). pp.6-9.

นำไปสู่การชุมนุมของกลุ่มเยาวชน เพื่อสิทธิและความยุติธรรมของประเทศตนเอง²⁹ เช่น ขบวนการนักศึกษาต่อต้านฐานทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่น ช่วงปี ค.ศ. 1952 -1960³⁰

แม้ว่าเหตุการณ์ในครั้งนี้ไม่ส่งผลกระทบโดยตรงกับพระศาสนจักรคาทอลิก แต่พระศาสนจักรยังคงแสดงความเป็นห่วงต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบของสงครามเย็น และมีแนวความคิดสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และความยุติธรรมต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งพระศาสนจักรคาทอลิกมองว่าเป็นค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ของกลุ่มเยาวชน หรือเรียกว่า วัฒนธรรมเยาวชน (youth culture) ที่พระศาสนจักรควรสนับสนุน ซึ่งพระสันตะปาปา ยอห์น ที่ 23 (Bl. John XXIII ค.ศ. 1958-1963) กล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงสงครามเย็นก่อนที่จะนำไปสู่การพิจารณาจัดการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ดังนี้

“โลกนี้ถูกแบ่งด้านความคิดเป็นสองค่ายระหว่างทุนนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ และด้านเศรษฐกิจระหว่าง ผู้ร่ำรวยทางเหนือ และคนยากจนทางใต้ ช่วงเวลาเหล่านี้ คือช่วงเวลาสงครามเย็น ระหว่างสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร กับสหภาพโซเวียตและพันธมิตร เยาวชนมีบทบาทมากในสังคม พวกเขาได้สร้าง “วัฒนธรรมเยาวชน” ซึ่งกล่าวโทษสถาบันต่าง ๆ ที่ไม่ยุติธรรม เขายังต่อสู้เพื่อให้มีโลกที่ยุติธรรมและมนุษยธรรมมากขึ้น”³¹

สงครามเย็นเกิดขึ้นเป็นเวลายาวนานทำให้ประชาชนในยุโรปหันมาศึกษาด้านเทววิทยา คำสอนศาสนา พิธีกรรม และพระคัมภีร์ทางศาสนาคริสต์มากขึ้นทำให้เกิดการปรับปรุงภาษา และถ้อยคำทางศาสนาสำหรับประชาชน พระศาสนจักรคาทอลิกจึงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาที่เป็นภาษาของประชาชน³² ซึ่งภาษามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของมนุษย์ เป็นสื่อกลางในการสื่อสารความหมายให้เกิดความเข้าใจต่อกันของมนุษย์ในสังคม ดังนั้น พระศาสนจักรจึงเริ่มให้ความสนใจกับการสื่อสารที่อยู่ในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย เช่น บทเพลง ภาพเขียน ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ และเริ่มนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาและศาสนสถาน³³

ดังนั้น ในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ยุโรปได้เข้าสู่ศตวรรษแห่งความรู้แจ้ง (Enlightenment) เกิดปรัชญาแห่งเหตุผลนิยมที่เกิดจากการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์และการปฏิบัติฝรั่งเศสก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสังคม แนวความคิดที่เกิดขึ้นในยุคนี้จึงไม่ต้องอ้างอิงพระคัมภีร์หรือคำสอนทางศาสนา

²⁹ สุธัชย สุวัจนบุตร, ยุโรปในสงครามเย็น ค.ศ.1945-1991 (กรุงเทพฯ: ศักติโสภาคการพิมพ์, 2558). หน้า 13-17.

³⁰ ศิริพร ดาบเพชร, "Anpo Protests : พัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม," วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มกราคม-ธันวาคม 2557). หน้า 328-338

³¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

³² Fr. G. Giampietro, *ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอดคอย*, แปลโดย บาทหลวง ทัดไฉย คมกฤส, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.) หน้า 6.

³³ Aidan Nichols, "The Dominicans and the Journal L'art Sacré," *New Blackfriars* 88 (January 2007). pp. 1-2

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนชนชั้นแรงงานและศีลธรรมที่เสื่อมถอยของคนกลุ่มทุนนิยม ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกได้หันมาพัฒนางานด้านสังคมบนพื้นฐานคำสอนของศาสนาคริสต์ ด้วยการออกสมณสารที่สำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่ สมณสาส์นเรอุม โนวารุม (Rerum Novarum) และกาอาเซซีโม อองโน (Quadragesimo Anno) ส่วนในช่วงสงครามเย็นพระศาสนจักรได้เน้นพัฒนาคนกลุ่มเยาวชนและปัญญาชนให้มีคุณภาพในสังคม ให้ตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของพระศาสนจักรคาทอลิกในสังคมโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการสังคายนาสภาวาติกัน ครั้งที่ 2 ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19

2.2 การสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

จากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา มีผลกระทบต่องานทั่วโลกหลายประการ โดยเฉพาะผลกระทบต่อศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ ได้ถูกวิพากษ์ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกออกมาแสดงจุดยืนของตนเองในสังคมสมัยใหม่ และปฏิเสธการใช้แนวคิดสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ในการแก้ปัญหาสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งในการจัดประชุมสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ที่จะนำไปสู่การพิจารณาปรับปรุงกฎระเบียบธรรมนูญของพระศาสนจักรสากลและการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับพระศาสนจักรท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก

สภาสังคายนาวาติกันครั้งที่สอง (Concilium Oecumenicum Vaticanum Secundum) เป็นสภาสังคายนาสากล ครั้งที่ 21 ที่คริสตจักรโรมันคาทอลิกจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับตัวพระศาสนจักรให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ ซึ่งมีการดำเนินการจัดประชุมที่มหาวิหารนักบุญเปโตร ในนครรัฐวาติกัน ตามรับสั่งของสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นที่ 23 (Bl. John XXIII ค.ศ. 1958-1963) เมื่อ ค.ศ. 1962 และสิ้นสุดในปี ค.ศ. 1965 ในสมณสมัยสมเด็จพระสันตะปาปาปอล ที่ 6 (Paul VI ค.ศ. 1963-1978)³⁴

แนวความคิดหลักในการประชุมสภานี้คือ “aggiornamento มีความหมายว่า getting up to today คือ ลูกขึ้นสู่ปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงพระศาสนจักรคาทอลิกปรับตัวให้ทันสมัย โดยทำให้พระศาสนจักรเป็นเครื่องหมายที่เรียบง่าย น่าเชื่อถือ และทุกคนเข้าใจได้”³⁵

³⁴ Fr. G. Giampietro, *ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย*, แปลโดย บาทหลวง ทศไนย์ คมกฤส, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.)

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

การประชุมสภาสังคายนาสมัยแรก เริ่มเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ.1962 โดยเลือกพิจารณาเรื่องพิธีกรรมเป็นเรื่องแรก เนื่องจากพิธีกรรมของคริสตศาสนามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักธรรมของพระเจ้า เป็นระบบจารีตพิธีศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีความเชื่อแสดงออกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันและดำเนินชีวิตตามเส้นทางของพระเจ้าได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องปฏิรูปเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในยุคสมัยใหม่ และในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน³⁶

การปรับปรุงด้านพิธีกรรมของสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 มีหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

- 1) การปรับให้เหมาะสมกับยุคสมัย (aggiornamento) โดยการปรับปรุงและแก้ไขพิธีกรรมจากสภาสังคายนาแห่งเทรนต์และสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 1 ให้เหมาะสมกับความจำเป็นของยุคสมัยใหม่
- 2) การปรับตัวเข้าสู่สภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่น (inculturation) มีจุดประสงค์เพื่อต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย อนุญาตให้ใช้ภาษาพื้นเมืองในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การอ่าน การประกาศ บทภาวนา และดนตรี ฯลฯ โดยให้เป็นหน้าที่ของสภาพระสังฆราชของท้องถิ่นเสนอแก่สันตสำนักและเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการนำภาษาพื้นเมืองเข้าสู่พิธีกรรม³⁷ และพระศาสนจักรท้องถิ่นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมร่วมกับท้องถิ่น (local collegiality) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างความสันติระหว่างท้องถิ่นกับพระศาสนจักร
- 3) ความเสมอภาค (an egalitarian community) โดยการทบทวนความหมายของคำ ว่า Church ที่เป็นภาษากรีกในพระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่คือ Ekklesia ซึ่งมีความหมายว่าบรรดาบุคคลที่ถูกเรียกมารวมกันโดยพระเจ้า สภาสังคายนาฯ จึงพิจารณาว่า “ทุกคนที่ได้รับศีลล้างบาปเป็นประชากรของพระเจ้าทุกคนถูกเรียกมารวมกันเสริมสร้างพระศาสนจักร โดยสมาชิกที่อยู่ในฐานานุกรม (a hierarchical community) ก็ทำแบบของตน และสมาชิกที่เหลือซึ่งได้รับศีลล้างบาปแล้วก็ทำตามหน้าที่ของตน”³⁸ และการพิจารณาความหมายดังกล่าวนำไปสู่การปรับปรุงข้อปฏิบัติสำหรับผู้มีความเชื่อในศาสนาคริสต์ ให้ผู้เข้าร่วมพิธีและสัตบุรุษมีส่วนร่วมในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ร่วมกับบาทหลวง ซึ่งแตกต่างจากสมัยการสังคายนาแห่งเทรนต์ที่เน้นเพียงบาทหลวงเท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญในพิธี

³⁶ Fr. G. Giampietro, ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย, แปลโดย บาทหลวง ทศไนย์ คมกฤส, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.) หน้า 12-14

³⁷ John W. O'Malley, *What Heppened at Vatican li* (Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2008). pp.131-132

³⁸ พระอัครสังฆราชฟรังซิสเซเวียร์ เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช, สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ปิตพานิช, 2556). หน้า 34-35

การสังคายนาสมัยแรกสิ้นสุดลงเมื่อสมเด็จพระสันตะปาปาโยห์น ที่ 23 ทรงสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ.1963 และเริ่มการประชุมสมัยที่สอง ระหว่างวันที่ 29 กันยายน-4 ธันวาคม ค.ศ.1963 หลังจากพระคาร์ดินัลโจวานนี มอนตีนิ พระอัครสังฆราชแห่งมิลาน ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งพระสันตะปาปา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ.1963 เป็นพระสันตะปาปาเปาโล ที่ 6 และทรงประกาศเชื้อเชิญสตรี ทั้งฆราวาสและนักบวชให้มาร่วมฟังการสังคายนาฯ ด้วย³⁹

ในการประชุมสมัยที่สอง ได้ปรับปรุงระเบียบการต่าง ๆ ของสภาสังคายนาฯ บางส่วนและการเพิ่มเรื่องพระนางมารีย์ไว้ในเอกสารเรื่องพระศาสนจักร เพื่อเน้นถึงความสัมพันธ์อันจำเป็นระหว่างพระนางกับกลุ่มผู้ศรัทธา รวมทั้งกฤษฎีกาเรื่องสื่อมวลชน (The Decree on the Means of Social Communication) และธรรมนูญเรื่องพิธีกรรม (The Constitution on the Sacred Liturgy) ทั้งนี้ พระสันตะปาปาเปาโลที่ 6 ทรงประกาศขอภัยประชาชนจากเหตุการณ์ในอดีตที่ชาวคาทอลิกแบ่งแยกและกระทำความเสียหายให้กับผู้ที่ไม่ใช่คาทอลิก อีกทั้งทรงแสดงความตั้งใจของชาวคาทอลิกที่จะยกโทษให้กับความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการกระทำของผู้ที่ไม่ใช่คาทอลิก⁴⁰

สมัยประชุมที่ 3 (14 ก.ย.-21 พ.ย. 1964) และ สมัยประชุมที่ 4 (14 ก.ย.-8 ธ.ค. 1965) ได้มีการพิจารณา ทบทวนและสรุป โดยมีเนื้อหาทั้งหมด 16 ฉบับ⁴¹ ซึ่งมี 4 ฉบับ ที่นำไปพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะของงานศิลปะและสถาปัตยกรรมในศาสนสถาน ดังนี้

1. ธรรมนูญเรื่องพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (The Constitution on the Sacred Liturgy) (4 ธันวาคม ค.ศ. 1963)
2. คำแถลงเรื่องความสัมพันธ์ของพระศาสนจักรกับบรรดาศาสนาที่ไม่ใช่คริสต์ศาสนา (Declarations on the Relation of the Church to Non-Christian Religions) (28 ตุลาคม ค.ศ. 1965)
3. คำแถลงเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา (Declarations on Religious Liberty) (7 ธันวาคม ค.ศ. 1965)
4. ธรรมนูญเรื่องพระศาสนจักรในโลกสมัยใหม่ (Pastoral Constitution on the Church in the Modern World) (7 ธันวาคม ค.ศ. 1965)

การสังคายนาที่เกิดขึ้นทุกครั้งมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองต่อความสภาพความเป็นจริงของแต่ละยุคสมัย เช่น สภาสังคายนาแห่งเทรนต์ ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 16 (ค.ศ.1545-1563) เพื่อปฏิรูปคาทอลิก สภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 1 (ค.ศ.1869-1870) เพื่อเน้นย้ำอำนาจของ

³⁹ พระอัครสังฆราชฟรังซิสเซเวียร์ เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช, สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ปิตุพานิช, 2556). หน้า 14-15.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-17.

พระสันตะปาปาในฐานะผู้ปกครองสูงสุดของพระศาสนจักรคาทอลิก ขณะที่สภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเพื่อแก้ไขและอภิปรายปัญหาที่ยังไม่เคยได้รับการแก้ไขในการสังคายนาที่ผ่านมา ซึ่งกลายเป็นปัญหาของพระศาสนจักรในยุคสมัยใหม่

กล่าวได้ว่า สภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ได้เปิดกว้างและยอมรับแนวคิดแบบสมัยใหม่นิยม คือเสรีภาพและการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการศึกษาวิชาความรู้สาขาต่าง ๆ และประโยชน์ของความก้าวหน้าจากการพัฒนาความรู้ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับ ธรรมนูญเรื่อง พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (The Constitution on the Sacred Liturgy) ซึ่งเป็นเรื่องแรกที่สภาสังคายนาสากลได้พิจารณา ซึ่งเป็นการเปิดกว้างในเรื่องเสรีภาพในการสร้างสรรค์ศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนจักรคาทอลิก นำไปสู่การกำหนดขอบเขตของการสร้างโบสถ์และวัดของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่และวัฒนธรรมในแต่ละถิ่นที่อยู่อย่างเป็นทางการ

สำหรับการปกครองของพระศาสนจักร ยังคงมีลักษณะการปกครองในทำนองสมบูรณาญาสิทธิราช คือ คล้ายๆ การปกครองในระบบกษัตริย์ มีการมอบอำนาจเป็นขั้นตอนลงมา คือ จากพระศาสนจักรส่วนกลางที่นครรัฐวาติกัน กรุงโรม มายังทวีปทุกทวีป ลงมายังประเทศที่ตั้งอยู่ในทวีปนั้น ๆ และในแต่ละประเทศก็แยกเป็นสังฆมณฑล และแตกย่อยมาเป็นวัดในสังฆมณฑลนั้น ๆ บางวัดยังแยกเป็นเขตปกครองวัดด้วย⁴²

2.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในยุโรปและอเมริกา

โบสถ์ เป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธี (Liturgical Prayer) ของกลุ่มชนผู้มีความเชื่อเข้ามารวมตัวกันและมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีอย่างเต็มที่ รวมถึงการเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงพระศาสนจักร ตามความหมายทางเทววิทยาเรื่องโบสถ์ เพราะฉะนั้นพิธีกรรมและกิจกรรมจึงเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดพื้นที่ภายในและรูปแบบผังพื้นของโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งเป็นเรื่องของการสื่อความหมายถึง ความยิ่งใหญ่ของพระคริสต์เจ้า ให้ปรากฏออกมาผ่านศิลปะและสถาปัตยกรรมที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้⁴³

ศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ก่อกำเนิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งจากปัจจัยทางการเมืองที่พัฒนามาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย ความเป็นปัจเจกชนของคนในยุคสมัยใหม่ สังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ดังนั้นจึงเห็นงานศิลปะและ

⁴² บาทหลวงวุฒิเลิศ แห่ล้อม, พระศาสนจักร ศักดิ์สิทธิ์สากล, แผนกคริสตธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2560.

⁴³ พระอัครสังฆราชฟรังซิสเซเวียร์ เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช, สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ปิตุพานิช), 2556, หน้า 35-36

สถาปัตยกรรมสมัยใหม่มีความเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เรื่องความอิสระและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์⁴⁴

สำหรับโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในโลกตะวันตกนั้น มีจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกันตามปัจจัยและเงื่อนไขของแต่ละประเทศ สำหรับงานศึกษาโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีศึกษา มีงานศึกษาจำนวนน้อยที่ศึกษาภาพรวมและพัฒนาการของโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ เช่น Proctor Robert นักวิชาการชาวอังกฤษได้ศึกษาโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศอังกฤษ และเขาได้แบ่งยุคสมัยของโบสถ์คาทอลิกเป็น 2 ยุค คือ ยุคก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ซึ่งนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ถึงปี ค.ศ.1962 และยุคหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2⁴⁵ ทั้งนี้กระแสศิลปะสมัยใหม่ได้ก่อตัวขึ้นในประเทศฝรั่งเศสก่อนสงครามโลกจะเริ่มขึ้น และเกิดการนำศิลปะสมัยใหม่มาใช้ในศาสนาคริสต์⁴⁶

2.3.1 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก ก่อนสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

ยุโรปมีการติดต่อระหว่างโลกตะวันตกและตะวันออกในรูปแบบการทำการค้า หรือเรียกว่า ยุคปฏิรูปการค้า ซึ่งส่งผลให้เกิดยุคของการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ในคริสต์ศตวรรษที่ 15⁴⁷ ในช่วงเวลานี้มีการปฏิรูปศาสนา โดย มาติน ลูเทอร์ ตลอดจนการสังคายนาแห่งเทรนต์ และการฟื้นฟูพิธีกรรมในสมัยพระสันตะปาปาปิโอ ที่ 5 โดยเฉพาะการเพิ่มพิธีขอบพระคุณและการแสดงความเคารพต่อนักบุญ ทำให้ความหมายของโบสถ์คาทอลิกนั้นเปลี่ยนไป คือ โบสถ์ เป็นอนุสรณ์สถานที่ยกถวายแด่องค์พระผู้เป็นเจ้า ในภายหลังการสังคายนาแห่งเทรนต์ ศิลปะแบบบาโรค ทั้งภาพวาดและรูปปั้น มีบทบาทในการเสริมสร้างบรรยากาศของการเฉลิมฉลองและเล่าเรื่องราวในพระคัมภีร์ นอกจากนี้ รูปแบบของโบสถ์ก็มีความหลากหลายตามแนวคิดของสถาปนิก กลุ่มลัทธินิยมต่าง ๆ ตลอดจนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่เปลี่ยนไป อย่างไรก็ตาม แนวทางด้านพิธีกรรม คำสอนยังคงยึดถือตามแนวทางของสภาสังคายนาแห่งเทรนต์มาโดยตลอด

การพัฒนาศิลปะและสถาปัตยกรรม ในช่วงศตวรรษที่ 16 เป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาสถาปัตยกรรม ในช่วงศตวรรษที่ 19-20 โดยสถาปนิกสมัยใหม่พยายามคิดค้น แสวงหา และปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากอดีต ด้วยการพัฒนาแนวคิดในการออกแบบที่ว่าง เทคนิคและวิธีการก่อสร้างโดยใช้วัสดุที่ผลิตได้จากอุตสาหกรรม ซึ่งสามารถควบคุมได้ทั้งคุณภาพ เวลา และ

⁴⁴ ทักษิณา พิพิธกุล, “จากสมัยใหม่ (Modernism) สู่หลังสมัยใหม่ (Postmodernism) : การขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมสู่ศิลปะกับธรรมชาติ” *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* 23 (43) กันยายน-ธันวาคม 2558, หน้า 154.

⁴⁵ Robert. Proctor, *Building the Modern Church : Roman Catholic Church Architecture in Britain, 1955 to 1975* (Farnham: Ashgate Publishing Company (1722), 2014).

⁴⁶ Aidan Nichols, "The Dominicans and the Journal L'art Sacré," *New Blackfriars* 88 (January 2007).

⁴⁷ Denis R. McNamara, *How to Read Churches: A Crash Course in Ecclesiastical Architecture* (London : Rizzoli, 2011) p.40-41.

มาตรฐานการผลิต ทำให้สถาปนิกมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้นด้วย สถาปัตยกรรมแบบใหม่ ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและรูปแบบของสถาปัตยกรรมใหม่⁴⁸ โดยในช่วงแรกของการพัฒนาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ยังไม่เป็นที่นิยมใช้ในงานออกแบบ สถาปัตยกรรมประเภทโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แม้ว่าจะมีการประกาศ สมณสาสน์เรอุม โนวารุม (Rerum Novarum) ในสมณสมัยของพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1891 ที่ยอมรับสภาพของสังคมสมัยใหม่ และเสนอแนวทางการปรับตัวเข้าสู่สังคมในยุคสมัยใหม่ของ พระศาสนจักรคาทอลิกแล้วก็ตาม

2.3.1.1 ศิลปะคัลลิสต์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่

กระแสเกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่ในประเทศฝรั่งเศสทำให้ศิลปินและประชาชนเริ่มวิพากษ์ถึงความเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ในทางศาสนา Pierre Couturier และบาทหลวงมารี-อาเลง กูตูรีเย (Marie-Alain Couturier) เป็นบรรณาธิการวารสาร L'Art sacré ปี ค.ศ.1935 และเป็นกลุ่มผู้ขับเคลื่อนแนวความคิดและสนับสนุนการพัฒนาแบบของศิลปะสมัยใหม่ในศาสนสถาน⁴⁹

ในปี ค.ศ.1950 มารี-อาเล็ง กูตูรีเย (Marie-Alain Couturier) ได้เชิญ เลอ คอร์บูซีเย (Le Corbusier) เป็นสถาปนิกออกแบบโบสถ์ของเมืองรงซ็อง (Notre Dame du Haut Ronchamp) เลอ คอร์บูซีเย ได้ผานแนวความคิดในเรื่องมนุษย์นิยมเข้ากับเทววิทยาศาสนา โดยนำทฤษฎี Le Modulor ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาสัดส่วนทองคำและภาพวิหิตูเวียน แมน ของลีโอนาโด ดา วินชี (Leonardo de Vinci) ในปี ค.ศ.1943 มาใช้ในการออกแบบโบสถ์ เมืองรงซ็อง ซึ่ง Le Modulor เป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กับร่างกายมนุษย์⁵⁰ และได้้นำแนวคิดทางศิลปะแนว Purism ที่แสดงสัจจะของวัสดุ ใช้รูปทรงทางเรขาคณิต ในการเล่าเรื่องราวทางศาสนา โดยใช้คอนกรีตเป็นวัสดุหลักในการสื่อสาร และการออกแบบรูปร่างโบสถ์หลังนี้คล้ายกับประติมากรรมรูปเรือที่อยู่บนยอดเขา มีลักษณะหนักและทึบตันเมื่อมองจากภายนอก ส่วนภายในมีการเจาะช่องแสงเล็ก ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีความรู้สึกอยู่ในหลุมฝังศพ (mausoleum) ขณะเดียวกันก็สร้างความรู้สึกศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้ปรากฏการณ์ของแสงที่ทำให้เห็นว่าหลังคาคอนกรีตหนัก ๆ ลอยได้ และรู้สึกกระลึกถึงนักบุญในศาสนาคริสต์ที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจน สิ่งเหล่านี้ได้ผานให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอาคารที่แข็งแรง และมีการนำเศษหินที่เหลือจากโบสถ์หลังเดิมมาใช้ในการสร้างโบสถ์ใหม่ นอกจากนั้น โบสถ์

⁴⁸ Hilde Heynen and Hubert -Jan Henket, "Modernity, Modernism and the Modern Movement," in *Back from Utopia: The Challenge of the Modern Movement*, ed. J. H. Henket, (Rotterdam: 010 Publishers, 2002). p.10

⁴⁹ Aidan Nichols, "The Dominicans and the Journal L'art Sacré," *New Blackfriars* 88 (January 2007). p.25.

⁵⁰ ประทีป มาลากุล, *ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 109.

หลังนี้สามารถมองเห็นจากด้านนอกได้รอบด้าน เพื่อแสดงให้เห็นว่าโบสถ์ เป็นศูนย์กลางของคริสตชน เมือง Ronchamp

2.3.1.2 การผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกประจำท้องถิ่น

สถาปนิกที่มีแนวคิดแบบสมัยใหม่นิยม (Modernism) บางกลุ่มได้สร้างผลงานสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงความแตกต่างของภูมิภาค โดยการผสมผสานลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Building) เข้ากับลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ทำให้เกิดเป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของที่ตั้งนั้น ๆ ซึ่งเรียกสถาปัตยกรรมลักษณะนี้ว่า สไตล์ภูมิภาคนิยม (Regionalism)⁵¹ ทั้งยังมีการผสมผสานลักษณะเฉพาะของโบสถ์โรมันคาทอลิกแบบดั้งเดิมจากยุคคลาสสิก โดยส่วนใหญ่มักใช้กับโบสถ์คาทอลิกขนาดเล็กนอกเมืองหรือในพื้นที่ชนบท

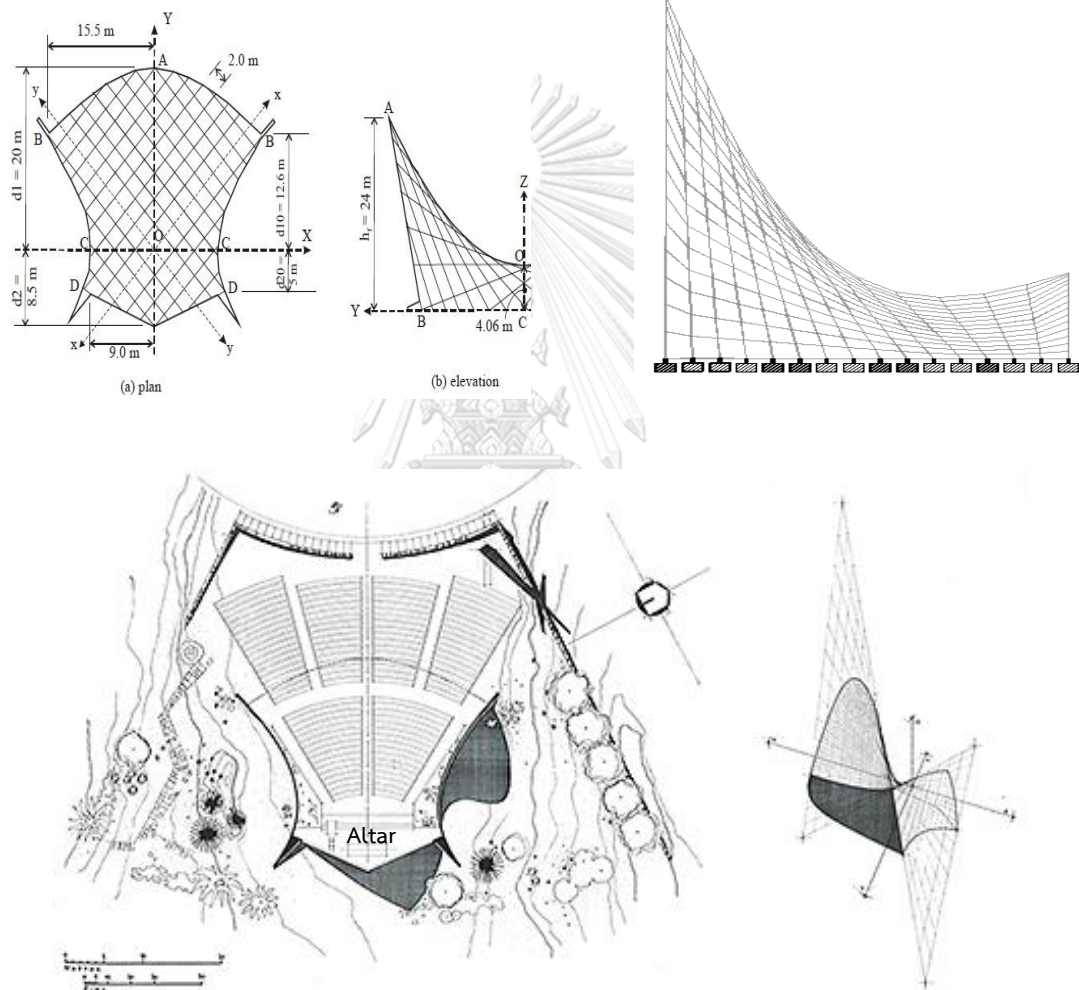
แนวความคิดด้านวัสดุและโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ได้พัฒนาไปไกลกว่าโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กและโครงสร้างเหล็ก มีการทดลองค้นหาโครงสร้างที่สมเหตุสมผล ประหยัด และการแสดงออกด้านรูปทรงที่เป็นอิสระ แต่ยังคงความเรียบง่ายตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยการพัฒนาและประยุกต์คอนกรีตเปลือกบาง (thin-concrete shell) ให้มีรูปทรงที่มีพื้นผิวแบบไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์ (hyperbolic paraboloid) ซึ่งโดยทั่วไปนิยมใช้ในการสร้างอาคารสาธารณะ เช่น โรงงาน ร้านค้า และห้องสมุด⁵² รวมทั้งโบสถ์ในศาสนาคริสต์

ความโค้งแบบสามมิติของโครงสร้างทำให้เกิดที่ว่างและพื้นที่ใต้หลังคาอย่างมาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กว้างพอสำหรับกิจกรรมสาธารณะ โดยไม่ต้องพึ่งพาโครงสร้างระบบเสาคาน เช่น Chapel of Lomas de Cuernavaca ในประเทศเม็กซิโก ออกแบบโดย Felix Candela สถาปนิกชาวสเปน และเม็กซิกัน ซึ่งมีความรู้ด้านวิศวกรรมโครงสร้าง ได้นำเทคนิคและวิธีการก่อสร้างแบบแบบไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์ มาใช้ในการก่อสร้าง เมื่อปี ค.ศ.1958 โดยนำรูปแบบและลักษณะการขึ้นผ้าใบของกระโจมในแอฟริกา มาปรับใช้กับวัสดุคอนกรีต ที่มีพื้นผิวแบบไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์ (hyperbolic paraboloid)⁵³

⁵¹ Lefavre Liane and Tzonis Alexander, *Tropical Architecture : Critical Regionalism in the Age of Globalization* (New Jersey: Academy Press, 2001).

⁵² Juan Gerardo Oliva , Marcos Javier Ontiveros H., and Eric Valdez O., "El Espacio Religioso En México Y Las Superficies De Paraboloide Hiperbólico De Félix Candela (the Religious Space in Mexico and Félix Candela's Hyper Surfaces)," *el Journal de la International Association for Shell and Spatial Structures (IASS)* 51, no. 1 (2010). p.65

⁵³ Ibid, p.66.

ภาพที่ 1 แสดง Chapel of Lomas de Cuernavaca, ออกแบบโดย Felix Candela ในปี ค.ศ.1958⁵⁴

⁵⁴ Cobián Fernández, Esteban, , "Espacios Temporales Para La Liturgia ¿Evolución Tipológica O Disolución Identitaria?," *Quintana*, no. 9 (2010). p.123

เนื่องจากการใช้โครงสร้างแบบคอนกรีตเปลือบบาง สามารถเพิ่มพื้นที่ภายในโบสถ์ให้กว้างขึ้น และใช้ความหนาของโครงสร้างไม่มาก แต่มีราคาค่าก่อสร้างสูง เนื่องจากขั้นตอนการก่อสร้างและต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก การทำงานมีความยากลำบาก และไม่แบบกลายเป็นขยะจากกระบวนการก่อสร้าง ท้ายที่สุดความนิยมใช้โครงสร้างแบบคอนกรีตเปลือบบางลดลง เมื่อมีการพัฒนาวัสดุและวิธีการก่อสร้างสำเร็จรูปที่สามารถผลิตได้จากโรงงานอุตสาหกรรม⁵⁵

สถาปัตยกรรมรูปแบบพื้นผิวเชิงบรรทัด (ruled surfaces) ที่พัฒนามาจากพื้นผิวแบบไฮเพอร์โบลิกพาลาโบลอย เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่นิยมในการสร้างโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ มีการนำศิลปะกระจกสี (stained glass) ที่เคยนิยมในอดีตกลับมาผสานกับโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก เช่น Chapel of the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul ประเทศเม็กซิโก⁵⁶ ซึ่งเป็นโบสถ์คาทอลิกอีกหลังหนึ่งที่ Felix Candela เป็นทั้งสถาปนิกและวิศวกรผู้ออกแบบอาคาร โดยร่วมงานกับ Enrique de la Mora และ Fernando López Carmona สถาปนิกชาวเม็กซิโก รูปร่างของโบสถ์มีลักษณะคล้ายหมวกของแม่ชี โดยใช้โครงสร้างคอนกรีตเปลือบบางพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพาลาโบลอย (hyperbolic paraboloid) หนา 10 เซนติเมตร จำนวนสามชั้นประกบกัน⁵⁷ และออกแบบผังพื้นรูปสามเหลี่ยม เพื่อแสดงถึงพระตรีเอกภาพ (Trinity) ที่มีพระเจ้าพระองค์เดียวเป็นเอกภาพ แต่ปรากฏเป็นสามพระบุคคล คือ พระบิดา พระบุตร (เชื่อว่ามาเกิดเป็นพระเยซู) และพระจิต ตามพันธสัญญาใหม่ สำหรับงานกระจกสี ออกแบบโดย Kitzia Hoffman ศิลปินงานกระจกสีที่มีชื่อเสียงในเม็กซิโก⁵⁸

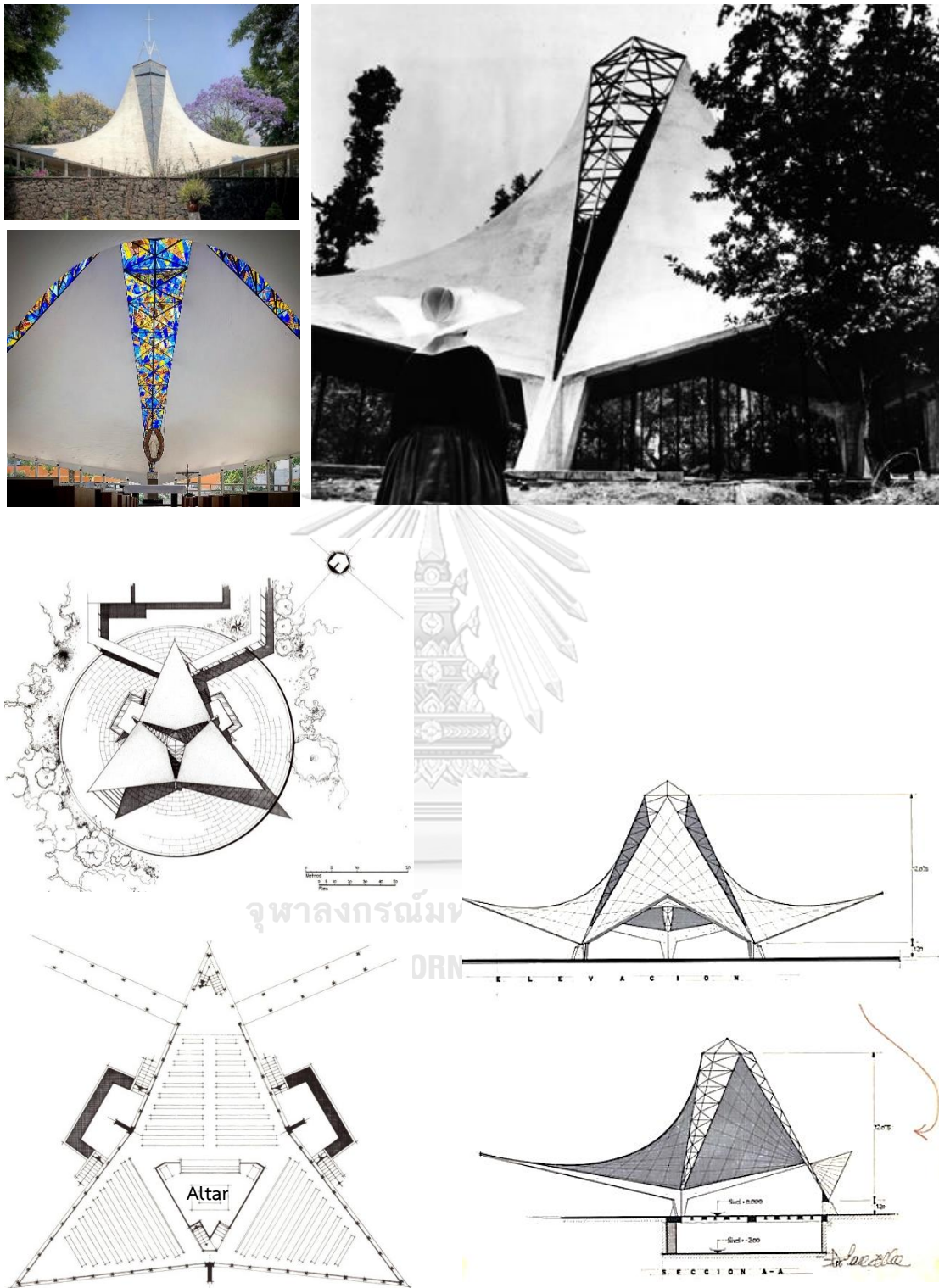
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵⁵ Mrudula S.Kulkarni, "Analysis of Tensile Fabric Structure Using Thin Concrete Doubly Curved Shell," *International Journal of Research in Advent Technology* 2, no. 3 (March 2014). pp.156-165.

⁵⁶ Juan Gerardo Oliva , Marcos Javier Ontiveros H. and Eric Valdez O., "El espacio religioso en México y las superficies de paraboloides hiperbólicos de Félix Candela (The Religious Space in Mexico and Félix Candela's Hypar Surfaces)" *el Journal de la International Association for Shell and Spatial Structures (IASS)* 51, No. 1, (2010), p.66

⁵⁷ la Escuela Superior de Arquitectura de Madrid, Felix Candela (No date) p.4 and Federico Luis del Blanco García, "La Arquitectura No Construida De Félix Candela : Evolución De La Arquitectura De Félix Candela a Partir De Sus Proyectos No Construidos, 1939 – 1997" (Doctoral dissertation, Arquitectura, Escuela Técnica Superior de Arquitectura, Universidad Politécnica de Madrid, 2016). p.136

⁵⁸ Benjamin Stevens, "In Its Time - a Fresh Water: Explorations in Form and Space by Herbert Hofmann," *México contemporáneo* 6, no. 1 (1994). 6, no. 1 (1994). p. 132.

ภาพที่ 2 แสดง Chapel of the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul , Tapachula, Chiapas, Mexico
สร้างในปี ค.ศ.1959-1960 ออกแบบโดย Félix Candela⁵⁹

⁵⁹ la Escuela Superior de Arquitectura de Madrid, Felix Candela (No date) p.4-5

2.3.2. สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

การปรับตัวตามยุคสมัยเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของพระศาสนจักรคาทอลิกในสังคมโลกสมัยใหม่ และเป็นประเด็นหลักในการสังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) อันนำไปสู่การยอมรับศิลปะและสถาปัตยกรรมในคริสตศาสนสถานตามบริบทต่าง ๆ ของท้องถิ่นมากขึ้น ในช่วงหลังการสังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่นิยมครั้งในอดีตยังมีการนำมาปรับใช้ ผสมผสานกับลักษณะดั้งเดิมของโบสถ์คาทอลิกและลักษณะสถาปัตยกรรมประจำถิ่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนและเพื่อปรับตัวเข้าสู่สภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากการใช้ภาษาท้องถิ่นในพิธีกรรมและการตั้งสังฆมณฑลประจำท้องถิ่นแล้ว การผสมผสานศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรมก็เป็นการแสดงออกทางรูปลักษณ์ที่ประจักษ์แก่สายตาของคนในท้องถิ่นทำให้พระศาสนจักรสามารถอยู่ร่วมกับท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างกลมกลืน

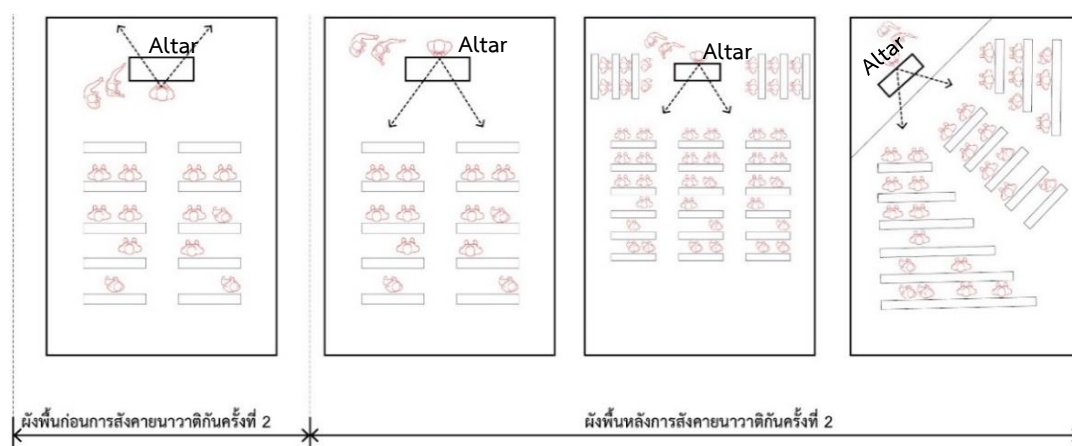
นอกจากนั้นสภาสังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 ยังมุ่งเน้นการแสดงออกด้านแนวความคิดความเสมอภาคให้เป็นรูปธรรมผ่านพื้นที่ใช้สอยและที่ว่างทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีแนวความคิดพื้นฐานมาจากการรับศีลล้างบาปที่ทุกคนต้องเข้ารับการล้างบาปก่อนที่จะเป็นคริสตชน และพิธีกรรมดังกล่าวได้แสดงถึงความเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นประชาชนของพระเจ้า ดังนั้นภายหลังการสังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 จึงมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของพระแท่น (Altar) ให้บาทหลวงผู้นำการประกอบพิธีกรรมหันหน้าเข้าหาประชาชนขณะทำพิธีกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมรู้สึกมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีอย่างเท่าเทียม ซึ่งปรากฏในเอกสาร Remember Vatican II : a dawn in waiting ดังนี้

“เราปฏิรูปพิธีกรรม แต่พิธีกรรมก็จะปฏิรูปเราและป็นเราให้เป็นประชากรของพระเจ้า ซึ่งเฉลิมฉลองพระธรรมล้ำลึกของพระเจ้า ทุกวันนี้เราพูดบ่อย ๆ ว่า “พระสงฆ์หันหน้าหาประชาชน” หรือ “ประชาชนอยู่ด้านหลังหรือข้างพระสงฆ์...” หรือ “ทุกคนกำลังมองไปข้างหน้าในทิศทางเดียวกัน”⁶⁰

การปฏิรูปด้านพิธีกรรม เป็นการปฏิรูปทางด้านความเชื่อของชาวคาทอลิกให้กลับมามีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยมีพระเจ้าเป็นจุดหมายปลายทางเดียวกัน ดังนั้นพระแท่นบูชา (Altar) จึงเป็นส่วนสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนั้น มีการตีความหมายของสังคมสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยหลักการเสรีนิยม ได้แก่ เสรีภาพ (liberty) เสมอภาค (equality) และภราดรภาพ (fraternity) และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์ผ่านรูปทรง

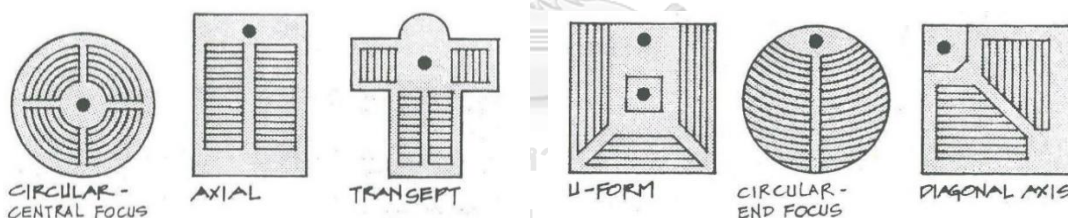
⁶⁰ Fr. G. Giampietro, *ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย*, แปลโดย ทศไนย์ คมกฤส, บาทหลวง, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.), หน้า 52.

เรขาคณิตและผังพื้นของโบสถ์ นอกจากนั้นแนวความคิดดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ภายในสำหรับทำพิธีกรรม เช่น ตำแหน่งและการจัดวางพระแท่นบูชา (Altar) โดยช่วงก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 มีการจัดวางพระแท่นติดผนัง บางที่วางตรงกลางห้องแต่ผู้ประกอบพิธีกรรมยังต้องยืนหันหลังให้กับผู้ร่วมพิธี แต่ภายหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ได้ให้ความสำคัญกับพระแท่นในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางความสนใจของพิธีกรรม และจัดวางให้ผู้ประกอบพิธีสามารถเดินรอบพระแท่นได้ รวมทั้งผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องยืนหันหน้าไปหาผู้ร่วมพิธี⁶¹

ภาพที่ 3 แสดงตำแหน่งพระแท่น

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

ภาพที่ 4 แสดงผังพื้นของโบสถ์คาทอลิกรูปแบบต่าง ๆ ที่นิยมใช้ภายหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

ที่มา : Beacher Saewald Brant, 2017 [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2562 จาก

http://mit24h.com/1TgU309_8i190d3/

การฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศช่วงหลังสงคราม ทำให้งบประมาณในการสร้างอาคารทางศาสนามีสัดส่วนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการสร้างระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ดังนั้นแนวทางของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่มุ่งเน้นความเรียบง่าย และสอดคล้องกับวัสดุก่อและระบบการก่อสร้างที่ผลิตได้ในโรงงานอุตสาหกรรม จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของสถาปนิกในการนำมาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการฟื้นฟูและก่อสร้างโบสถ์คาทอลิกให้เหมาะสมกับงบประมาณของวัด

⁶¹ Robert Proctor, *Building the Modern Church : Roman Catholic Church Architecture in Britain, 1955 to 1975*, (Farnham : Ashgate Publishing Company (1722), 2014). pp.52-55.

ในเอกสารพิธีกรรมภาคปฏิบัติ (Inter Oecumenici) ได้ให้หลักเกณฑ์พื้นฐานสำหรับการสร้างโบสถ์ใหม่หรือการปรับปรุงโบสถ์เดิม โดยโบสถ์จะต้องเป็นสถานที่ที่สามารถประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโบสถ์จะต้องรองรับกลุ่มคนที่มาร่วมพิธีนั้น ตลอดจนการทำให้พระแท่นเป็นศูนย์กลางความสนใจ และเอื้ออำนวยให้สัตตบุรุษรู้สึกมีส่วนร่วมในพิธีมากขึ้น สามารถมองเห็นที่นั่งของประธานในพิธีได้⁶² และปรากฏในเอกสารการสังคายนาฯ ดังนี้

“พระศาสนจักรไม่เคยมีรูปแบบศิลปะใดเป็นของตนโดยเฉพาะแต่ยอมรับรูปแบบศิลปะของแต่ละยุคสมัยมาใช้ ตามลักษณะเฉพาะและสภาพแวดล้อมของชนชาติต่าง ๆ และตามความต้องการของจารีต พิธี ดังนี้ จึงได้สร้าง ชุมทรัพย์ด้านศิลปะขึ้นมากมายในระยะเวลาหลายศตวรรษที่ผ่านมา ซึ่งจะต้องใส่ใจรักษาไว้อย่างดีที่สุด ศิลปะในยุคสมัยของเราและของชนทุกชาติทุกถิ่นก็ควรมีอิสระที่จะแสดงผลงานในพระศาสนจักรได้เช่นเดียวกัน ขอแต่ให้ศิลปะนั้นช่วยส่งเสริมทั้ง ความน่าเคารพและศักดิ์ศรีที่สอดคล้องกับอาคารสถานที่และจารีตพิธีศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดังนั้น ศิลปะร่วมสมัยก็จะร่วมเสี่ยงกับศิลปะยิ่งใหญ่ในอดีต ที่ได้แปลงเสี่ยงเป็นเกียรติแก่ความเชื่อคาทอลิกในหลายศตวรรษที่ผ่านมา”⁶³

สถาปนิกบางกลุ่มพยายามสร้างสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมและศิลปะทางศาสนาคริสต์ในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ รวมทั้งยังมีการผสมผสานเอกลักษณ์ประจำถิ่นของที่ตั้งอาคาร จนกลายเป็นรูปแบบทางเลือกใหม่สำหรับสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกที่ค่อนข้างหลากหลาย เช่น ผลงานการออกแบบ St. Michael & All Angels Episcopal Church ใน California โดย A. Quincy Jones และ Frederick Earl Emmons สถาปนิกชาวอเมริกัน เขาสร้างบรรยากาศภายในอาคารให้มีความรู้สึกอบอุ่น โดยใช้ไม้ในการห่อหุ้มพื้นที่ใช้สอย และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอกอาคาร ด้วยการเปิดช่องแสงจากหลังคาเป็นแนวยาวตลอดตัวอาคาร รวมทั้งการใช้ผนังกระจกและช่องเปิดทั้งสี่ด้าน เพื่อให้ผู้ใช้งานใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทั้งยังสร้างความโปร่งและความรู้สึกเบาให้แก่ตัวอาคาร รูปแบบของ St. Michael & All Angels Episcopal Church เรียกว่า อิชเลอร์สไตล์ (Eichler Style) เป็นที่นิยมในสถาปัตยกรรมประเภทอาคารพักอาศัย และสร้างกันอย่างแพร่หลายในเขตตัวเมืองและเขตชานเมืองของสหรัฐอเมริกา ในช่วงยุค ค.ศ.1950 –

⁶² คณะอนุกรรมการศิลปะในพิธีกรรม. เอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2562), หน้า 18

⁶³ Fr. G. Giampietro, ระลึกถึงวาทันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย, แปลโดย ทศไนย์ คมกฤส, บาทหลวง, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.), หน้า118.

1960⁶⁴ และ A. Quincy Jones เป็นสถาปนิก Modernist คนหนึ่ง ที่ออกแบบงานสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับขนาดของวัสดุที่ผลิตได้จากอุตสาหกรรม (industrial prefabricated units) ซึ่งมีขายทั่วไปตามท้องตลาด ดังนั้นอาคารที่เขาออกแบบจึงมีราคาไม่แพง และเกิดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

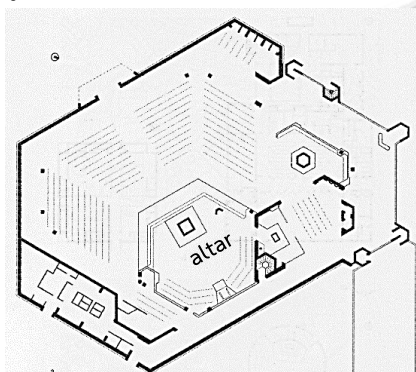
ภาพที่ 5 แสดงภาพ St. Michael & All Angels Episcopal Church ของเมือง Studio City ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ออกแบบโดย A Quincy Jones and Frederick Emmons ก่อสร้างช่วงปี ค.ศ.1960-6265 มีรูปแบบที่เน้นแบบ Axial

⁶⁴ Annmarie Adams, "The Eichler Home: Intention and Experience in Postwar Suburbia," *Perspectives in Vernacular Architecture* 5 (1995). pp.164-178.

⁶⁵ Sarah L. Stifler, "The Hammer Museum Presents the First Major Career Survey of Modernist Architect A. Quincy Jones," (Hammer Museum, 25 May–8 September, 2013).

สถาปัตยกรรมรูปแบบพื้นผิวเชิงบรรทัด (ruled surfaces) ยังคงเป็นรูปแบบที่ใช้กับสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกทั้งอเมริกาและยุโรป แต่บริเวณพระแท่นมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่ง โดยการย้ายพระแท่นออกจากผนัง เพื่อให้ผู้นำในการประกอบพิธีสามารถยืนหันหน้าเข้าหาผู้ร่วมพิธีกรรมได้ นอกจากนั้นการพัฒนาเทคนิคและวิธีการก่อสร้าง โดยใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นทำให้การก่อสร้างโบสถ์ไม่จำกัดเพียงการใช้วัสดุคอนกรีตที่หนากอย่างเช่นคอนกรีตเปลือกบาง (thin-concrete shell) เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีวัสดุที่มีน้ำหนักเบาและสามารถทำเป็นรูปทรงต่าง ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นมากกว่าในอดีต

การเปลี่ยนแปลงด้านพิธีกรรมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก จากสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นข้อดีสำหรับการออกแบบผังพื้นที่เป็นอิสระ (free plan)⁶⁶ และมีรูปแบบที่หลากหลาย ซับซ้อน มากกว่าในอดีต เช่น Cathedral Church of St. Peter and St. Paul เมืองบริสตอล ประเทศอังกฤษ ที่มีการวางผังเป็นรูปหกเหลี่ยม และจัดวางที่นั่งของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมในรูปแบบ U-form⁶⁷

ภาพที่ 6 แสดง Cathedral church of St. peter and St. paul เมืองบริสตอล ประเทศอังกฤษ

ออกแบบโดย Percy Thomas Partnership ในปี ค.ศ.1965-1973⁶⁸ มีรูปแบบที่นั่งแบบ U-form

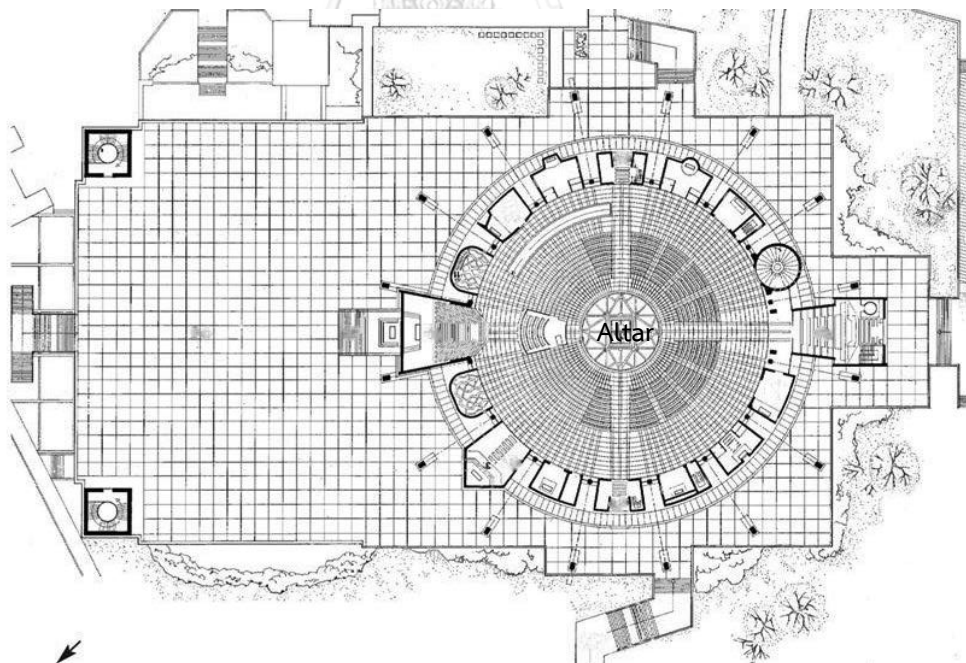
⁶⁶ Denis R. McNamara, *How to Read Churches: A Crash Course in Ecclesiastical Architecture* (New York: Herbert Press, 2011). p.

⁶⁷ The Marble Mosaic Co. Ltd., "Clifton Cathedral, Bristol,," [Online] 22 June 2019,

Available from : www.marble-mosaic.co.uk/single-post/2017/03/28/CLIFTON-CATHEDRAL-BRISTOL.

⁶⁸ Rober Proctor, *Building the Modern Church : Roman Catholic Church Architecture in Britain, 1955 to 1975*, (Farnham : Ashgate Publishing Company, 2014), p.383.

Oscar Niemeyer เป็นสถาปนิกชื่อดังในประเทศบราซิล ซึ่งเคยร่วมงานกับ Le Corbusier ทำให้ได้รับแนวคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และผลงานส่วนใหญ่ของ Oscar Niemeyer คล้ายงานประติมากรรม มีรูปแบบที่เป็นนามธรรม เน้นเส้นโค้ง สำหรับงานออกแบบ Cathedral of Brasília เป็นโบสถ์คาทอลิก ที่ Niemeyer ประยุกต์กระโจมอินเดียแดงให้เป็นโบสถ์ที่มีรูปทรงพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพลาโบลอย โดยใช้เสาคอนกรีตโค้งเป็นโครงสร้างหลักของอาคาร เป็นการสร้างลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับบริบทด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่

ภาพที่ 7 แสดง Cathedral of Brasília ในปี ค.ศ.1968-1970 ออกแบบโดย Oscar Niemeyer

ภาพล่าง ผังพื้นที่ของ Cathedral of Brasília มีลักษณะผังที่นั่งแบบใบพัด (fan-shaped)

ที่มา : Mohd Faizan, Modern&Contemporary : Architect-Oscar Niemeyer, 2015

2.4 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในเอเชีย

การติดต่อกันระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกด้วย เหตุผลทางเศรษฐกิจ การค้า การทำสงคราม การขยายดินแดน รวมถึงการเผยแพร่ศาสนา ก่อให้เกิดการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การประกาศศาสนาคริสต์ในเอเชีย ได้เริ่มต้นในช่วงศตวรรษที่ 14-15 โดยคณะบาทหลวงและมิชชันนารี เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในเอเชียให้ทันสมัย ทั้งนี้การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ยังต้องอยู่พื้นฐานของการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง การเข้าใจพื้นฐานทางสังคมและศาสนาประจำถิ่นของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวคริสต์และชาวพื้นเมือง ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

ความรู้ด้านวิทยาการที่ทันสมัยของคณะบาทหลวงทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาต่อพระศาสนจักรเป็นจำนวนมาก มีการตั้งชุมชนคาทอลิก เกิดวัดคาทอลิกประจำชุมชนชาวคริสต์ และการปรับตัวของพระศาสนจักรสากลกับท้องถิ่นส่งผลให้เกิดการยอมรับและการอยู่ร่วมกันกับคนในท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

2.4.1 สหพันธภาสังฆราชแห่งเอเชียกับงานพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรท้องถิ่น

หลังจากสงครามโลก ครั้งที่ 2 หลายประเทศในเอเชียได้รับเอกราช และพระศาสนจักรได้มีส่วนช่วยฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากทวีปอเมริกา แคนาดา และกรุงวาติกัน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของศาสนจักรโรมันคาทอลิก ตลอดจนมีองค์กรที่เคยดำเนินงานช่วยเหลือผู้ลี้ภัยได้พัฒนาตัวเองขึ้นเป็นองค์กรสงเคราะห์ ชื่อว่า Caritas Internationalis⁶⁹

ในขณะเดียวกัน พระศาสนจักรคาทอลิกเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย ภายหลังจากสมเด็จพระสันตะปาปาปิอุส ที่ 12 ได้อนุญาตให้มีการปกครองตนเอง ในปี ค.ศ.1955 โดยพระศาสนจักรคาทอลิกได้กระจายอำนาจจากศูนย์กลาง (กรุงโรม) ไปยังพระศาสนจักรคาทอลิกท้องถิ่น โดยมีพระสังฆราชเป็นตัวแทน และภายหลังนำไปสู่การก่อตั้งสหพันธภาสังฆราชแห่งเอเชีย ตามธรรมนูญเรื่องพระศาสนจักรในโลกสมัยใหม่ (Pastoral Constitution on the Church in the Modern World) ตามสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2⁷⁰ ทั้งนี้ส่งผลให้พระสังฆราชแห่งเอเชียแสวงหาแนวทางการปรับใช้ธรรมนูญจากสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ให้เหมาะสมกับเอเชีย โดยมีการจัดการประชุมหลายครั้งที่มีมุ่งเน้นประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพมนุษย์ เช่น

การจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องเครดิตยูเนียน ในระดับทวีปเอเชีย ในปี ค.ศ.1963 จัดโดยคณะกรรมการงานพัฒนาของคณะสงฆ์เอเชีย (Social Economic Life in Asia หรือ SELA) ณ

⁶⁹ "ข้อคิดเห็นจากพระคุณเจ้าบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์," (รายงานการสัมมนา "การศึกษาและวางแผนร่วมกันระดับชาติ" ณ บ้านฟื้นฟูจิตใจชาเลเซียน หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์, 26 - 30 พฤษภาคม 2529).

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน

บ้านเซเวียร์ กรุงเทพมหานคร การประชุมครั้งนี้เป็นการอบรมพระสงฆ์ ผู้นำฆราวาสทั้งพุทธและคริสต์ ในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนสลัมและคนยากจน

การประชุมพระสงฆ์/นักบวชเรื่องงานพัฒนา (Priests' Institute for Social Action หรือ PISA) ในปี ค.ศ.1965 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาคน และกลุ่มชน

การประชุมสัมมนาสำหรับพระสังฆราช ในปี ค.ศ.1968 ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยองค์กร MISEREOR จากประเทศเยอรมันนี

การเข้าร่วมประชุมของพระสันตะปาปาปอล ที่ 6 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ.1970 ทำให้เกิดการจัดตั้งสหพันธ์สภาสังฆราชแห่งเอเชีย (Federation of Asian Bishops' Conferences) ในปี ค.ศ.1972 อย่างเป็นทางการ ที่ฮ่องกง โดยอาศัยหลักการสำคัญจากสภาสังคายนา วาติกัน ครั้งที่ 2 คือ การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของเอเชีย การยอมรับชาวเอเชียทุกคนที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งถือเป็นการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นครั้งสำคัญ⁷¹

นอกจากนั้นยังก่อตั้งสำนักงานเพื่อการพัฒนามนุษย์ (Office for Human Development หรือ OHD) ในประเทศฟิลิปปินส์ โดยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนา สังคมและเศรษฐกิจตามข้อความเชื่อในพระคัมภีร์ตามบริบทของทวีปเอเชีย⁷² โดยพระศาสนจักร เอเชียกล่าวถึงความสำคัญของคนหนุ่มสาวในยุคสมัยใหม่ ดังนี้

“โฉมหน้าของทวีปเอเชียที่เรามองเห็นในอันดับต่อมาก็คือใบหน้าของเด็กและหนุ่มสาว ซึ่งมีประมาณ 60% อายุไม่เกิน 25 ปี เรามองเห็นว่า ทวีปเอเชียนี้เป็นโลกของคนหนุ่มสาวโดยแท้ ...เราเห็นว่า คนหนุ่มสาวกำลังตื่นตัว กำลังมีอุดมการณ์ในชีวิต กำลังรู้สำนึก และพัวพัน เขา กำลังจะอดกลั้นต่อไปไม่ไหวอีกแล้ว เขากำลังขวักไขว้ไปมา บางครั้งเขาจำต้องลุกฮือขึ้น ต่อต้าน ต่อสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ สังคมและต่อโครงสร้างของการปกครองในประเทศตน สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และโครงสร้างทางการเมืองเช่นว่านั้น ร้องออกมาท้อถอย แผ่นดิน ให้เร่งทำการปฏิรูปและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง”

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเอเชียในยุคพัฒนาทำให้สหพันธ์สภาสังฆราชแห่งเอเชีย ก่อตั้ง หน่วยงานสภาพระสังฆราชเพื่อการพัฒนาขึ้น ในปี ค.ศ.1974 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อรับผิดชอบ งานเยาวชนระดับผู้ใหญ่วัยของพระศาสนจักร

⁷¹ Gaudencio Rosales and C. G. Arévalo, *For All the Peoples of Asia: Federation of Asian Bishops' Conferences Documents from 1970 to 1991* (New York: Orbis Books, 1992). p.337.

⁷² Catalino G Arévalo, Gaudencio B Rosales, and Federation of Asian Bishops' Conferences, "The Federation of Asian Bishops' Conferences (Fabc): Orientations, Challenges and Impact," in *For All the Peoples of Asia: Federation of Asian Bishops' Conferences. Documents from 1970 to 1991* (New York: Orbis Books, 1992).

ดังนั้น สหพันธ์สภาสังฆราชแห่งเอเชีย (Federation of Asian Bishops' Conferences หรือ FABC) เกิดจากการรวมตัวของพระสังฆราชของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย แรกเริ่มดำเนินการประชุมเพื่อหาแนวทางก่อตั้งองค์กรของพระสังฆราชในภูมิภาคเอเชีย เพื่อการพัฒนาประชาชน คนยากจน และผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในทวีปเอเชีย ทั้งนี้พระศาสนจักรเอเชียได้ให้ความสำคัญกับการอภิบาลนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของเอเชียโดยเฉพาะ⁷³

2.4.2 ศาสนวิทยากับวัฒนธรรมสมัยใหม่

การตีความและสื่อความหมายโบสถ์คาทอลิกที่เป็นบ้านของพระเจ้าผ่านรูปทรงและที่ว่างทางสถาปัตยกรรมของวัดโรมันคาทอลิกนั้นมีความแตกต่างและหลากหลายตามบริบท และคำว่าบริบท (contextualization) ได้นำมาใช้เป็นแนวความคิดหลักของการปรับตัวในด้านต่าง ๆ กับท้องถิ่นที่พระศาสนจักร ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนของดินแดนอื่น ๆ โดยยังคงความเป็นดั้งเดิมของตนไว้ (indigenisation) ซึ่งผลที่ตามมาก็ยังไม่สามารถชักชวนผู้คนให้มีความเชื่อพระเจ้าในแบบคาทอลิกได้ ทำให้เกิดการนำเสนอประเด็นการรับวัฒนธรรมท้องถิ่น (inculturation) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพระศาสนจักร โดย Benedictine Anscar J. Chupungco นักศาสนศาสตร์ ชาวฟิลิปปินส์ ได้อธิบาย contextualization และ inculturation ไว้ว่า ใน ศตวรรษ 1970 สภาคริสตจักรโลกได้ใช้คำว่า บริบท (contextualization) เพื่อแสดงถึงกระบวนการปรับปรุงโครงสร้างของโบสถ์คาทอลิก เพื่อให้ทันสมัยตามการเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนคาทอลิก ในภายหลังพระศาสนจักรได้ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนในสังคมภายใต้บริบททางการเมืองอย่างชัดเจน เช่น การออกสมณสาส์นที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิ เสรีภาพ ที่สอดคล้องกับแนวความคิดในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม⁷⁴ หากพิจารณาถึง บริบท อาจประกอบด้วยปัจจัยทางสังคม – เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา และภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ทั่วโลก

สำหรับการนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรม (inculturation) ของศาสนาคริสต์ในเอเชียร่วมสมัยจะต้องเริ่มต้นด้วยการรับรู้ถึงความสำคัญทางภูมิศาสตร์การเมือง (the region's growing geopolitical) และกลุ่มประชากร (demography) และรัฐธรรมนูญ (constitution) ซึ่งมีความแตกต่างและหลากหลายตามบริบท ดังนั้นการทำความเข้าใจสังคม วัฒนธรรมของเอเชียจะต้องเข้าใจให้มากกว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography) แต่ให้พิจารณาไปถึงอะไรคือ ความเป็นตะวันออก

⁷³ Jonathan Yun-Ka Tan, "A New Way of Being Church in Asia : The Federation of Asian Bishops' Conferences (Fabc) at the Service of Life in Pluralistic Asia," *SAGE Journals* 33, no. 1 (January 2005). p.72-73

⁷⁴ Jukka Helle, "Towards a Truly Catholic and a Truly Asian Church : An Asian Wayfaring Theology of the Federation of Asian Bishops' Conferences (FABC) 1970-2012 " Department of Systematic Theology University of Helsinki Helsinki ,2018, p.12

(orientalism) หรือ ไม่ใช่ตะวันตก (non-Western) ขณะเดียวกันการผสมผสานระหว่างเทววิทยาและการศึกษาด้านวัฒนธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการอธิบายบริบทต่าง ๆ ของพลวัตทางศาสนาคริสต์ในเอเชีย⁷⁵

ในช่วงของการประชุมสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ประเด็นความสัมพันธ์ของเทววิทยากับวัฒนธรรมมีความสำคัญมากในการเชื่อมโยงไปถึงการกระจายอำนาจการปกครองของพระศาสนจักรคาทอลิกสู่ท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โบสถ์หรือสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกจึงมีความสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันกับบริบทของท้องถิ่นที่ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้ได้ ดังนั้น การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมโลก ซึ่งหมายถึงสังคม วัฒนธรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญที่พระศาสนจักรคาทอลิกจะต้องกระทำ⁷⁶

อย่างไรก็ตาม การนำความเชื่อในศาสนาคริสต์ผสานกับวัฒนธรรมอื่น ๆ หรือ Inculturation เป็นกระบวนการหนึ่งที่แสวงหาแนวทางและความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างศาสนากับโลก⁷⁷ โดยยังคงความหมาย (meaning) ของหลักความเชื่อทั้งทางศาสนาและทางโลกไว้ แต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นนามธรรมเหล่านี้ให้กลายเป็นวัตถุรูปธรรมที่เหมาะสมและยังคงความหมายที่ต้องการสื่อสารนั้น ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของหลักการทางศาสนา ซึ่งอาจจะสะท้อนออกมาผ่านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ประเพณี ภาษาดนตรี ศิลปะและสถาปัตยกรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งแต่ละบริบท แต่ละท้องถิ่น ก็มีความแตกต่างกัน การ Inculturation จึงเป็นกระบวนการที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เอกลักษณ์เฉพาะของวัดโรมันคาทอลิก ที่มากกว่ามิติทางกายภาพ เช่น รูปทรง พื้นที่ว่าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม⁷⁸

2.4.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในเอเชีย ในศตวรรษที่ 20

ประเทศในเอเชียมีอารยธรรมและวัฒนธรรมเก่าแก่สืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย โดยจีนและอินเดียเป็นต้นกำเนิดอารยธรรมที่แพร่ขยายเข้าไปมีอิทธิพลต่อสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น พระศาสนจักรจากตะวันตกจึงต้องปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วม

⁷⁵ J. M. C. Francisco, "Introduction: Theological Ethics in Context", in A. Brazal et AL., *Transformative Theological Ethics*, Quezon City, Ateneo de Manila University Press, 2010, p.1-6.

⁷⁶ Dennis M. Doyle, "The Concept of Inculturation in Roman Catholicism: A Theological Consideration" *The Catholic University of America Press*, Volume 30, Number 1, 2012, p. 2

⁷⁷ George C. Nche, Lawrence N. Okwuosa and Theresa C. Nwaoga, "Revisiting the concept of inculturation in a modern Africa: A reflection on salient issues" *HTS Theologiese Studies/Theological Studies* 72 (1), January 2014) p.2

⁷⁸ กิตติธัช ชัยประสิทธิ์. "การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป, สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

ในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป และการสร้างงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกตามอย่างสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ก็เป็นแนวทางหนึ่งของการลดช่องว่างระหว่างซึ่งกันและกัน

การสร้างสถาปัตยกรรมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากการประกาศอิสรภาพ มักจะใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงการผสมผสานเรื่องราวทางศาสนาคริสต์กับแนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศิลปะและสถาปัตยกรรมประจำถิ่น ทั้งยังมีกระแส ค่านิยมทางศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในโลกตะวันตกเข้ามาผสมผสานด้วย

การส่งผ่านวัฒนธรรมต่างถิ่นโดยดัดแปลงเข้าสู่เงื่อนไขหรือบริบทท้องถิ่น ทำให้เกิดความซับซ้อนในงานสถาปัตยกรรม และในประเด็นดังกล่าวได้มีนักวิชาการชาวเอเชียได้ทำการศึกษาในกรอบแนวความคิดเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (cultural assimilation) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน จนเกิดการหิบบ่มแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนอย่างแยกไม่ออกจนเกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา⁷⁹

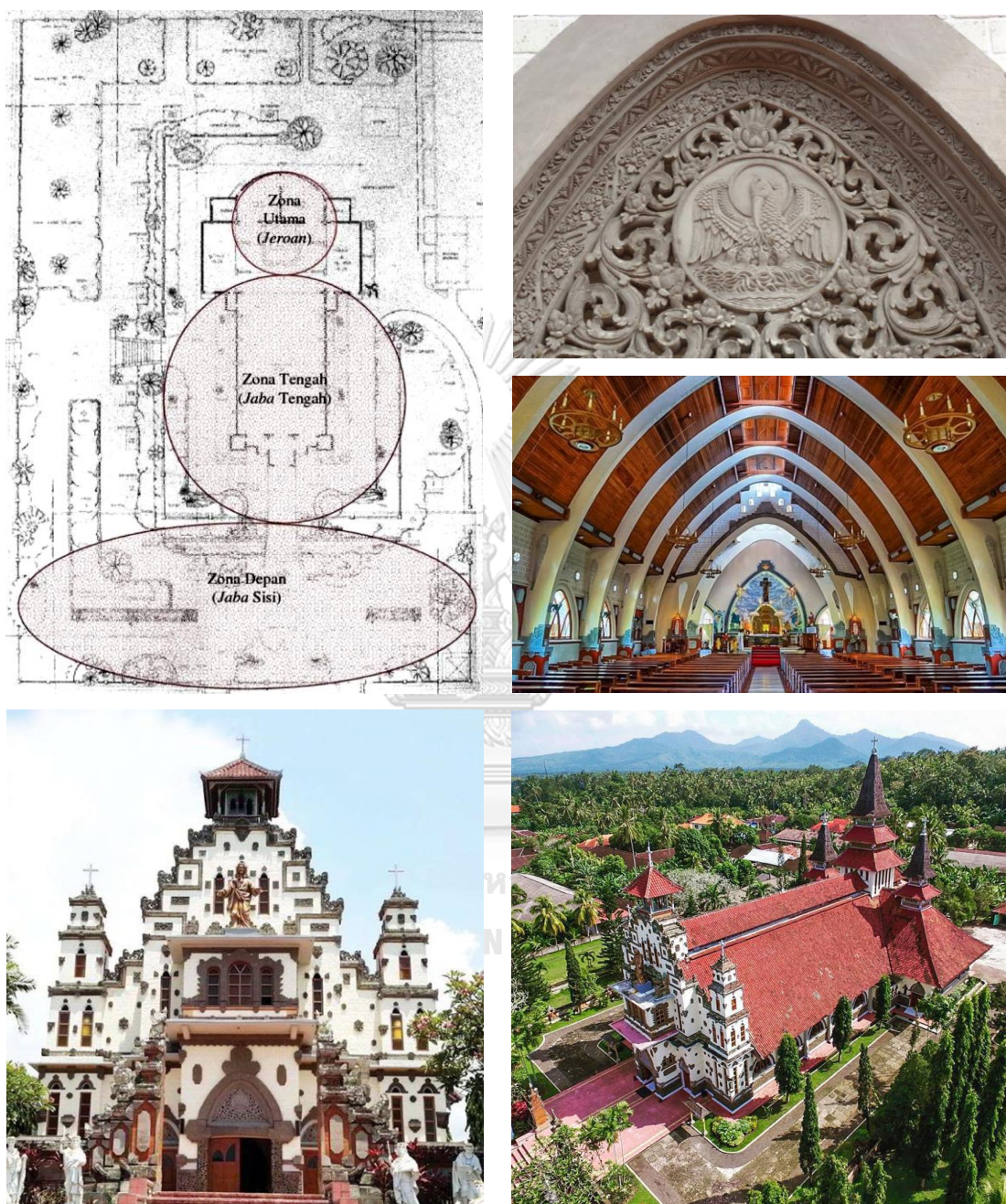
Gendro Keling นักวิชาการชาวอินโดนีเซีย ได้ศึกษาการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในอินโดนีเซีย โดยแยกลักษณะสถาปัตยกรรมแบบโกธิคกับลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาฬี ที่ปรากฏใน Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church

Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church ตั้งอยู่ในเขต Kabupaten Jemberana หมู่เกาะบาฬี ประเทศอินโดนีเซีย เป็นวัดคาทอลิกแห่งหนึ่งที่มีการผสมผสานลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบโกธิค (Gothic architecture style) ที่เป็นรูปสถาปัตยกรรมที่รุ่งเรืองในโลกตะวันตก กับลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาฬี ก่อสร้างในปี ค.ศ.1960 โดยลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบโกธิคที่ปรากฏใน Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church ได้แก่ 1.) ความสูงตระหง่านและแหลม 2.) มีค้ำยันแบบ flying buttress 3) มีประติมากรรมลอยตัว (relief) 4) มีหน้าต่างกุหลาบ (rose windows) และ 5) มีการใช้โครงสร้างทรงโค้ง (vault)

ส่วนลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาฬี ปรากฏในรูปแบบของการวางผัง การจัดเรียงพื้นที่จากพื้นที่สาธารณะสู่พื้นที่กึ่งสาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวคล้ายกับการวางผังของวัดในศาสนาฮินดู รวมทั้งองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์ มีพื้นฐานทางปรัชญาไตรหิตกณะ (Tri Hita

⁷⁹ นิยพรรณ วรณศิริ, มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540). หน้า 68

Karana) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของดินแดนระหว่างวิญญาณ โลกมนุษย์ และพระเจ้า ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของชาวบาหลี⁸⁰

ภาพที่ 8 Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church, Bali ประเทศอินโดนีเซีย สร้างในปี ค.ศ.1960⁸¹

⁸⁰ Gendro Keling, "Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana Regency : A Cultural Acculturation," Forum Arkeologi 26, no. 2 (Agustus 2013). pp.85 – 96.

⁸¹ Ibid, pp.92-93

การผานทางสถาปัตยกรรมระหว่างลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ จากโลกตะวันตกกับลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของโลกตะวันออก ได้ปรากฏในงานออกแบบสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ ในช่วงเวลาหลังสิ้นสุดสงคราม โดยรูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากสถาปนิกชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียง เช่น เลอ คอร์บูซีเยร์ ที่มีอิทธิพลต่อสถาปนิกสมัยใหม่ทั่วโลก รวมถึง Kenzo Tange สถาปนิกชาวญี่ปุ่น⁸²

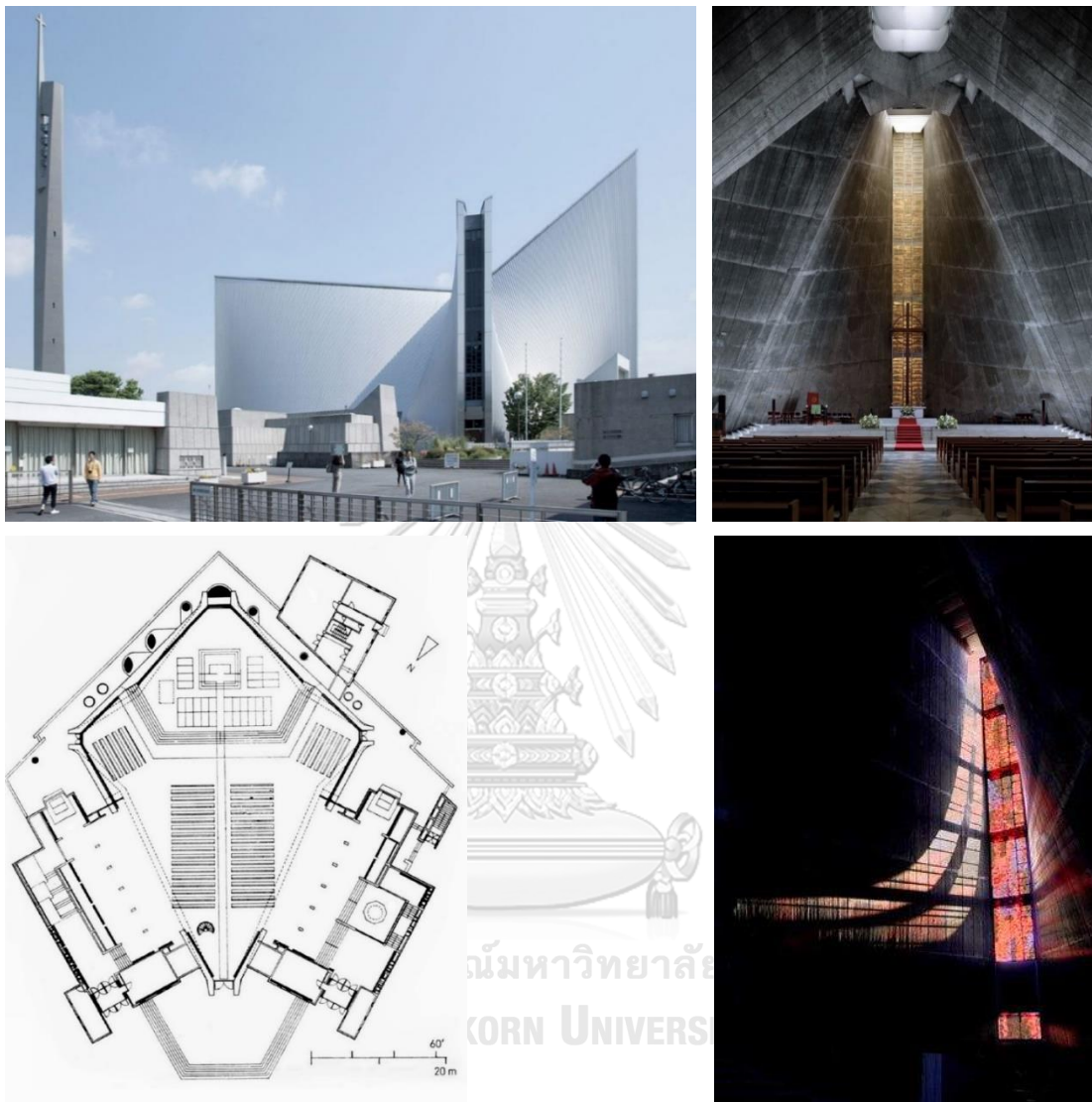
หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเมืองสำคัญของญี่ปุ่นถูกทำลายและจำเป็นต้องฟื้นฟูเมืองใหม่ ในช่วงหลังปี ค.ศ.1948 ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ญี่ปุ่นเริ่มรวมทรัพยากรในประเทศของตน เพื่อแข่งขันกับประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ จนกระทั่งสงครามเกาหลีมีความรุนแรงขึ้น ผนวกกับการเกิดสงครามเย็นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ปีค.ศ.1950 โดยญี่ปุ่นกลายเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบรายใหญ่ให้กับสหรัฐฯ และญี่ปุ่นยังกลายเป็นฐานยุทธศาสตร์ที่สำคัญของทหารอเมริกันในตะวันออกในการต่อสู้กับกลุ่มคอมมิวนิสต์ ที่พยายามขยายอิทธิพลในเอเชีย ดังนั้นชาวอเมริกันจึงสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและปรับปรุงฐานอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นให้ทันสมัย โดยอาศัยการผสมผสานเทคโนโลยีจากต่างประเทศ⁸³

Kenzo Tange หนึ่งในสถาปนิกชาวญี่ปุ่นได้พัฒนาสถาปัตยกรรมทางศาสนาคริสต์ในประเทศญี่ปุ่นด้วยแนวทางการผานสถาปัตยกรรมดั้งเดิมกับลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดย Tange ได้รับมอบหมายให้ออกแบบ Saint Mary's Cathedral ซึ่งเป็นโบสถ์ในอัครสังฆมณฑลของโตเกียวในย่าน Sekiguchi เขต Bunkyo และเขาชนะการประกวดแบบด้วยการนำเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่แทนโบสถ์ไม้แบบโกธิคหลังเดิมที่ถูกไฟไหม้ ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 (ปี ค.ศ.1945) โดยใช้พื้นฐานเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น เรื่องความสูงสง่า มั่นคงแข็งแรงของปราสาทญี่ปุ่น ผสานกับโครงสร้างคอนกรีต ที่ภายนอกกรุด้วยแผ่นอลูมิเนียมชุบสังกะสี (sheets of galvanized aluminum) และสร้างรูปร่างลักษณะเป็นเส้นและระนาบพุ่งสูงชันสู่ฟ้า ซึ่งเป็นลักษณะร่วมกันของโบสถ์โกธิคอันเป็นสัญลักษณ์สากลของโบสถ์คาทอลิก ส่วนภายในโบสถ์เขาพยายามใช้กระจกสีและให้แสงส่องผ่านกระจกเหล่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะของโบสถ์แบบโกธิคผนังระนาบคอนกรีตสีดำที่ห่อหุ้มที่ว่างภายในให้ความรู้สึกเหมือนอยู่ในถ้ำเหมือนโบสถ์คริสต์ในยุค

⁸² Kenzo Tange, *Kenzo Tange Associates, 1946-1979*, vol. 1 (Tokyo Kenzo Tange Associates, 1991). p.56.

⁸³ Saeid Kalantari and Soheil Tajik, "Japanese Architecture after World War II: Significant Events and Ideologies from 1955-1970" (Master of Science in Architectural Design, History of Contemporary Architecture, Southern University of Denmark, 2017). p.2.

แรกเริ่ม หรือ Tange พยายามให้เห็นถึงความยากลำบากของการสถาปนาศาสนาคริสต์ในประเทศญี่ปุ่นผ่านงานสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกสมัยหลังนี้⁸⁴

ภาพที่ 9 แสดงผังพื้นและหน้าต่างของ Saint Mary's Cathedral โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สร้างปี ค.ศ.1961-1962 มีการจัดที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีแบบ Transept

การผสมผสานทางสถาปัตยกรรมระหว่างลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะของสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ที่เกิดจากการส่งผ่านทางวัฒนธรรม (Transplanting) จากโลกตะวันตกสู่โลกตะวันออก⁸⁵ ซึ่งได้ปรากฏร่วมกันในงานออกแบบ Luce Memorial Chapel ซึ่งเป็นโบสถ์คาทอลิกที่

⁸⁴ อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, "ประวัติและสถาปัตยกรรมร่วมสมัยญี่ปุ่น," วารสารอาษา 2 (2512). หน้า 91-92.

⁸⁵ Jiang Bo-Hong and Wu Kwang-Tyng, "Localizing of Modernity Transplanting from Modern Western Architecture in 60's Taiwan- in the Case of Luce Chapel" (paper presented at the the International Conference on East Asian Architectural Culture, Kyoto 2006).

ตั้งอยู่ใน Tunghai University เมือง Xitun ในประเทศไต้หวัน ที่ออกแบบโดย I.M. Pei สถาปนิกผู้มีชื่อเสียงชาวอเมริกันเชื้อสายจีน ในปี ค.ศ.1957 ร่วมกับสถาปนิกชาวไต้หวัน 2 คน คือ Chi-Kuan Chen และ Chao-kang Chang เป็นสถาปนิกชาวไต้หวัน โดยชื่อโบสถ์ใช้ชื่อของ Rev. Henry W. Luce มิชชันนารีชาวอเมริกัน ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศจีน ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยโบสถ์หลังนี้แสดงถึงการผสมผสานความเป็นตะวันตก ที่แสดงผ่านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการก่อสร้าง และความเป็นตะวันออก ที่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมแบบราชวงศ์ถัง

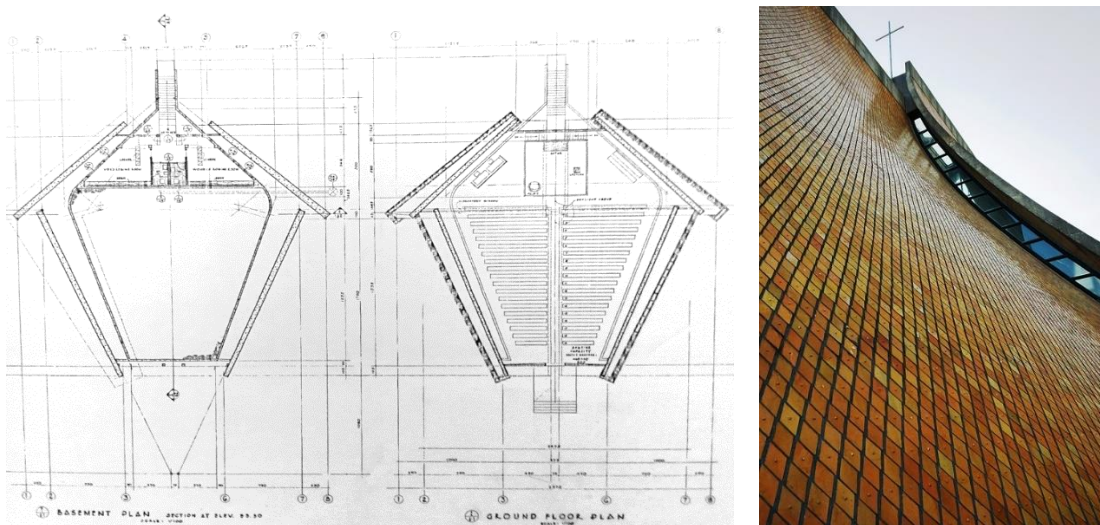
Luce Memorial Chapel มีรูปทรงกรวยคล้ายเต็นท์ สูง 19.20 เมตร บนฐานหกเหลี่ยม มีพื้นที่รวม 477 ตารางเมตร สำหรับการออกแบบช่วงแรกเริ่มเป็นโครงสร้างไม้และอิฐก่อเป็นซุ้มโค้ง (brick arch) แต่ด้วยไม้เป็นวัสดุที่ไม่คงทนต่อสภาพอากาศชื้น รวมทั้งสถาปนิกมีความกังวลต่อพายุไต้ฝุ่นและแผ่นดินไหว ทำให้ต้องเปลี่ยนไปใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กแทนไม้ โดยใช้โครงสร้างเสาและคาน เชื่อมต่อกับโครงสร้างผนัง ถักทอเป็นเปลือกอาคารที่ต่อเนื่องกัน เริ่มการก่อสร้างในปี ค.ศ. 1962-1963 ด้วยช่างก่อสร้างท้องถิ่น⁸⁶

ภาพที่ 10 แสดงภาพผังพื้นและส่วนหลังคาของ Luce Memorial Chapel ใน the campus of Tungai University in Taichung, Taiwan⁸⁷

⁸⁶ Jiang Bo-Hong and Wu Kwang-Tyng, "Localizing of Modernity Transplanting from Modern Western Architecture in 60's Taiwan- in the Case of Luce Chapel" (paper presented at the the International Conference on East Asian Architectural Culture, Kyoto 2006).

⁸⁷ Pang Kang-Chien and Chi-Jeng Kuo, "Relocating Luce Chapel : Its Cultural Significance through the Encounters between East and West," *Getty Foundation 'Keeping It Modern' project* (2014). p.36.

ภาพที่ 11 แสดงภาพผังพื้นและส่วนหลังคาของ Luce Memorial Chapel ใน the campus of Tungai University in Taichung, Taiwan⁸⁸

โดยสรุป การปรับปรุงธรรมเนียมของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในแต่ละครั้งเพื่อจัดระเบียบและทบทวนเป้าหมายที่ชัดเจนของพระศาสนจักร ที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยพระศาสนจักรได้เลือกรับวัฒนธรรมตามยุคสมัย และวัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างมาปรับใช้กับประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งรูปแบบของอาคารทางศาสนา ซึ่งเป็นการพยายามสื่อสารให้เป็นภาษาเดียวกันกับคนในสังคม เช่น การใช้ศิลปะและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นในการสื่อสารเรื่องราวทางศาสนา กับผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีความพยายามในการเข้าถึงผู้คนและสังคมโดยรวม มีการปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก เช่น การจัดระบบคำสอนและแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับยุคสมัย เน้นการรับใช้ประชาชนตามหลักพระคัมภีร์ ไม่ละทิ้งปัญหาของโลกและนำจุดยืนทางศาสนามาใช้เพื่อเป็นคำตอบให้แก่สังคม เป็นต้น

สำหรับการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 เป็นการปรับปรุงศาสนาคริสต์ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิก โดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งทางกาย ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานด้านสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกันในสังคม และทางจิตใจ ให้ได้รับการกล่อมเกลาด้วยหลักการทางศาสนา ซึ่งยังคงความเป็นเอกภาพ คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วโลก โดยมีสมเด็จพระสันตะปาปาทรงเป็นพระประมุขสูงสุด มีกฎหมาย กฎระเบียบเดียวกัน มีพิธีกรรมเหมือนกัน มีความเชื่อเดียวกัน สังเกตได้ว่า ไม่ว่าคนเราจะอยู่ที่ไหนของมุมโลกก็สามารถร่วมพิธีกรรมกันได้

⁸⁸ Pang Kang-Chien and Chi-Jeng Kuo, "Relocating Luce Chapel : Its Cultural Significance through the Encounters between East and West," Getty Foundation 'Keeping It Modern' project (2014). p.36.

เพียงแต่จะแตกต่างกันที่รายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ภาษาและประเพณีบางอย่าง ส่วนแก่นแท้และเนื้อหาสาระสำคัญยังคงเหมือนกัน

การปรับตัวต่อสภาพสังคมยุคสมัยใหม่ของพระศาสนจักรด้วยงานศิลปะและสถาปัตยกรรมที่นิยมตามยุคสมัย เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้คริสตชนและผู้คนทั่วไปเข้าใจถึงการประทับอยู่ของพระเจ้า การก่อสร้างโบสถ์คาทอลิกในยุคแรกจนกระทั่งถึงช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นเวลาที่ยาวนานที่พระศาสนจักรได้ยึดถือข้อปฏิบัติจากสภาสังคายนาแห่งเทรนต์ ทั้งนี้ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตามความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งสังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่และได้ลดความสำคัญของศาสนาลง ทั้งนี้ผู้คนต่างหันมาให้ความสำคัญในศักยภาพของมนุษย์มากขึ้น ตลอดจนเกิดแนวความคิดที่สนับสนุนสิทธิ เสรีภาพ ทำให้เกิดการยอมรับความหลากหลายและแตกต่าง ทั้งในมิติทางกายภาพและจิตภาพของผู้คนต่างวัฒนธรรม แนวความคิดดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเริ่มพิจารณาบทบาทและความสัมพันธ์ของพระศาสนจักรต่อสังคมสมัยใหม่ อันนำไปสู่การยอมรับศิลปะและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในศาสนสถาน

จากการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทยที่ผ่านมามักศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของผู้คนในชุมชนคาทอลิกดั้งเดิม ที่มีการสืบทอดและพัฒนาด้านพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ตลอดจนการศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ของวัดโรมันคาทอลิกตามแต่กรณีศึกษา เช่น

วิทยานิพนธ์เรื่องโบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึง พุทธศักราช 2475 โดย วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ 2542 ศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ของโบสถ์กับชุมชนตามประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย ตลอดจนวิเคราะห์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึง พุทธศักราช 2475 ที่มีความแตกต่างและสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ซึ่งการศึกษานี้ได้เสนอแนะให้ศึกษาวัดคาทอลิกในช่วงหลังการสังคายนาว่าติดกันครั้งที่ 2 เพื่อให้เห็นภาพรวมของวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทยชัดเจนขึ้น⁸⁹

วิทยานิพนธ์เรื่องการนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย : กรณีศึกษาวัดบ้านซ่งแย้ จังหวัดยโสธร โดยกิตติธัช ชัยประสิทธิ์ 2552 ศึกษาความสัมพันธ์ข้อความเชื่อทางศาสนากับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ที่ปรากฏออกมาทางรูปทรง ที่ว่าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ในมิติทางกายภาพ จิตภาพและสุนทรียภาพ เพื่อมองหาคุณค่าทาง

⁸⁹ วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ, “โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึง พุทธศักราช 2475” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542)

สถาปัตยกรรม และคุณค่าทางวัฒนธรรม อันนำไปสู่การอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกบ้านซ่งแย้ จังหวัดยโสธร ผ่านแนวทางการ Inculturation ซึ่งกรณีศึกษานี้เป็นการศึกษาวัดคาทอลิกที่ยึดโยงกับชุมชนคาทอลิกดั้งเดิม

วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมโดยรอบเพื่อนำไปใช้ในการสื่อความหมายและการนำเสนอ : กรณีศึกษาวัดแม่พระลูกประคำ (กาลหว่าร์) โดยอภิชาติ กิตติเมธาวิพันธ์ 2560

การศึกษาสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ได้เพียงบางส่วน เนื่องจากวัดแห่งนี้ไม่ได้ก่อตัวจากชุมชนคาทอลิกดั้งเดิม เฉกเช่นวัดโรมันคาทอลิกอื่น ๆ จึงมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ แง่มุม และยังไม่มียานศึกษาสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทยที่ชัดเจน ดังนั้น การศึกษาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงหลังอาณานิคมจึงสามารถเป็นกรอบและแนวทางการศึกษาที่สำคัญ เช่น งานศึกษา Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana Regency : A Cultural Acculturation โดย Gendro Keling นักวิชาการชาวอินโดนีเซีย ได้ใช้วิธีการการแยกลักษณะสถาปัตยกรรมประจำถิ่นออกจากลักษณะโบสถ์คาทอลิกแบบตะวันตก และวิเคราะห์การผสมผสานลักษณะทั้งสองที่สัมพันธ์กัน ซึ่งในโบสถ์คาทอลิกหลังนี้มีการผสมผสานลักษณะทั้งสองอย่างกลมกลืน โดยลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ได้ปรากฏในความสูงตระหง่าน มีค้ำยันแบบ flying buttress มีประติมากรรมลอยตัว (relief) การแสดงลักษณะ rose windows และมีการใช้โครงสร้างทรงโค้ง (vault) ส่วนลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาหลี่ ปรากฏในรูปแบบของการวางผังการจัดเรียงพื้นที่ จากพื้นที่สาธารณะสู่พื้นที่กึ่งสาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวคล้ายกับการวางผังของวัดในศาสนาฮินดู รวมทั้งองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์ มีพื้นฐานทางปรัชญาไตรหิตกรณะ (Tri Hita Karana) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของดินแดนระหว่างวิญญาณ โลกมนุษย์ และพระเจ้า ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของชาวบาหลี่⁹⁰ และผู้ศึกษาได้นำแนวทางการศึกษาของ Gendro Keling มาปรับใช้กับการศึกษาการผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทย ในวัดบ้านเซเวียร์

⁹⁰ Gendro Keling, "Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana Regency : A Cultural Acculturation," *Forum Arkeologi* 26, no. 2 (Agustus 2013). p.85 – 96.

บทที่ 3

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย

การเปิดเสรีภาพในการนับถือศาสนาในสยามตลอดช่วงเวลาในประวัติศาสตร์พระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย ส่งผลต่อการเผยแพร่ศาสนา การบูรณะและปรับปรุงวัดของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกให้สวยงามในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้การปรับปรุงและก่อสร้างวัดโรมันคาทอลิกมีแนวความคิดการผสมผสานลักษณะศิลปะและสถาปัตยกรรมตามบริบทของชุมชนที่ตั้งโบสถ์เป็นหลักการสำคัญ⁹¹ และเริ่มมีรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกปรากฏขึ้นตามวัดโรมันคาทอลิกสำคัญ ๆ จากฝีมือช่างชาวตะวันตกและบาทหลวงผู้ที่มีความรู้งานช่างและสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงในเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกในยุคต่อมา

นโยบายและอุดมการณ์ของภาครัฐบาลไทย เป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่เข้ามากำหนดลักษณะของงานสถาปัตยกรรมในประเทศไทยในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี ค.ศ.1930 และอิทธิพลด้านนโยบายของรัฐบาลยังคงสืบเนื่องมาจนในช่วงปี ค.ศ.1958-1973 ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ค.ศ.1958-1963) ที่พยายามรื้อถอนอุดมการณ์ทางการเมืองของคณะราษฎร และแทนที่ด้วยอุดมการณ์ใหม่ คือ การพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวหน้าควบคู่กับการดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทย และอุดมการณ์ดังกล่าวได้สืบทอดมาจนยุคของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (ค.ศ.1963-1973)⁹² และการเมืองไทยในยุคของรัฐบาลสฤษดิ์-ถนอม เป็นช่วงเวลาของการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ของพระศาสนจักรคาทอลิก (ค.ศ.1962-1965) ที่มุ่งเน้นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังสนับสนุนประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มปัญญาชน คนหนุ่มสาวที่มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งศิลปะในแนวทางใหม่⁹³

การพัฒนาแบบรวมศูนย์ในภูมิภาคอื่น ๆ ได้สร้างความแตกต่างของเมืองและชนบทชัดเจนขึ้น แต่ในขณะเดียวกันแนวความคิดและรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้กระจายจากเมืองสู่ภูมิภาคมากขึ้น พร้อมกับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชนบท⁹⁴

⁹¹ กิตติธัช ชัยประสิทธิ์, "การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552). หน้า 109.

⁹² ประจักษ์ ก้องกีรติ, "การเมืองวัฒนธรรมไทย ว่าด้วยความทรงจำ / วาทกรรม / อำนาจ" (นนทบุรี : ฟาเดียวกัน, 2558) หน้า 9-11

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215-223.

⁹⁴ วทัญญู ณ กลาง, "สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ", วารสารอาษา ฉบับที่ ๓๖ (๑๙๖๔) ไม่ปรากฏเลขหน้า.

การทดลองและการตีความหมายทางสถาปัตยกรรมของสถาปนิกไทยในแนวทางใหม่ เป็นแนวทางที่สำคัญที่ก่อให้เกิดรูปทรงและที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกแบบใหม่ โดยอาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหนึ่งในงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในชนบท ที่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้นำเสนอแนวทางแบบใหม่ของสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะร่วมกันระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและแบบคาทอลิกดั้งเดิม⁹⁵ ที่แสดงออกผ่านความหมายและประโยชน์ใช้สอยตามหลักการของศาสนาคริสต์ ร่วมกับการแสดงความเป็นสมัยใหม่ภายใต้บริบทของภาคอีสานในยุคสมัยใหม่ ที่เป็นผลจากการเชื่อมโยงพื้นที่ทางกายภาพระหว่างภูมิภาคอีสานกับกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางความเจริญในทุก ๆ ด้านของประเทศไทย⁹⁶

3.1 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา-ช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นการเผยแพร่ทั้งด้านศาสนาพร้อมกับการทูต และการค้าขายกับชาติตะวันตก กลุ่มบาทหลวงได้เผยแพร่องค์ความรู้สมัยใหม่ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างประเทศให้ ทำให้กษัตริย์สยามยอมรับศาสนาคริสต์ของชาวต่างชาติ จนเกิดการพระราชทานที่ดิน เพื่อการศาสนาและเป็นที่พักอาศัยของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่มาจากดินแดนต่าง ๆ ในสยาม จนขยายตัวกลายเป็นชุมชนคาทอลิกขนาดเล็ก มีการสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางการประกอบศาสนพิธีและกิจกรรมเพื่อสังคมต่าง ๆ โดยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ร่วมกับการผสมผสานองค์ประกอบประจำกลุ่มชนนั้น ๆ เนื่องจากมีปัจจัยด้านแรงงาน ช่างก่อสร้าง และวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ตลอดจนปัจจัยทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศาสนสถานให้เป็นอาคารที่ถาวรมากขึ้น

ตลอดช่วงสมัยกรุงธนบุรีถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูราชอาณาจักรสยาม ทำให้เกิดการอพยพของกลุ่มชนต่าง ๆ เข้ามาในสยาม กลุ่มคนเหล่านี้มีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จำนวนหนึ่ง ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพฯ และมีการก่อสร้างโบสถ์ประจำชุมชน เช่น ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ชาวเขมรตั้งศูนย์กลางอยู่ที่วัดคอนเซ็ปชัน สามเสน และชาวโปรตุเกส อยู่ที่วัดชาวตาครู้ส หรือกุฎีจีน ส่วนชาวคริสต์บางกลุ่มตั้งถิ่นฐานในจันทบุรีและป็นัง⁹⁷ ในช่วงเวลาเดียวกันก็เกิดการขยายตัวของชุมชน

⁹⁵ Krisda Arunvongse, "The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture" in "Proceedings of A Conference on Architecture and Structural Engineering in Relation to The Construction of Large Building" Edited by Anthony R. Cusens, (Bangkok : SEATO Graduate School of Engineering, 1963) p.34

⁹⁶ ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, "กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ" (กรุงเทพฯ : มติชน, 2558). หน้า 52

⁹⁷ วิภาวัลย์ แสงลัมสุวรรณ, "โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงพุทธศักราช 2475" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542). หน้า 27.

คาทอลิกในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง⁹⁸ ทั้งนี้ การอยู่อาศัยของชาวไทยพุทธและชาวคาทอลิกในอดีตนั้นแยกกันอยู่อย่างชัดเจน กล่าวคือ ชาวคาทอลิกมักรวมตัวกันอยู่เป็นชุมชนแยกออกไปจากชาวไทยพุทธ โดยมีการจัดสร้างวัดอยู่ตรงกลางชุมชนเพื่อคอยดูแลและรักษาความเชื่อของชาวคาทอลิกนอกจากนี้ชาวคาทอลิกจะตั้งโรงเรียนให้อยู่คู่กับวัดด้วย โดยมีบาทหลวงที่ดูแลวัดแห่งนั้นเป็นผู้สอน บาทหลวงจึงเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางจิตวิญญาณแก่ชาวคาทอลิก

3.1.1 สถาปัตยกรรมและสภาพสังคมไทยสมัยใหม่

การล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้กษัตริย์สยามทรงปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศมุ่งให้เจริญทัดเทียมนานาอารยประเทศ เริ่มจากการยินยอมทำสัญญาการค้าระหว่างประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ.1855 เพื่อปกป้องประเทศสยามไม่ให้ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก⁹⁹ ซึ่งในเวลาต่อมาประเทศอื่น ๆ เช่น อเมริกา ฝรั่งเศส โปรตุเกส ฮอลันดา และรัสเซีย ก็ได้ขอทำสนธิสัญญาเช่นกัน และส่งผลให้บาทหลวงและมิชชันนารี เริ่มเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ พร้อมกับนำความเจริญทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ วิชาการแขนงต่าง ๆ เข้ามาด้วย อีกทั้งยังมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาและการพิมพ์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศาสนา นอกจากนี้การปรับตัวของชาวสยามในยุคที่มีการล่าอาณานิคมยังส่งผลต่อการปรับรูปแบบอาคารบ้านเรือนให้มีลักษณะเลียนแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกหรือสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมด้วย

รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสยามให้มีความศิวิไลซ์อย่างตะวันตก อันเนื่องมาจากนโยบายการป้องกันการคุกคามจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ชนชั้นนายอมรับวัฒนธรรมแบบตะวันตก และยังคงสืบเนื่องมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับรูปแบบวัดโรมันคาทอลิกเริ่มเปลี่ยนเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยมีสถาปนิกชาวยุโรปและบาทหลวงที่มีความรู้งานช่างและสถาปัตยกรรม เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิกและโรแมนติก¹⁰⁰ เช่น วัดนักบุญยอแซฟ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยบาทหลวงแปร์โร ผู้ที่

⁹⁸ วันชัย มงคลประดิษฐ์ ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์, และวรรณภา พิมพ์วิริยะกุล, วัดเซนต์ปอล : อัตลักษณ์และกระบวนการอนุรักษ์ (กรุงเทพฯ: สหทัยบล็อกการพิมพ์, 2559). หน้า2-1.

⁹⁹ Rachel V. Harrison and Peter A. Jackson, *The Ambiguous Allure of the West : Traces of the Colonial in Thailand* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2010). p.11.

¹⁰⁰ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, “รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ : การศึกษาเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมยุคสมัยใหม่ระหว่างญี่ปุ่นกับสยามตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ถึงสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1850-1945/พ.ศ.2390-2488)”, (ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560) หน้า 117

มีความรู้ทางช่างและสถาปัตยกรรมเป็นเจ้าอาวาส และได้ว่าจ้างนายโจอาคิม แกรซี เป็นผู้ออกแบบโบสถ์ มีชาวสยาม ญวน และลาว มาช่วยในการก่อสร้าง¹⁰¹

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปสยามตามอย่างตะวันตกและการสนับสนุนกลุ่มคนชนชั้นนำของสยามให้ไปศึกษาในต่างประเทศ ส่งผลให้กลุ่มคนดังกล่าวนำค่านิยมแบบตะวันตกเข้ามาปรับใช้ในสยาม ผสมกับการเข้ามาของช่างฝรั่งพร้อมทั้งความรู้และวัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยมากขึ้นได้เริ่มส่งผลกระทบต่อความรู้ช่างแบบดั้งเดิมของสยาม วิชาช่างแบบไทยขาดการสืบทอดและอนุรักษ์ นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของโลกที่ต้องการเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการรักษาระบอบการปกครองแบบดั้งเดิมไว้จึงได้ประกาศอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”¹⁰² และมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมไทยทำให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทยขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ในงานสถาปัตยกรรมมีการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาประยุกต์กับกิจกรรมและพื้นที่ใช้สอยแบบตะวันตก เพื่อสอดคล้องกับความต้องการทำกิจกรรมของคนในสังคมสยามในยุคสมัยใหม่¹⁰³

การก่อสร้างวัดโรมันคาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นศาสนาของชาติตะวันตกในสยามมากขึ้น และโบสถ์คาทอลิกในยุคนี้ยังคงมีการก่อสร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เช่น โบสถ์กาลหว่าร์ หลังที่ 3 (ค.ศ.1891) ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบนีโอโกธิค ออกแบบโดยนายโยอาคิม กราสซี และอาสนวิหารอัสสัมชัญหลังใหม่ (ค.ศ.1909) ทั้งนี้รูปแบบของสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปทรงที่เรียบเกลี้ยงแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ เช่น โบสถ์น้อย วัดเซนโยเซฟคอนแวนต์ (ค.ศ.1920) โดยใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาและผลิตวัสดุก่อสร้างใช้เองในประเทศ อย่างเช่น ปูนซีเมนต์ โดยบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ.1913¹⁰⁴

¹⁰¹ ผุสดี ทิพทัส, ช่างฝรั่งในกรุงสยาม (กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541). หน้า 45-46.

¹⁰² สมชาติ จิงสิริอารักษ์, สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2480 (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553) หน้า 270-271.

¹⁰³ โชติ กัลยาณมิตร, "นายช่างเอกในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์," วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ (ธันวาคม 2523-ธันวาคม 2525). หน้า 54.

¹⁰⁴ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2480 (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553) หน้า 427-429.

การพัฒนาและผลิตปูนซีเมนต์ใช้เองในประเทศ เป็นความก้าวหน้าในวงการก่อสร้างและงานสถาปัตยกรรมในสยาม โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้ง บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ขึ้นในปี ค.ศ. 1913 เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าวัสดุก่อสร้างประเภทปูนซีเมนต์จากต่างประเทศ และเพื่อจัดสรรการใช้ทรัพยากรภายในประเทศอย่างคุ้มค่า (บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี 2556, เอกสารไม่ตีพิมพ์. หน้า 4.

ในช่วงรัชกาลที่ 7 การเปลี่ยนผ่านจากช่างฝรั่งสู่สถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิก เป็นช่วงเวลาที่ย่าง
 ฝรั่งเริ่มถูกลดบทบาทลง และแทนที่ด้วยสถาปนิกสยาม ทั้งยังเกิดการส่งผ่านวัฒนธรรม
 (transcultural) และค่านิยมของโลกตะวันตกสู่ประเทศไทย ผ่านกลุ่มนักเรียนไทยที่ไปเรียนเกี่ยวกับ
 วิชาสถาปัตยกรรมในยุโรป ได้มีนักเรียนสำเร็จการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ สถาปนิก
 บางท่านสำเร็จการศึกษาจาก The École Nationale Supérieure des Beaux-Arts ประเทศ
 ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก ส่วนนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งสำเร็จ
 การศึกษาวิชาสถาปัตยกรรม จาก University of Liverpool ประเทศอังกฤษ ซึ่งมีแนวทางการเรียน
 การสอนแบบสมัยใหม่ เมื่อกลับประเทศไทยกลุ่มนักเรียนเหล่านี้ได้เป็นสถาปนิกออกแบบ
 สถาปัตยกรรมโดยใช้แนวความคิดแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ผสมผสานกับสถาปัตยกรรมคลาสสิกในการ
 ออกแบบสถาปัตยกรรมในประเทศไทย นอกจากนั้นการเปิดสอนวิชาช่างตามระบบโรงเรียนสมัยใหม่
 ในโรงเรียนเพาะช่าง เป็นการผลิตนักเรียนสถาปัตยกรรมตามอย่างตะวันตกให้เป็นช่างที่ทำหน้าที่
 สนองความต้องการอย่างใหม่ของรัฐในการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมในประเทศไทยช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี
 ค.ศ.1932 เป็นผลมาจากการให้นิยามความเป็นไทยใหม่ ของคณะราษฎร โดยมีแนวความคิดที่ว่า
 ประชาชนทั้งหมดเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน ทำให้เกิดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ต้องแสดงออกถึง
 ความเสมอภาคของคนในสังคมไทยด้วยรูปทรงที่เรียบง่าย ไร้ลวดลาย หากมีลวดลายก็ไม่ได้มุ่งเน้น
 ฐานานุศักดิ์ เช่น อาคารบริเวณถนนราชดำเนินกลาง เป็นอาคารที่มีความเรียบง่าย มีความใหญ่
 อลังการ แสดงถึงความทันสมัย และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างศูนย์กลางใหม่ของเมืองหลวง
 นอกจากนั้นลักษณะสถาปัตยกรรมบริเวณถนนราชดำเนินยังสะท้อนถึงการตัดขาดจากอดีตและจารีต
 ประเพณีที่รัฐบาลในยุคนั้นมองว่าเป็นความล้าสมัย และความไร้ประสิทธิภาพของระบอบสมบูรณาญา
 สิทธิราชย์ที่ไม่สามารถต่อกรกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้¹⁰⁵ นอกจากนั้นการพัฒนาและการ
 เผยแพร่ศิลปะสมัยใหม่ในวงการการศึกษาระดับอุดมศึกษาและชนชั้นสูง โดยศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระ
 ศรี ศิลปินชาวอิตาลี มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนไทยให้หันมานิยมทั้งงานศิลปะ
 และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่มากขึ้น¹⁰⁶

วัฒนธรรมไทย เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติที่สำคัญเมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้ามาดำรง
 ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรก ในปี ค.ศ.1938 ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยม-ทหารนิยม ที่ไทยเข้าร่วม
 สงครามโลก ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1941 ซึ่งรัฐบาลมีความต้องการผลักดันให้ประเทศไทย เป็น

¹⁰⁵ Pinai Sirikiatikul, "Urban Renewal on Ratchadamnoen Boulevard and Its Architect, 1939-41," (BangkokmASEANa Student Workshop 2018, 23-27 October 2018). n.d.

¹⁰⁶ ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัฒน์, "ศิลปาณานิคม ในนามของ ศิลป์ พีระศรี ว่าด้วยอำนาจงานวงการศิลปะไทย," รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 35 1 (มกราคม-เมษายน 2557).

มหาอำนาจทัดเทียมกับชาติมหาอำนาจอื่น ๆ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยให้ดั่งตามมาตรฐานยุโรป เพื่อให้ประเทศมีภาพลักษณ์ของความก้าวหน้าและความเป็นอารยะประเทศ¹⁰⁷ มีการรื้อฟื้นลักษณะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ที่เคยนิยมในช่วงรัชกาลที่ 6 กลับมาอีกครั้ง นอกจากนั้น สถาปนิกไทย เช่น พระพรหมพิจิตรได้พัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีต โดยใช้คอนกรีตเป็นวัสดุในการก่อสร้างแทนไม้

การปลุกสำนึกความรักชาติของรัฐบาลส่งผลให้เกิดการเปิดเบี่ยนศาสนาและเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวคาทอลิก ในช่วงเหตุการณ์กรณีพิพาทอินโดจีน (ค.ศ.1940-1941) โดยคณะเลียดไทย ปลุกระดมให้คนไทยทั่วประเทศให้มีจิตสำนึกว่า ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส และผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูของชาติไทย ฉะนั้น เลียดไทยทุกคนต้องช่วยกันหาทางกำจัดศัตรูของชาติเหล่านี้ให้หมดไป ทั้งทางตรงและทางอ้อม จนนำไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บาทหลวงคาทอลิกถูกคุมขัง วัดคาทอลิกถูกปล้น การบังคับให้ชาวคาทอลิกเปลี่ยนศาสนา ตลอดจนการเกิดมรณสักขี¹⁰⁸ และเหตุการณ์นี้สิ้นสุดลงเมื่อรัฐบาลที่นำโดย นายควง อภัยวงศ์ ได้ประกาศเสรีภาพในการนับถือศาสนา ในปี ค.ศ.1944¹⁰⁹

ในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ได้เกิดแนวความคิดชาตินิยมที่รุนแรงขึ้น ด้วยนโยบายที่มุ่งเน้นการแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง ครั้งที่ 2 ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (ค.ศ.1948-ค.ศ.1957) ที่ยังคงใช้วัฒนธรรมและความเป็นไทยในการต่อต้านอำนาจของคอมมิวนิสต์ มีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อศึกษา รักษา บำรุง วัฒนธรรมไทย และกำหนดให้สถาปัตยกรรมทางราชการต้องเป็นสถาปัตยกรรมไทย ซึ่งในยุคนี้สถาปนิกได้นำทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมเครื่องคอนกรีตและสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์มาปรับใช้พัฒนาและต่อยอดให้มีลวดลายที่ซับซ้อนและอ่อนช้อยมากขึ้น

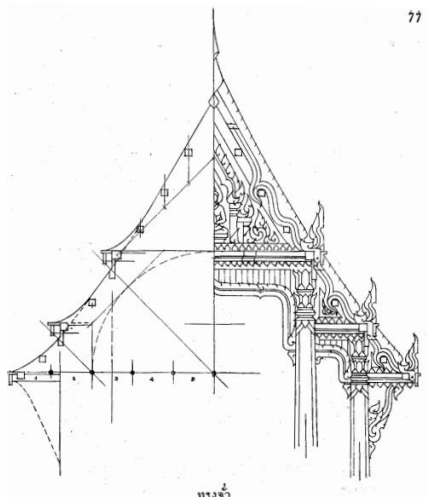
สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ได้ถูกนำกลับมาใช้กับพื้นที่ใช้สอยแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมและการเมืองที่เปลี่ยนไป และรัฐบาลพยายามกระจายรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ไปสู่ส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยไทย ดังเช่น มติของรัฐบาลให้มีการออกแบบพระอุโบสถ แบบมาตรฐาน ซึ่งมีขนาดต่างกันให้เลือก 3 แบบ ใช้ชื่อว่า แบบ ก. แบบ ข. และแบบ ค. ซึ่ง

¹⁰⁷ พินัย สิริเกียรติกุล, "ณ ที่นี้ ไม่มี "ความเสื่อม" : ถิ่นราชดำเนิน พ.ศ. 2484-2488 ส่วนที่ 1," หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย 6 (กันยายน 2552 - สิงหาคม 2553). หน้า 10-11.

¹⁰⁸ มรณสักขีแห่งสองคอน คือ ผู้ที่คริสต์ศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิกชาวไทย 7 คน ที่ถูกตำรวจยิงเสียชีวิต เพราะไม่ยอมเลิกนับถือศาสนาคริสต์ โดยเหตุการณ์เกิดขึ้นที่หมู่บ้านสองคอนในจังหวัดนครพนมริมฝั่งแม่น้ำโขง

¹⁰⁹ ขวลิต ตรียะประเสริฐ, "การสร้างจินตกรรมความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย," วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 36.

พระพรหมพิจิตรเป็นผู้ได้รับมอบหมายในการออกแบบ และให้จัดส่งแบบดังกล่าวไปยังจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนดูเป็นตัวอย่างและให้ผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างตามกำลังปัจจัย

ภาพที่ 12 แสดงงานออกแบบหน้าจั่วโดยพระพรหมพิจิตร¹¹⁰ และนำไปใช้ในงานออกแบบโบสถมาตรฐานของกรมโยธา

3.1.2 สถาปัตยกรรมกับการสร้างความเป็นไทยของพระศาสนจักรคาทอลิก

ภายหลังจากเหตุการณ์การเบียดเบียนศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ช่วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1948-ค.ศ.1957) พระศาสนจักรคาทอลิกไทย ได้พยายามสร้างตัวตนในสังคมไทย โดยการปรับเปลี่ยนตัวเองจากผู้เผยแพร่ศาสนาเพียงอย่างเดียวไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทย ในช่วงปี ค.ศ.1957-1972 ทั้งในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล¹¹¹ นอกจากนั้นชาวคาทอลิกในประเทศไทยได้พยายามปรับตัวในการอยู่ร่วมกับคนต่างศาสนาในสังคม (Incarnation) โดยชาวคาทอลิกพยายามไม่ทำตัวแปลกแยกและพยายามผสมผสานวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกับคนศาสนาอื่น ๆ ในสังคม¹¹²

กระแสชาตินิยมก่อให้เกิดการต่อต้านศาสนาคริสต์ที่รุนแรงขึ้น ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกไทยต้องปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนและเพิ่มความเป็นไทย ด้วยการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับโบสถ์คาทอลิก¹¹³ ทั้งนี้โบสถ์

¹¹⁰ พระพรหมพิจิตร, พุทธศิลป์สถาปัตยกรรม ภาคต้น (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 1952). หน้า 77.

¹¹¹ ขวลิต ตรียะประเสริฐ, "การสร้างจินตกรรมความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย," วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 35.

¹¹² Seri Phongphit, *Catholicism and Thai Society since the Reign of King Narai to Present Time* (Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1982).p.232.

¹¹³ ขวลิต ตรียะประเสริฐ, "การสร้างจินตกรรมความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย," วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 38.

คาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตได้เริ่มก่อสร้างขึ้นในช่วงปลายของการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ครั้งที่ 2 เช่น

โบสถ์วัดพระมหาไถ่ กรุงเทพฯ เป็นอาคารชั้นเดียวที่มีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่โต สูงสง่า มีเสาย่อมุมไม้แปดเหลี่ยมขนาดใหญ่จำนวนมากรองรับหลังคาที่สูงชันขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมไทย มีลักษณะคล้ายวัดพุทธศาสนาทั้งรูปทรงและการวางผังพื้น¹¹⁴ ทั้งนี้ผู้บริจาคเงินในการก่อสร้างวัดทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติก็ได้มีมติเห็นชอบกับการประยุกต์ใช้สถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีเข้ากับหลักการความเชื่อและประเพณีทางศาสนาคริสต์¹¹⁵

ภาพที่ 13 แสดงภาพวัดพระมหาไถ่ ออกแบบโดย นายอาซิเนลลี สถาปนิกชาวอิตาลี ทำพิธีเสกและเปิดใช้งานอาคาร โดยพระสังฆราชหลุยส์ โชแรง ในปี ค.ศ.1953

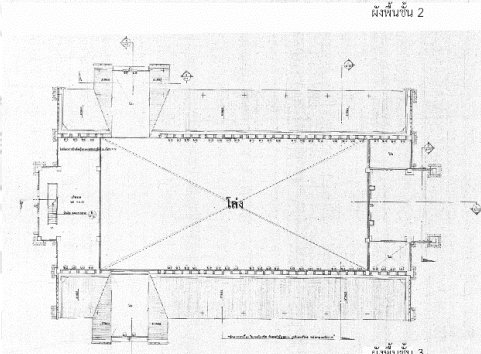
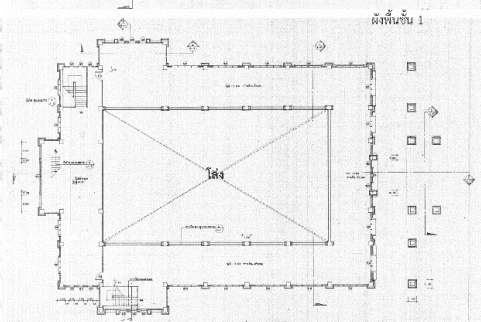
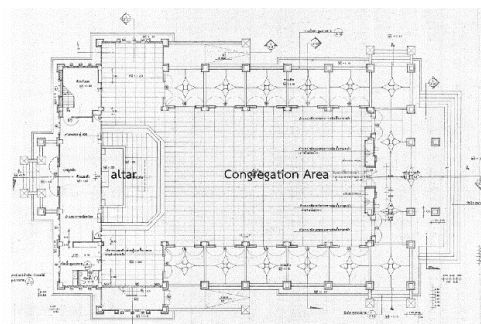
ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

โบสถ์วัดธรรมาสন্নักบุญเปโตร (วัดบางเชือกหนัง) เป็นวัดที่อยู่ในสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ รูปทรงภายนอกใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีต มีการวางผังและการใช้สอยภายในแบบโบสถ์ตะวันตก คือส่วนทางเดินด้านข้างเป็นระเบียบ 2 ชั้น โดยการออกแบบโบสถ์หลังนี้ได้

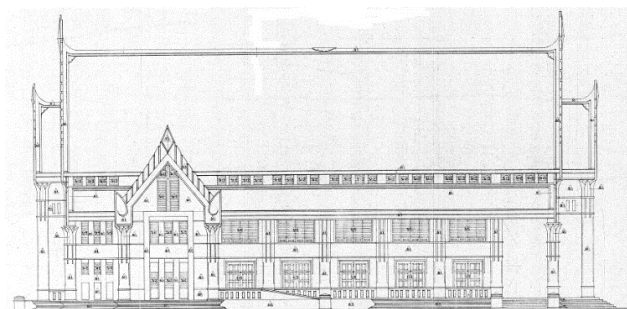
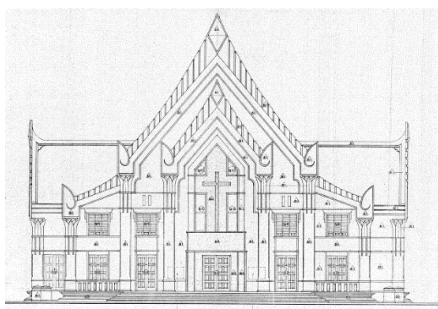
¹¹⁴ คุณพ่อจำเนียร กิจเจริญ, ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2541). หน้า 42.

¹¹⁵ กิริติ บุญเจือ, ชุดศาสนศึกษา : หลักปฏิบัติของชาวคริสต์คาทอลิก (คริสต์ศาสนาภาคหลัง) (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2530). หน้า 33.

พยายามแสดงออกซึ่งความเป็นไทย โดยการลดทอนรายละเอียดลวดลายบริเวณหน้าบันให้อยู่ใน
รูปแบบของเส้นเรขาคณิต ตกแต่งลวดลายบัวหัวเสาแบบศิลปะไทย แต่ไม่มีชายคายื่นยาวทำให้ไม่
จำเป็นต้องแสดงส่วนประกอบค้ำยันหลังคา ทำให้ปริมาตรของรูปทรงอาคารดูหนา หนัก และทึบตัน

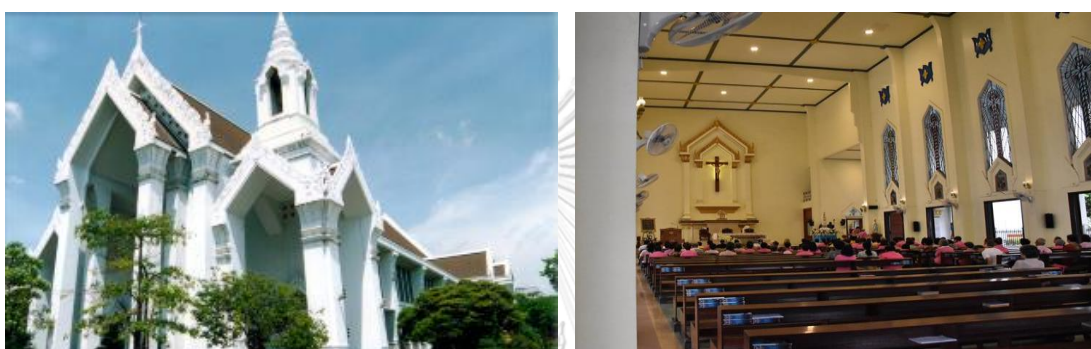
ผังพื้นวัดธรรมมาสน์นักบุญเปโตร (วัดบางเข็กหนึ่ง)

ภาพที่ 14 แสดงโบสถ์วัดธรรมมาสน์นักบุญเปโตร (วัดบางเข็กหนึ่ง) กรุงเทพฯ

ที่มา : วัดธรรมมาสน์นักบุญเปโตร บางเข็กหนึ่ง, 2562.

โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ (ตรอกจันทน์) กรุงเทพมหานคร เป็นวัดคาทอลิกที่คุ้นพอแปรงุดง เจ้าอาวาสวัดอัสสัมชัญ (ค.ศ. 1939-1960) มีแนวความคิดขยายมิสซังคาทอลิก ไปทางใต้ของกรุงเทพฯ โดยตั้งใจที่จะสถาปนากลุ่มคริสตชนใหม่แยกออกมาจากวัดอัสสัมชัญ ท่านจึงได้ซื้อที่ดินแปลงใหญ่ในบริเวณใกล้วัดไผ่เงิน และสร้างโบสถ์ที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมไทยหลังหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะของสถาปัตยกรรมไทยเครื่องคอนกรีตที่อ่อนช้อย เนื่องจากการเพิ่มพลดลยที่ละเอียดขึ้น ตลอดจนการจัดวางจังหวะของรูปร่างอาคาร (Mass) ให้มีจังหวะที่สวยงามมากขึ้นเมื่อเทียบกับโบสถ์วัดพระมหาไถ่ และวัดธรรมาสันนักบุญเปโตร (วัดบางเชือกหนัง)

ภาพที่ 15 แสดงวัดนักบุญยอแซฟ (ตรอกจันทน์) กรุงเทพมหานคร เสกศิลาฤกษ์ในปี ค.ศ.1955

แนวทางการปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยของพระศาสนจักรคาทอลิกอีกแนวทางหนึ่ง คือการก่อตั้งสภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย หรือ สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย (The Catholic Bishops' Conference of Thailand) ในปี ค.ศ.1964 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาและพัฒนากิจการของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และเป็นองค์การปกครองสูงสุดของคริสตจักรโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ประกอบด้วยมุขนายกชาวไทยซึ่งเป็นประมุขเขตมิสซังต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยทั้ง 10 มิสซัง โดยมีพระคุณเจ้าเกลาดิอุส บาเยต์ (Claude-Philippe Bayet) มุขนายกมิสซังโรมันคาทอลิกอุบลราชธานีในขณะนั้นเป็นประธานสภาองค์แรก ต่อมากรมการศาสนาให้เปลี่ยนชื่อเป็น สภาประมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย และได้รับการรับรองเป็นองค์กรพิเศษทางศาสนา ในปี ค.ศ.1969¹¹⁶

โดยสรุป การพัฒนาวิธีการออกแบบรูปทรงตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ของงานสถาปัตยกรรมไทยให้สอดคล้องกับคุณสมบัติของคอนกรีต เป็นการพัฒนาไปสู่รูปทรงที่เรียบง่าย นำไปสู่การเน้นรูปทรงและจังหวะ ที่ดูเข้มแข็งและสง่างาม มีการลดทอนรายละเอียดและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมไทยให้น้อยลงเหลือเพียงเส้นกรอบนอก ดังนั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าว จึงมี

¹¹⁶ กรมการศาสนา, รายงานการศาสนา ประจำปี 2543, หน้า 194-6.

ลักษณะที่สอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) หลายประการ¹¹⁷ ได้แก่

1. ความเรียบง่าย (Simplicity)
2. เน้นรูปทรงและ ปริมาตร (Massive and Voluminous)
3. เน้นประโยชน์ใช้สอย (Functional and Rational)
4. แสดงความงามของโครงสร้างและวัสดุ (Structural and Materialistic Expression)

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย ช่วงเวลาก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-ค.ศ.1965) มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกไปสู่รูปแบบสถาปัตยกรรมไทย เนื่องจากปัจจัยภายในประเทศไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง การผลักดันนโยบายชาตินิยม ฯลฯ ที่ส่งอิทธิพลต่อแนวความคิดของคนในชาติบางกลุ่มและใช้ความแตกต่างทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความขัดแย้งขึ้นในชาติ อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างตัวตนความเป็นพลเมืองไทย ที่พระศาสนจักรคาทอลิกใช้ลดความขัดแย้งระหว่างชาวพุทธกับชาวคริสต์ที่เกิดขึ้น

งานสถาปัตยกรรมเครื่องคอนกรีตที่รัฐบาลไทยสนับสนุนให้เผยแพร่ให้นำไปสร้างในพื้นที่ต่างจังหวัดในประเทศไทย ตลอดจนพยายามเผยแพร่แนวความคิดของศิลปะและสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะไทยไปใช้ในทุก ๆ ประเภทอาคาร และยังคงมีอิทธิพลต่องานออกแบบสถาปัตยกรรมหลัง ปี ค.ศ.1957 ซึ่งเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พร้อมกับการให้นิยามความเป็นไทยแบบใหม่ ในช่วงเวลาเดียวกันสถาปนิกไทยสมัยใหม่ได้พยายามผสมผสานลักษณะไทยให้เหมาะสมกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นิยม (Modernism) ทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกที่ค่อนข้างหลากหลาย

การพัฒนาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในชนบทเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความทันสมัยอย่างกรุงเทพมหานครของรัฐบาลไทยร่วมกับกับแนวทางการพัฒนาชนบทให้ทันสมัยของคณะบาทหลวงคาทอลิกที่มาจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การส่งเสริมการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่มาปรับใช้ในการการพัฒนาและฟื้นฟูวัดโรมันคาทอลิกในภาคอีสาน ทั้งในช่วงการสังคายนาและหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

¹¹⁷ สมชาติ จิงสิริอารักษ์, "ผลงานสถาปัตยกรรมแบบ Modernism ของพระพรหมพิจิตร," หน้าจั่ว 17 (2544). หน้า 19-28.

3.2 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยยุคพัฒนา

ยุคพัฒนามีความสำคัญในฐานะที่เป็นรากฐานของสังคมไทยร่วมสมัย หากนิยาม ยุคพัฒนา ในงานวิชาการสายเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นยุคแห่งความเจริญรุ่งเรือง อันเนื่องมาจากการดำเนินการนโยบายของรัฐในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเข้ามามีบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก ทำให้ประเทศเติบโตอย่างก้าวกระโดด¹¹⁸

สำหรับงานวิชาการสายรัฐศาสตร์ ยุคพัฒนา เป็นยุคที่รัฐบาลตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางอย่างเข้มข้น หลังจากที่มีสมดุลงของอำนาจนิยม หลัง ค.ศ.1947 หมดอำนาจ แต่ก็ถูกแทนที่ด้วยระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ หลังจากนั้นมีการดัดใช้รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย ในปี ค.ศ.1958 โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นแกนนำ และเป็นยุคสมัยที่การพัฒนาประเทศอยู่ภายใต้ความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ส่วนการอธิบายของนักวิชาการสายท้องถิ่นนิยม มองว่า ยุคพัฒนา เป็นยุคแห่งการล่มสลายของสังคม ชุมชน และชนบทอันดงาม ซึ่งถูกทำลายโดยการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวอย่างมาก แต่ส่งผลกระทบไปสู่ท้องถิ่น เกิดความยากจน ความแร้นแค้น ความไม่เท่าเทียม ทั้งยังเกิดช่องว่างระหว่างรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล

อุดมการณ์ชาตินิยมและการเร่งพัฒนาให้ประเทศทันสมัยก้าวไปข้างหน้า ทำให้รัฐบาลเร่งสร้างพื้นที่ระดับชาติขึ้นมาใหม่ในนามพื้นที่ประเทศไทย เพื่อรองรับเงื่อนไขการเรียกร้องเอกภาพและสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลในการควบคุม ซึ่ง ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัลย์ ได้จำแนกพื้นที่ที่เกิดจากผลผลิตของยุคพัฒนา ดังนี้¹¹⁹

- 1) พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) เป็นพื้นที่กายภาพภายในประเทศ ที่รัฐใช้เชื่อมต่อกันโดยการสร้างทางคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ให้คนรับรู้จุดที่เป็นศูนย์กลางของแต่ละจังหวัดที่เอื้อให้คนในท้องถิ่นและคนต่างถิ่นหมายรู้ตำแหน่งแห่งที่ของตนเองและของรัฐ
- 2) พื้นที่ทางสังคม (Social Space) โดยรัฐได้สถาปนาหลักอำนาจรัฐ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง หมู่บ้านกับเมือง หรือจังหวัด ทำให้เกิดการสร้างความเป็นเมืองกับชนบทขึ้น และรัฐได้ให้ความสัมพันธ์กับพื้นที่ภายในสังคมให้กว้างไกลขึ้นผ่านระบบการสื่อสารมวลชน การผลิตและบริโภคสื่อใหม่ ๆ ด้วยกลไกของทุนนิยม ดังนั้นคนในชนบทต่าง ๆ จึงถูกดึงดูดเข้ามาในพื้นที่ทางสังคมใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการรับบริการสาธารณะจากภาครัฐ เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ทำให้ประชาชนต้องเปลี่ยนตนเองเพื่อเข้ามาสู่สังคมใหม่นี้

¹¹⁸ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, "เศรษฐศาสตร์การเมืองจากอดีตสู่อนาคต," วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 1, no. 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556). หน้า 15-21.

¹¹⁹ ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัลย์, "กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ" (กรุงเทพฯ : มติชน, 2558).

- 3) พื้นที่ทางความคิด (Mental Space) เป็นพื้นที่ใหม่ที่ทันสมัย เจริญก้าวหน้า แต่อยู่บนฐานความคิดแบบอนุรักษ์นิยมเพื่อไม่ให้ทำลายแก่นสารของความเป็นไทยอันดีงาม

การสร้างถนนมิตรภาพที่สหรัฐอเมริกาใช้เป็นยุทธศาสตร์ของกองทัพ ในช่วงปี ค.ศ.1957-1965 มีบทบาทกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านของภาคอีสานสู่ความทันสมัย¹²⁰ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในช่วงสงครามเย็น (ราวปีค.ศ.1950-1970) โดยรัฐบาลไทยร่วมมือกับสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคงและการทหาร เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ในลาวสามารถยึดครองพื้นที่ได้มากขึ้น และสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อความมั่นคงของไทยโดยตรง¹²¹ ทำให้รัฐบาลไทยอนุญาตให้สหรัฐฯ เข้ามาปรับปรุงฐานทัพอากาศ ค่ายทหาร ศูนย์สื่อสาร ทั้งยังอนุญาตให้สหรัฐฯ ตั้งฐานทัพในไทยเพื่อดำเนินการเรื่องการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ทั้งนี้ก็ได้มีการเตรียมการต่าง ๆ ก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้าง และศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ก็ได้มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เป็นนายทหารติดต่อกองทัพบกกับคณะที่ปรึกษาทางการทหารสหรัฐฯ (JUSMAG) ด้านหน่วยก่อสร้างชื่อหน่วย OICC (Officer In Charge of Construction)

อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาที่ทหารอเมริกาตั้งฐานทัพอยู่ในเมืองอุบลราชธานี ได้มีการเชิญบาทหลวงเข้าไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ในค่ายทหารทุก ๆ วันอาทิตย์ และในปี ค.ศ.1960 มีการริเริ่มวางแผนก่อสร้างอาสนวิหารแม่พระนิรมลหลังใหม่ โดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ซึ่งเป็นหนึ่งในสถาปนิกสมัยใหม่ ที่มีแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองต่อมนุษย์และสังคม ซึ่งท่านมีผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง

การพัฒนาสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในภูมิภาค เป็นประเด็นสำคัญที่สถาปนิกตระหนักถึง เนื่องจากในแต่ละภูมิภาคมีข้อจำกัดในด้านฝีมือแรงงาน วัสดุ เทคโนโลยี และองค์ความรู้ด้านงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ดังนั้น บทบาทในการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้เริ่มต้นจากสถาปนิกในกรุงเทพฯ โดยในยุคพัฒนานี้ได้มีการก่อสร้างอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในจังหวัดและเมืองหลักของแต่ละภูมิภาค ซึ่งอาสนวิหารแม่พระนิรมล เป็นตัวอย่างอาคารทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกหลังหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสถาปนิกไทยสมัยใหม่ในการกระจายความเจริญ

¹²⁰ แก้วตา จันทรานุกรม, "พันธกิจของนักเขียนอีสานในบริบทความทันสมัย," นิตยสารทางอีสาน มกราคม - มิถุนายน 2556 หน้า 90-119.

¹²¹ แถมสุข นุ่มนนท์, "แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสค์ ค.ศ.1962," ใน กุลนันทน์ คันธิก, "นโยบายต่างประเทศไทยในสงครามเย็น : กระบวนการ ปัจจัย และการปฏิบัติ," วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, no. 6 (2) (2560). หน้า 56.

ไปจากศูนย์กลางไปสู่ภูมิภาคผ่านการใช้รูปแบบงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ ตามแนวทางการสร้างพื้นที่ประเทศไทยของรัฐบาลไทย

รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้ถูกนำมาเกี่ยวโยงในกระบวนการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์โดยไทยได้ร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) ในปี ค.ศ.1954 โดย SEATO ได้สนับสนุนการพัฒนาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (the economic progress) และคุณภาพสังคมที่ดี (Social well-being)¹²² รวมทั้งการก่อตั้ง SEATO Graduate School of Engineering ในกรุงเทพฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านวิศวกรรมหลากหลายแขนงที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งงานวิศวกรรมโครงสร้าง (Structure Engineering) เป็นหนึ่งในสาขาวิชาที่ต้องพัฒนา¹²³ และงานสถาปัตยกรรมได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิศวกรรมโครงสร้างในการยกระดับมาตรฐานอาคารให้ดีขึ้น มีคุณค่า และสถาปัตยกรรมมีคุณค่าจะยกระดับจิตใจของประชาชน ทำให้รสนิยมของประชาชนดีขึ้น¹²⁴

3.2.1 ความหลากหลายของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในกรุงเทพมหานคร

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาส่งผลต่อการพัฒนาด้านงานสถาปัตยกรรม ที่เอื้อให้เกิดประเภทของอาคารที่หลากหลายมากขึ้น และแนวความคิดของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modernism) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมทั่วโลก สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาอันรวดเร็วนี้ได้ แต่ในอีกมุมหนึ่งประเด็นเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ยังคงมีการนำเสนอและถกเถียงกันอยู่ในยุคนี้ โดยวารสารอาษา เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ของสมาคมสถาปนิกสยาม โดยมีการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานทางวิชาชีพและวิชาการ จรรยาบรรณวิชาชีพ หน้าที่ของสถาปนิกไทยในยุคพัฒนา รวมทั้งบทความทางสถาปัตยกรรม ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้สถาปนิกไทยสมัยใหม่คำนึงถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่แสดงเอกลักษณ์ไทยด้วย¹²⁵

¹²² โครงการสนับสนุนการพัฒนาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (the economic progress) และคุณภาพสังคมที่ดี (Social well-being) ภายใต้การดำเนินงานของ SEATO ประเทศไทย ได้แก่ (1) SEATO Graduate School of Engineering ก่อตั้งในกรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ. 1959 (2) SEATO Skilled Labour Project ก่อตั้งในกรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ.1959 (3) SEATO Military Technical Training School ก่อตั้งในกรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ.1960 (4) SEATO Regional Community Development Technical Assistance Centre ก่อตั้งในจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี ค.ศ.1962

¹²³ Central Intelligence Agency, *Story of Seato* (Bangkok: South- East Asian Treaty Organization, 2016). p.16.

¹²⁴ วาณิช ญ กลาง, "สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ," วารสารอาษา ฉบับที่ 16 (1964). ไม่ปรากฏเลขหน้า.

¹²⁵ ทวยหาญ ยมนา, "แบบไทยกับแบบสมัยใหม่," วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (มกราคม-ธันวาคม 2503). หน้า 43-45.

สถาปนิกไทยสมัยใหม่ได้สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่แตกต่างและหลากหลายแนวทางที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร โดย หม่อมหลวงท้าวเทวา เทวกุล และ ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา ได้แบ่งแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย ออกเป็น 6 แนวทาง¹²⁶ ได้แก่

1) International School เป็นแนวทางสถาปัตยกรรมแบบสากล ที่สถาปนิกไทยบางกลุ่มทำงานออกแบบสถาปัตยกรรมตามแนวทาง International Style และปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาพอากาศของประเทศไทย ด้วยวัสดุและเทคนิคการก่อสร้างของช่างพื้นถิ่นได้ในเบื้องต้น ทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแนวทาง International Style อย่างแพร่หลายในกรุงเทพมหานคร และมีบทบาทสำคัญในการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในเมืองสำคัญในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย¹²⁷ เช่น โรงแรมอินทรา กรุงเทพฯ ออกแบบโดย พลเอก จิระ ศิลปะกนก ในปีค.ศ.1970 ธนาคารไทยพัฒนา ปัจจุบันคือธนาคารกรุงไทย สาขาสวนมะลิ ออกแบบโดย อมร ศรีวงศ์ ในปีค.ศ. 1970

ภาพที่ 16 แสดงตัวอย่างอาคารที่มีรูปแบบตามแนวทางสถาปัตยกรรมแบบสากล (International School)

ภาพซ้าย โรงแรมอินทรา กรุงเทพฯ ออกแบบโดย พลเอก จิระ ศิลปะกนก

ภาพขวา ธนาคารกรุงไทย สาขาสวนมะลิ ออกแบบโดย อมร ศรีวงศ์ (สุภาพรรณ ปันติ, 2561)

2) Yamasaki-Stone School เป็นแนวทางสถาปัตยกรรมตามแนวความคิดของมิโนรุ ยามาซากิ และเฮ็ดเวิร์ด สโตน โดยแนวทางของสถาปนิกต่างชาติทั้งสองท่านมีผู้ติดตามทั่วโลก และมีงานสถาปัตยกรรมแนวทางนี้ปรากฏในประเทศไทย ที่มีการปรับปรุงและให้ความหมาย “ความเป็นไทย” ให้เข้ากับค่านิยมของประชาชนในสังคมไทย ทั้งนี้ ยามาซากิ พยายามค้นหาสถาปัตยกรรมที่คำนึงถึงความสำคัญของมนุษย์ ซึ่งสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศของการ

¹²⁶ ม.ล. ท้าวเทวา เทวกุล และ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, "Directions in Thai Architecture," วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (มกราคม-ธันวาคม 2515). หน้า 30-60.

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

ผสมผสานระหว่างมนุษย์และการอยู่อาศัย ส่วน สโตน มีแนวความคิดในการสร้างสรรค์ความสง่างาม
ยั่งยืน

ภาพที่ 17 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแนวทาง Yamasaki-Stone School

ภาพซ้าย Townhouse ใน New York ออกแบบโดย Edward Durell Stone ในปี ค.ศ.1957

ภาพกลาง Northwestern National Life Building ออกแบบโดย Minoru Yamasaki เปิดใช้งานเมื่อ
ปี ค.ศ.1965 (ที่มา : Hunter Drohojowska-Philp, 2011.)

ภาพขวา ลักษณะแสงกันแดดของธนาคารกรุงไทย สาขาสวนมะลิ กรุงเทพฯ ออกแบบโดย อมร ศรีวงศ์
(สุภาพรณ ปันติ, 2562)

3) Corbusian School เป็นแนวทางสถาปัตยกรรมตามแนวความคิดของ เลอ คอบูซีเย ที่
ส่วนใหญ่จัดว่าได้รับอิทธิพลในแนวรูปแบบงานสถาปัตยกรรมจากผลงานของ คอบูซีเย เช่น ตึกพิสิกส์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนปทุมธานี ซึ่งเป็นงานออกแบบของ งามอาจ ศาสตราพันธุ์ โดย
ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีลักษณะเชิงประติมากรรม แสดงผิวคอนกรีตเปลือยมีรอยและรายละเอียดของ
ไม้แบบอย่างชัดเจน

ภาพที่ 18 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแนวความคิดของเลอ คอบูซีเย (Corbusian School)

ภาพซ้าย โรงแรมอินทรา กรุงเทพฯ ออกแบบโดย พลเอก จีระ ศิลปะกนก

ภาพขวา ธนาคารกรุงไทย สาขาสวนมะลิ ออกแบบโดย อมร ศรีวงศ์

ที่มา : วีระพล สิงห์น้อย, 1 สิงหาคม 2562

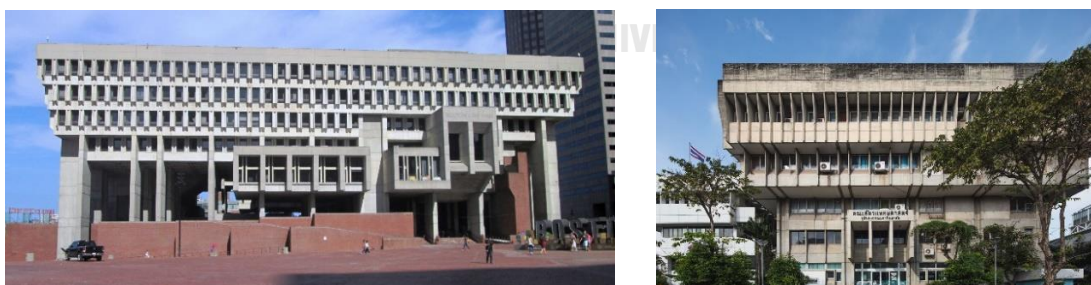
4) Brazilian School เป็นแนวทางสถาปัตยกรรมแบบบราซิล ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แปรผันไปจากสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เน้นประสิทธิภาพการใช้งานอาคารและการก่อสร้าง (Functionalism) โดยเฉพาะการทำรูปทรงหลังคาโค้งหรือพับผ้า เสาตัววีหรือเสาเอียง เช่น ตึกกลมคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ

ภาพที่ 19 แสดงภาพตึกกลม คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ ซึ่งจัดอยู่ในสถาปัตยกรรมแบบบราซิล (Brazilian School)

ที่มา : หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562.

5) Boston City Hall School เป็นแนวทางตามแบบของศาลาว่าการเมืองบอสตัน ซึ่งศาลาว่าการเมืองบอสตัน (Boston City Hall) เป็นหนึ่งในรูปแบบงานสถาปัตยกรรมกร้าวเถื่อน (Brutalism)¹²⁸ ที่เน้นการใช้คอนกรีตหรือแผงคอนกรีตทางตั้งถึง ในส่วนชั้นบน ของอาคารที่ยื่นมาตามลำดับ ออกแบบโดย คอลล์แมน (Kallmann McKinnell) และคณะ สร้างในปี ค.ศ.1962-1972 และยังมีอาคารอีกหลายหลังที่มีลักษณะลดหลั่นของการยื่นชั้นบน คล้ายสถาปัตยกรรมแนวศาลาว่าการเมืองบอสตัน¹²⁹ เช่น คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกแบบโดย รัสเซอร์ค์ ต่อสุวรรณ

ภาพที่ 20 แสดงภาพสถาปัตยกรรมตามแบบของศาลาว่าการเมืองบอสตัน (Boston City Hall School)

ภาพซ้าย ศาลาว่าการเมืองบอสตัน (Boston City Hall) ประเทศสหรัฐอเมริกา

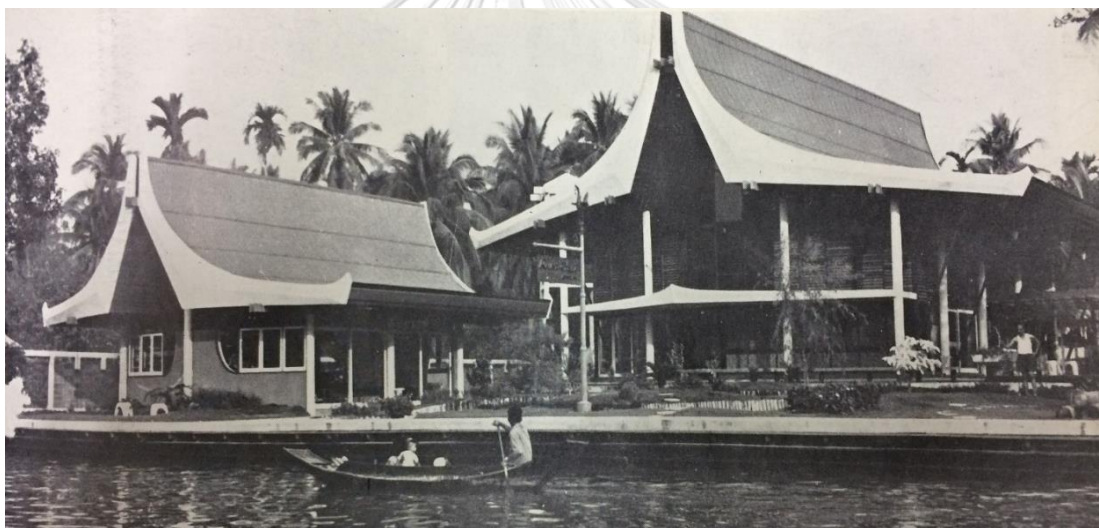
ภาพขวา คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²⁸ Lindsey Schweinberg and Mary Nastasi, "Boston City Hall", Retrieved 6 May 2019, www.docomomo-us.org/register/boston-city-hall

¹²⁹ ผุสดี ทิพพัส และคณะ, สถาปนิกสยาม พื้นฐาน บทบาท ผลงาน และแนวคิด (พ.ศ.2475-2537) เล่ม 2, (กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539) หน้า 127.

6) Contemporary Traditional School เป็นแนวทางหนึ่งที่สถาปนิกไทยพิจารณาถึงมรดกทางสถาปัตยกรรมไทยในอดีต และพยายามนำมาปรับใช้กับอาคารสมัยใหม่ ทั้งในแง่ของลักษณะการใช้สอย เทคนิคการก่อสร้าง และวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่เข้ากับสถาปัตยกรรมไทย

สถาปนิกมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมในรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทย โดยการนำรูปทรงอาคารที่เคยปลูกสร้างในอดีตมาใช้โดยตรง บ้างก็หยิบยืมและลอกเลียนแบบทำให้เกิดการทำซ้ำและกลายเป็นความคุ้นตาของคนไทย แต่เมื่อวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างมีการพัฒนาซึ่งมีความแตกต่างไปจากวัสดุในอดีต สถาปนิกจำเป็นต้องค้นหารูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะไทยแบบใหม่ โดยการนำเอาเส้นสาย ความอ่อนช้อยของงานสถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิมมาผสานเข้ากับโครงสร้างที่เหมาะสมกับกิจกรรมการใช้สอยพื้นที่อาคาร ทำให้เกิดที่ว่าง (space) แบบใหม่ที่มีอิสระมากขึ้น ประกอบกับ การออกแบบภูมิทัศน์ (landscape) ที่ส่งเสริมตัวอาคารดูร่มรื่น สง่างาม เป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะไทยอีกแนวทางหนึ่ง¹³⁰

ภาพที่ 21 เรือนไทยยูเวลรี ตลาดน้ำวัดไทร บางขุนเทียน ธนบุรี คุณอคุศลย์ ชาลวาลา เป็นเจ้าของบ้าน ออกแบบโดยไพจิตร พงษ์พรฤก เมื่อปี ค.ศ.1967

ที่มา : วารสารอาษา, 2510, ไม่ปรากฏเลขหน้า

¹³⁰ “ผลงาน เรือนไทยยูเวลรี : ไพจิตร พงษ์พรฤก” วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (2510), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพที่ 22 บ้านพัก คุณสืบชัย ไชยนิวัต สุขุมวิท 37 ออกแบบโดย มานพ พงศ์ทัต

ที่มา : วารสารอาษา, 2515, หน้า 42

สำหรับอาคารทางศาสนา ในช่วงปี ค.ศ 1958-1972 มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่หลากหลายรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ตามแบบอุโบสถมาตรฐานของกรมโยธาฯ ยังคงนำมาใช้ในอาคารราชการและอุโบสถของศาสนาพุทธเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็มีงานออกแบบอาคารทางศาสนาอีกจำนวนหนึ่งที่มีการผสมผสานลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เข้ากับลักษณะดั้งเดิม บนพื้นฐานของหลักการและความเชื่อทางศาสนาของตน ทำให้เกิดรูปแบบอาคารแบบใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งยังมีความแตกต่างไปจากสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม

การสร้างถนนเป็นสิ่งที่นำความเจริญจากกรุงเทพฯ ไปสู่ท้องถิ่น และเป็นโครงการที่รัฐบาลใช้เชื่อมโยงพื้นที่ประเทศไทยเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าภายในประเทศจากกรุงเทพฯ ไปยังศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละส่วนภูมิภาคต่อไป ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพในยุคพัฒนาส่วนหนึ่งมีสถาปนิก เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งงานวางผังเมืองและงานสถาปัตยกรรม เพื่อร่วมกันสร้างลักษณะทางกายภาพของเมืองให้ทันสมัย สามารถรองรับกิจกรรมของภาครัฐบาล และสถาปนิกไทยสมัยใหม่ได้สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความทันสมัยภายใต้บริบทของประเทศไทยในยุคพัฒนาค่อนข้างหลากหลายแนวทาง เช่น ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นหนึ่งในสถาปนิกที่มีแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทย ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมและวิชาชีพทางสถาปัตยกรรมของประเทศไทย

3.2.2 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

การศึกษาประวัติการศึกษา แนวความคิด และผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์โบสถ์คาทอลิกในผลงานการออกแบบช่วงต้น (ค.ศ.1960-ค.ศ. 1970) ของอาจารย์กฤษฎา¹³¹ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.2.1 พื้นฐานด้านการศึกษา อาจารย์กฤษฎาสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนอัสสัมชัญ และเดินทางไปศึกษาต่อระดับมัธยมปลายที่ Wilbraham Academy รัฐ Massachusetts ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1955 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต (B.Arch.) และระดับปริญญาโท (M.Arch.) จากสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1956 ซึ่งช่วงเวลานั้น Pietro Belluschi สถาปนิกชาวอเมริกัน-อิตาลี ดำรงตำแหน่งคณบดีของ School of Architecture and Planning (ค.ศ.1950-1965) ซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และผลักดันหลักสูตรทางสถาปัตยกรรมไปในทิศทางที่เน้นการทดลองใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรม¹³²

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มีความตั้งใจที่จะเรียนวิศวกรรมโยธา แต่ท่านก็ชอบวาดเขียน จึงเลือกศึกษาวิชาสถาปัตยกรรม¹³³ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จะได้เรียนในวิชาที่ชอบทั้งสองวิชาพร้อม ๆ กัน และอาจารย์กฤษฎา ได้ศึกษาในวิชาดังต่อไปนี้¹³⁴

City Planning กับ Professor Frederick Johnstone Adams 1953

Structural Analysis กับ Professor Wild Linger ในปี ค.ศ.1953-1954

Architectural History กับ Professor Albert Bush-Brown 1954-1955

Building Construction กับ Professor Frank Heger ในปี ค.ศ.1955

Industrial Management กับ Professor Leo B. Moore ในปี ค.ศ.1955

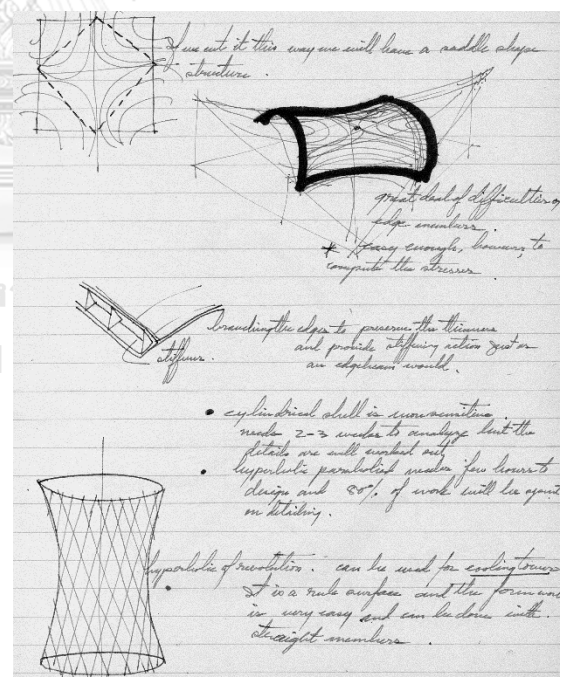
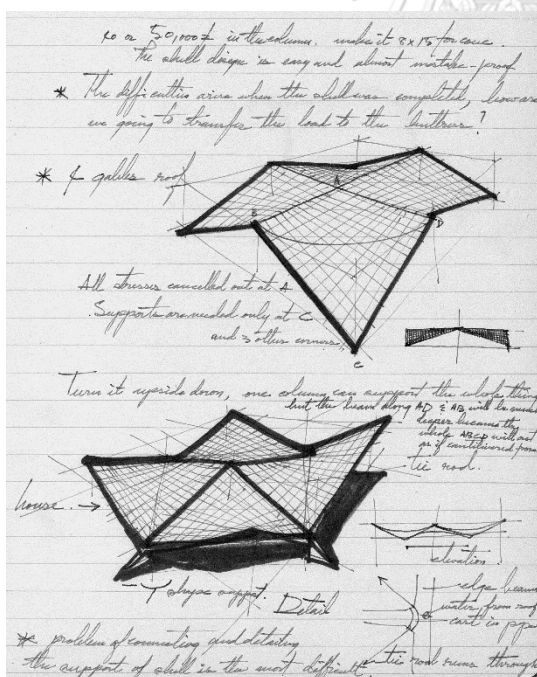
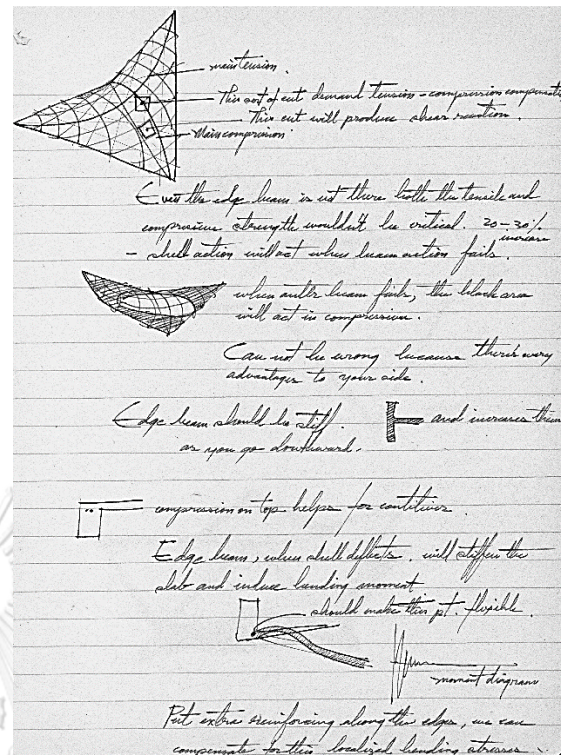
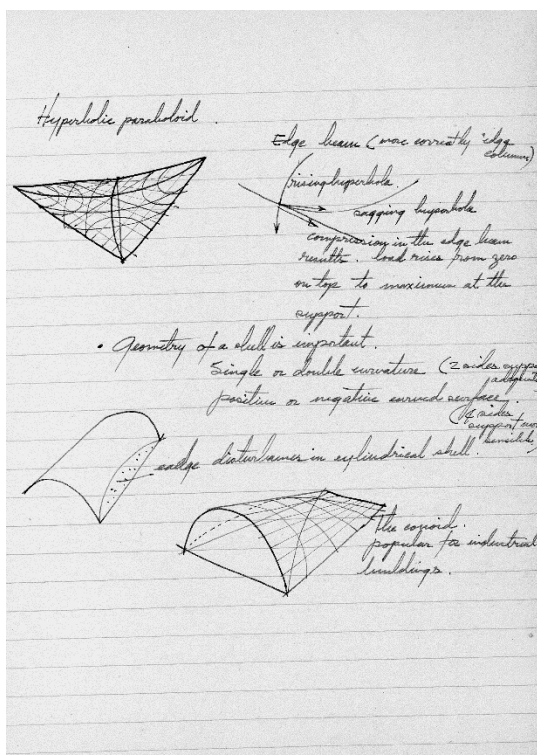
Russian Literature กับ Professor Robert E. MacMaster ในปี ค.ศ.1955

¹³¹ อรรถนิธี่ กุลรภัทพิสิริ, "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 118.

¹³² Meredith L. Clausen, *Pietro Belluschi : Modern American Architect* (United States The MIT Press, 1999).

¹³³ "ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา," นิตยสาร LOOKS มิถุนายน 2535. หน้า 121.

¹³⁴ สมุดบันทึกวิชาเรียนของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ภาพที่ 23 ภาพแสดงเนื้อหา hyperbolic paraboloid Structure ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในสมุดบันทึกวิชา
Structural Analysis ของอาจารย์กฤษฎา เมื่อปี ค.ศ.1954

“ตอนเรียนปริญญาตรีผมได้ FIRST DEANS’ UST เค้าไม่เรียกเป็นเกียนตินิยมอันดับหนึ่งหรืออะไร พอปริญญาโทเค้าก็ไม่มีแล้ว...เรียนจบผมก็ทำงานเลยทำที่โน่นกับสำนักงานของหัวหน้าแผนกสถาปัตย์ ผมทำกับเขาตั้งแต่ยังเรียนอยู่ปี 4 อยู่ได้พักหนึ่งก็กลับมาเมืองไทยก็มาคิดว่าสถาปนิกดี ๆ อเมริกาเยอะจะตาย เมืองไทยสมัยโน้นสามสิบกว่าปีก่อนยังขาดสถาปนิกมากเลย...”¹³⁵

หลังจากสำเร็จการศึกษาที่ MIT ท่านได้ร่วมงานในสำนักงานสถาปนิกของ Lawrence B. Anderson จนถึงปี ค.ศ.1957 ขณะนั้น Professor Anderson เป็นหัวหน้าแผนกสถาปัตยกรรม¹³⁶ และภายหลังได้ดำรงตำแหน่งคณบดีของ School of Architecture and Planning ในปี ค.ศ. 1965-1971 แม้ว่า Anderson เรียนในระดับปริญญาโทที่ MIT ขณะเดียวกันก็ได้รับทุนเรียนต่อที่ École des Beaux-Arts ฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1930 แต่ก็มีแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก โดย Lawrence B. Anderson ได้กล่าวถึงความรู้พื้นฐานที่นักเรียนจะได้รับจากหลักสูตรของสถาบันว่า “นักเรียนต้องได้รับความรู้ทั้งด้านมนุษยศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์และทฤษฎี เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชา Visual Design Studio และในวิชานี้ นักเรียนจะต้องได้รับความรู้ด้านอื่น ๆ จากนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพสถาปัตยกรรม”¹³⁷ คุณนิพัทธ์ อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ได้กล่าวว่า

“บุคคลที่เป็นตัวอย่างให้กับคุณพ่อ (อ.กฤษฎา) คือ Professor Anderson...เป็น Dean ที่คณะสถาปัตย์ MIT. ท่านชอบ Professor คนนี้มาก...”¹³⁸

ในปี ค.ศ.1957 อาจารย์กฤษฎา ได้เดินทางกลับประเทศไทยและเข้ารับราชการในกรมยุทธโยธาทหารบก จนได้รับยศร้อยเอก รวปี ค.ศ.1957 ในระหว่างที่รับราชการท่านก็ได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาออกแบบ ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนั้นท่านยังมีโอกาสเป็นนายทหารติดต่อกองทัพพบกับคณะที่ปรึกษาทางการทหารสหรัฐฯ (JUSMAG) ด้านหน่วยก่อสร้างชื่อหน่วย OICC (Officer In Charge of Construction) ที่มาสร้างสนามบินจังหวัดอุบลราชธานีและอุดรธานี ในช่วงสงครามเวียดนาม¹³⁹ และภายหลังอาจารย์

¹³⁵ บทสัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา” นิตยสารบ้านและสวน 8(91) 2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

¹³⁶ “สัมภาษณ์ สถาปนิก ศาสตราจารย์ กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา” นิตยสารบ้านและสวน 8 (91) มีนาคม 2527 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527) ไม่ปรากฏเลขหน้า.

¹³⁷ R. Brown, “Oral history interview with Lawrence Anderson” Department Archives of American Art Smithsonian Institution, 30 January - 30 March 1992.

¹³⁸ บทสัมภาษณ์ นิพัทธ์ อรุณวงศ์ ณ อยุธยา, ประธานกรรมการบริษัท คาซ่า จำกัด, 13 มีนาคม 2562.

¹³⁹ สัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา” นิตยสารฟอร์นิเจอร์ ม.ป.ป., หน้า 122. และ บทสัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา” นิตยสาร LOOKS มิถุนายน 2535, หน้า 122.

กฤษฎา ได้รับทุนรัฐบาลฝรั่งเศสเข้าศึกษาด้านสถาปัตยกรรมที่โรงเรียนวิจิตรศิลป์ The École nationale supérieure des Beaux-Arts ประเทศฝรั่งเศส และศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลา 6 เดือน ในปี ค.ศ.1960 ซึ่งขณะนั้นโรงเรียนแห่งนี้ได้ปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การสอนตามแนวทางศิลปะแบบ Bauhaus แล้ว¹⁴⁰

จากประวัติการศึกษาของ อาจารย์กฤษฎา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ศึกษาในหลักสูตรสถาปัตยกรรม ที่ MIT ช่วงปี ค.ศ.1950-1965 ซึ่งมีแนวทางของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่เน้นด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดด้านการออกแบบงานสถาปัตยกรรมของท่าน ร่วมกับประสบการณ์การทำงานกับสถาปนิกที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกา เช่น Lawrence B. Anderson ที่มีแนวคิดการออกแบบตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธแนวทางแบบคลาสสิก ซึ่งเป็นบุคคลตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สามารถผสมผสานกับเอกลักษณ์อื่น ๆ ได้

หลังจากที่กลับมาจากการดูงานในประเทศฝรั่งเศสท่านได้ลาออกจากราชการทหาร และเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนได้รับตำแหน่งคณะบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี ค.ศ.1974-1978 ขณะที่ท่านได้เข้ามาดำรงตำแหน่งคณะบดีฯ ท่านได้ก่อตั้งบริษัท คาซ่า (CASA) จำกัด ขึ้นในปี ค.ศ.1974¹⁴¹ ควบคู่ไปกับการเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้การเข้ามาสอนในมหาวิทยาลัยควบคู่กับการเปิดบริษัทด้านงานสถาปัตยกรรมทำให้ท่านได้ถ่ายทอดประสบการณ์จริงจากการทำให้แก่นิสิต นักศึกษาควบคู่กับเนื้อหาทางทฤษฎีสถาปัตยกรรม และเมื่อนิสิต นักศึกษา สำเร็จการศึกษาแล้วท่านก็ได้เปิดรับกลุ่มคนเหล่านี้เข้าทำงานในบริษัทสถาปัตยกรรมของท่านเอง

อาจารย์กฤษฎา มีความก้าวหน้าในหน้าที่การเป็นอาจารย์ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1975 ท่านได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์ด้านสถาปัตยกรรม และได้รับพระราชทานกิตติบัตรเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ.1990

กองทัพอากาศสหรัฐ ได้เข้ามาตั้งฐานทัพอากาศในประเทศไทยระหว่าง ค.ศ.1961-1975 (พ.ศ. 2504-2518) ในช่วงสงครามเวียดนาม เพื่อใช้เป็นฐานปฏิบัติการโจมตีประเทศเวียดนามเหนือ โดยมีการตั้งฐานทัพในภาคอีสาน 4 แห่ง ได้แก่

- 1) ฐานทัพอากาศอุบล (Ubol Royal Thai Air Force Base) ระหว่าง พ.ศ. 2508-2517 โดยหน่วยทหารสหรัฐกองบินขับไล่ทางยุทธวิธีที่ 8 (8th Tactical Fighter Wing) ระหว่าง ค.ศ.1965-1974 (พ.ศ. 2508-2517)
- 2) ฐานทัพอากาศอุดร (Udon Royal Thai Air Force Base) ระหว่าง ค.ศ.1964-1976 (พ.ศ. 2507-2519)
- 3) ฐานทัพอากาศโคราช (Korat Royal Thai Air Force Base) ระหว่าง ค.ศ.1962-1975 (พ.ศ. 2505-2518)
- 4) ฐานทัพเรือนครพนม (Nakhon Phanom Royal Thai Navy Base) ค.ศ.1962-1976 ระหว่าง พ.ศ. 2505-2519

¹⁴⁰ Marie-Jeanne Dumont, 'Vie et mort de l'ancienne école' l'architecture d'aujourd'hui, 310 (1997). p. 91.

¹⁴¹ CASA .Co.Ltd., "portfolio,1960-2012", Bangkok

3.2.2.2 แนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก

กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

การวิเคราะห์แนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ของอรรถนิติ กุศลสัมพุสิริ ที่แบ่งได้ 5 แนวคิด¹⁴² ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture)
2. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย คงอยู่ได้นาน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความงาม โดยสถาปัตยกรรมสามารถสวยได้ไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง
4. แนวคิดการสร้างสรรคเอกลักษณ์ไทย โดยการประยุกต์วัสดุและเทคโนโลยีผสมผสานกับลักษณะร่วมสมัย
5. แนวคิดเรื่องสถาปัตยกรรมเขตร้อนชื้น โดยออกแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย

ประสบการณ์จากการศึกษาและการทำงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรม ทำให้อาจารย์กฤษฎา มีพัฒนาการด้านการออกแบบงานสถาปัตยกรรมหลากหลายประเภทมากขึ้น แต่ยังคงแนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สามารถปรับประยุกต์และผสมผสานกับบริบทที่เปลี่ยนไป เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับมนุษย์และสังคม นอกจากนั้นท่านสามารถสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมได้หลากหลายรูปแบบ และท่านยังเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยสถาปนิก ที่รับผิดชอบในแต่ละโครงการเป็นผู้นำเสนอแนวความคิด หรือข้อคิดเห็น เพื่อเป็นประโยชน์แก่เจ้าของโครงการ ซึ่งอาจารย์กฤษฎา ได้กล่าวถึงระบบการทำงานของท่าน ดังนี้

“...พูดถึงว่าเป็นไอเดียของผมนี่คงใช่ เพราะผมเป็นคนไปติดต่อ ไปรับงาน ได้รับฟังความต้องการของลูกค้ามาแล้ว แล้วก็กลับมาให้หลักการกับสถาปนิกของผม ควรจะเป็นตึกสูง ควรจะเป็นตึกเตี้ย ควรจะเป็นลักษณะยังไงเนี่ย ผมกำหนดให้หมด แล้วพอเค้าเขียนออกมาเราก็มาดูกันอีกที ถ้าให้เจ้าของเค้าดู พอใจก็แล้วไป ถ้าไม่พอใจผมต้องกลับมาแก้อีกที ถ้าหลังจากเจ้าของรับงานแล้วเนี่ย รายละเอียดต่าง ๆ สถาปนิกเขาก็ช่วยผมทำ ถ้าติดขัดอะไรเขาจะมาถาม”¹⁴³

¹⁴² อรรถนิติ กุศลสัมพุสิริ, "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554) หน้า 55-75.

¹⁴³ บทสัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา” นิตยสารบ้านและสวน 8(91) 2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

นอกจากนั้น ท่านยังมีหลักการผลิตผลงานในแต่ละชิ้น โดยคำนึงถึง 1) จุดประสงค์ของโครงการ (requirement) 2) งบประมาณ (budget) โดยคำนวณตามพื้นที่และประเภทโครงการ ซึ่งค่าแบบจะคิดบวก ลบ 5 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าโครงการ ภายใต้เงื่อนไขต้องส่งแบบร่างตามเวลา และ 3) ความพึงพอใจต่องานออกแบบของตนเองที่หยิบยื่นให้กับเจ้าของโครงการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะชักจูงลูกค้าที่ขอบงานในแนวทางของเราเข้ามาหาเรา และเราในฐานะสถาปนิกก็สามารถทำงานชิ้นต่อไปได้อย่างราบรื่น ด้วยแนวทางที่ตรงกันระหว่างลูกค้ากับผู้ออกแบบ¹⁴⁴

อรรถนิติ กุศลกัมพูสิริ ได้แบ่งช่วงพัฒนาการของแนวความคิดและผลงานการออกแบบของท่านเป็น 3 ช่วง โดยแบ่งตามรูปทรงอาคาร ผนังอาคาร และวัสดุอาคาร¹⁴⁵ ดังนี้

ช่วงต้น (ค.ศ.1960-ค.ศ.1970) รวมระยะเวลา 15 ปี ซึ่งผลงานในช่วงนี้เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม เน้นการมองเห็นยอดหลังคา ตัวอาคารและผนังมีการเน้นแกนที่สมมาตร การใช้แผงโปร่ง (grill) เป็นหน้ากากของอาคารเพื่อกันแดดและตกแต่งอาคาร เช่น อาคารห้องสมุด A.U.A. สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิกบ้านเซเวียร์ ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้เน้นการศึกษาโบสถ์คาทอลิกในช่วงเวลาดังกล่าว

การสร้างสรรครูปทรงทางสถาปัตยกรรมในช่วงต้นนี้มีสถาปนิกรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์กฤษฎา ที่สำเร็จการศึกษาจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้ามาทำงานกับอาจารย์กฤษฎาในระยะเวลาสั้น ๆ และภายหลังก่อนกลุ่มคนเหล่านี้ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยมีผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมในช่วงต้น ดังนี้¹⁴⁶

อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี โดย มงคล สุริยธรรมานันท์

หอพักนิสิต นักศึกษา บ้านเซเวียร์ ออกแบบ เขียนแบบโดย ยงยุทธ ณ นคร

โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ออกแบบ เขียนแบบ และควบคุมงานก่อสร้างโดย โดน สุริยะพรหมชัย

อาคารศูนย์นิสิต นักศึกษา คาทอลิกบ้านเซเวียร์ ออกแบบแผงลายไทยคอนกรีตโดย โดน สุริยะพรหมชัย และออกแบบ เขียนแบบอาคารโดย เอกพงศ์ ศรีนทุ

อาคารห้องสมุด A.U.A. ออกแบบ เขียนแบบ โดย โดน สุริยะพรหมชัย

สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ออกแบบ เขียนแบบ โดยยงยุทธ ณ นคร

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา” นิตยสารฟอร์นิเจอร์ ม.ป.ป., หน้า 215.

¹⁴⁵ อรรถนิติ กุศลกัมพูสิริ, "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 89.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562 และ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญญาจ, ประธานกรรมการ บริษัท อาคิเดคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 23 กันยายน 2562.

ภาพที่ 24 อาคารสมาคมักข่าวแห่งประเทศไทย (ซ้าย) ศูนย์นิสิตนักศึกษา คาทอลิกบ้านเซเวียร์ (ขวา)

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2561.

การใช้วิธียื่นชายคาหรือกันสาดยาวออกมา เช่น โรงแรมโนรธา นอกจากนั้นยังมีงานที่มีส่วนยอดอาคารที่ใช้หลังคาโครงสร้างพิเศษ เป็นการแสดงออกด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น อาคารใหม่สวนอัมพร ใช้โครงหลังคาเป็นโครงพับจีบ (Folded Plates) อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี ใช้โครงสร้างคอนกรีตเปลือกบาง รูปทรงพื้นผิวแบบไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์ (Hyperbolic Paraboloids)

ภาพที่ 25 อาคารใหม่สวนอัมพร ใช้โครงหลังคาเป็นโครงพับจีบ (Folded Plates)

ที่มา : Facebook Rerkdee Potiwanakul, 9 January 2019.

ช่วงกลาง (ค.ศ.1975-ค.ศ.1985) รวมระยะเวลา 11 ปี โดยผลงานส่วนใหญ่เป็นอาคารขนาดใหญ่และมีความสูงเพิ่มขึ้นจากงานช่วงแรก มีการผสมรูปทรงที่ใช้สี่เหลี่ยมมุมป้านหรือมุมแหลม และรูปทรงโค้งเป็นองค์ประกอบขึ้นมา เช่น อาคารสินธร

ช่วงปลาย (ค.ศ.1986-ค.ศ.1989) รวมระยะเวลา 4 ปี แม้ว่าเป็นระยะเวลาช่วงสั้นๆ แต่ผลงานในระยะนี้เพิ่มมากขึ้นส่วนใหญ่เป็นตึกสูง มีการใช้ยอดอาคารเป็นมุมปาดเอียง ซึ่งเป็นรูปทรงที่เกิดจากการร่นระยะอาคารตามกฎหมาย เช่น อาคารบิวตี้ เจมส์ อาคารहरินธร

การดำรงตำแหน่งนายกสมาคมสถาปนิกสยามและอุปนายกของสภาสถาปนิกเอเชีย ทำให้ อาจารย์ถวิล มือบทาทด้านการพัฒนาวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ตลอดจนได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

3.2.3 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในภูมิภาคของประเทศไทย

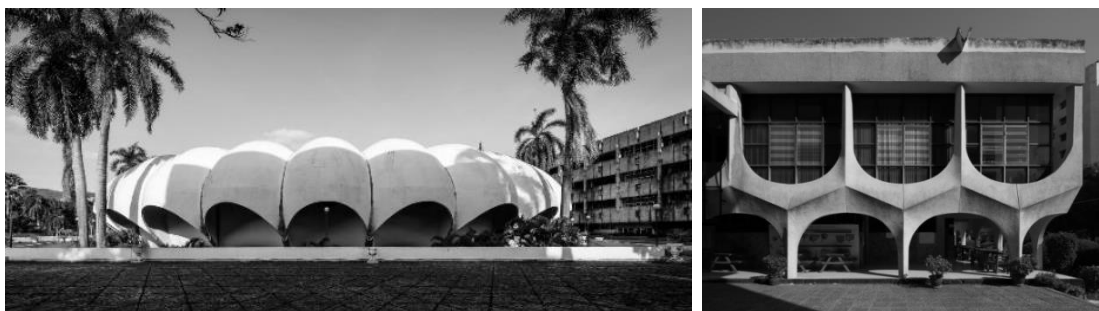
นโยบายพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา¹⁴⁷ เป็นการสร้างความเจริญผ่านระบบการศึกษาทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย และการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทำให้สถาปนิกจากกรุงเทพฯ เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนางานสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความทันสมัยที่เหมือนกับกรุงเทพฯ

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทำให้ภารกิจนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น คณะบาทหลวงของศาสนาคริสต์ (ชาวต่างประเทศ) ช่วยเขียนหลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษา¹⁴⁸ การก่อสร้างอาคารเรียนในมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคเป็นไปตามแนวทางของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยสถาปนิกไทยยุคสมัยใหม่ได้นำแนวทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น เช่น อมร ศรีวงศ์ ออกแบบอาคารปาฐกถาประดิษฐ์ เขยจิตร หรือตึกฟักทอง (ค.ศ.1965-1968) ตึกสตางค์ มงคลสุข (ค.ศ.1967) อาคารเคมี หอพักนักศึกษาและที่พักอาจารย์ โดยทั้งหมดนี้เป็นอาคารในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ผลงานสถาปัตยกรรมของ อมร ศรีวงศ์ นอกจากอาคารของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ของประเทศไทยแล้ว ยังมีผลงานสถาปัตยกรรมในมหาวิทยาลัยทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น อาคารภาควิชาชีววิทยา หอพักอ่างแก้ว(ค.ศ.1963) อาคารเรียนภาควิชาฟิสิกส์ (ค.ศ.1966) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹⁴⁷ แรกเริ่มนโยบายพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นเพียงนโยบายหนึ่งในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ค.ศ. 1961-1966 (พ.ศ.2504-2509) ได้เน้นหนักด้านการเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งประเทศไทยยังขาดผู้มีความรู้ระดับกลาง และขาดกำลังคนในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ เน้นการพัฒนาการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชน สร้างกำลังแรงงานในสายอาชีพ (อาชีวศึกษา) เน้นการผลิตครูอาจารย์

¹⁴⁸ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, 60 ปีคณะเยสุอิตในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลกกว้าง, 2558). หน้า 35.

ภาพที่ 26 แสดงผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคในประเทศไทยของ อมร ศรีวงศ์

ภาพถ่าย อาคารปาฐกถาประดิษฐ์ เขยจิตร หรือตึกฟักทอง (ค.ศ.1965-1968) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ภาพขวา อาคารภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงสร้างคอนกรีตเปลือกบาง (Thin-concrete shell) เป็นโครงสร้างชนิดหนึ่ง ที่สถาปนิกและวิศวกรทดลองใช้ในงานสถาปัตยกรรมแถบประเทศอเมริกาและยุโรป ในช่วงหลังสงครามโลก และมีการพัฒนารูปแบบพื้นผิวที่หลากหลายโดยมีพื้นฐานมาจากโครงสร้างคอนกรีตเปลือกบาง เช่น โครงเปลือกบางโค้งกลับทาง หรือไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์ (Hyperbolic Paraboloids)

สำหรับประเทศไทยมีสถาปัตยกรรมที่ใช้โครงสร้างคอนกรีตเปลือกบางในรูปแบบพื้นผิวไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอยด์อยู่จำนวนหนึ่ง เช่น ครุสัมาคาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา เป็นอาคารก่อตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับการแสดงหรือการประชุมนักศึกษา หลังจากทีก่อตั้งวิทยาลัยได้ราว 3 ปี เพื่อรองรับเหล่าคณาจารย์และนักศึกษาที่เริ่มเปิดแผนกวิชาเพิ่มขึ้น ออกแบบโดย ดร.วาทัญญู ณ ถลาง และ นคร ศรีวิจารณ์ ในปี ค.ศ.1960 โดย ม.ร.ว.จตุรสีาน ชุมพล เป็นวิศวกรโครงสร้าง อาคารหลังนี้ก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์ นักศึกษา และคณะผู้ร่วมงานอื่น ๆ โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเทคอนกรีตหลังคาร่วมกับผู้รับเหมา

ภาพที่ 27 ภาพระหว่างการก่อสร้างอาคารครุสัมาคาร โดยมีนักศึกษามีส่วนร่วมในการก่อสร้าง¹⁴⁹

¹⁴⁹ วีระพล สิงห์น้อย , “ที่ว่างของอาคารไร้เสา”, [ออนไลน์] 27 สิงหาคม 2018, www.readthecloud.co/remain-guru-summanakara/

ตัวอาคารครุสัมาคารมีลักษณะโถงโปร่งมีผนังเพียงเล็กน้อยแค่ส่วนหลังที่นั้งเพื่อบังสายตาและหลังเวที จึงสามารถทำให้เกิดการถ่ายเทอากาศที่ดี มีการนำวัสดุที่มาจากท้องถิ่นทั้งหินทรายแดง และกระเบื้องดินเผาต้านเกวียน (ตำบลหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา) มาใช้สำหรับองค์ประกอบอื่น ๆ ของอาคาร นอกจากนั้นยังเลือกใช้ไม้มะค่าเป็นส่วนดูดซับเสียงทำให้ไม่เกิดเสียงสะท้อน ซึ่งนับเป็นแนวทางการเลือกใช้วัสดุได้เหมาะสมกับ เวลา สถานที่และเทคโนโลยีในยุคสมัยนั้น

การพัฒนาด้านการคมนาคมและการสื่อสารทำให้คนในภาคอีสานได้รับการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับคนในภาคกลางมากขึ้น ก่อให้เกิดความรู้สึกรู้ว่ากรุงเทพฯ คือศูนย์กลางทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง เช่น มีการขยายเส้นทางการรถไฟ ผลที่ตามมาประการหนึ่งของการขยายการคมนาคมจากส่วนกลางเข้าไปในภาคอีสาน¹⁵⁰

3.2.4 อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี

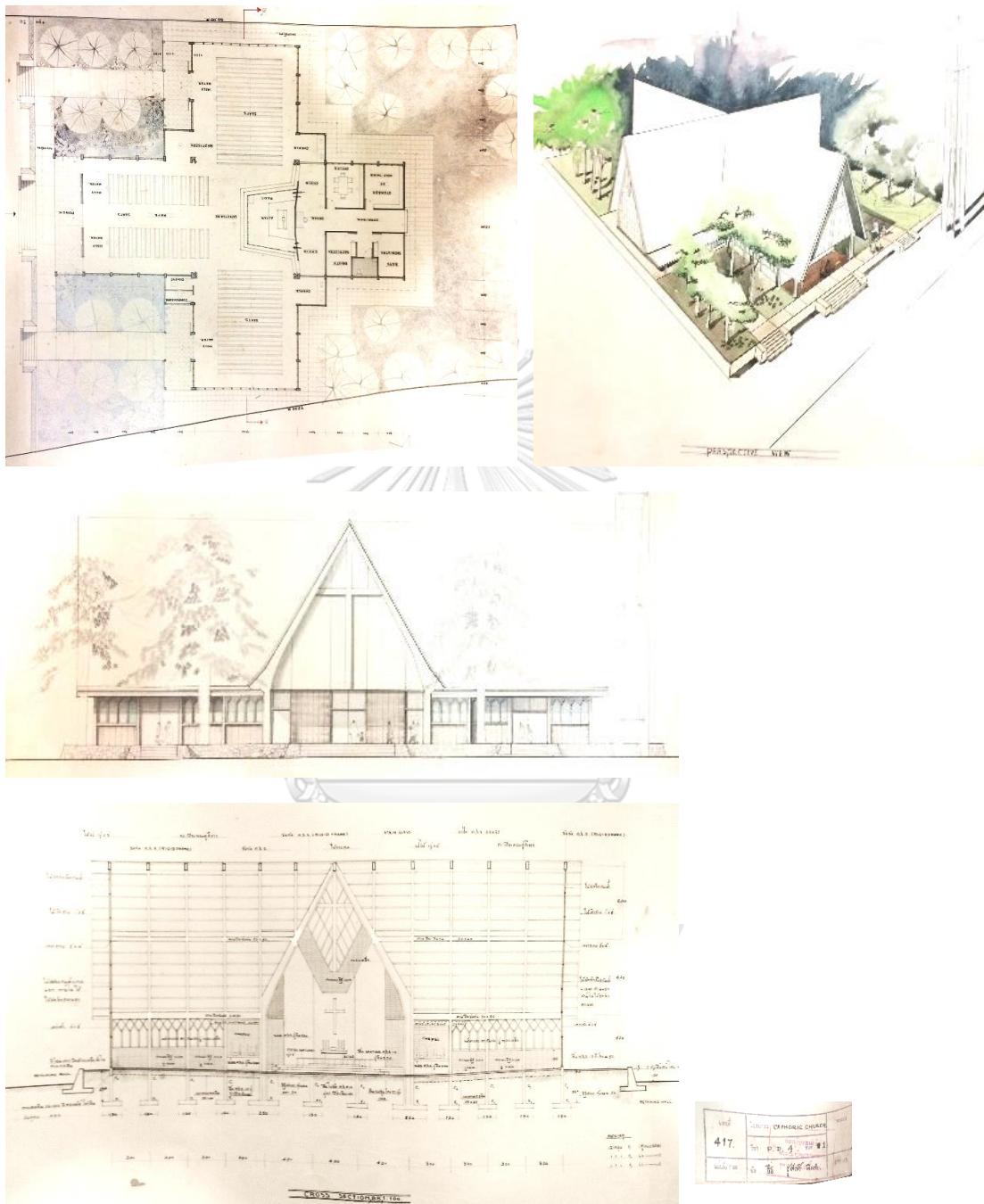
ในช่วงเวลาที่ประชาชนกลุ่มหนึ่งในกรุงเทพฯ กำลังต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในพื้นที่กรุงเทพฯ มีบาทหลวงจำนวนหนึ่งได้เดินทางไปเผยแพร่ศาสนาในภาคอีสาน และมีส่วนร่วมกับคณะบาทหลวงของมิสซังลาวในการพัฒนาสังคมชนบทให้ทันสมัย ซึ่งทำให้การเผยแพร่ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากทำให้พระสันตะปาปา ทรงประกาศเปลี่ยนชื่อจากมิสซังลาวในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทยเป็นมิสซังท่าแร่ (ตั้งอยู่ตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร) ในปี ค.ศ.1950 ต่อมาในปี ค.ศ.1953 มิสซังท่าแร่ ได้แบ่งออกเป็น 3 มิสซัง ได้แก่ 1) มิสซังท่าแร่ จังหวัดสกลนคร 2) มิสซังอุบลราชธานี และ 3) มิสซังอุดรธานีโดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้อำนาจการบริหารแก่องค์กรทางศาสนาที่มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากขึ้น¹⁵¹ นอกจากนั้นยังมีนโยบายของการแบ่งเขตแดนการปกครองทางศาสนาให้สอดคล้องกับการแบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นของรัฐบาลไทยมากขึ้น

ในแง่ภูมิทัศน์ความทรงจำของชาวคาทอลิก วัดแม่พระนฤมลทิน ยังคงเป็นบ้านหลังแรกและศูนย์กลางของงานแพร่ธรรมในภาคอีสานตลอดเรื่อยมา แม้ว่าทางกรุงโรมประกาศแยกมิสซังภาคอีสานออกเป็น 3 มิสซังแล้วก็ตาม ทั้งนี้วัดแม่พระนฤมลทินกลายเป็นศูนย์กลางของสังฆมณฑลอุบลราชธานี และในสมณสมัยคุณพ่อมอริส บริสซอง เป็นเจ้าอาวาสวัด ในปี ค.ศ.1959 มีการสร้างวัดหลังใหม่เนื่องจากวัดหลังเก่ามีสภาพทรุดโทรม โดยได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 1 ล้านบาท จากผู้มีฐานะในจังหวัดอุบลราชธานี และอาจารย์ฤทธิยา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ทำแบบร่างทางเลือกร่วมกับนิสิตคณะ

¹⁵⁰ สุเทพ สุนทรเภสัช, หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น (กรุงเทพฯ: มติชน, 2005).

¹⁵¹ Apisake Monthienchai, "Pax Hominibus : A History of the Mission of Siam and Lao" (Bangkok : Catholic Social Communications of Thailand under the Catholic, 2019).

สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี ค.ศ. 1960 และให้ชาวคริสตชน ชุมชนบุงกะเทว อุบลราชธานี เลือกแบบเพื่อนำไปพัฒนาเป็นแบบก่อสร้าง โดยนำเสนอ 2 แบบ¹⁵² ดังนี้

ภาพที่ 28 แบบร่างทางเลือกที่ 1 โดยชูศักดิ์ ฟุ้งท่า วิชา P.D.4 นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ค.ศ.1960

ที่มา : คุณพ่อปัททวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี, 23 มีนาคม 2562

¹⁵² สัมภาษณ์ คุณพ่อปัททวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562.

“ชาวบ้าน คณะบาทหลวงและมิสชันนารี ได้เลือกแบบของอาจารย์กฤษฎา ด้วยเหตุผลเรื่องความแปลกใหม่ของหน้าต่างและรูปร่างโบสถ์ ซึ่งชาวคริสตชนไม่ต้องการให้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย”¹⁵³

การเลือกแบบอาสนวิหารโดยผ่านการลงมติของผู้เกี่ยวข้องกับอาสนวิหารหลังนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม และการเลือกรูปทรงที่แปลกตานี้ สามารถบ่งบอกถึงความก้าวหน้า (Progress) ที่ชาวคริสตชนในภาคอีสานต้องการแสดงออก ทั้งนี้ความก้าวหน้า เป็นสิ่งสำคัญในหลากหลายสาขาวิชา รวมถึงการทดลองทางสถาปัตยกรรม (Architectural experimentation) ซึ่งต้องอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Technology advance) ที่จะส่งเสริมสถาปัตยกรรมในเชิงทดลองนั้น ๆ ให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้สถาปนิกต้องมีความเข้าใจในการตัดสินใจเลือกวัสดุและระบบโครงสร้างที่เหมาะสม ในหลาย ๆ สาขางานรวมทั้งงานสถาปัตยกรรม ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาที่เพียงพอต่อการสร้างผลลัพธ์ที่ดี¹⁵⁴

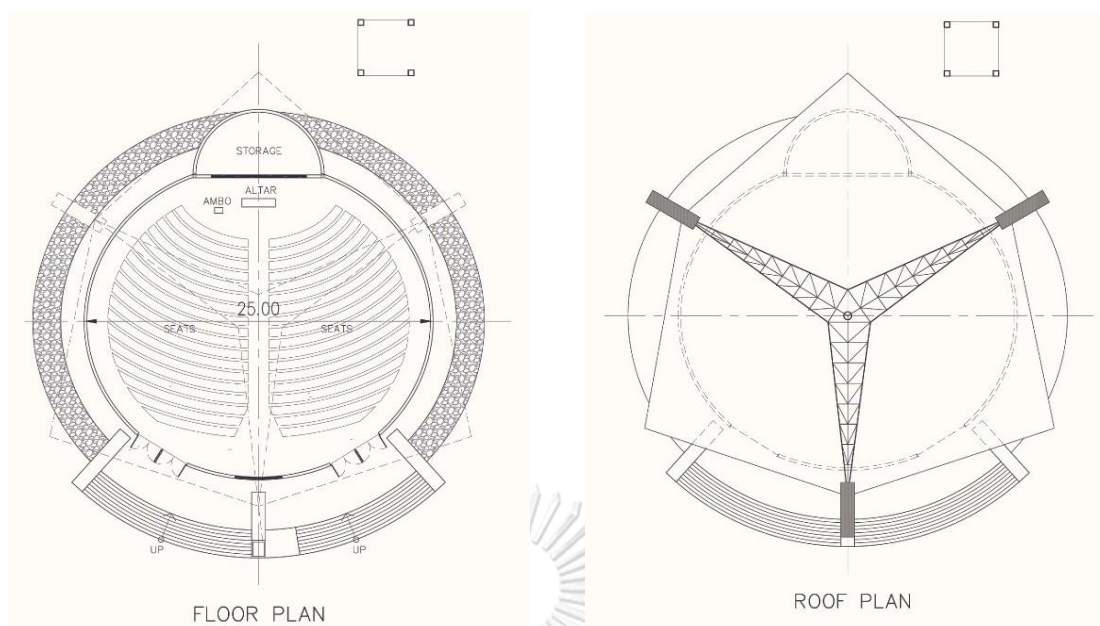
สถาปนิกได้นำเสนอแบบร่างของอาสนวิหารหลังใหม่ โดยจะใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่มีพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพาราโบลอย (hyperbolic paraboloid) เป็นโครงสร้างหลัก โดยผังพื้นมีลักษณะเกือบเป็นวงกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 25 เมตร จุคนได้ประมาณ 1,000 คน ผนังทำเป็นครึ่งตึกครึ่งเรือนซ้อนกันเพื่อให้ลมผ่านได้ อาจารย์กฤษฎาได้ใช้วิธีการออกแบบที่ศึกษาจากหุ่นจำลองเพื่อดูความสอดคล้องทั้งหมดโดยรวม และลักษณะรูปทรงของอาคาร (mass model) ซึ่งพระสังฆราชเกลาดิอูส บาเยต์ (Mgr. Glaudius Bayet) ได้กล่าวถึงหลังอาสนวิหารหลังนี้ว่า “หลังคาเป็นแผ่นคอนกรีตเสริมเหล็กคล้ายกลีบดอกบัวขนาดใหญ่ 3 กลีบ”¹⁵⁵ เริ่มวางศิลาฤกษ์ ในปี ค.ศ.1965

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁵³ สัมภาษณ์ คุณพ่อปัททวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี, 23 มีนาคม 2562.

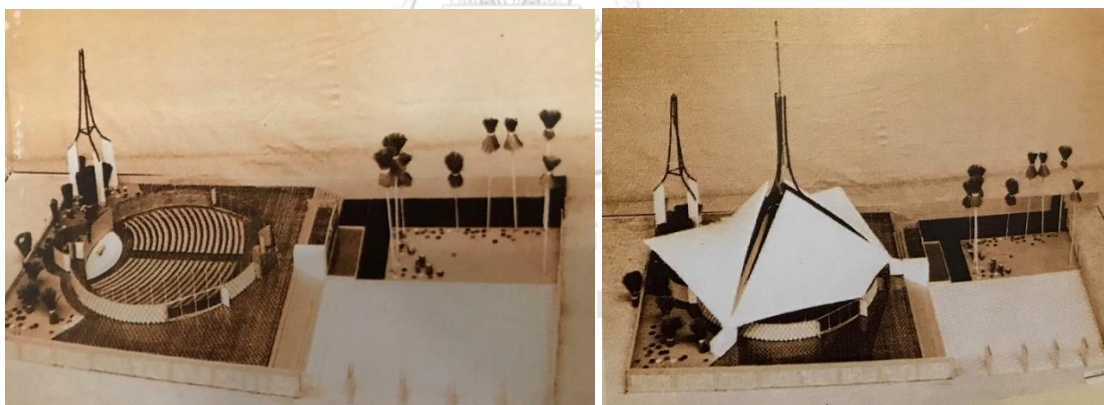
¹⁵⁴ Krisda Arunvongse, “The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture” in Proceedings of A Conference on Architecture and Structural Engineering in Relation to The Construction of Large Building Edited by Anthony R. Cusens, (Bangkok : SEATO Graduate School of Engineering, 1963) pp.38-39.

¹⁵⁵ สังฆมณฑลอุบลราชธานี, พิธีเปิดและถวายอาสนวิหารแม่พระนิรมลอุบลราชธานี 10 ธันวาคม ค.ศ.2014, หน้า 23-31. และ พระสังฆราช ก.บาเยต์, “ประวัติอาสนวิหารแม่พระนฤมลทิน (วัดบึงกะแซง จังหวัดอุบลราชธานี)” เอกสารไม่ตีพิมพ์

ภาพที่ 30 แสดงผังพื้นของอาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรูปแบบการจัดที่นั่งแบบ *Circular end focus*

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

ภาพที่ 31 ภาพหุ่นจำลองโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1960 ออกแบบโดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562.

สำหรับแนวความคิดในการออกแบบอาสนวิหารแม่พระนิรมล ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวทางของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และในขณะนั้นประเทศตะวันตกได้ให้ความนิยมรูปทรงสถาปัตยกรรมที่มีพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพาลาโบลอย (hyperbolic paraboloid) และท่านมีพื้นฐานการออกแบบรูปทรงดังกล่าวมาจากการศึกษาจาก

ต่างประเทศ ทั้งนี้การนำรูปทรงดังกล่าวมาสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในประเทศไทยต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และประยุกต์ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวัสดุ เทคนิค และวิธีการก่อสร้างที่ช่างฝีมือในท้องถิ่นสามารถดำเนินการก่อสร้างได้ และผลลัพธ์ที่ได้ใกล้เคียง หรือเหมือนกับแบบร่างที่เสนอ โดยอยู่ในงบประมาณที่กำหนดไว้

การก่อสร้างโบสถ์คอนกรีตหลังใหม่ เริ่มในปี ค.ศ.1965 มีสถาปนิกและหัวหน้าช่างมาจากกรุงเทพฯ โดยนายมงคล สุธรรมานันท์ เป็นสถาปนิกผู้ควบคุมงานก่อสร้างหลัก (ในปีเดียวกันได้ออกแบบโบสถ์น้อย) คุณไพรัตน์ ถนัดเพิ่ม เป็นหัวหน้าช่างด้านงานเชื่อมและงานเหล็ก ส่วนงานคอนกรีตใช้ช่างก่อสร้างท้องถิ่นในชุมชนบุงกะเทวร่วมกับแรงงานชาวญวนในพื้นที่ข้างเคียง โดยคุณแดง กอผา ชาวบ้านบุงกะเทว และเป็นผู้ร่วมก่อสร้างโบสถ์แม่พระนิรมลให้ข้อมูลว่า

“สมัยผมเป็นเด็กออกจากโรงเรียนมาก็มาช่วยงานตอนเขาสร้างโบสถ์ฯ ผมเป็นคนจับเหล็กแล้วให้ช่างเชื่อม..งานหลังคาต้องใช้ช่างเหล็กและช่างเชื่อมที่มีฝีมือ จากจังหวัดราชบุรี ชื่อว่าคุณไพรัตน์ ถนัดเพิ่ม..ต้องวางโครงเหล็กซ้อนกัน 3 ชั้น มีคุณมงคล สุธรรมานันท์ เป็นคนบอกว่าต้องทำอะไร ส่วนคุณกฤษฎา ผมไม่เคยเจอ..งานหลังคาต้องเกณฑ์แรงงานชาวบ้านเป็น 100 คน มีที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้วัดโรมัน (อาสนวิหารแม่พระนิรมล)* มีทั้งคนพื้นถิ่นและชาวญวนที่อพยพมาจากเวียดนาม ได้ค่าแรงคนละ 5-7 บาท มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มาช่วยกันเทคอนกรีต...เททั้งวันทั้งคืนเพื่อไม่ให้คอนกรีตแห้ง...ให้มันเป็นผืนเดียวกันไม่ฉีกหลังคาจะรั่ว ส่วนไม้แบบไม่ต้องพูดถึงค่ายันกันเยอะไปหมด...วัสดุหิน ทราย ขนมาจากท่าน้ำแห่งหนึ่งในเมืองอุบล ส่วนเหล็ก ปูน มีทั้งขนมาจากสระบุรี และกรุงเทพฯ ขนมากับรถไฟ”¹⁵⁶

การก่อสร้างโบสถ์หลังนี้ใช้วัสดุใหม่ที่คนในท้องถิ่นไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น ปูน และเหล็ก จึงต้องขนส่งจากเมืองหลวง คือกรุงเทพมหานคร และย่านอุตสาหกรรมเกี่ยวกับปูนซีเมนต์ จากจังหวัดสระบุรี ผ่านทางรถไฟซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สะดวกกว่าทางถนน เนื่องจากโครงการก่อสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ในภาคอีสาน เพิ่งเริ่มดำเนินการสร้าง (ปี ค.ศ.1963-1970)¹⁵⁷

¹⁵⁶ สัมภาษณ์ คุณแดง กอผา, ชาวบ้านบุงกะเทว และเป็นผู้ร่วมก่อสร้างโบสถ์แม่พระนิรมล, 23 มีนาคม 2562.

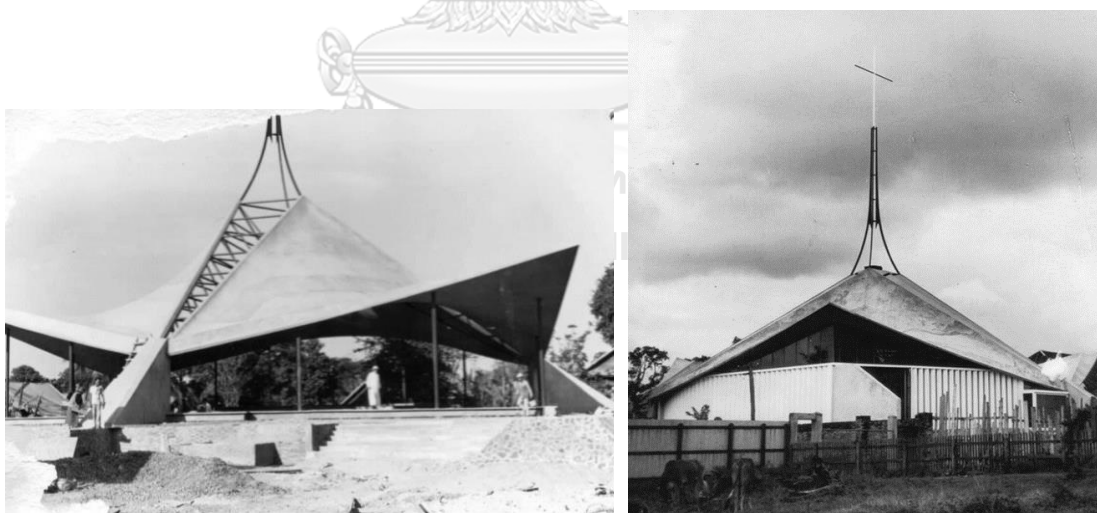
*ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความเพิ่มเติมโดยผู้เขียน

¹⁵⁷ ทักษ์ เฉลิมเกียรติ, พรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ แปล, “การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ”, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548), หน้า 409 อ้างใน ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์, “กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ” (กรุงเทพฯ : มติชน), 2558. หน้า 15-17.

ภาพที่ 32 ภาพคนงานกำลังก่อสร้างโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1965

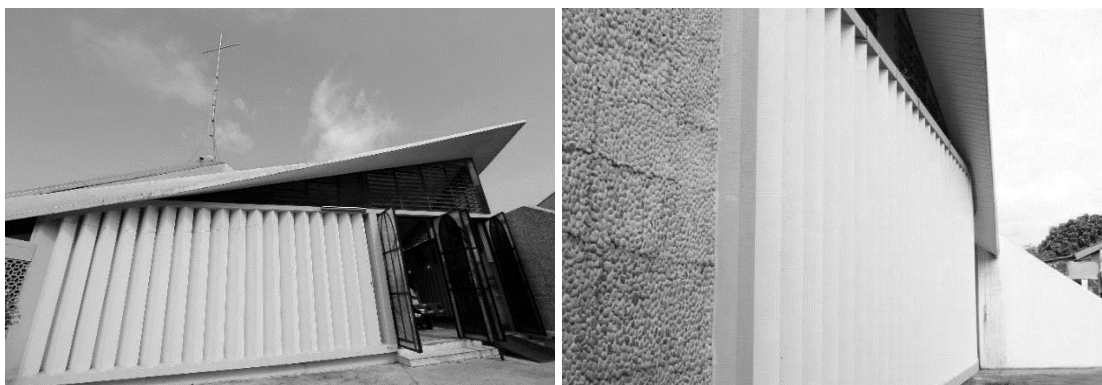
ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี, 23 มีนาคม 2562

ภาพที่ 33 ภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี ในปี ค.ศ.1966-1967

ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562

ภายหลังการก่อสร้างหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักของอาคาร ก็ได้มีการก่อผนัง ซึ่งมีทั้งส่วนที่ป็นผนังก่ออิฐ ตกแต่งด้วยหินล้าง สลับกับผนังโปรง ที่ใช้บล็อกคอนกรีต และครีปตั้งคอนกรีตเสริมเหล็ก เพื่อกันแดดและช่วยในการระบายอากาศภายในอาคาร

ภาพที่ 34 แสดงวัสดุผนังหินล้างและครีบทึบตั้งคอนกรีตเสริมเหล็กโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี

ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562

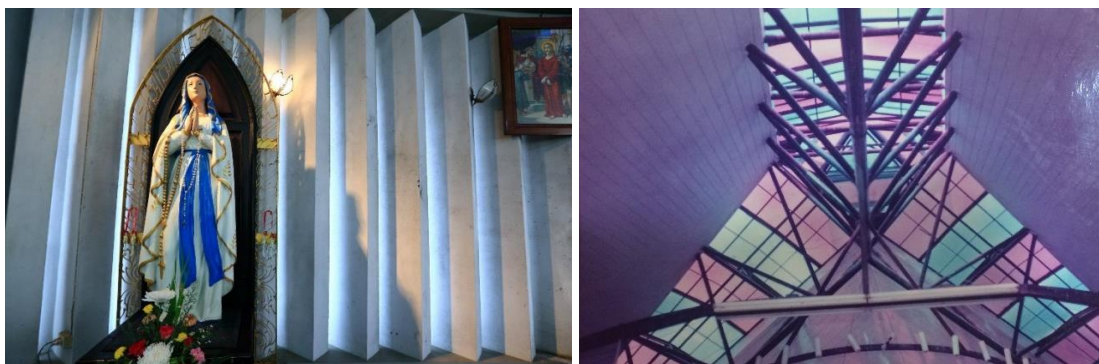
ผนังส่วนที่เป็นฉากหลังของพระแท่นเป็นผนังก่ออิฐ โดยมีการหันมุมอิฐออกมาเพื่อให้ผนังมีมิติ และเป็นศิลปะประดับตกแต่งไปในตัว และตรงกลางผนังก่ออิฐติดตั้งตู้ศีลมหาสนิท (Tabernacle) เป็นตู้ขนาดเล็ก ประดับลวดลาย เพื่อเก็บแผ่นศีลที่เสกแล้ว หรือแผ่นศีลที่เสกในช่วงมิสซา

ภาพที่ 35 สภาพภายในโบสถ์แม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี

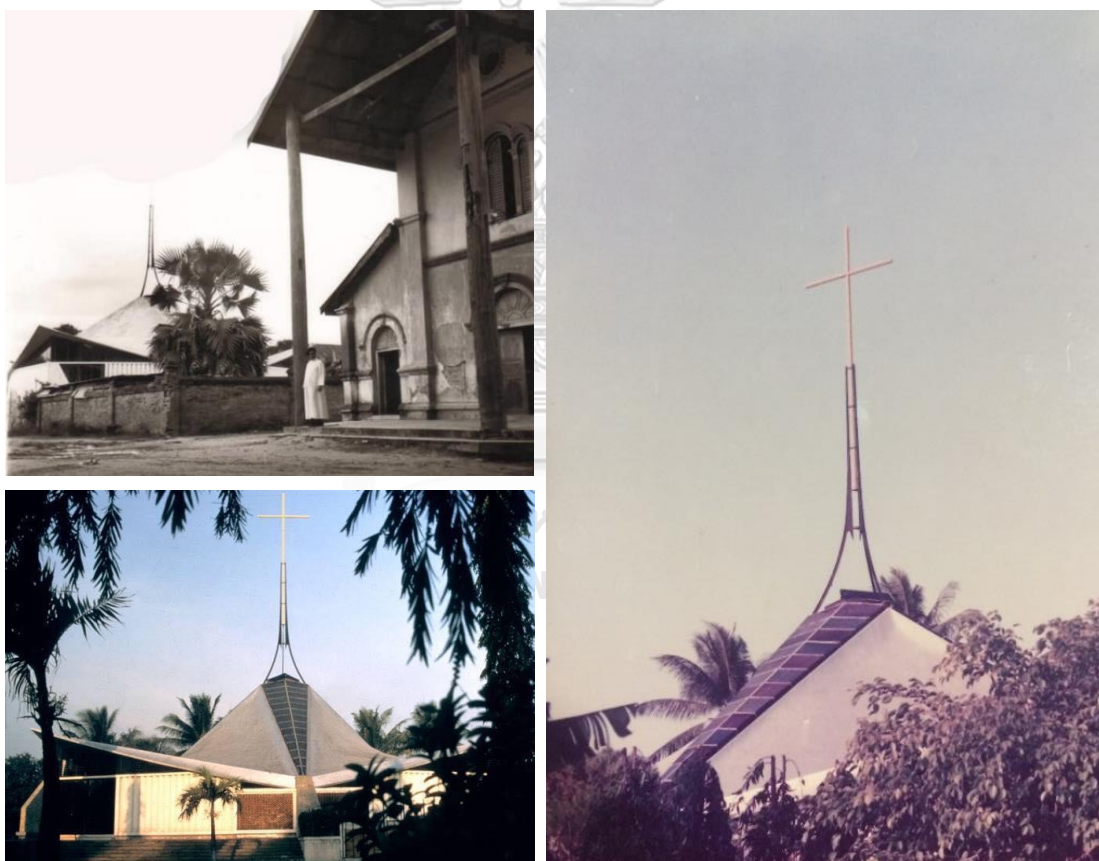
ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562

บริเวณทางเข้าโบสถ์มีประติมากรรมลอยตัว คือพระแม่มาเรียยืนพนมมือคล้องสายประคำ สวมเสื้อผ้าสีขาวขอบทอง มีผ้าคลุมศีรษะสีฟ้าขอบทอง ผ้าคาดเอวสีฟ้า มีชุ่มยอดแหลมคล้ายประตู่ไม่มีลูกฟัก ประดับขอบชุ่มด้วยลวดเหล็กดัดเป็นลายกนก ผนังฉากหลังเป็นครีบทึบแนวตั้งคอนกรีตเสริมเหล็กทาสีขาว

ภาพที่ 36 แสดงภาพประติมากรรมพระแม่มาลีและช่องแสงหลังคากระฉกสี

ที่มา : คุณพ่อปัตทวิ วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562.

ภาพที่ 37 แสดงภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี สร้างเสร็จ ในปี ค.ศ.1967

ที่มา : คุณพ่อปัตทวิ วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562

ภาพที่ 38 แสดงภาพโบสถ์แม่พระนิรมล จ.อุบลราชธานี สร้างเสร็จ ในปี ค.ศ.1967 และมีการรื้อถอนโบสถ์ก่ออิฐถือปูนหลังเก่า ในภายหลัง

ที่มา : คุณพ่อปัตทวี วงศ์ศรีแก้ว, บาทหลวงประจำวัดแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี , 23 มีนาคม 2562

จะเห็นได้ว่าการออกแบบและก่อสร้างอาสนวิหารแม่พระนิรมลได้ใช้หลักการออกแบบที่คำนึงถึงสภาพภูมิอากาศในภาคอีสาน ซึ่งเป็นเขตร้อนชื้น มีฝนตกชุก และการเลือกใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพาลาโบลอย (Hyperbolic paraboloid) เป็นเปลือกห่อหุ้มพื้นที่ใช้สอยของอาสนวิหารจึงเป็นสิ่งที่สถาปนิกสามารถออกแบบรูปร่างอาคารได้อย่างอิสระ เหมาะสมในบริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ และเป็นประชาชาติที่คริสตชนบ่งกระแทวเป็นผู้เลือกแบบอาสนวิหารฯ ในขณะนั้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปหลังคาคอนกรีตดังกล่าวเกิดรอยร้าวและมีน้ำรั่วซึม ผนวกกับสภาพอากาศมีความผันแปรแตกต่างจากอดีต ทำให้การระบายอากาศด้วยวิธีธรรมชาติไม่สามารถระบายได้ทัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้คณะบาทหลวงและมิชชันนารีประจำอาสนวิหารแม่พระนิรมลพิจารณารื้อถอนและสร้างอาสนวิหารหลังใหม่แทนบนพื้นที่ดินเดิม

ในแง่ของรูปทรงของอาสนวิหารหลังนี้ ที่มีความแปลกตาและแตกต่างจากบริบทของเมืองอุบลราชธานี ในช่วงปี ค.ศ.1960-1970 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้อธิบายข้อดีของรูปทรงที่แปลกตาไว้ในบทความเรื่อง The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture ในปี ค.ศ.1963 ดังนี้

“ Excessive individualism is the result of a need to identify oneself. In architecture, it takes the form of an attempt to be different, to be unique at all costs. Contrast is a strong architectural point that used discreetly will help break up general monotony, but, used indiscriminately, will result in total chaos. There are towns all over the world whose appearance captivates us, not because of any architectural gems, but because of its complete harmony, resulting from similar building forms and roofing materials. This may well be an unintentional product of centuries of architectural and technological standstill, but nevertheless these towns possess a sense of serenity impossible to find in the modern metropolis....We can even use round shapes if they build boxy building; and so on, differing not only in form but also in scale, proportion and material. ”¹⁵⁸

อาจทำความเข้าใจได้ว่า งานสถาปัตยกรรมที่มีความแปลกใหม่แสดงถึงความเป็นเมืองที่ทันสมัย การที่อาคารมีรูปลักษณ์ที่ดึงดูดใจ และสามารถสร้างให้อยู่ในงบประมาณที่กำหนดไว้ มีข้อดีในแง่การ แสดงตัวตนและความสามารถของผู้ออกแบบผ่านงานสถาปัตยกรรมได้ทางหนึ่ง ทั้งนี้หากพิจารณา เลือกใช้ความแตกต่างอย่างรอบคอบ จะช่วยคลายความน่าเบื่อของงานสถาปัตยกรรม แต่การใช้ รูปทรงแปลกใหม่อย่างไร้การพิจารณา ไตร่ตรองจะทำให้เกิดความแปลกแยกในด้านลบ นอกจากนี้ การสร้างความแตกต่างในงานสถาปัตยกรรมไม่เพียงแต่การใช้รูปทรง หรือรูปร่างที่แตกต่าง แต่ยัง สามารถใช้สัดส่วนและวัสดุที่ต่างกันได้อีกด้วย ซึ่งสถาปนิกออกแบบความสูงของอาสนวิหารแม่ พระนิรมลให้สอดคล้องกับความสูงของต้นไม้รอบ ๆ ที่ตั้งจึงทำให้เกิดความกลมกลืนกับบริบท

ดังนั้น จึงสามารถวิเคราะห์เหตุผลที่ชาวบ้านบึงกะเทวเลือกรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มี รูปทรงที่แปลกใหม่ ด้วยเหตุผลดังนี้

- 1) รูปทรงอาสนวิหารแม่พระนิรมลหลังใหม่ที่มีความแปลกและแตกต่างจากอาคารอื่น ๆ ใน ท้องถิ่นเป็นลักษณะที่ชาวบ้านบึงกะเทวยอมรับได้ เนื่องจากมีสัดส่วนอาคารไม่ได้สูง ใหญ่ และโดดเด่นจนแปลกแยกกับบริบทมากเกินไป

¹⁵⁸ Krisda Arunvongse, “The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture” in “Proceedings of A Conference on Architecture and Structural Engineering in Relation to The Construction of Large Building” Edited by Anthony R. Cusens, (Bangkok : SEATO Graduate School of Engineering, 1963) pp.37-38.

- 2) การเลือกรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สำหรับอาสนวิหารแม่พระนิรมลในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของคริสตชนในสังฆมณฑลอุบลราชธานี¹⁵⁹ เป็นการสร้างลักษณะทางกายภาพของเมืองที่ทันสมัย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลางความเจริญในยุคพัฒนา¹⁶⁰ การสร้างจุดยืนในฝั่งฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพระศาสนจักรคาทอลิกสากลและแนวทางของรัฐบาลไทย นอกจากนั้น การเลือกใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กพื้นผิวโค้งแบบไฮเพอร์โบลิกพาลาโบลอย (Hyperbolic paraboloid) ยังแสดงออกถึงความก้าวหน้าทางด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม อันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้องค์การ SEATO ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวความคิดของกลุ่มคอมมิวนิสต์

นอกจากนั้น ในการออกแบบอาสนวิหารแม่พระนิรมล สถาปนิกได้ออกแบบให้ถูกต้องและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย ซึ่งเป็นการประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่จะเกิดขึ้นภายในโบสถ์เป็นกิจวัตร ทั้งนี้การออกแบบอาคารที่สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยนั้น จะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความพึงพอใจทางกายภาพของมนุษย์และความสะดวกสบาย (the need to satisfy man's physical and convenience) ด้านเศรษฐกิจ (economic) และความต้องการทางด้านอารมณ์และจิตวิทยา (emotional and psychological demands)¹⁶¹

3.3 สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย หลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

พระศาสนจักรคาทอลิกไทยพยายามมุ่งเน้นการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่น และปรับให้ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของท้องถิ่น ผนวกกับชาวคาทอลิกในประเทศไทยพยายามเข้าใจการอยู่ร่วมกับคนต่างศาสนาในสังคม (Incarnation) มีความพยายามผสมผสานวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกับคนศาสนาอื่น ๆ ในสังคม เช่น การนำพิธีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ซึ่งเป็นศาสนพิธีในศาสนาพุทธ มาดัดแปลงเป็นพิธีกรรมของตน โดยมีการจัดงานทอดผ้าป่าสามัคคีหลวงกรุงเทพฯ-นครพนม ณ วัดนักบุญอันนา ตำบลหนองแสง จังหวัดนครพนม (มิสซังท่าแร่) เพื่อนำเงินไปสมทบทุนสร้างวัดดังกล่าว¹⁶²

¹⁵⁹ สังฆมณฑลอุบลราชธานี เป็นมุขมณฑลโรมันคาทอลิกในประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุม 7 จังหวัดในภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ

¹⁶⁰ ภิญญพันธ์ พจนะลาวัฒน์, กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2558) หน้า 47-48

¹⁶¹ Krisda Arunvongse, "The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture" in "Proceedings of A Conference on Architecture and Structural Engineering in Relation to The Construction of Large Building" Edited by Anthony R. Cusens, (Bangkok : SEATO Graduate School of Engineering, 1963) p.40.

¹⁶² เนื่องจากวัดนักบุญอันนา หนองแสง เป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในมิสซังท่าแร่ คุณพ่อเสจี่ยม ศรีวรกุล เจ้าอาวาสวัดจุงคำริที่จะสร้างวัดใหม่ และมีการวางศิลาฤกษ์แล้ว แต่ขาดทุนทรัพย์ทำให้การดำเนินการก่อสร้างไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ จึงจัดงานทอดผ้าป่าสามัคคีหลวงกรุงเทพฯ-นครพนม ณ วัดนักบุญอันนา ตำบลหนองแสง จังหวัดนครพนม (มิสซังท่าแร่) โดยกำหนดทอดผ้าป่าใน วันอาทิตย์ ที่ 30 ตุลาคม ค.ศ.1972 (พ.ศ.2515)

ดังนั้น การสร้างความเป็นไทยของชาวคาทอลิกให้สอดคล้องกับความเป็นไทยหลัก จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สังคมไทยลบลภาพความเป็นแปลกแยกของชาวคาทอลิก และทำให้ชาวคาทอลิกสามารถอยู่ร่วมกับสังคมไทยได้อย่างสงบสุข และอีกวิธีการหนึ่ง คือการเพิ่มความเป็นไทยให้กับพระศาสนจักรไทย และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสถาบันกษัตริย์ การปรับตัวดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้ศาสนาคริสต์เริ่มได้รับการยอมรับจากคนในสังคมไทยมากขึ้น¹⁶³ ตลอดจนการแสดงลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยังคงเป็นแนวทางที่ส่งเสริมจุดมุ่งหมายของการปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยเช่นเดียวกับที่เคยกระทำในอดีต ทั้งนี้ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้เปลี่ยนไปเนื่องจากกระแสทางสังคม ช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ที่เกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย

สถาปนิกสมัยใหม่ทั้งในโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ได้นำสถาปัตยกรรมโบราณ และสิ่งที่เคยพบเห็นมาแต่ในอดีตมาเป็นแรงบันดาลใจ เกิดการหยิบยืมและประยุกต์ใช้เข้ากับแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่¹⁶⁴ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกที่มีความหลากหลาย และซับซ้อน ในช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เช่น โบสถ์ Eglise St. Joseph Travailleur เมือง Avignon ประเทศฝรั่งเศส ออกแบบโดย Guillaume Gillet และ Cathedral of Saint Mary of the Assumption in San Francisco ออกแบบโดย Pietro Belluschi และ and Pier-Luigi Nervi โบสถ์ทั้งสองหลังนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเอางานกระจกสี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของโบสถ์โกธิค มาประยุกต์ใช้กับวัสดุและเทคนิคการก่อสร้างแบบสมัยใหม่ ทำให้เกิดรูปทรงและที่ว่างแบบใหม่ แต่ยังคงความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แบบคาทอลิกไว้นอกจากนั้น แนวความคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ยังเข้ามามีอิทธิพลต่องานออกแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในประเทศที่นอกเหนือจากประเทศในยุโรป และเกิดการผสมผสานลักษณะของท้องถิ่นทำให้เกิดวัดคาทอลิกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น เช่น Cathedral of Brasília ประเทศบราซิล ออกแบบโดย Oscar Niemeyer และ Saint Mary's Cathedral โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ออกแบบโดย Kenzo Tange รวมทั้ง Luce Memorial Chapel ใน the campus of Tungai University in Taichung, Taiwan เมือง Xitun ไต้หวัน ออกแบบโดย I.M. Pei

สำหรับประเทศไทยประเด็นการศึกษาสถาปัตยกรรมโบราณและนำมาประยุกต์ใช้ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกและอาคารประเภทอื่น ๆ ก็ได้มีสถาปนิกหลายท่านที่สนับสนุน

จาก หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, (4 สิงหาคม 2515) หน้า 5 อ้างใน เตือน คำดี, การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2529) หน้า 100.

¹⁶³ ขวลิต ตรียะประเสริฐ, "การสร้างจินตกรรมความเป็นพลเมืองของคาทอลิกในสังคมไทย," วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 35.

¹⁶⁴ โอลาส วัลลิการ์, “แรงบันดาลใจสถาปนิกจากของโบราณ” วารสารอาษา 2510, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

แนวทางออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ผนวกกับการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) ที่เป็นการปรับตัวของศาสนจักรคาทอลิกในระดับโลก ส่งผลให้ศาสนาคริสต์ในประเทศไทยสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ดีขึ้น

สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ที่มีเอกลักษณ์ไทย ยังคงเป็นแนวทางที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นไทยของพระศาสนจักรคาทอลิก ในการปรับตัวเพื่อสามารถอยู่ร่วมกับคนต่างศาสนา ในช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) และโบสถ์คาทอลิกในยุคนี้มีการสร้างขึ้นใหม่ ด้วยหลากหลายเหตุผล เช่น สร้างใหม่เนื่องจากโบสถ์หลังเดิมชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา การย้ายถิ่นฐานของชาวคาทอลิกในช่วงหลังสงคราม และการก่อสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายทางศาสนาคริสต์และนโยบายของรัฐบาลไทย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมพร้อมกับการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติไทย

โดยสรุป นับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มการเผยแพร่พระศาสนาในประเทศไทยมีปัจจัยด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการก่อตั้งชุมชนคาทอลิกในดินแดนสยามอย่างมั่นคง มีการขยายขยายเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จนมีการก่อสร้างโบสถ์ใหม่เพิ่มเติม ทั้งยังมีการพัฒนาโบสถ์คาทอลิกให้เป็นอาคารที่แข็งแรง มั่นคงมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการสืบทอดพื้นที่ของชุมชนดั้งเดิม ความเชื่อทางจิตวิญญาณ กิจกรรม และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนของชาวคาทอลิกมาตั้งแต่อดีต จนก่อเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าในปัจจุบัน

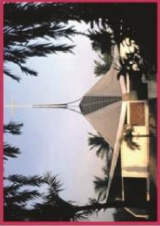
จากการศึกษาโบสถ์คาทอลิกในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา-ปี ค.ศ.1973 สามารถแบ่งประเภทของโบสถ์ตามปัจจัยด้านการก่อตั้งวัด ดังนี้

1) โบสถ์ในพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม เป็นโบสถ์ประจำชุมชนที่มีการสืบทอด มีการปรับปรุง พื้นฟู หรือมีการก่อสร้างโบสถ์ใหม่ในพื้นที่เดิม เช่น โบสถ์คอนเซ็ปชัน สามเสน โบสถ์ซางตาครู้ส โบสถ์กาลหว่าร์ อาสนวิหารอัสสัมชัญ โดยโบสถ์ทั้งสามหลังนี้สร้างโดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิกแบบตะวันตก โบสถ์วัดธรรมาสันนิกบุญเปโตร (วัดบางเชือกหนัง) โบสถ์วัดพระมหาไถ่ โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ (ตรอกจันทน์) ซึ่งโบสถ์ทั้งสามหลังนี้ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์และตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร นอกจากนั้น โบสถ์บางหลังที่ถูกสร้างขึ้นใหม่แทนที่โบสถ์หลังเดิม โดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ช่วงระหว่างและภายหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) เช่น วัดนักบุญเปโตร อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สำหรับโบสถ์คาทอลิกในภาคอีสานมักจะสร้างเป็นอาสนวิหารประจำสังฆมณฑลสำคัญ ๆ เช่น อาสนวิหารแม่พระนิรมล จังหวัดอุบลราชธานี อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล จังหวัดสกลนคร อาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี

2) โบสถ์ที่ก่อตั้งขึ้นใหม่พร้อมกับการตั้งชุมชนคาทอลิกใหม่ โบสถ์ประเภทนี้มักจะเกิดขึ้นช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) โดยเป็นโบสถ์ที่สร้างขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของชุมชนใหม่ และเพื่อวัตถุประสงค์ของพระศาสนจักรคาทอลิกแบบใหม่ตามแนวทางของสภาสังคายนาฯ เช่น โบสถ์วัดพระแม่มหาการุณย์ อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี สร้างบนที่ดินที่ได้รับบริจาคของชาวคาทอลิก วัดนักบุญเทเรซา เขตหนองจอก เป็นวัดที่สร้างเพื่อรองรับชาวคาทอลิกที่อพยพ ลี้ภัยจากสงครามเวียดนาม และวัดบ้านเซเวียร์ กรุงเทพมหานคร สร้างขึ้นเพื่ออภิบาลนิสิตนักศึกษาคาทอลิก รวมทั้งกลุ่มปัญญาชน คนรุ่นใหม่

อาจกล่าวได้ว่าการสร้างสรรค์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์คาทอลิกที่สร้างขึ้นในช่วงก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 มีการหิบบั้ม ลอกเลียน ทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิกและสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ซึ่งพระศาสนจักรต้องเลือกข้างใดข้างหนึ่ง เนื่องจากนโยบายของผู้นำประเทศและค่านิยมของประชาชนไทยที่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก แต่ในช่วงระหว่างและหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 โบสถ์คาทอลิกที่ได้รับการฟื้นฟู และก่อสร้างใหม่ มักจะมีลักษณะและรูปทรงตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทย เนื่องปัจจัยด้านนโยบายการรักษาเอกลักษณ์ชาติควบคู่กับการพัฒนาประเทศในยุคพัฒนาพร้อมกับปัจจัยภายในพระศาสนจักรเองที่มีแนวทางในการปรับตัวให้สอดคล้องสังคมสมัยใหม่และสร้างความกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทั้งสองแนวทางดังกล่าวมีจุดร่วมกัน คือ การพัฒนาและยกระดับตนเองสู่ความเป็นสากลโดยไม่ละทิ้งรากเหง้าดั้งเดิม ส่งผลให้สถาปนิกสามารถสร้างสรรค์รูปแบบโบสถ์คาทอลิกในประเทศไทยภายใต้ระเบียบของพระศาสนจักรได้ค่อนข้างหลากหลาย

ประเด็นการผสมผสานลักษณะสากลและลักษณะท้องถิ่น ที่แสดงความเป็นสากลและความเฉพาะเจาะจงพร้อม ๆ กันในงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกจึงเป็นประเด็นสำคัญเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนร่วมของพระศาสนจักรในสังคมไทยสมัยใหม่ ในช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 และสถาปนิกมีความพยายามสร้างสรรค์รูปแบบและลักษณะของโบสถ์คาทอลิกที่มีลักษณะร่วม จึงเกิดการผสมผสานลักษณะดั้งเดิมของโบสถ์คาทอลิกแบบตะวันตก ลักษณะไทย และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ทั้งยังทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะของโบสถ์คาทอลิกแต่ละแห่งที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญอีกหนึ่งปัจจัย คือ แนวทางการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มคณะในพระศาสนจักร ที่เป็นปัจจัยในการกำหนดขอบเขตลักษณะและรูปแบบโบสถ์ประจำกลุ่มคณะของตน

โบสถ์คาทอลิกก่อนการ สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ช่วงปลายรัชกาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม (ค.ศ. 1955-1958)	วัดพระมหาไถ่ วังมฤต ค.ศ. 1953-1954 วัดธรรมมาสถ์บ้านญวนเฒ่า (วัดบางเชือกหนัง) ค.ศ. 1954 วัดนักบุญเปโตร (ตรอกจันทน์) ค.ศ. 1955 วัดเจษฎ์บุญสี ค.ศ. 1956 โบสถ์คาทอลิกที่สร้างขึ้นใหม่ในอัตราสิ่งมรดกกรุงเทพฯ (ภาคกลาง) โบสถ์คาทอลิกที่สร้างขึ้นใหม่ในภาคอีสาน
โบสถ์คาทอลิกระหว่างการ สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ช่วงต้นรัชกาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ค.ศ. 1958-1965)	วัดนักบุญเปาโล บ้านนา ค.ศ. 1960-1962 อาสนวิหารแม่พระมีมิล จูเลียสซัน ค.ศ. 1960-1965

ภาพที่ 39 ภาพแสดงลำดับการก่อสร้างโบสถ์คาทอลิก ที่ก่อสร้างและปรับปรุงใหม่ ในช่วงปี ค.ศ. 1955-1973
 ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

แม้ว่าสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกจะมีหลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงมีแนวทางการออกแบบที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และความก้าวหน้าทางวิศวกรรมมาผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรม จนเกิดเป็นการทดลองออกแบบและก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมที่มีรูปร่างแตกต่างไปจากอดีต ดังนั้น วัดบ้านเซเวียร์จึงเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่สามารถทำความเข้าใจการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทยได้ดีขึ้น ภายใต้แนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา

บทที่ 4

วัดบ้านเซเวียร์

ภายหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 พระศาสนจักรคาทอลิกได้พยายามปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทยในหลากหลายแนวทาง เช่น การเรียกคริสตจักรว่า “วัด” ซึ่งเป็นคำเดียวกันกับที่ชาวพุทธใช้ตลอดจน สมณศักดิ์ ซึ่งส่วนมาใช้คำศัพท์เดียวกันกับสมณศักดิ์ในศาสนาพุทธ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1970 กรมศาสนามีการประกาศห้ามใช้ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้น ดังนี้

- “1) บาทหลวงผู้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งมิสซัง ซึ่งเดิมเรียกว่า สังฆราช ต่อไปนี้ให้เรียกว่า มุขนายกมิสซัง
- 2) บาทหลวงผู้ช่วยประมุขมิสซัง ซึ่งเดิมเรียกว่า อุปสังฆราช ต่อไปนี้ให้เรียกว่า ผู้ช่วยประมุขมิสซัง
- 3) บาทหลวงผู้ปกครองโบสถ์ หรือโรงสวด ซึ่งเดิมเรียกว่า เจ้าอาวาส ต่อไปนี้ให้เรียกว่า อธิการโบสถ์
- 4) ผู้บวชเป็นบาทหลวง ซึ่งเดิมเรียกว่า พระสงฆ์ ต่อไปนี้ให้เรียกว่า บาทหลวง
- 5) ผู้เตรียมบวชเป็นบาทหลวง ซึ่งเดิมเรียกว่า สามเณร ต่อไปนี้ให้เรียกว่า เสนิมาร์
- 6) เขตปกครองคาทอลิกหนึ่ง ๆ ซึ่งเดิมเรียกว่า สังฆมณฑล ต่อไปนี้ให้เรียกว่าเขตมิสซัง”¹⁶⁵

อย่างไรก็ตามการบัญญัติศัพท์ใหม่ โดยกรมศาสนาฉบับนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากพระศาสนจักรไทยจึงมีการใช้คำศัพท์เรียก สมณศักดิ์ในพระศาสนจักรคาทอลิกไทยเหมือนสมณศักดิ์ของศาสนาพุทธเช่นเดิม

วัดบ้านเซเวียร์ เป็นศาสนสถานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ก่อตั้งโดยบาทหลวงคณะเยสุอิตซึ่งเข้ามาช่วยพระศาสนจักรทำงานทางด้านการอบรมนิสิต นักศึกษาคาทอลิกที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและช่วยจัดการอบรมต่าง ๆ แก่นักบวชทั่วไป¹⁶⁶

กิจกรรมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก บ้านเซเวียร์ เป็นไปตามแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal democracy) ของพระคาร์ดินัล John Henry Newman¹⁶⁷ ที่มุ่งเน้นหลักการอบรมสั่งสอนที่มีเหตุผลสามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ และ Newman ได้นำแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเป็นแนวความคิดหลักในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยคาทอลิกใน

¹⁶⁵ “บัญญัติศาสนาคริสต์” หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย, 3 มีนาคม 2513, หน้า 2 อ้างใน อ้างใน เดือน คำดี, การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529) หน้า 101.

¹⁶⁶ สัมภาษณ์ บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

¹⁶⁷ วารสารเซเวียร์ 71, (ม.ป.ป.,1971) หน้า 4.

ประเทศไอร์แลนด์ โดยใช้ชื่อว่า Catholic University of Ireland ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น University College Dublin¹⁶⁸

จุดเริ่มต้นที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคมของคณะเยสุอิต คือการก่อตั้งศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิก เพื่อเป็นสมาคมของกลุ่มปัญญาชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคมไทยให้ตอบรับกับรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม รวมทั้งสนับสนุน กิจกรรมของนักศึกษาในเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย ทำให้คณะสงฆ์เยสุอิตและสถานีสิต คาทอลิกร่วมกันพัฒนา ขยายขยายพื้นที่วัดให้เพียงพอและเหมาะสมต่อจำนวนของสมาชิกศูนย์ฯ โดย ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากกรุงโรม องค์การศาสนาประเทศเยอรมนี และคณะเยสุอิตจาก ประเทศจีนได้ช่วยสนับสนุนการก่อสร้างวัดและบ้านพักสงฆ์ ทั้งนี้อาคารคอนกรีตที่สร้างขึ้นใหม่ใน พื้นที่วัดบ้านเขเวียร์ล้วนเป็นผลงานการออกแบบของ บริษัท คาซ่า จำกัด โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นเจ้าของและเป็นผู้กำหนดแนวทางงานออกแบบกลุ่มอาคาร ดังกล่าว ซึ่งท่านมีแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modernism) เป็นหลัก สำหรับวัดบ้านเขเวียร์ เป็นผลงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกอีกหลังหนึ่ง ที่ท่านใช้แนวความคิด การผสมผสานลักษณะไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่อย่างชัดเจน ทำให้วัดโรมันคาทอลิกหลังนี้มี รูปแบบที่แตกต่างไปจากอาสนวิหารแม่พระนิรมล ซึ่งเป็นอาสนวิหารหลังแรกในผลงานการออกแบบ สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิก

4.1 คณะเยสุอิตในประเทศไทย

ในประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกมีคณะนักบวชเกิดขึ้นมากมาย แต่ละคณะก็มีจิตตารมณ์ เฉพาะของตนและมีกิจการงานที่แตกต่างกันไป คณะเยสุอิต (Jesuits) เป็นนักบวชคาทอลิก ที่ก่อตั้ง ขึ้นในปี ค.ศ.1540 โดยนักบุญอิกญาซีโอแห่งโลโยลา ที่เป็นผู้ต่อสู้กับกระแสต่อต้านความเชื่อจาก แนวความคิดฝ่ายโลก ทั้งยังเป็นทหารแถวหน้ากอบกู้ความเชื่อความศรัทธาให้กลับมาอยู่เสมอ¹⁶⁹ โดย นักบวชกลุ่มนี้ถูกขนานนามว่า “พระสหายแห่งพระเยซูเจ้า” โดยยึดหลักการและแนวความคิด เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับพระเป็นเจ้าในฐานะที่เป็นคณะทำงานร่วมกับพระเป็นเจ้า การถ่อมตน ความ สมถะ ความสัมพันธ์และความรักในธรรมชาติ มิตรภาพที่มีให้กับทุกกลุ่มชน และการทำงานโดยบูรณา การศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวเป็นลักษณะเฉพาะของคณะเยสุอิต¹⁷⁰

¹⁶⁸ Roy Johnston, "The Practical Arts in Irish Culture," *Cultural Traditions* 1 (1) (September 1993). ไม่ปรากฏเลขหน้า.

¹⁶⁹ คุณพ่อสุรชัย กิจสวัสดิ์, "อีกหนึ่งความวางใจที่ยกให้เยสุอิต," *ฟ้าดินสาร* (26 พฤษภาคม 2013). หน้า 9-11.

¹⁷⁰ โพลิน โภคทวี, "ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม : กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมเยสุอิตในประเทศไทย," *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต (ประจำปี 2561)*. หน้า 170.

ศูนย์กลางของคณะเยสุอิตในเอเชียอยู่ที่ประเทศจีน แต่ช่วงปี ค.ศ.1950-1980 ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เบียดเบียนศาสนาคริสต์ในประเทศจีน ทำให้บาทหลวงคาทอลิกถูกขับไล่ออกนอกประเทศ โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ก่อตั้งสมาคมคาทอลิกผู้รักชาติจีน (the chinese catholic patriotic association) เพื่อควบคุมพระศาสนจักรคาทอลิกจีน และกีดกันการติดต่อกับพระศาสนจักรในโลกตะวันตก¹⁷¹ ในขณะที่เหตุการณ์ในประเทศไทยเป็นช่วงเปลี่ยนคณะรัฐบาลจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไปสู่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่สังคมไทยต้องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพของคนไทย พระสังฆราชหลุยส์ โชแรง แห่งสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ได้เชิญคณะเยสุอิตที่เคยทำงานอภิบาลในมหาวิทยาลัยของจีนเข้ามาทำงานพัฒนาในประเทศไทย ในปี ค.ศ.1954 โดยคุณพ่อเปโตร เซรุตตี บาทหลวงคณะเยสุอิต ชาวอิตาลี ได้ตอบรับคำเชิญและเดินทางมาประเทศไทย ภายหลังมีนักบวชเยสุอิตจากหลายประเทศเดินทางเข้ามาสมทบในเวลาต่อมา ทำให้บาทหลวงคณะเยสุอิตกลับเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้ง หลังจากต้องอพยพออกไปจากสยามในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2

จากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั่วโลก ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19-ต้นศตวรรษที่ 20 ส่วนหนึ่งเกิดจากกลุ่มปัญญาชน ที่ออกมารวมตัวเพื่อเรียกร้องการปรับปรุงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมให้สอดคล้องกับยุคสมัย และมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้ ทำให้พระศาสนจักรไทยตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงมอบหมายให้บาทหลวงคณะเยสุอิต เป็นผู้อภิบาลงานพัฒนากลุ่มปัญญาชนในประเทศไทย ในระดับมหาวิทยาลัย¹⁷² ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐบาลที่ต้องการสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพของชาติในอนาคตและพวกเขาต้องไม่ลืมที่จะยึดมั่นในความเป็นไทยด้วย¹⁷³

บาทหลวงคณะเยสุอิตได้เลือกจัดตั้งศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมของตนเอง ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากในขณะนั้นกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของเอเชียอาคเนย์ สำนักงานใหญ่ของ SEATO และเป็นที่ตั้งของสำนักงานหลายแขนงในองค์การสหประชาชาติ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางมหาวิทยาลัยของประเทศไทย¹⁷⁴ และตัดสินใจเช่าบ้านไม้สองชั้น เลขที่ 14/7 ถนนราชปรารภ ในปี ค.ศ.1955 โดยคุณพ่อทุกท่านได้ศึกษาเล่าเรียนภาษาไทย ซึ่งมีบรรดาภารดาคณะเซนต์คาเบรียลให้การช่วยเหลือจนกระทั่งปลายปี ค.ศ.1955 คุณพ่อเปโตร เซรุตตี ได้ย้ายไปเช่าบ้านหลังใหญ่ขึ้น ที่บ้านเลขที่ 131

¹⁷¹ Magdaléna Masláková and Anezka Satorová, “The Catholic Church in Contemporary China: How Does the New Regulation on Religious Affairs Influence the Catholic Church,” *Religions* 10 (2) (February 2019), p.6.

¹⁷² ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, “การปฏิรูปการศึกษาด้วยจิตตารมณ์พระเยซูคริสตเจ้า” ใน “ทางเดินชีวิตพอมิเกล” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลกกว้าง, 2552). หน้า 42.

¹⁷³ ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัฒน์, กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2558). หน้า 181-186.

¹⁷⁴ “บ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ” วารสารเซเวียร์ 71’ (ม.ป.ท.,1971)

ถนนราชดำริ ใกล้เคียง ๑ กับสี่แยกราชประสงค์ ซึ่งบ้านหลังใหม่นี้มีการดำเนินการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาคาทอลิก สร้างโบสถ์และบ้านเพิ่มอีก 1 หลัง โดยใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้างเพื่อใน อนาคตคณะฯ จะต้องย้ายบ้านอีก ก็สามารถรื้อบ้านหลังดังกล่าวไปสร้างใหม่ในที่อื่นได้¹⁷⁵

ภาพที่ 40 ภาพบ้านเลขที่ 131 ถนนราชดำริ ใกล้เคียง ๑ กับสี่แยกราชประสงค์ เมื่อปี ค.ศ.1955¹⁷⁶

บาทหลวงคณะเยสุอิตมีบทบาทในการช่วยพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ด้วยการสอนวิชา ภาษาต่างประเทศเป็นหลัก เนื่องจากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษานั้น ๆ เช่น คุณพ่ออัลเฟรด บอนแนงค์ สอนภาษาฝรั่งเศสและวรรณคดีฝรั่งเศส ช่วงปี ค.ศ.1973-1967 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนคุณ พ่อคณะเยสุอิตท่านอื่น ๆ ก็ได้สอนภาษาต่างประเทศแบบส่วนตัวให้กับคนที่ต้องการเรียนและเป็น รายได้สำหรับคณะฯ อีกด้วย ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เป็นการเปิดโอกาสให้คุณพ่อพบปะกับนิสิตและบุคลากรในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ง่าย ขึ้น

นโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ทำให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในแต่ละภูมิภาคของ ประเทศไทย ทั้งนี้ คุณพ่อคณะเยสุอิตได้ร่วมช่วยจัดตั้งระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยใน ต่างจังหวัด รวมทั้งเปิดศูนย์นักศึกษาคาทอลิก ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี ค.ศ.1963 ชื่อว่า สวนเจ็ดริน เพื่อทำงานอภิบาลนิสิต ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่¹⁷⁷ ทั้งนี้บาทหลวงคณะเยสุอิตเข้าไปช่วยในการ สอนวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เช่น คุณพ่ออังเดร โกมาน ชาวฝรั่งเศส เป็นหัวหน้าภาควิชา ภาษาฝรั่งเศส และคุณพ่ออีเคอร์ วิลลาเนาเวา สอนวิชาจิตวิทยาและภาษาสเปน สำหรับในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ คุณพ่อจิน แบร์รี่ ชาวแคนาดา ได้มีบทบาทในการช่วยก่อตั้งคณะศึกษาศาสตร์

¹⁷⁵ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, 60 ปีคณะเยสุอิตในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลกกว้าง, 2558). หน้า 29-32.

¹⁷⁶ บราเดอร์ พันธรักษ์ เรื่องสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

¹⁷⁷ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, สองร้อยปีแห่งการฟื้นคืนคณะเยสุอิต : มรสม ศรีธธา และบทเรียน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลก กว้าง, 2557). หน้า 92- 93.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น และดำรงตำแหน่งรักษาการณคณบดีคณะฯ ระยะเวลาหนึ่ง (ค.ศ. 1968 - 1975)¹⁷⁸

4.2 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก บ้านเซเวียร์

ชมรมนิสิตนักศึกษาคาทอลิก เกิดจากการรวมกลุ่มกันของนักศึกษาคาทอลิก เพื่อทำกิจกรรมพัฒนาสังคม ศึกษากฎทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณร่วมกัน ภายหลังได้มีกลุ่มนิสิต นักศึกษาต่างศาสนาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย จนกลายเป็นองค์กรเอกชนแห่งหนึ่งที่พัฒนาศักยภาพของคนกลุ่มปัญญาชนที่นอกเหนือจากองค์กรของรัฐบาล

“ขบวนการนักศึกษาคาทอลิกมีจุดประสงค์จะอบรมสมาชิกให้เป็นคริสตชนที่ครบครัน เพราะจุดมุ่งหมายแห่งการศึกษาไม่ใช่เพียงแต่เป็นคริสตชนที่ครบครัน เพราะจุดมุ่งหมายแห่งการศึกษาไม่ใช่เพียงแต่การได้รับปริญญา หรือสะสมความรู้ แต่เป็นการสร้าง “คน” ที่สมบูรณ์ “คน” ที่เหมือนพระเยซูเจ้า “คน” ที่มีส่วนร่วมในการสร้างพระราชัยของพระเจ้า (ความเป็นพระเจ้า)”¹⁷⁹

วัตถุประสงค์หลักของการเข้ามาช่วยงานพัฒนาในประเทศไทย คือการช่วยอภิบาลนิสิตนักศึกษาคาทอลิกในระดับอุดมศึกษา ทั้งด้านจิตวิญญาณของศาสนาคริสต์และด้านสังคม โดยบาทหลวงคณะเยสุอิตก่อตั้งกลุ่มที่ชื่อว่า “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก (University Students’ Catholic Center หรือ USCC)”¹⁸⁰ ในปี ค.ศ. 1956 และในปีเดียวกันมีนิสิตจากศูนย์ฯ บ้านเซเวียร์เข้าร่วมการประชุมกับองค์กร Pax Romana ซึ่งเป็นกลุ่มขับเคลื่อนกิจการทางปัญญาและวัฒนธรรมของคาทอลิกระหว่างประเทศ (the International Catholic Movement for Intellectual and Cultural Affairs หรือ ICMICA or IMICA/MIIC) ที่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย การศึกษา การจัดความยากจน การพัฒนาที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกของคนกลุ่มปัญญาชน เพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป¹⁸¹

โดยมีคุณพ่ออุแจน เดอนีส เป็นจิตตาสภาคนแรก นอกจากนั้นท่านยังเป็นอาจารย์สอนภาษาฝรั่งเศสในมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับคุณพ่อท่านอื่น ๆ ด้วยความประทับใจในการสอนของคุณพ่อ

¹⁷⁸ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, สองร้อยปีแห่งการฟื้นคืนคณะเยสุอิต : มรสมุ ศรีธธา และบทเรียน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2557). หน้า 35.

¹⁷⁹ บทความของคุณพ่อมิเกล กาโรซาบาล อ้างใน ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, “ทางเดินชีวิตพ่อมิเกล”, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2552). หน้า 42.

¹⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

¹⁸¹ Pax Romana ICMICA/MIIC, A Brief History of IMCS Pax Romana, n.d. pp.1-6.

เดอนีส ของเหล่านิสิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้มีนิสิตเข้าร่วมกิจกรรมที่บ้านเซเวียร์มากขึ้นจนมีการแบ่งศูนย์นิสิตฯ เป็น 3 ศูนย์ ได้แก่¹⁸²

1. ศูนย์เล็ก ดูแลอภิบาลนักเรียนระดับมัธยม 7-8 หรือเตรียมอุดม และนักเรียนอาชีวะ เนื่องจากเป็นนักเรียนปีสุดท้ายในโรงเรียนมัธยมจึงต้องมีการติดต่อเพื่อรวมกลุ่มได้สะดวกเมื่อเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว
2. ศูนย์ใหญ่ ดูแลอภิบาลนิสิต นักศึกษา ในระดับมหาวิทยาลัย
3. ศูนย์บัณฑิต (Newman Club) ดูแลอภิบาลผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัยแล้ว

กิจกรรมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก มุ่งเน้นการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมร่วมกันของกลุ่มนิสิต นักศึกษา จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และโปรเตสแตนต์ เช่น ค่ายอาสาพัฒนาชนบท ค่ายสัมผัสชีวิตชนบท และการประชุมประจำปีเพื่อสรุปรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนการนำเสนอหัวข้อการสัมมนาที่สมาชิกศูนย์ฯ สนใจ โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องบทบาทนักศึกษาคาทอลิกในสังคมปัจจุบัน (ค.ศ.1971-ค.ศ.1973)¹⁸³ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมไทย ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงที่รัฐบาลทหารเข้าปกครองประเทศนานเกือบ 15 ปี และรวมถึงการรัฐประหารตัวเอง ในปี ค.ศ.1971 ซึ่งเป็นชนวนเหตุที่ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายการปกครองในระบอบเผด็จการทหาร ทำให้เกิดเหตุการณ์การเรียกร้องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยขึ้น ในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ.1973 ในรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร โดยมีประชาชนและนักศึกษาเข้าร่วมเป็นจำนวนมากจนนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง¹⁸⁴ จากเหตุการณ์นี้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา กลายเป็นแกนนำกลุ่มหนึ่งในการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนและบทบาทของนิสิตนักศึกษาจากศูนย์ฯ บ้านเซเวียร์มากขึ้น¹⁸⁵

ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ค.ศ.1973 วัฒนธรรมของขบวนการนักศึกษากลายเป็นกระแสและขยายอิทธิพลมากขึ้น ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการเสื่อมสลายของระบบโซดัส ระบบอาวูโส สำหรับศูนย์นิสิตนักศึกษา มีการจัดสัมมนาเกี่ยวกับประเด็นบทบาทนักศึกษาต่อสังคมมากยิ่งขึ้น การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ที่ก้าวหน้า ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายในการประสานและมุ่งรับใช้ประชาชนระดับล่าง การจัดงานอภิปรายถึงปัญหาสำคัญ

¹⁸² ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, “สองร้อยปีแห่งการฟื้นคืนคณะเยสุอิต : มรสุ่ม ศรีทธา และบทเรียน” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลก กว้าง, 2557). หน้า 78.

¹⁸³ กลุขญา คูวิรัตน์, “กิจกรรมแผนกศาสนา บ้านเซเวียร์ 1970-1971”วารสารเซเวียร์ 71’ (ม.ป.ท.,1971)

¹⁸⁴ สันติสุข โสภณศิริ, “ลาก่อน 14 ตุลาคม 2516” ใน มูลนิธิ 14 ตุลา, “บันทึกเหตุการณ์ 14 ตุลา ผ่าน 13 กบฏ” (กรุงเทพฯ : มาตาการพิมพ์, 2556) หน้า 18 และ สัมภาษณ์ คุณพอมิเกล กาโรซาบาล, บาทหลวงคณะเยสุอิต วัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

¹⁸⁵ สัมภาษณ์ คุณพอมิเกล กาโรซาบาล, บาทหลวงคณะเยสุอิต วัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

ของชาติ¹⁸⁶ การตั้งกรรมการขึ้นให้คำปรึกษาหรือรับร้องทุกข์ของประชาชนในด้านต่าง ๆ ตลอดจนมี การ วิชาภรณ์วิจารณ์พระศาสนจักรกับการอยู่ร่วมกับสังคมไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม และการเมือง ซึ่งนำไปสู่แนวความคิดการเชื่อมโยงเทวศาสตร์กับงานนักศึกษาและปัญหาสังคม¹⁸⁷ ซึ่ง กิจกรรมเหล่านี้ต้องหยุดลง เนื่องจากกิจกรรมของศูนย์ฯ ถูกนำไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มนักศึกษา ใน เหตุการณ์ 6 ตุลาคม ค.ศ.1976 ซึ่งเป็นเหตุการณ์จลาจลและปราบปรามนักศึกษาและผู้ประท้วง บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ และท้องสนามหลวง¹⁸⁸

ดังนั้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพ คนกลุ่มปัญญาชนของสังคมไทยโดยไม่แบ่งแยกศาสนา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการของศาสนา คริสต์ในโลกสมัยใหม่และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม อาจกล่าวได้ว่าทั้ง แนวความคิดและกิจกรรมของศูนย์ฯ เป็นกิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งเป็นเหตุให้คณะเยสุอิต พัฒนาพื้นที่วัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่เพื่อรองรับกิจกรรมใหม่และกลุ่มปัญญาชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหม่ ที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยที่เป็นผลผลิตจากการพัฒนาด้านการศึกษาของรัฐบาลไทย

4.3 ยุคพัฒนาบ้านเซเวียร์ : ลักษณะด้านกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่

“ขอเริ่มต้นที่ตัวสถานที่ของศูนย์เซเวียร์ก่อน เราทราบอยู่แล้วว่า ขณะนี้ทางศูนย์ฯ กำลังอยู่ในระ ว่างการก่อสร้างตึกใหม่ หากเสร็จเมื่อใด ศูนย์ฯ จะมีสโมสรใหม่ ห้องสมุดใหม่ โบสถ์ใหม่ และ อะไร ๆ ใหม่ ๆ ที่จะให้ความเจริญตาเจริญใจแก่มวลสมาชิก ดังนั้น “ยุคพัฒนา” จึงเริ่มขึ้นด้วย ความสวยงามของสถานที่เป็นอันดับแรก-ในเทศกาลคริสต์มาสและปีใหม่ที่จะมาถึงพูดให้ สั้น ก็คือในต้นปี 2515 นี้แหละ”

โดย ผู้พัฒนา 2514 (ค.ศ.1971)¹⁸⁹

การดำเนินงานด้านพัฒนาสังคมและการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยดำเนินการไปด้วยความ เรียบร้อย ในตลอดระยะเวลา 1 ปี บาทหลวงวัดบ้านเซเวียร์เริ่มทำการขยายพื้นที่และมีโครงการ ก่อสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมของศูนย์นิสิต นักศึกษาฯ ด้วยเงิน สนับสนุนจากกรุงโรม และเงินจำนวนนี้สามารถซื้อที่ดินผืนหนึ่งใกล้กับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิให้เป็นของ คณะฯ เอง ดังนั้น ในวันที่ 12 เมษายน ค.ศ.1958 จึงตกลงเซ็นสัญญาซื้อที่ดินด้วยเงินสนับสนุน

¹⁸⁶ วารสารเซเวียร์ 71' (ม.ป.ท.,1971)

¹⁸⁷ บทความของคุณพ้อมิเกล กาโรซาบาล อ้างใน ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, “ทางเดินชีวิตพ้อมิเกล”, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่ โลกกว้าง, 2552). หน้า 23

¹⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24

¹⁸⁹ “ศูนย์เล็กยุคพัฒนา” วารสารเซเวียร์ 71' (ม.ป.ท.,1971)

ทั้งหมดที่ได้รับมาจากกรุงโรม และได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างวัดและบ้านพักพระสงฆ์จากคณะเยสุอิตในประเทศจีน โดยวัสดุบางส่วนใช้ไม้จากบ้านหลังเก่า ที่ถนนราชดำริ และเรียกบ้านหลังใหม่นี้ว่า บ้านเซเวียร์ (Xavier Hall) เพื่อเป็นเกียรติแด่นักบุญฟรานซิสเซเวียร์ และมิชชันนารีผู้ยิ่งใหญ่แห่งเอเชีย ผู้ร่วมก่อตั้งคณะเยสุอิต¹⁹⁰

ภาพที่ 41 แสดงสภาพที่ตั้งบริเวณบ้านเซเวียร์ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพฯ เมื่อ ปีค.ศ.1958

ภาพบน ภาพแสดงมุมมองที่ตั้งบ้านเซเวียร์ บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ภาพซ้าย-ขวาล่าง ภาพแสดงการสัญจรทางน้ำ คลองสามเสน

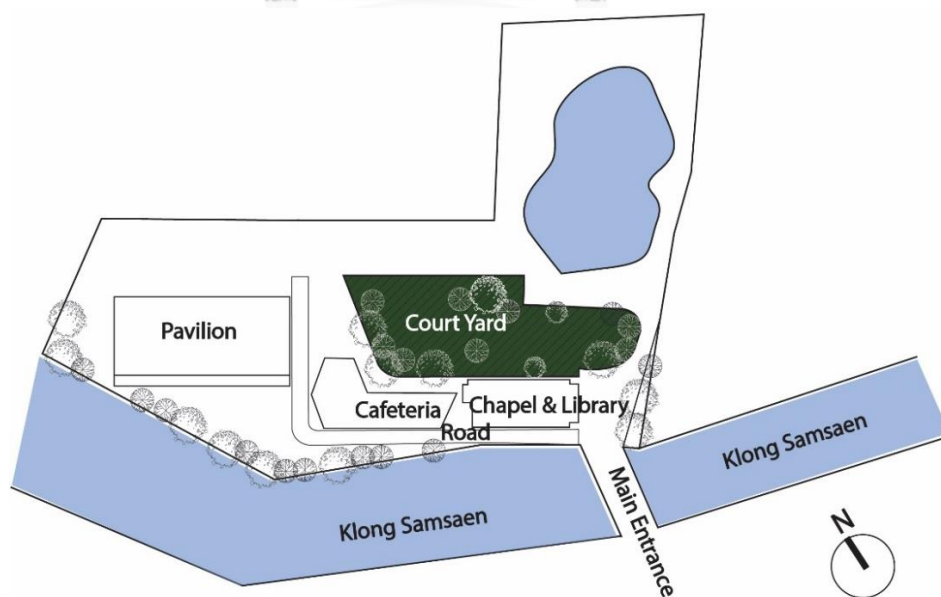
ที่มา : บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

¹⁹⁰ สุวรรณสมโภชคณะเยสุอิตแห่งประเทศไทย, “50 ปี คณะเยสุอิตในประเทศไทย”

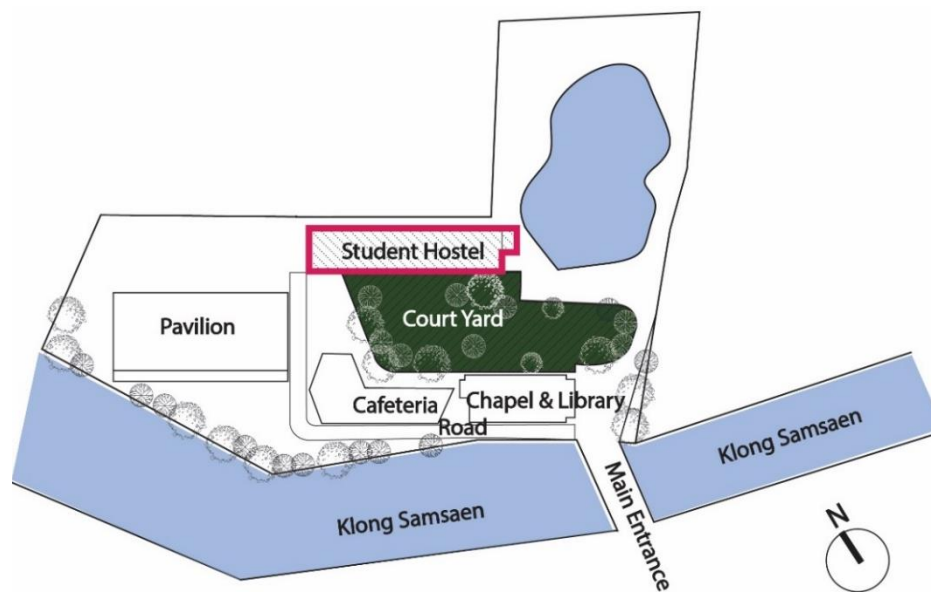
ภาพที่ 42 บ้านเซเวียร์หลังใหม่ ใกล้กับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ที่มา : บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

ภาพที่ 43 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1958

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

ภาพที่ 44 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเชเวียร์ ปีค.ศ.1961

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

ในที่ดินวัดบ้านเชเวียร์แห่งใหม่นี้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคารจากอาคารไม้เป็นอาคารคอนกรีต ในปี ค.ศ.1961 มีการสร้างหอพักนักศึกษาเป็นตึกสี่ชั้น ซึ่งได้รับงบประมาณจากคณะเยสุอิตในประเทศไทย ซึ่งการก่อสร้างอาคารหลังนี้มีข้อจำกัดเรื่องลักษณะดินในพื้นที่วัดเป็นโคลน ทำให้ต้องใช้ฐานรากแบบแพไม้ โดยใช้ไม้ซุงเป็นท่อน ๆ ปักลงไปบนดินโคลนจนดินบริเวณที่จะก่อสร้างแน่นและสามารถรับน้ำหนักอาคารที่จะก่อสร้างได้¹⁹¹ นอกจากนั้นฐานรากแบบแพไม้ซุงยังมีการใช้ในงานก่อสร้างอาคารอื่น ๆ ในกรุงเทพฯ

ลักษณะรูปทรงอาคารของหอพักนักศึกษา เป็นตึกสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางอาคารด้านยาวหันไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ หันหน้าเข้าหาลานกิจกรรมและสวน ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ช่วยให้ร่มเงาแก่อาคาร มีการทำแผงกันแดดคอนกรีตยื่นออกมาบริเวณระเบียง โดยแบ่งจังหวะส่วนที่บตันเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งออกแบบโดย อยุธยา ณ นคร สถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด¹⁹²

¹⁹¹ สัมภาษณ์ คุณพ่ออัลฟอลโซ แด ยวง,บาทหลวงวัดบ้านเชเวียร์, 14 พฤศจิกายน 2561.

การตอกเสาเข็มไม้ซุงให้เป็นเสมือนแพ เป็นวิธีการวางฐานรากบนดินเหนียว (ปกติฐานรากต้องวางอยู่ชั้นดินแข็ง ต้องตอกเข็มลึกมากกว่า 16 เมตร สำหรับพื้นที่กรุงเทพฯ) ฐานรากประเภทนี้สามารถใช้แบบแผ่ ใช้เข็มยาวไม่เกิน 10 เมตร ซึ่งสามารถใช้วัสดุ แรงงาน และเครื่องมือก่อสร้างที่มีอยู่แล้วและหาได้ง่าย ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงขนาดและประเภทอาคาร ซึ่งต้องคำนวณน้ำหนักอาคารให้เพียงพอต่อการรับน้ำหนักของฐานราก

จาก “ข้อควรคำนึงในการวางแผนแบบรากของอาคารบริเวณจังหวัดพระนคร” ราชบัณฑิตสาร สำนักวิทยาศาสตร์ 1 (มิถุนายน 2487) ในอนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ หลวงยุกตเสวีวิวัฒน์, 12 มีนาคม 2537, หน้า 134-135.

¹⁹² สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

ภาพที่ 45 แสดงภาพหอพักนักศึกษา บ้านเซเวียร์ ภาพถ่ายเมื่อปี ค.ศ.1963¹⁹³

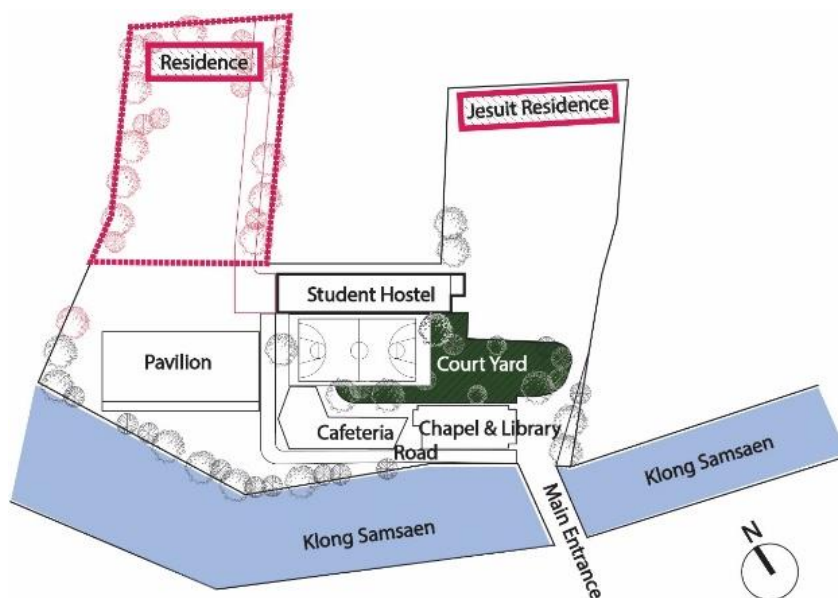
ในยุคแรกเริ่มของการพัฒนาบ้านเซเวียร์แห่งใหม่ โดยกิจกรรมทางศาสนาของบ้านเซเวียร์ได้กระทำในบ้านไม้สองชั้น และกิจกรรมสำหรับเยาวชน นิสิต นักศึกษาได้จัดขึ้นในศาลาไม้อีกหลังหนึ่ง จนกระทั่งในปี ค.ศ.1967 มีการซื้อที่ดินฝั่งตะวันออกของที่ดินเดิม และสร้างบ้านพักพนักงานบนที่ดินที่ซื้อใหม่ ในปี ค.ศ.1971 ตลอดจนมีการสร้างบ้านพักพระสงฆ์เป็นอาคารคอนกรีตสี่ชั้นบนที่ดินเดิม มีการรื้ออาคารไม้ที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหลังเก่า และการสร้างโบสถ์คอนกรีตหลังใหม่ ดังที่ปรากฏในเอกสารแฟ้มสะสมผลงานของ บริษัท คาซ่า จำกัด มีการอธิบายลักษณะทางกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์ ดังนี้

“บริเวณที่ตั้งบ้านเซเวียร์อยู่ปลายซอย ใกล้อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ มีอาคารถาวรอยู่คือหอพักนักศึกษา นอกจากนั้นเป็นอาคารไม้ที่ต้องการให้รื้อถอนไป เพื่อปลูกสร้างอาคารใหม่ 3 หลัง คือ โบสถ์ อาคารที่พักของพระคาร์ธอลิก และศูนย์นักศึกษา ซึ่งมีการออกแบบ และสร้างพร้อมกันทั้ง 3 อาคาร ได้พิจารณาจัดที่ตั้งโบสถ์ให้อยู่ในจุดเด่นมองเห็นชัดเจนจากทางเข้าบริเวณ เพราะเป็นอาคารที่บุคคลภายนอกจำนวนมากเข้ามาใช้เป็นประจำ”¹⁹⁴

¹⁹³ “คณะเยสุอิตในประเทศไทย” สุวรรณสมโภช 50 ปี คณะเยสุอิตในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2547). หน้า 35.

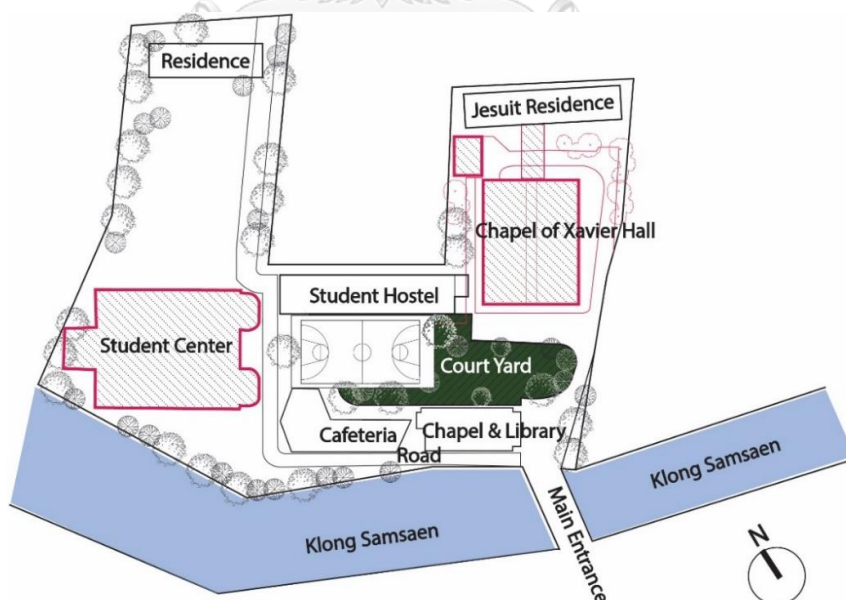
¹⁹⁴ แฟ้มสะสมผลงาน บริษัท คาซ่า จำกัด, 2562.

พื้นที่ทางทิศตะวันตกมีการสร้างอาคารที่ใช้เป็นศูนย์นิสิตคาทอลิกเป็นอาคารคอนกรีตสองชั้น โดยอาคารหลังนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กร Misereor ประเทศเยอรมนี ร้อยละ 75¹⁹⁵ ซึ่งองค์กรนี้เป็นองค์กรคาทอลิกที่ช่วยเหลืองานพัฒนาในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในแอฟริกาและเอเชีย

ภาพที่ 46 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1967

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

ภาพที่ 47 แสดงผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปี ค.ศ.1971

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

¹⁹⁵ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, 60 ปีคณะเยสุอิตในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสุโลกกว้าง, 2558). หน้า 38.

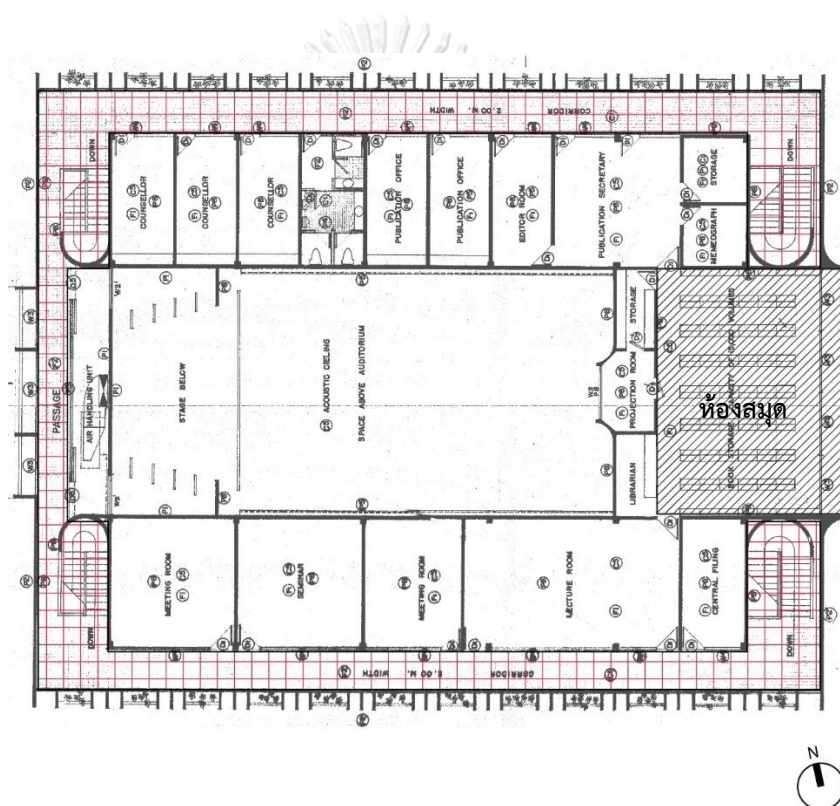
บ้านพักพระสงฆ์ ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศ ไทยเช่นเดียวกับหอพักนักศึกษา แม้ว่าอาคารจะวางหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่มีการใช้ แผงกันแดดคอนกรีตร่วมกับร่มเงาของโบสถ์และต้นไม้บริเวณด้านหน้าอาคาร และรูปทรง สี่เหลี่ยมผืนผ้าสีขาวที่เรียบง่ายของอาคารหลังนี้ได้ส่งเสริมโบสถ์ที่อยู่ด้านหน้าให้สง่างามมากขึ้น

ภาพที่ 48 การก่อสร้างบ้านพักพระสงฆ์ บ้านเซเวียร์ ถ่ายภาพเมื่อปี ค.ศ.1972

ที่มา : ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, ผู้รวบรวมหนังสือ 60 ปี คณะเยสุอิต, 17 มิถุนายน 2562

เมื่ออาคารคอนกรีตสร้างเสร็จจึงได้ทยอยรื้ออาคารเดิมและอาคารชั่วคราวออก ทำให้ลานหน้าวัดมีลักษณะเปิดโล่งมากยิ่งขึ้น ส่วนอาคารโรงอาหาร ห้องสมุด ได้ย้ายไปที่อาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก ที่สร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารคอนกรีตสองชั้นมีใต้ถุนสูง (เดิมที่ชั้นสองบาทหลวงต้องการให้เป็นหอพักนักเรียน) ซึ่งอาคารหลังนี้มีการวางพื้นที่ใช้สอยอยู่ด้านในมีระเบียงทางเดินรอบอาคาร เพื่อใช้ประโยชน์ในการกันแดด โดยแผงกันแดดด้านหน้าอาคารมีลักษณะเป็นลายไทยทำจากคอนกรีตหล่อสำเร็จรูป ซึ่งออกแบบโดย นายโดน สุริยะพรหมชัย และนายเอกพงศ์ ศรีนทุ เป็นผู้ช่วยสถาปนิก (เขียนแบบ) พลโททวิลา ประภาพันท์ เป็นวิศวกรโครงสร้าง ทั้งนี้ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ตรวจแบบเพื่อนำเสนอแก่บาทหลวง¹⁹⁶

ภาพที่ 49 แสดงผังพื้นที่ชั้นบน ของอาคารศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิก ในแบบร่างสถาปัตยกรรมแรกเริ่ม
ที่มา : แบบสถาปัตยกรรมอาคารศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิก วัดบ้านเซเวียร์

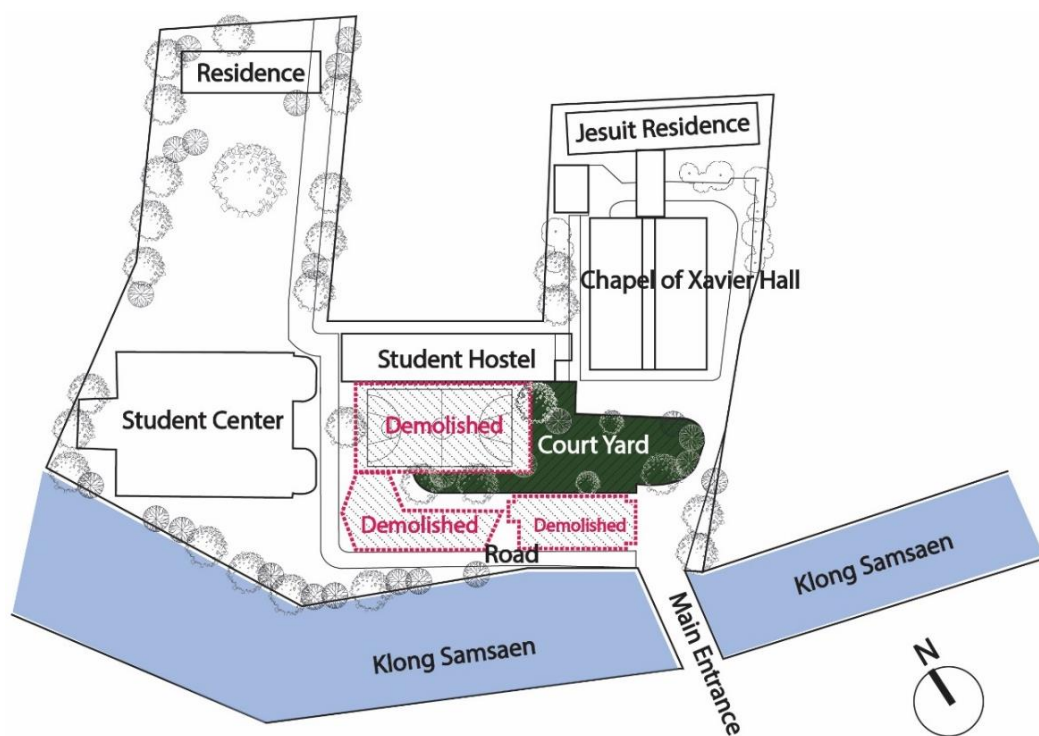
¹⁹⁶ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

ภาพที่ 50 แสดงภาพมุมมองด้านหน้าและด้านข้างของอาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก

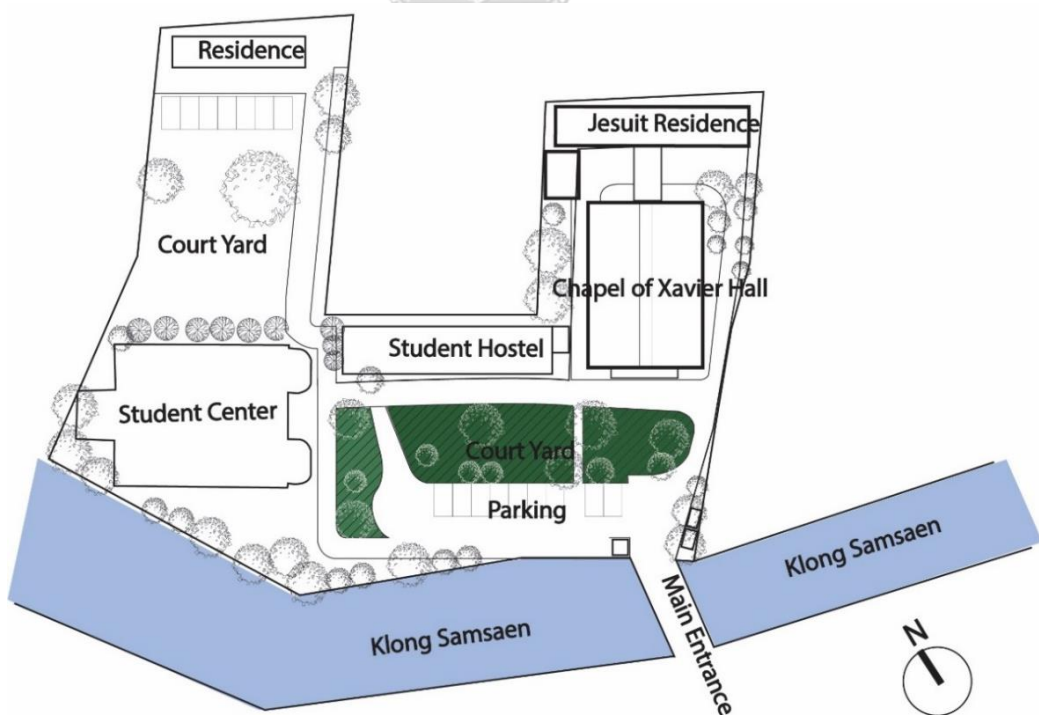
ถ่ายภาพเมื่อ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1972

ที่มา : บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

ภาพที่ 51 ภาพผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ในปี ค.ศ.1972

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

ภาพที่ 52 ภาพผังบริเวณวัดบ้านเซเวียร์ ปัจจุบัน

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

ลานกิจกรรมด้านหน้าของโบสถ์ยังคงรักษาไว้เป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาสำหรับประชาชนต่างศาสนาที่มีศรัทธาเข้าร่วม สำหรับอาคารรอบ ๆ โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นตึกสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทาสีขาว เรียบง่าย และส่งเสริมสถาปัตยกรรมที่เป็นหัวใจหลักของวัดคาทอลิก นั่นคือ โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นจุดเด่นของพื้นที่

ภาพที่ 53 ภาพการวางอาคารล้อมลานกิจกรรม

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, ถ่ายภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2561.

แนวความคิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ที่เยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคมและยังเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจหรือสันทนาการเป็นพื้นที่สาธารณะในยุคพัฒนาประเภทหนึ่งที่รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้การสนับสนุน เพื่อกล่อมเกล่าและป้องกันไม่ให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เสื่อมเสีย อันเนื่องมาจากครอบครัวไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดจากการปรับตัวสู่ระบบเวลาสมัยใหม่ในระดับครัวเรือนที่ทำให้เวลาว่างของคนในครอบครัวของคนในเมืองไม่ตรงกัน¹⁹⁷

อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่สอดคล้องกับแนวความคิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม ที่มีกลุ่มนิสิต นักศึกษามาพบปะและร่วมกันทำกิจกรรมในช่วงเวลาว่าง เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมทั้งในเมืองและชนบท โดยการดำเนินกิจกรรม เป็นในลักษณะของการประชุมและสัมมนา พูดคุยเกี่ยวกับคุณค่าของความยุติธรรมในสังคมและบทบาทของพระศาสนจักรในสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวโดยมีคณะแพทย์คาทอลิกเป็นผู้ให้ความรู้แก่สมาชิกศูนย์ฯ¹⁹⁸ นอกจากนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์แนวทางและกิจกรรมของศูนย์ฯ โดยจัดทำวารสารเซเวียร์ เป็นวารสารประจำเดือน และจัดทำหนังสือ รายงานประจำปี

¹⁹⁷ พื้นที่ทางกายภาพในนามของเมืองทันสมัยในรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ส่งผลไปยังโครงสร้างของพื้นที่ทางกายภาพทั่วประเทศ ทั้งในพื้นที่ระดับมหภาค มีการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับกิจกรรมระดับเมือง เช่น พื้นที่สวนสาธารณะ การสร้างสนามกีฬา และในระดับจุลภาค มีการกำหนดนโยบายพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ในองค์กรเทศบาล การใช้พื้นที่ของวัดในการทำกิจกรรมนันทนาการ จาก ภิญญพันธุ์ พจนะลาวณิช, กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ (กรุงเทพฯ : มติชน, 2558), หน้า 48.

¹⁹⁸ พชกบ, “บัณฑิตคาทอลิก” วารสารเซเวียร์ 71 , 1971, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

การสนับสนุนการพัฒนาด้านพื้นที่กายภาพของวัดบ้านเซเวียร์ขององค์กรทางศาสนาจากต่างประเทศ เป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่ศูนย์นิสิตฯ บ้านเซเวียร์ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมอยู่ ซึ่งเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาไทย ที่เริ่มก่อตัวขึ้นราวปี ค.ศ.1947¹⁹⁹ และกลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยของนักศึกษา ในช่วงปี ค.ศ.1957-1967²⁰⁰ โดยกลุ่มนิสิต นักศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ได้เข้าร่วมเหตุการณ์การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ.1973 ซึ่งคุณพ่อมิเกล กาโรซาบาล ทำงานกับนักศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านในฐานะจิตตาสถิต การของศูนย์ฯ จนกระทั่งเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ.1976 ได้เกิดเหตุการณ์ปราบปรามการชุมนุมที่รุนแรง และมีนิสิต นักศึกษา บ้านเซเวียร์ ถูกจับกุมในการเข้าร่วมการชุมนุมดังกล่าว ซึ่งสภาพระศาสนจักรคาทอลิกไทยเห็นว่า ศูนย์นิสิต นักศึกษาวัดบ้านเซเวียร์ และคณะเยสุอิตได้นำความเสื่อมเสียมาสู่พระศาสนจักรทำให้ต้องยุติบทบาทและกิจกรรมของศูนย์นิสิตฯ ลง²⁰¹

4.4 โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิก บ้านเซเวียร์ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เนื่องจากศูนย์กลางนิสิตฯ เป็นสถานที่รวมตัวเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของนิสิตนักศึกษา นอกเหนือจากในห้องเรียน และมีโบสถ์เพื่อให้นิสิตคาทอลิกสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาได้สะดวก ดังนั้น โบสถ์หลังนี้จึงมีสถานะเป็นโบสถ์ประจำศูนย์ฯ (Oratory) ของกลุ่มปัญญาชนคาทอลิก ซึ่งปัจจุบัน สังกัดอยู่กับวัดแม่พระฟาติมา ในเรื่องการอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การโปรดศีลล้างบาป และศีลสมรส เฉพาะผู้ที่เคยเป็นสมาชิกนิสิตนักศึกษาบ้านเซเวียร์²⁰²

โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์หลังใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 575 ตารางเมตร เริ่มก่อสร้างในปี ค.ศ.1971 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 4 ล้านบาท²⁰³ โดยได้รับการสนับสนุนจากสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย เยอรมนี ประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ และอีก 40 เปอร์เซ็นต์ ได้มาจากการบริจาคของคริสตชนและประชาชนทั่วไป²⁰⁴ ซึ่งได้บันทึกข้อความไว้บนแผ่นเหล็กบริเวณด้านหน้าโบสถ์ว่า

¹⁹⁹ วารสารเซเวียร์ 71, (1971) ไม่ปรากฏเลขหน้า.

²⁰⁰ ประจักษ์ ก้องกีรติ, การเมืองวัฒนธรรมไทย : ว่าด้วยความทรงจำ วาทกรรม อำนาจ (นนทบุรี: ฟาติกัน, 2558). หน้า 109.

²⁰¹ ระกาวี ลิขนะวานิชพันธ์, “คุณพ่อมิเกล กาโรซาบาล, S.J. จิตตาสถิตนิสิตนักศึกษาคาทอลิก” ใน ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, 60 ปี คณะเยสุอิตในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2558. หน้า 154-158.

²⁰² วัดบ้านเซเวียร์ และสัมภาษณ์ พันธรักษ์ เรื่องสวัสดิ์, พ่อบ้านวัดบ้านเซเวียร์, 14 พฤศจิกายน 2561.

²⁰³ แฟ้มสะสมผลงาน บริษัท คาซ่า จำกัด, 2562.

²⁰⁴ ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, สองร้อยปีแห่งการฟื้นคืนคณะเยสุอิต : มรสมุ ศรีธธา และบทเรียน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2557). หน้า 38.

“ IN GRATITUDE TO THE GERMAN BISHOPS AND ALL OUR BENEFACTORS WHO MADE THIS CHAPEL POSSIBLE ”

ภาพที่ 54 ภาพแสดงแผ่นเหล็กบันทึกชื่อองค์กรสนับสนุนการสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์
ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562.

ภาพที่ 55 แสดงภาพพิธีเสกโบสถ์หลังใหม่²⁰⁵ของวัดบ้านเซเวียร์ ถ่ายภาพเมื่อ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1972
ที่มา : ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, ผู้รวบรวมหนังสือ 60 ปี คณะเยสุอิต, 17 มิถุนายน 2562.

²⁰⁵ ชาวคาทอลิกมีการเสก แต่ไม่มีการปลุกเสก ด้วยความเชื่อว่าอำนาจและพลังทุกอย่างมาจากพระเจ้า ไม่มีใครจะบังคับพระเจ้าได้ จะทำได้ก็ต่อเมื่อน้อมสวามิภักดิ์ต่อพระองค์เท่านั้น ซึ่งการเสกเป็นการขอพระพรของพระเจ้าสำหรับใช้วัตถุนั้นในนามของพระเจ้าอย่างเป็นมงคล สำหรับการเสกวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในศาสนพิธีต้องให้พระสังฆราช หรือพระสงฆ์เป็นผู้เสก
จาก กิริติ บุญเจือ, ชุดศาสนศึกษา หลักปฏิบัติของชาวคาทอลิก(คริสต์ศาสนาภาคหลัง), (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2530) หน้า 4-5.

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์ วัดบ้านเซเวียร์ โดยมีคุณ โดน สุริยะพรมชัย เป็นผู้ช่วยสถาปนิก และยงสฤษฎี จารุบุรณะ เป็นผู้เขียน ทัศนียภาพสำหรับการนำเสนอแบบ และพลโท ถวัลยา ประภาพันธุ์ เป็นวิศวกรโครงสร้าง และบริษัท ซีดี จำกัด เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง²⁰⁶ และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สถาปนิกนำเสนอได้ถูกพิจารณา ความเหมาะสมด้านการประกอบพิธีกรรมจากคุณพ่อท่านหนึ่งในคณะเยสุอิต ซึ่งขณะนั้นเป็น เลขาธิการคณะกรรมการพิธีกรรมแห่งประเทศไทย นอกจากนั้นคุณพ่อซิกมุนด์ แลส์เซ็นสกี ได้ร่วม พิจารณาแบบสถาปัตยกรรมของวัดในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งอธิการใหญ่คณะเยสุอิต และจิตตาสี การศูนย์นักศึกษาบ้านเซเวียร์ขณะนั้น²⁰⁷

โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นโบสถ์หลังที่ 2 ในผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา และได้รับพระราชทานรางวัลเหรียญทอง (Gold Medal Awards) ประเภทผลงานสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคารที่ใช้งานพิเศษอื่น ๆ ประจำปี ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์²⁰⁸

แนวความคิดหลักในการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มีแนวความคิดการประยุกต์ลักษณะไทยจากการเลือกใช้เส้นโค้ง ซึ่งเป็น รูปทรงหลังคาวัดในศาสนาพุทธและเป็นรูปทรงที่คนไทยทั่วไปสามารถรับรู้ได้ว่าเป็นอาคารทางศาสนา ผสานกับลักษณะบางประการของโบสถ์โรมันคาทอลิกตามแบบตะวันตก ซึ่งปรากฏในที่ว่างภายใน ของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งอาจารย์กฤษฎา ได้กล่าวถึงผลงานการออกแบบโบสถ์หลังนี้ว่า

“ดึง Concept ของศาสนาคริสต์เข้ามาบ้าง...ทำหลังคาให้เป็นแบบวัดไทย แต่ไม่ได้ซ้อนเหมือน โบสถ์ไทย...เปิดช่องข้างบนเพื่อให้แสงสว่างจากข้างบน focus แสงลงมาที่แท่นบูชา (Altar) ให้ สว่างเหมือนโบสถ์สมัย Classic ซึ่งจะเป็นรูป Cruciform (มีรูปร่างแบบไม้กางเขน cross-shaped) มีโดมและมีแสงจากด้านบนลงมาที่ Altar ซึ่งก็คือสัญลักษณ์ของโบสถ์ นั่นคือมีแสง จากข้างบนค่อย ๆ เรืองสว่างลงมาในที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของคริสเตียน คือ พระเยซู”.. “บังเอิญ โชคดีที่เจ้าของคือบาทหลวงก็เห็นด้วยกับ Concept นี้”²⁰⁹

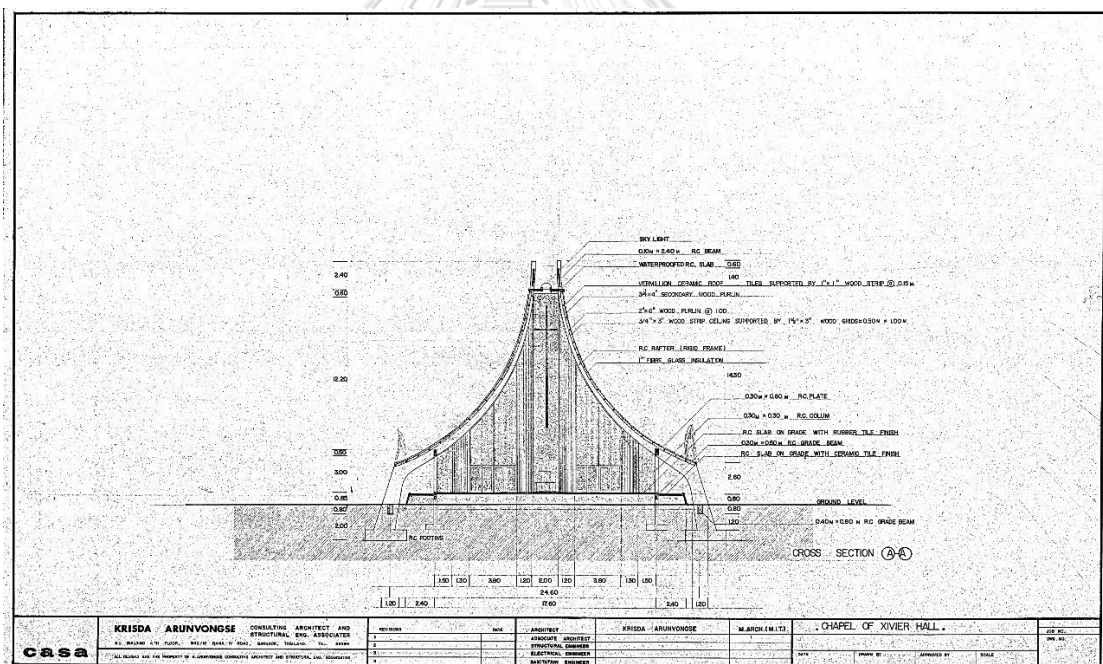
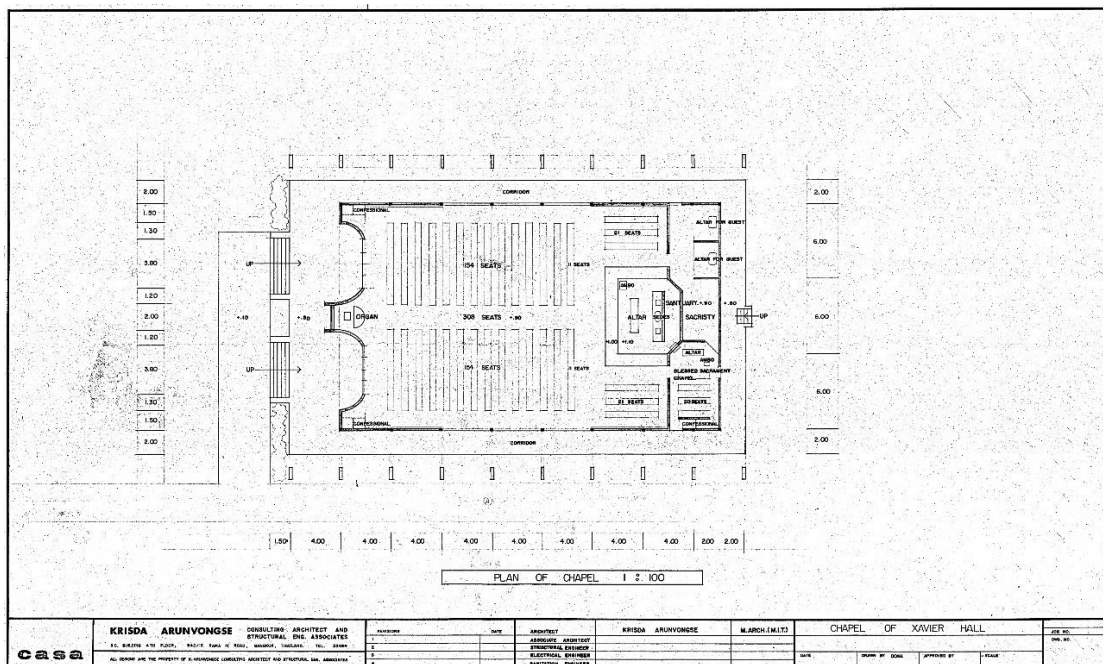
²⁰⁶ สัมภาษณ์ วัชรินทร์ นิมบุญจาซ, ประธานกรรมการ บริษัท อาคิเตคส์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, 23 กันยายน 2562.

²⁰⁷ “บ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ,” วารสารเซเวียร์ 71 (1971). ไม่มีเลขหน้า

²⁰⁸ สำหรับรางวัลพระราชทานทั้งหมดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ประเภทบุคคลและสถาบันที่ได้ส่งเสริมงานศิลปสถาปัตยกรรมและ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) ประเภทผลงานสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี 2527 และ 3) ประเภทอาคารอนุรักษ์ดีเด่น จาก “ผลงานดีเด่น สยามสถาปัตย์ 27,” นิตยสารผู้จัดการ ปีที่ 2, 14 (กันยายน 2527). ไม่มีเลขหน้า

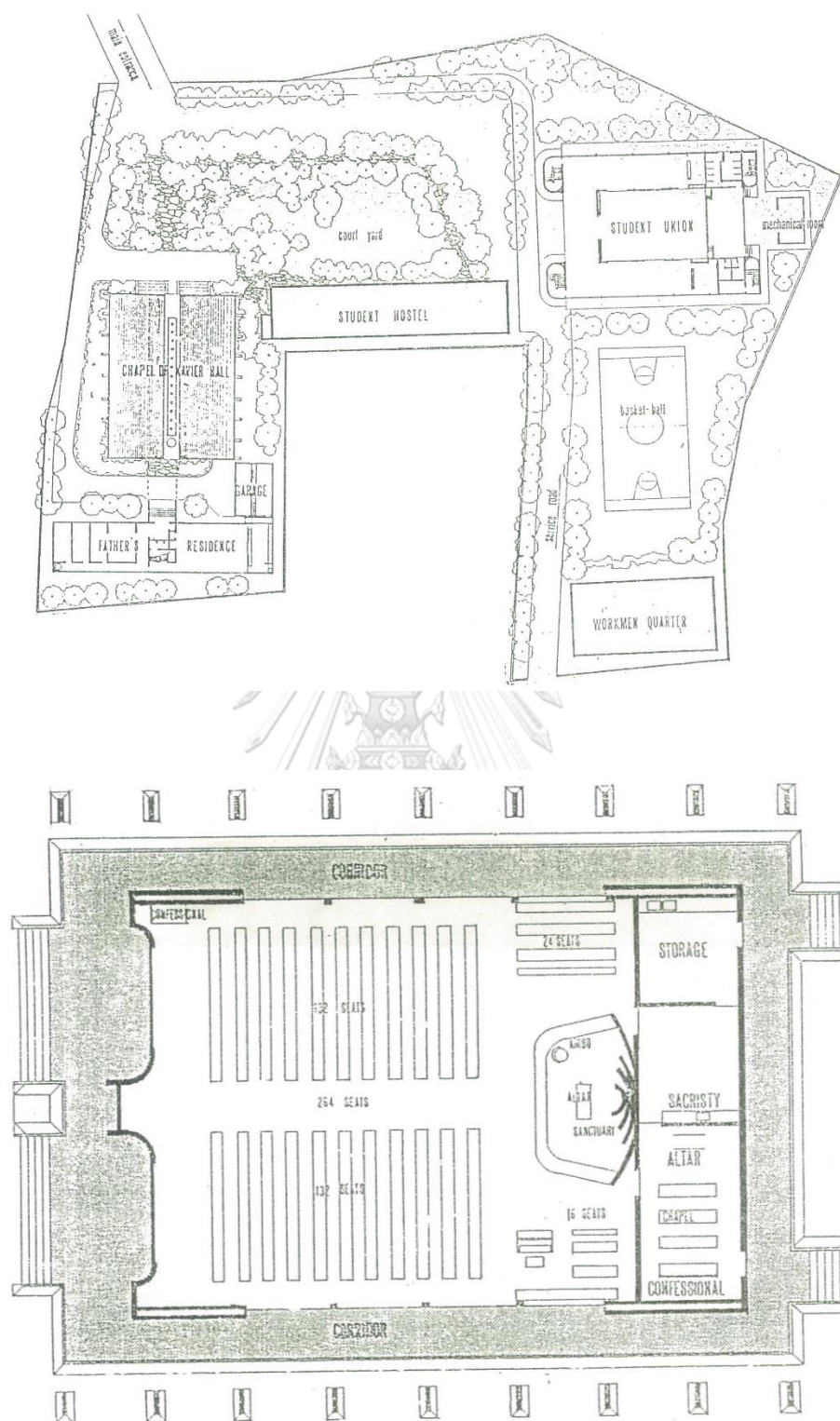
²⁰⁹ บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ใน ผุสดี ทิพทัส, “สถาปนิกสยาม : พื้นฐาน บทบาท ผลงาน และแนวคิด (พ.ศ.2475-2537) เล่ม 2” (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2539) หน้า 752.

*ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความเพิ่มเติมโดยผู้เขียน

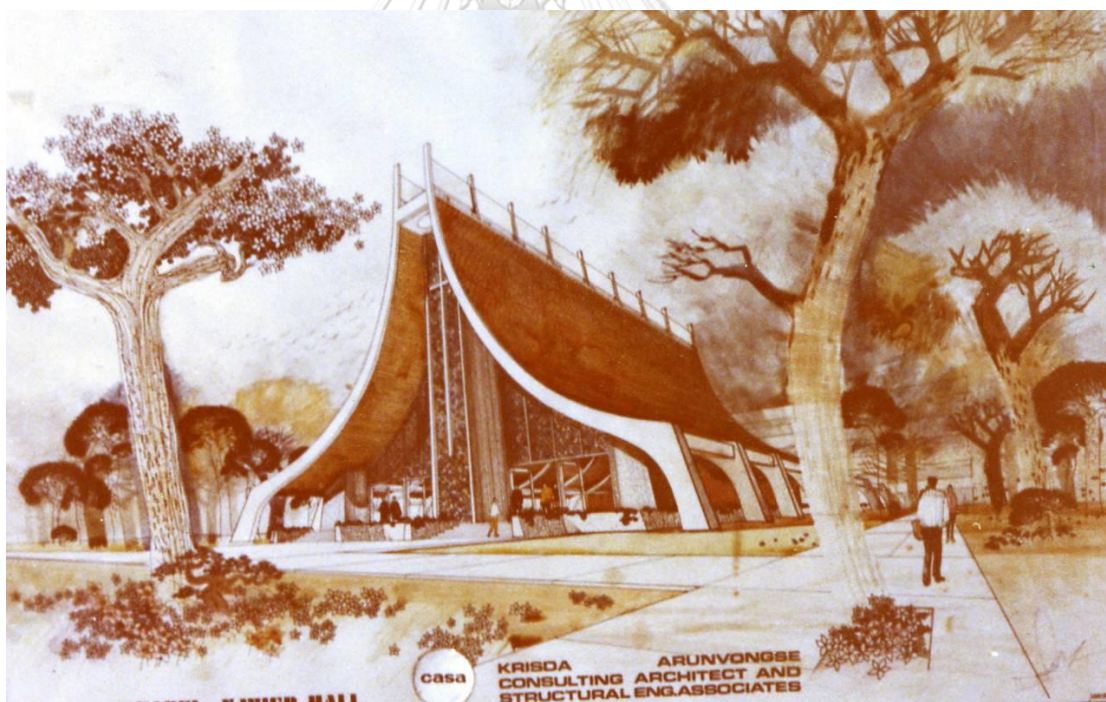
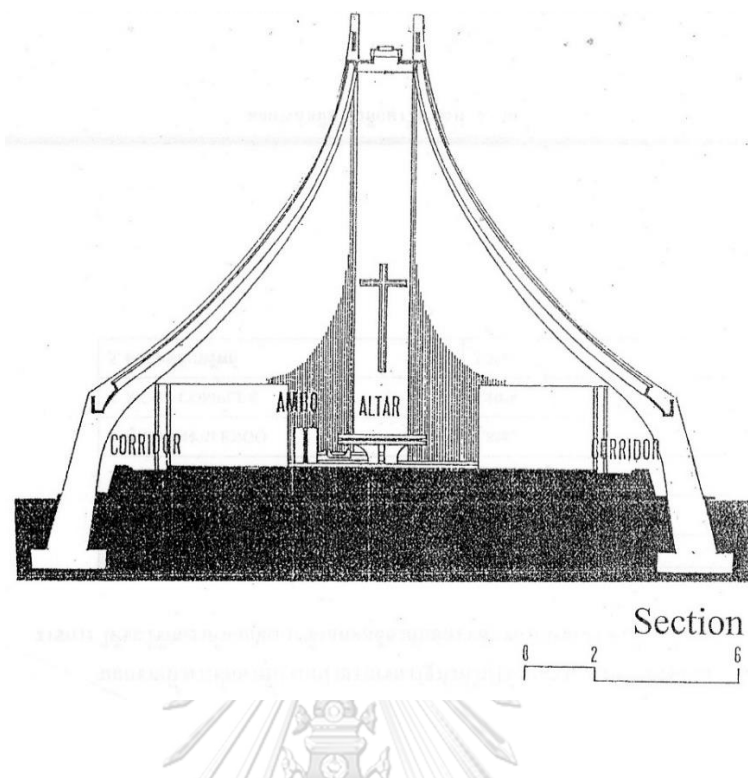

ภาพที่ 57 แสดงแบบร่างโบลต์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 1 ออกแบบและเขียนแบบโดย โดน สุริยะพรหมชัย ในปี ค.ศ. 1971 (ต่อ)

ที่มา : แบบสถาปัตยกรรมโบลต์วัดบ้านเซเวียร์

ภาพที่ 58 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 2
ที่มา : บริษัท คาซ่า จำกัด, (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

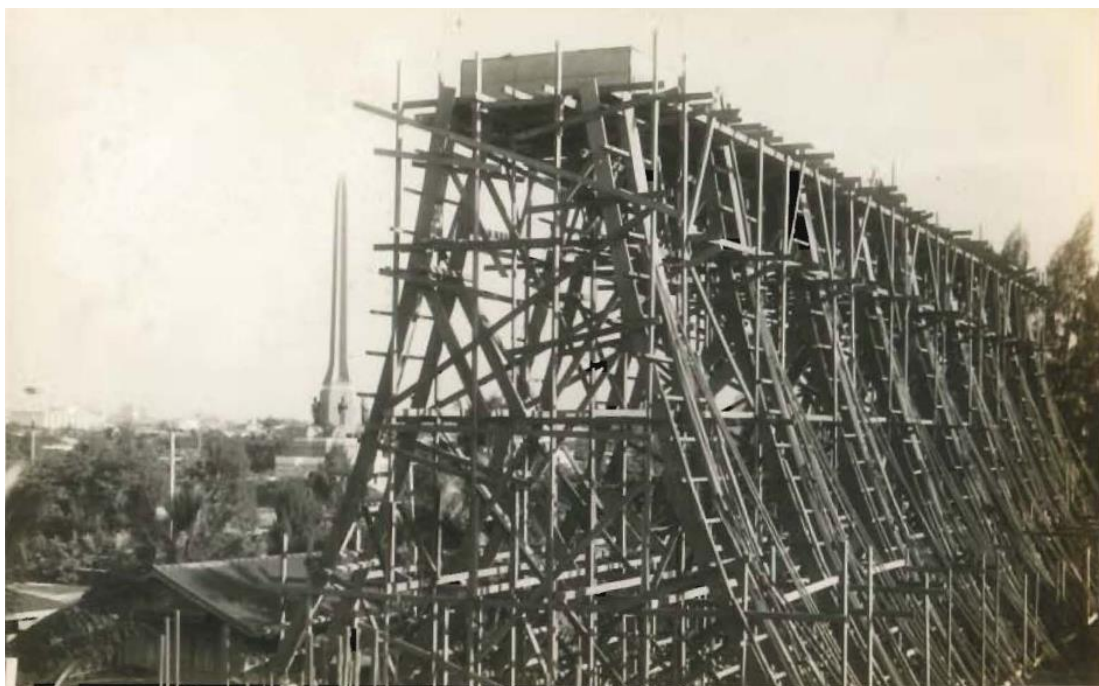

ภาพที่ 59 แสดงแบบร่างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ครั้งที่ 2 (ต่อ)

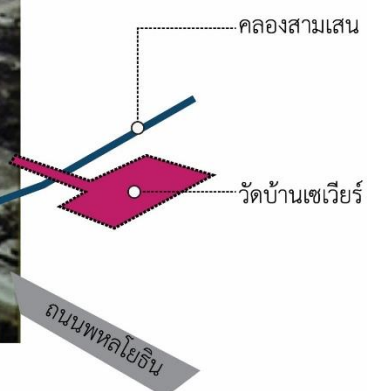
ภาพบน รูปตัดโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ (แฟ้มสะสมผลงาน บริษัท คาซ่า จำกัด, 2562)

ภาพล่าง ทศนียภาพโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ โดยยงสฤษดิ์ จารุบุรณะ²¹⁰

²¹⁰ ภาพถ่ายโดย ฐิติ ทรพรรณนัท ศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี ค.ศ.1977 ในงานนิทรรศการภาพสี
น้ำ ของอาจารย์ยงสฤษดิ์ จารุบุรณะ ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี ค.ศ 1979

โรงพยาบาลราชวิถี

ภาพที่ 60 โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นจุดหมายตาแห่งหนึ่งบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในปี ค.ศ.1955

ที่มา : พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562

เพื่อการศึกษาการผสมผสานลักษณะสากล ที่อยู่ในลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กับลักษณะเฉพาะ ที่มีลักษณะดั้งเดิม ที่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้นำเสนอผ่านการ ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ สามารถแยกลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และลักษณะสถาปัตยกรรม ไทยได้ ดังนี้

4.4.1 ลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ความเป็นสมัยใหม่ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เริ่มจากประกาศสมณสาส์นเรอุม โนวารุม (Rerum Novarum) โดยพระสันตะปาปาเลโอ ที่ 13 ในปี ค.ศ.1891 ซึ่งส่งผลต่อการนำมา พิจารณาปรับปรุงเรื่องการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ในการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ.1962-1965) และสถาปนิกออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ โดยใช้ระเบียบทางศาสนา เป็นพื้นฐานในการ ออกแบบ ร่วมกับแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²¹¹ ทำให้โบสถ์หลังนี้มีทั้งลักษณะสากลและลักษณะสมัยใหม่ ซึ่งปรากฏใน วัดบ้านเซเวียร์ ดังนี้

4.4.1.1. ลานกิจกรรมกับลักษณะพื้นที่ยุคสมัยใหม่

การวางผังที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม มีลานหน้าโบสถ์ (Church Courtyard) เป็นสนามหญ้าที่เป็นพื้นที่กิจกรรมทางศาสนา เช่น งานวันคริสตสมภพ และกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาในอดีต โดย ลานบริเวณนี้มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมให้ร่มเงา และเป็นพื้นที่กั้นระหว่างภายนอกวัดกับภายในวัด นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับสภาพจิตใจจากความสับสนวุ่นวายของชีวิตภายนอก เตรียม จิตใจเข้าสู่ความสงบภายในโบสถ์²¹² หรือเรียกว่า Transition Space ทั้งนี้มีการวางอาคารล้อมรอบ พื้นที่ลานหญ้า

ลักษณะลานหน้าโบสถ์ เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างที่ว่างภายนอกและภายใน มีความสำคัญ และจำเป็นในทางสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากส่งผลถึงความต่อเนื่องของพื้นที่และกิจกรรม ที่เกิดขึ้นในสถาปัตยกรรม นอกจากนี้การเข้าถึงพื้นที่ภายในโบสถ์จะต้องผ่านระเบียงทางเข้าโบสถ์ (Atrium)²¹³ ซึ่งเป็นทางผ่านไปสู่ประตูทางเข้าโบสถ์ ใช้เพื่อการต้อนรับและพบปะสังสรรค์กับสัตบุรุษ ทั้งก่อนและหลังพิธีกรรม และพื้นที่ระเบียงทางเข้าโบสถ์จะช่วยปรับความรู้สึกของผู้ใช้อาคารในการ เปลี่ยนถ่ายเข้าสู่พื้นที่ภายในโบสถ์ไม่ให้เกิดความรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเกินไป ทั้งยังช่วย ปรับการเข้าถึงให้เกิดมีระยะและลำดับที่นุ่มนวล ซึ่งในทางจิตวิทยายังทำหน้าที่ในการเชื่อเชิญให้คนที่ จะเข้ามาใช้พื้นที่ในอาคารเกิดการปรับตัวก่อนเข้าไปภายในโดยไม่รู้สึกรัง

²¹¹ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, อดีตสถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

²¹² คณะอนุกรรมการศิลปะในพิธีกรรม, เอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, 2548). หน้า 16, 57.

²¹³ ขนาดพื้นที่ระเบียงทางเข้าโบสถ์ (Atrium) ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสมตามลักษณะของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ลานหน้าโบสถ์บ้านเซเวียร์ ในยุคแรกเริ่ม (ค.ศ.1971) มีการรื้ออาคารห้องสมุดและโรงอาหารเดิม และย้ายกิจกรรมจากอาคารทั้งสองไปที่อาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิกหลังใหม่ เป็นการส่งเสริมให้พื้นที่ลานหน้าวัดเป็นพื้นที่ที่เปิดรับผู้คนได้มากขึ้น ในภายหลังศูนย์นิสิตคาทอลิกจัดกิจกรรมน้อยลง และไม่ได้เป็นสถานที่สำหรับชุมนุมอีกต่อไป จึงรื้อสนามบาสด้านข้างศูนย์ฯ และทำเป็นสนามหญ้าปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา ดังสภาพปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ลานสนามหญ้าบริเวณหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ยังคงใช้เป็นลานประกอบกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และพื้นที่นี้ยังทำหน้าที่ให้วัดแห่งนี้มีชีวิตชีวาเช่นเดียวกับในอดีต

ภาพที่ 61 ลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์ ที่ใช้เป็นลานกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิต นักศึกษา และสัตบุรุษวัดบ้านเซเวียร์ ในปี ค.ศ.1972

ที่มา : ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล, ผู้รวบรวมหนังสือ 60 ปี คณะเซเวียร์, 17 มิถุนายน 2562

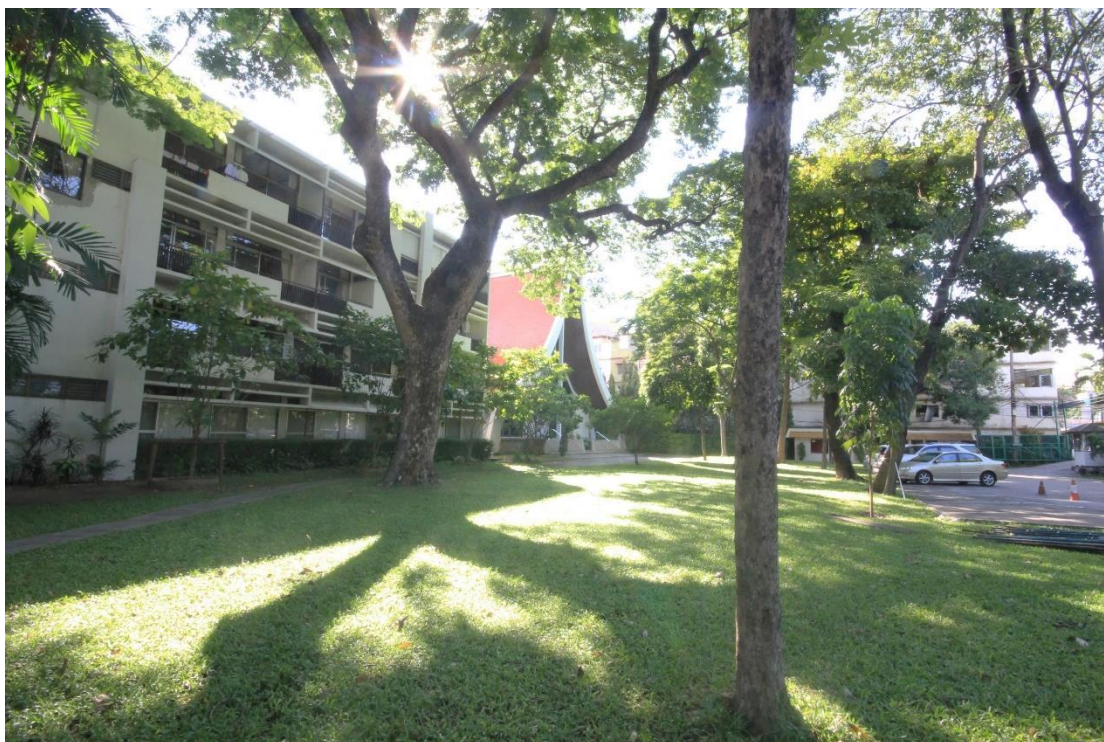

ภาพที่ 62 แสดงลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์ ใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีมิสซาในวันคริสมาสต์

ภาพซ้าย (ภาพถ่ายเมื่อ วันที่ 24 ธันวาคม 2018 เวลา 19.20 น.)

ภาพขวา แสดงลานสนามหญ้าด้านข้างศูนย์นิสิตฯ ใช้เป็นพื้นที่จัดเลี้ยงในวันฉลองนักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา (ภาพถ่ายเมื่อ วันที่ 2 สิงหาคม 2558 เวลา 11.30 น.)

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

ภาพที่ 63 ลานสนามหญ้าหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562.

4.4.1.2. ผังพื้นแบบใหม่กับการให้ความหมายใหม่ของการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

หลังจากการสงคายนาวาทีกันครั้งที่ 2 พิธีกรรมทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้ยึดถือตามธรรมนูญเรื่องพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (The Constitution on the Sacred Liturgy)

แนวความคิดการออกแบบผังพื้นของโบสถ์บ้านเซเวียร์จากแบบแรกเริ่ม มีความสอดคล้องกับธรรมนูญเรื่องพิธีกรรม เพราะมีการจัดวางที่นั่งสำหรับสัตบุรุษในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็น 3 ทิศทาง และหันหน้าเข้าสู่พระแท่น โดยผู้นำการทำพิธีกรรมจะต้องหันหน้าเข้าสู่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมในพิธีสามารถมองเห็นขั้นตอนในพิธีได้ ซึ่งแตกต่างไปจากโบสถ์ในอดีต ที่เน้นหันหน้าไปทางด้านหน้าของพระแท่นเพียงทางเดียว และผู้นำในพิธีกรรมหันหลังให้กับผู้เข้าร่วมพิธี

ผังพื้นวัดบ้านเซเวียร์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

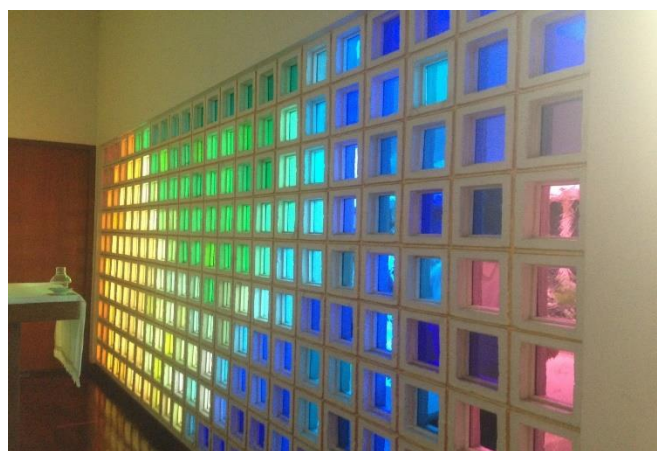
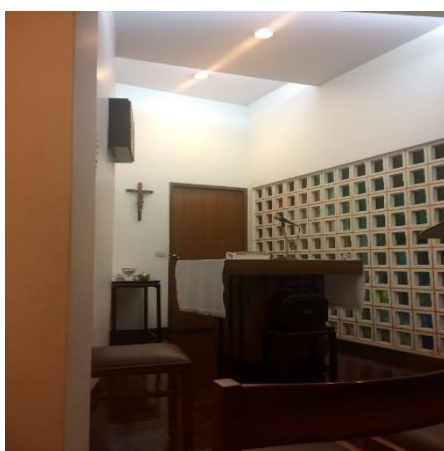
ส่วนที่ 1 เป็นโบสถ์ใหญ่สำหรับประกอบพิธีมิสซาในวันอาทิตย์และพิธีสำคัญ อันประกอบด้วยพื้นที่ 2 ส่วน ได้แก่

1) พื้นที่สำหรับผู้ร่วมประกอบพิธีกรรม อันมีบริเวณที่โปรดศีลอภัยบาป (Confessional) พื้นที่สักการะพระแม่มารี บริเวณที่นั่งสัตบุรุษ (Congregation Area or Nave) สถานที่สำหรับคณะนักขับร้อง

- 2) พื้นที่สำหรับบาทหลวงในการประกอบพิธีกรรม อันประกอบด้วย พระแท่น (Altar) บรรณฐาน (Lectern) ที่นั่งของประธานในพิธี (Presidential Chair) และห้องเตรียม-เก็บอุปกรณ์ (Sacristy)

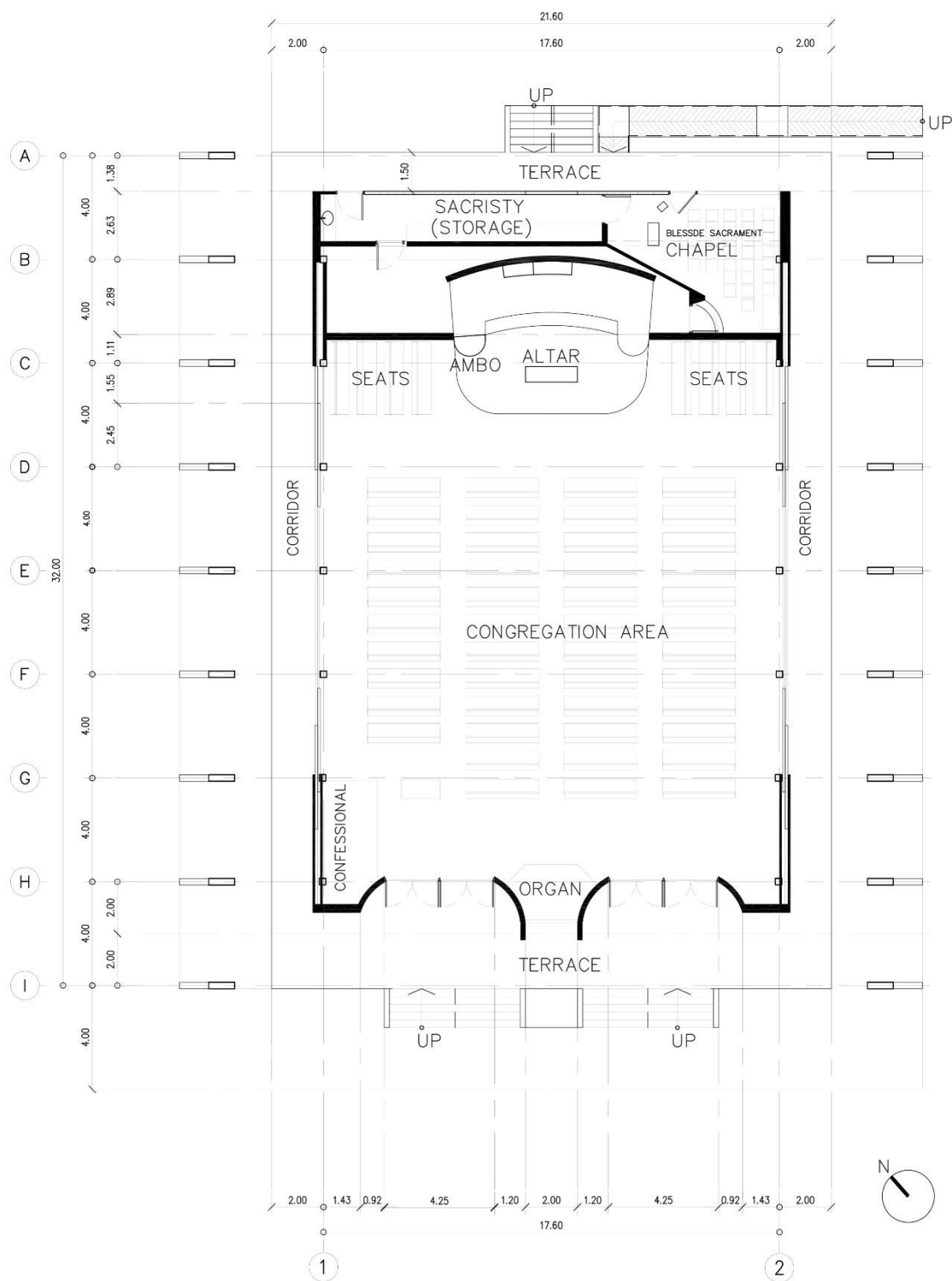
ส่วนที่ 2 โบสถ์น้อย (Chapel) เป็นห้องขนาดเล็ก 1 ห้อง สำหรับประกอบพิธีมิสซาในวัน จันทร์-วันเสาร์ ผนังด้านหนึ่งตกแต่งด้วยบล็อกแก้วหลากหลายสีคล้ายกับกระจกสีที่นิยมใช้ในโบสถ์ โกอรีค

โดยภาพรวม พื้นที่โบสถ์ทั้ง 2 ส่วนนี้มีส่วนพื้นที่ทางเดินของโบสถ์ และพื้นที่ขายคาที่ปกคลุมรอบอาคาร เป็นพื้นที่กั้นระหว่างภายในโบสถ์กับภายนอกโบสถ์ ซึ่งเป็นการโอบล้อมเพื่อสร้างพื้นที่ส่วนตัว (Private Space) ในการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

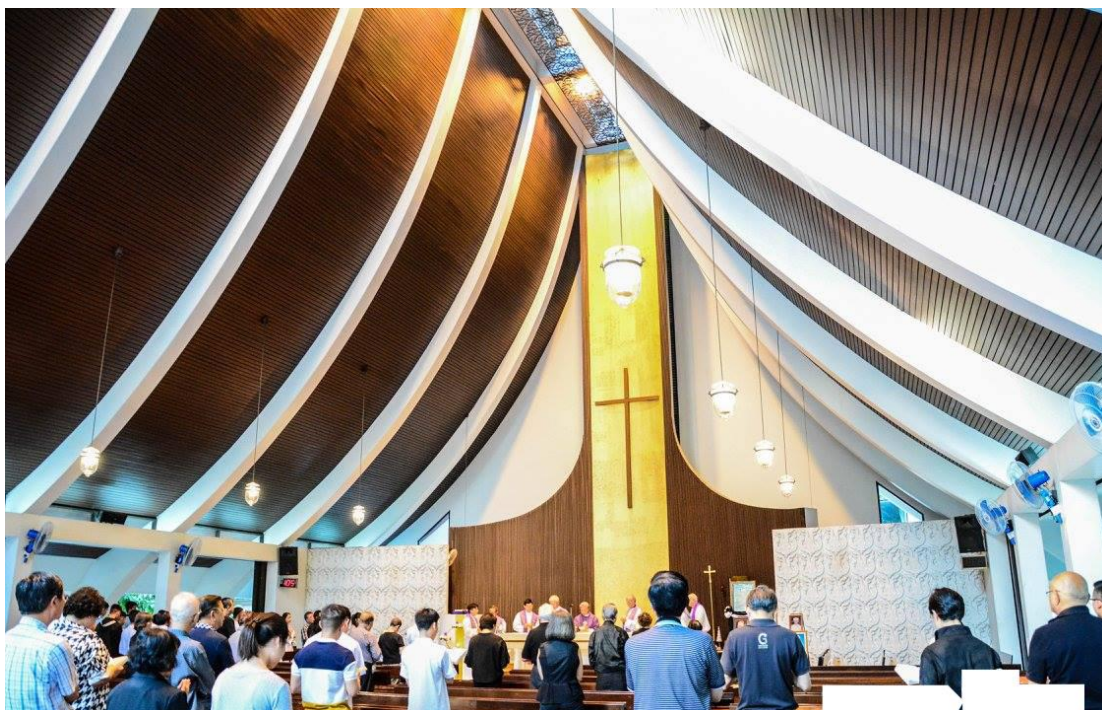

ภาพที่ 64 แสดงภาพบริเวณด้านหลังโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์และภาพภายในโบสถ์น้อย (Chapel)

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562.

ภาพที่ 65 แสดงผังพื้นที่โบสถ์วัดบ้านเขเวียร์ (ปัจจุบัน) มีการจัดที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีแบบ Transept
ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

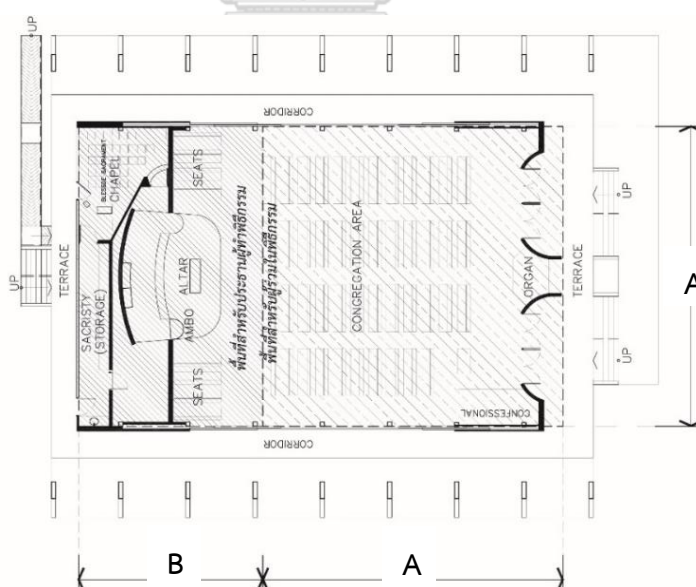
ภาพที่ 66 แสดงการใช้พื้นที่ภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ในการประกอบพิธีมิสซา และงานฉลองวัดบ้านเซเวียร์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 28 กรกฎาคม 2019²¹⁴

²¹⁴ Photo Gallery Xavier Hall เข้าถึงเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2562 จาก http://baanxavier.org/?page_id=20&lang=en

4.4.1.3. ความงามที่เป็นสากล

สัดส่วนที่เป็นสากลนั้นแม้ว่าไม่ใช่มาตรวัดของความเป็นสากลของทุกสิ่ง แต่ก็เป็นการรอบ หรือโครงสร้างที่มีระเบียบในการจัดการความแตกต่าง หรือการแบ่งแยกให้เกิดความเหมือนกันโดยทั่วไป²¹⁵ สัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สร้างความโดดเด่นและสร้างสุนทรีภาพทางการมองเห็น ทั้งยังก่อให้เกิดความงามที่เป็นสากล โดยการนำสัดส่วนเชิงเรขาคณิตมาเป็นมาตรวัด²¹⁶ ทั้งนี้ สัดส่วนได้รับการพัฒนาหลากหลายรูปแบบและนำมาใช้กับศิลปะและสถาปัตยกรรม ซึ่งทฤษฎีสัดส่วนที่ได้รับการยอมรับอย่างมาตั้งแต่อดีตและยังได้รับความนิยมถึงปัจจุบัน คือ ทฤษฎีสัดส่วนทองคำ ที่เกิดจากทฤษฎีทางคณิตศาสตร์และได้รับความนิยมในหลายศาสตร์วิชา รวมถึงสถาปัตยกรรมด้วย งานสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับเรื่องความงามในหลายแห่งทั่วโลกมักพบความสอดคล้องเกี่ยวกับสัดส่วนทองคำแฝงอยู่ และจากการศึกษาสัดส่วนในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์พบว่า บางส่วนมีความสอดคล้องกับทฤษฎีสัดส่วนทองคำ และบางส่วนใช้พื้นฐานของรูปทรงทางเรขาคณิตในการกำหนดรูปทรงอาคาร

เมื่อพิจารณาสัดส่วนในภาพรวมของพื้นที่ จะได้สัดส่วนของผังโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ 4 ส่วนครึ่ง ต่อ 8 ส่วนครึ่ง หากแบ่งสัดส่วนตามหลักการของสัดส่วนทองคำ โดยส่วน A เป็นพื้นที่สำหรับสัตตบุรุษมีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่าส่วน B ซึ่งเป็นส่วนพิธีกรรมของผู้นำในพิธี และส่วนของวัดน้อย (Chapel)

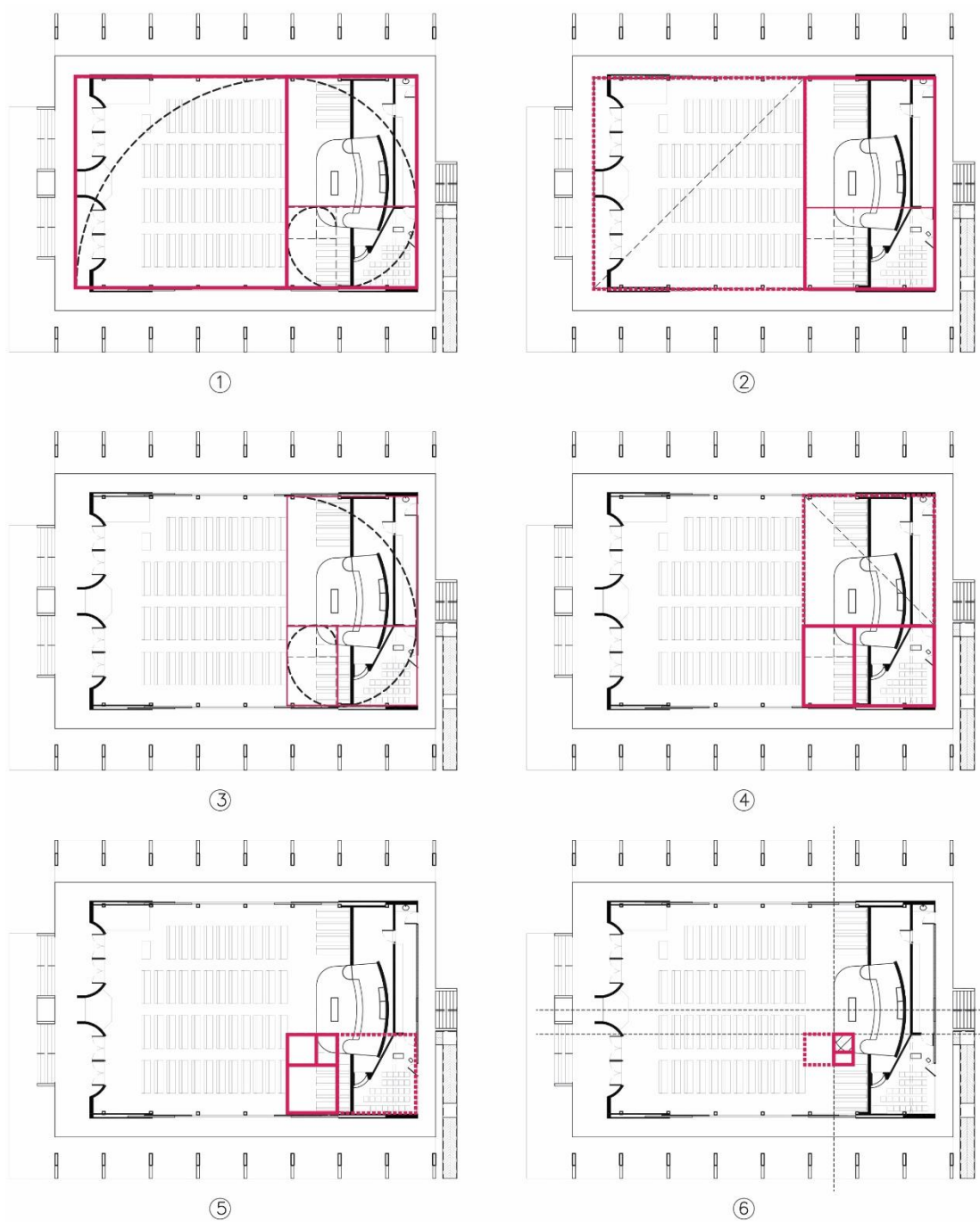

ภาพที่ 67 สัดส่วนของผังพื้นที่โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดี, 2562.

²¹⁵ เดวิด โบห์ม, ว่าด้วยความสร้างสรรค์, แปลโดย โทมัส ศุขปรีชา (กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา, 2562). หน้า 166.

²¹⁶ อภินันท์ พงศ์เมธากุล, “ส่วนประกอบและส่วนประณีตสถาปัตยกรรม” ใน *เปิดมิติอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) หน้า 69.

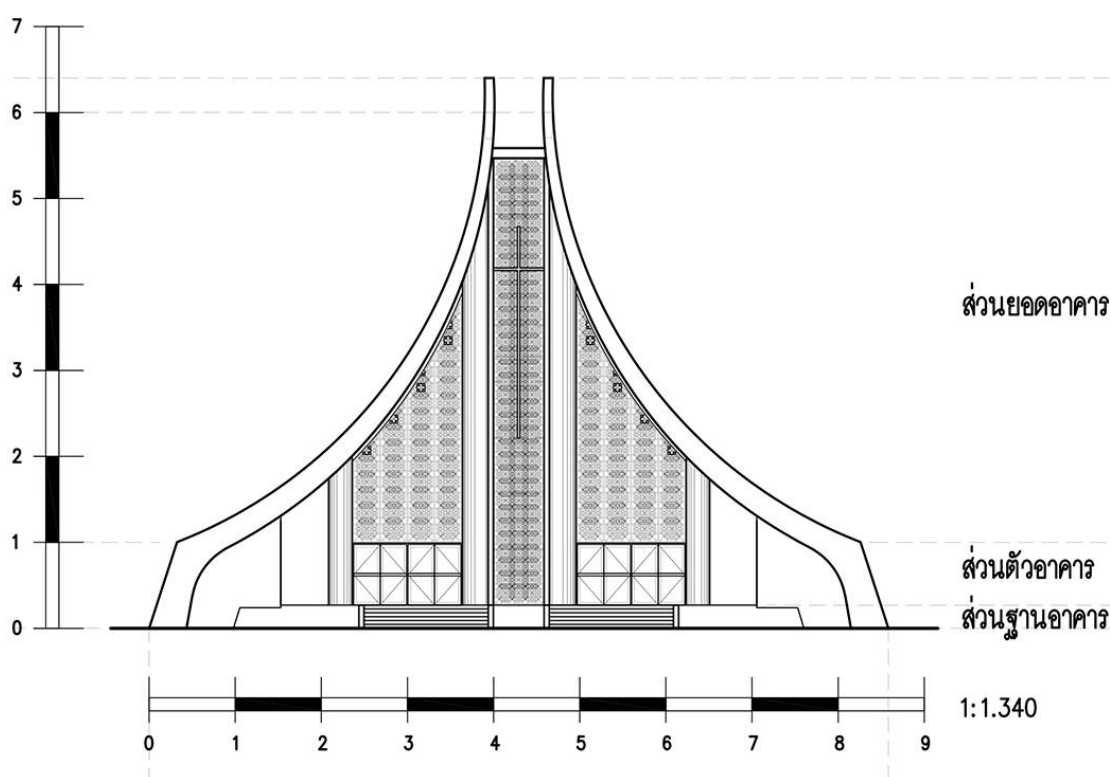

ภาพที่ 68 แสดงสัดส่วนทองคำในผังพื้นที่โบสถ์วัดบ้านเขเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

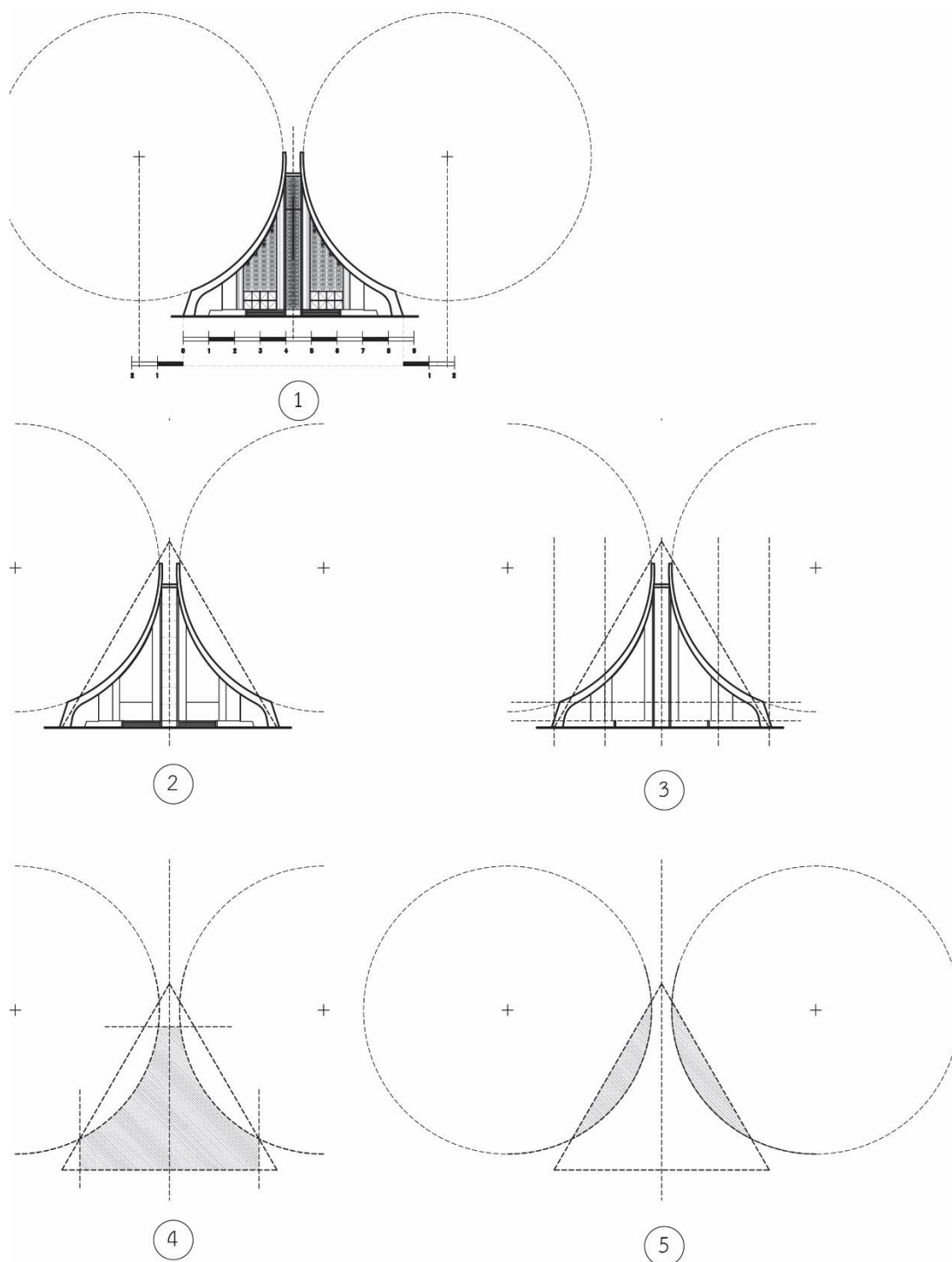
รูปด้านของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนฐานอาคาร ส่วนตัวอาคาร และส่วนยอดอาคาร โดยมีสัดส่วน 1:1.5:3.5 ซึ่งสัดส่วนของฐานอาคารและส่วนตัวอาคาร มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เมื่อเทียบกับสัดส่วนของหลังคาที่มีสัดส่วนมากกว่าทำให้ผืนหลังคาดูคล้ายว่าเป็นส่วนหนึ่งกับฐานอาคาร

สัดส่วนของรูปด้านสั้น มีสัดส่วน 6 ส่วนครึ่ง ต่อ 8 ส่วนครึ่ง ทั้งนี้หากลากเส้นออกไปข้างละ 1 ส่วนครึ่ง จะเป็นจุดศูนย์กลางของวงกลม ซึ่งผู้ออกแบบใช้ส่วนหนึ่งของเส้นโค้งของวงกลมนี้ ในการสร้างเส้นโค้งหางขอบนอกของหลังคาโบสถ์

ภาพที่ 69 แสดงภาพสัดส่วนของรูปด้านสั้น

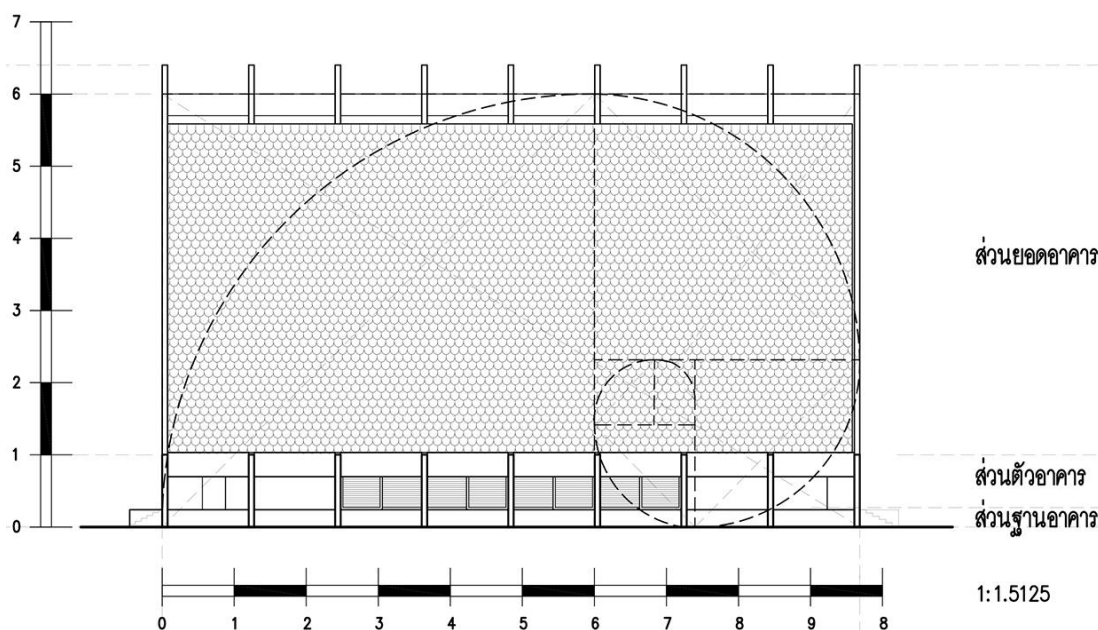
ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

ภาพที่ 70 แสดงการใช้รูปทรงเรขาคณิตในการออกแบบ

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดี, 2562.

สัดส่วนในภาพรวมของรูปด้านยาว มีสัดส่วน 6 ส่วน ต่อ 9 ส่วนครึ่ง มีการสร้างส่วนหลังคาโดยใช้สัดส่วนเป็นครึ่งหนึ่งของวงกลม ส่วนฐานอาคาร เมื่อพิจารณาช่องว่างระหว่างเสาและคานส่วนชายคา สามารถแบ่งเป็นสัดส่วน 1:1.166 ได้ทุก ๆ ช่วงเสา

ภาพที่ 71 แสดงภาพสัดส่วนของรูปด้านยาว

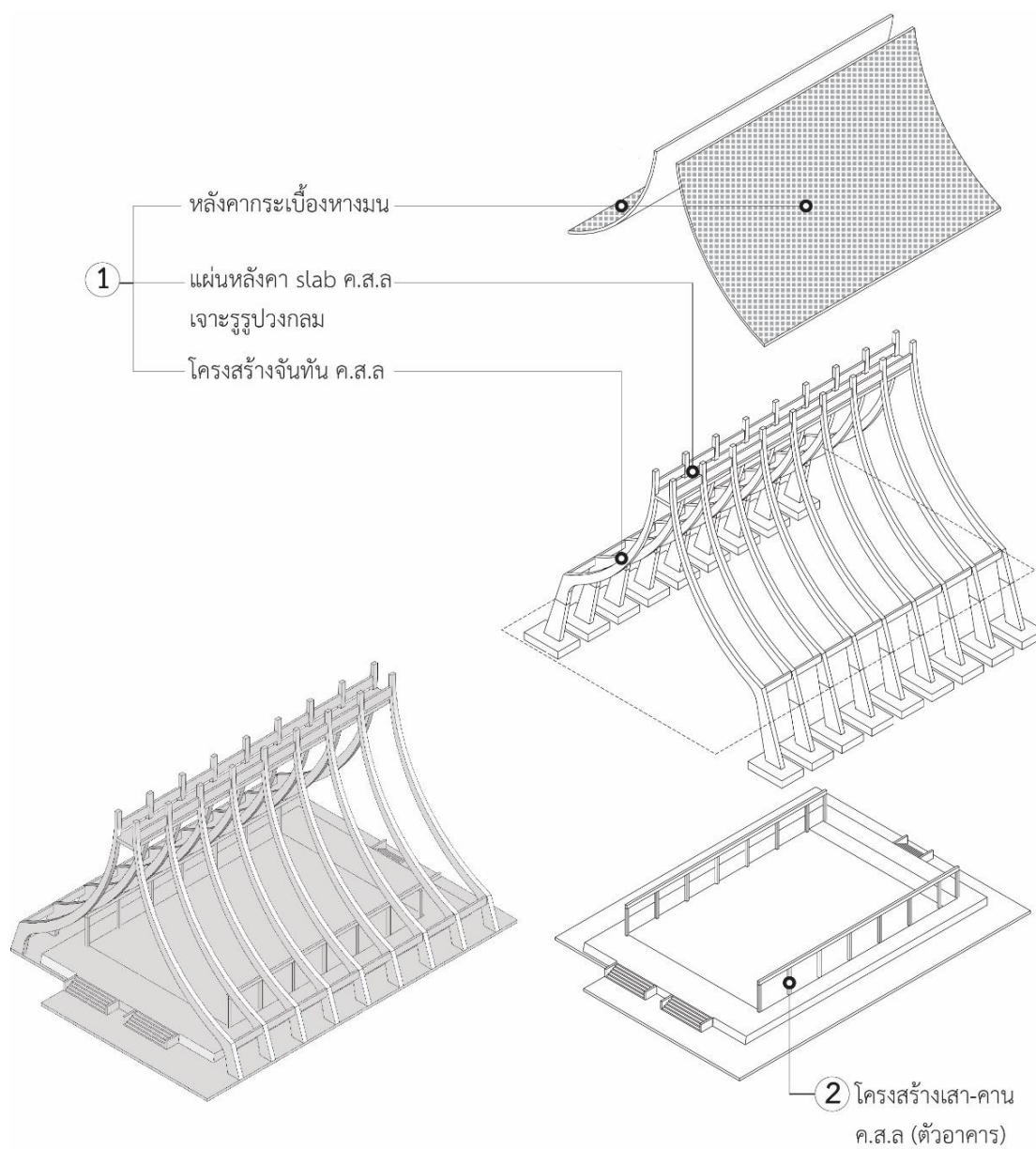
ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

4.4.1.4 การใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่

โครงสร้างทั่วไปของโบสถ์บ้านเซเวียร์ ก่อสร้างด้วยระบบเสา-คานคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) โครงสร้างส่วนหลังคา มีการออกแบบจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีขนาดใหญ่ และเป็นโครงสร้างหลักของอาคารไปในขณะเดียวกัน โดยโครงสร้างเหล่านี้ใช้วิธีการหล่อคอนกรีตให้เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด (continuous beams and slabs) และติดตั้งระแนงไม้มุงด้วยกระเบื้องหลังคาดินเผา ขนาด 1"X1"

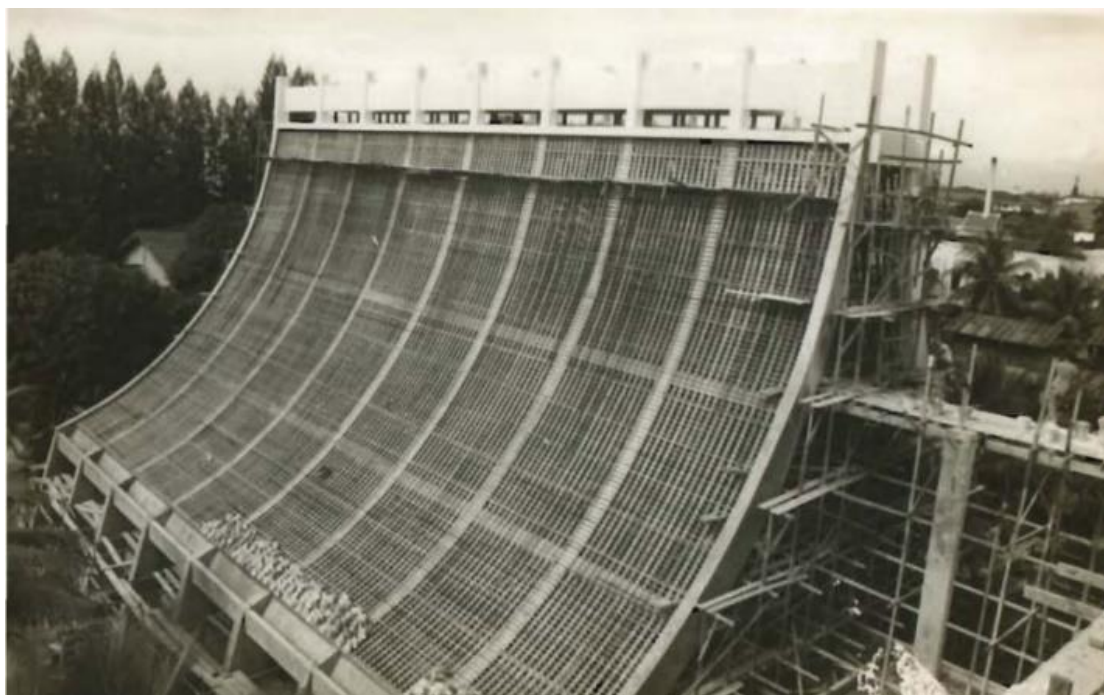
2) โครงสร้างส่วนตัวอาคาร ประกอบด้วย เสา คาน พื้น ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเสริมเหล็ก ภายในโบสถ์ปูพาร์เก้ไม้สัก ระเบียงรอบนอกผิวหินขัด ฝ้าเส้นทองเหลือง

ภาพที่ 72 แสดงภาพโครงสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

มีโครงสร้าง 2 ส่วน ที่ประกอบกัน คือ 1 โครงสร้างส่วนหลังคา ซึ่งคลุมพื้นที่ส่วนที่ 2 คือโครงสร้างของตัวอาคาร

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

ภาพที่ 73 แสดงการก่อสร้างจันทันคอนกรีตเสริมเหล็ก (R.C. rafter) เป็นโครงสร้างหลักของอาคาร และติดตั้ง
ระแนงไม้ฉลุด้วยกระเบื้องหลังคาดินเผา ขนาด 1"X1"
ที่มา : บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 17 มีนาคม 2562.

ภาพที่ 74 แสดงการติดตั้งกระเบื้องหลังคา และการตัดเหล็กเสริม สำหรับทำโครงสร้างโบสถ์บ้านเซเวียร์ โดยทีมช่างของ โกภภัทร ผู้รับเหมาหลักของโครงการ²¹⁷

ที่มา : บราเดอร์ พันธรักษ์ เรืองสวัสดิ์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเซเวียร์, 3 กันยายน 2562.

โดยสรุป ในแง่มุมของความเป็นสมัยใหม่ที่ปรากฏในวัดบ้านเซเวียร์ สามารถทำความเข้าใจได้จาก

- 1) ด้านโปรแกรมของโครงการ ที่รองรับผู้ใช้งานกลุ่มนิสิต นักศึกษา ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหม่ของสังคมไทย ได้แก่ อาคารศูนย์นิสิตนักศึกษาคาทอลิก หอพักนักศึกษา นำไปสู่การวางผังโครงการ โดยมีลานกิจกรรม เป็นพื้นที่สันทนาการ และพื้นที่สาธารณะ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งยังรองรับกิจกรรมของศูนย์นิสิตนักศึกษา ตลอดจนกิจกรรมการชุมนุมอื่น ๆ
- 2) ด้านลักษณะทางกายภาพ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารต่าง ๆ ในวัดบ้านเซเวียร์ มีลักษณะเรียบเกลี้ยงแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และมีการเน้นอาคารสำคัญของวัดด้วยรูปทรงและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมให้แตกต่างและโดดเด่น นั่นคือ โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ และศูนย์นิสิต นักศึกษาคาทอลิก ซึ่งการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นนั้นเป็นลักษณะหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวทางการปรับตัวสู่ท้องถิ่นของพระศาสนจักรสากลสู่เอเชีย จากสภาสังคายนาวาติกันสากล ครั้งที่ 2 ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจในหลากหลายมิติทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และการเมืองของเอเชีย

สำหรับความเป็นสมัยใหม่ที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ดังนี้

- 1) ผังพื้นแบบใหม่กับการให้ความหมายใหม่ของการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ที่สอดคล้องกับแนวทางจากสภาสังคายนาวาติกันสากล ครั้งที่ 2 ซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกตามธรรมนูญเรื่องพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (The Constitution on the

²¹⁷ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, สถาปนิก และอดีตผู้จัดการ บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

Sacred Liturgy) โดยการจัดวางที่นั่งของสัตบุรุษให้หันหน้าเข้าสู่พระแท่นในลักษณะนั่งสามด้าน ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะการจัดวางที่เป็นที่นิยมในโบสถ์คาทอลิกสมัยใหม่ทั่วโลก ทั้งยังแสดงออกถึงความเสมอภาคในฐานะที่เป็นประชาชนของพระเจ้า เช่น การจัดวางผังพื้นของโบสถ์ Our Lady Help of Christians ในเมือง Birmingham ประเทศอังกฤษ ผังพื้นของอาสนวิหาร Saint Mary's Cathedral โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น โดยโบสถ์ทั้งสองหลังมีการวางผังแบบ Transept นอกจากนั้น การปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นตามสภาพสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ยังหมายถึงความเป็นสากลที่พระศาสนจักรคาทอลิกสากลสามารถอยู่ร่วมกับท้องถิ่นได้ ซึ่งรายละเอียดได้อธิบายในหัวข้อ 5.4.2

- 2) รูปทรงทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่แฝงด้วยสัดส่วนทองคำ ซึ่งเป็นสัดส่วนความงามที่แฝงอยู่ในงานออกแบบของสถาปนิกที่มีชื่อเสียง เช่น โบสถ์ Notre Dame du Haut Ronchamp เมืองรงซ็อง ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งออกแบบโดย Le Corbusier จากการวิเคราะห์การออกแบบรูปด้านสกัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์พบว่า แม้ว่าจะมีการนำรูปทรงเรขาคณิตมาซ้อนทับกันจนเกิดเป็นรูปทรงของโบสถ์ แต่ระบบการจัดวางตำแหน่งของรูปทรงดังกล่าวไม่ได้มีหลักการจัดวางที่ชัดเจน โดยสถาปนิกใช้ความรู้สึกเฉพาะตัว (Intuitive Method) ในการออกแบบ โดยการกะขนาดและสัดส่วนด้วยตา ที่มาจากความชำนาญและประสบการณ์ของตัวสถาปนิกเอง
- 3) การใช้วัสดุ และวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่ ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กจึงเหมาะสมกับการก่อสร้างรูปทรงที่ค่อนข้างซับซ้อนของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้มีตัวอย่างเช่น การก่อสร้างโครงสร้างหลักที่มีรูปทรงโค้งของ Cathedral of Brasília ประเทศบราซิล ซึ่งออกแบบโดย Oscar Niemeyer ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของที่ว่างภายในโบสถ์ที่เกิดบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของที่ว่างทางศาสนาทั่วโลก

นอกจากนั้นปัจจัยที่ทำให้รูปร่างและลักษณะของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์มีความคล้ายกับโบสถ์คาทอลิกในต่างประเทศ คือ การเรียนรู้งานสถาปัตยกรรมจากสื่อสิ่งพิมพ์ และการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งอาจารย์กฤษฎา สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน MIT ในสหรัฐอเมริกา และได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่พบเห็นสู่นักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์แนวทางของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมช่วง ค.ศ.1958-1972 ของวิลลิสทรี หรยางกูร และคณะ ว่ามาจากการลอกเลียนแบบรูปแบบจากงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จากตะวันตกที่ออกแบบโดยสถาปนิกที่มี

ชื่อเสียง ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งผลงานออกแบบเหล่านั้นได้มีการปรับเปลี่ยนและมีการผสมผสานลักษณะต่าง ๆ ให้เข้ากับกับประโยชน์ใช้สอยและปัจจัยอื่น ๆ ของโครงการ²¹⁸

ในแง่มุมมองของระบบการทำงานของอาจารย์กฤษฎา เป็นการทำงานออกแบบที่เปิดโอกาสให้สถาปนิกรุ่นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แสดงออกถึงแนวความคิดของตนเอง ทำให้เกิดรูปแบบงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ในผลงานช่วงต้น (ค.ศ.1960-1970)²¹⁹ อย่างไรก็ตาม งานออกแบบโบสถ์วัดบ้านเขวี่ร์ยังคงยึดหลักของความเป็นไปได้ขั้นพื้นฐานตามแนวความคิดของอาจารย์กฤษฎา คือการให้ความสำคัญกับระบบโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการใช้สอยและงานระบบต้องสัมพันธ์กัน ซึ่งต้องออกแบบควบคู่กับการสร้างสรรค์ที่ว่างและบรรยากาศภายในอาคาร ส่วนรูปร่างและหน้าตาอาคารผู้ช่วยสถาปนิกจะเป็นผู้เสนอแบบร่างกับอาจารย์ เพื่อนำเสนอต่อเจ้าของโครงการในขั้นตอนต่อไป

4.4.2 ลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเขวี่ร์

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเขวี่ร์ที่เห็นได้ชัดเจน คือรูปทรงของโบสถ์ หลังคาและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น แผงเหล็กดัดลายไทย รูปบูชาพระแม่มาลี และแผงคอนกรีตลายไทย ทั้งหมดนี้ ออกแบบโดยนายโดน สุริยะพรหมชัย²²⁰ โดยมีแนวความคิดการปรับเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ทั้งรูปทรงและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทย รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบไทย โดยคุณโดน ได้กล่าวถึงแนวความคิดการออกแบบ ดังนี้

“โบสถ์ ต้องการความสงบ ศักดิ์สิทธิ์ สง่า อาจารย์กฤษฎา ให้ข้อคิดว่ารูปทรงแบบนี้เหมือนการเคารพพระเจ้า (เหมือนการพนมมือแบบคนไทย) แสงจากหลังคาแสดงถึงเบื้องบน (พระเจ้า) สีทองก็ด้วย...สำหรับลายไทยอาศัยการศึกษาจากที่เรียนมา (เรียนกับหม่อมราชวงศ์มิตรารุณ เกษมศรี) ปรับให้เข้ากับอาคาร...มันไม่ใช่อาคารไทยแท้ถ้าจะใช้ลายไทยแท้ ๆ (ตามจารีตประเพณี) มันก็แทนกันไม่ได้ เพราะเป็นโบสถ์คริสต์ จึงต้องจับลายโน่นลายนี่มาปะติดกันให้ลงตัว”²²¹

²¹⁸ วิมลสิทธิ์ ทรายงูร และคณะ. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536. หน้า 404.

²¹⁹ อรรถนิติ กุลรภัทพิสิริ, "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 89.

²²⁰ โดน สุริยะพรหมชัย เป็นศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาในปี ค.ศ.1968 (พ.ศ.2511) ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษาได้ทำงานในตำแหน่งสถาปนิก ของบริษัท คาซ่า จำกัด จนกระทั่งได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริหาร รวมระยะเวลา 10 ปี จึงลาออกเพื่อไปทำธุรกิจส่วนตัว

*ข้อความในวงเล็บเป็นข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้เขียน

²²¹ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, สถาปนิก และอดีตผู้จัดการ บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

*ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความเพิ่มเติมโดยผู้เขียน

จากบทสัมภาษณ์ อาจทำความเข้าใจได้ว่า โครงการออกแบบโบสถ์วัดบ้านเขวี่รัมย์นาย โดน สุริยะพรหมชัย เป็นสถาปนิกผู้รับผิดชอบโครงการหลัก ซึ่งอาจารย์กฤษฎา เป็นผู้ให้คำปรึกษา และตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบร่างก่อนนำเสนอแก่เจ้าของโครงการ โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณ ความต้องการของโครงการ ฯลฯ ซึ่งอาจารย์กฤษฎา คำนึงถึงเป็นอันดับแรก ๆ ในงานออกแบบ²²² และด้วยพื้นฐานด้านการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมของคุณโดน จึงมีการนำแนวความคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการออกแบบ โดยปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาพอากาศ บริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ลักษณะไทยยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของคุณโดน ดังนั้น จึงได้พยายามประยุกต์และผสมผสานแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมทั้ง 2 แบบ เข้าด้วยกันทำให้เกิดรูปทรง ที่ว่าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบใหม่ ที่แตกต่างไปจากผลงานทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ภายใต้ผลงานการออกแบบของ บริษัท คาซ่า จำกัด

การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่อยู่สบายและยังคงรักษาไว้ซึ่งลักษณะดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมไทยตามแนวความคิดของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ความสำคัญกับความกลมกลืนกับธรรมชาติและมีรูปทรงหลังคาที่มีความสูงชันเหมาะกับภูมิอากาศที่มีฝนตกหนัก ซึ่งท่านได้ยกตัวอย่างสถาปัตยกรรมล้านนาไทยที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับถิ่นอาศัย นอกจากนั้น สถาปนิกจะต้องพิจารณาปรับใช้สัดส่วนของสถาปัตยกรรมไทยให้เหมาะสมกับประเภทอาคาร เนื่องจากสถาปัตยกรรมไทยเป็นสถาปัตยกรรมสำหรับอาคารชั้นเดียว หรือสองชั้น อีกทั้งยังมีหลังคาที่สลับซับซ้อนและมีลวดลายตกแต่งมาก สำหรับอาคารสูงนั้นยากที่จะออกแบบโดยอนุรักษ์ลักษณะสถาปัตยกรรมไทยไว้ได้ ทั้งนี้ไม่ว่าประใดในยุโรปก็ไม่สามารถที่จะอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ได้เท่าใดนัก²²³

สำหรับปัจจัยที่กำหนดลักษณะไทยหรือเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย มักจะมาจากแนวความคิดและรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สภาพภูมิอากาศ สภาพพื้นที่ วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้าง คติความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตและความเป็นไทย ฯลฯ เป็นพื้นฐานการสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมไทยในยุคสมัยใหม่ สำหรับการคิดใหม่-ทำใหม่ (reinvention) เป็นแนวความคิดที่สำคัญในการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่สร้างสรรค์กว่าในอดีต หากใช้กรอบ

²²² ดูการอธิบายแนวความคิดของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในบทที่ 3 หน้า 67-68

²²³ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา, “สถาปัตยกรรมของวัฒนธรรม สภาวะแวดล้อม และวิถีชีวิต” เอกสารการบรรยายที่สำนักศิลปกรรมราชบัณฑิตสถาน, 21 สิงหาคม และ 7 ตุลาคม 2540 (เอกสารไม่ตีพิมพ์) หน้า 1-11.

แนวคิดหลัก ๆ ของลักษณะไทย มาวิเคราะห์ลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้²²⁴

1. ลักษณะเชิงรูปธรรม
2. ลักษณะเชิงนามธรรม
3. รูปลักษณะเชิงสัญลักษณ์

4.4.2.1 ลักษณะเชิงรูปธรรม

เป็นลักษณะที่อ้างอิงกับธรรมชาติ ที่สื่อถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ รูปแบบการจัดภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างและพื้นที่สีเขียวที่สัมพันธ์กับอาคารและกิจกรรม พื้นที่เหล่านี้มักจะมีลักษณะกึ่งนอกกึ่งใน และลักษณะล้อมลาน ซึ่งลักษณะที่กล่าวมามักจะครอบคลุมถึงลักษณะพื้นถิ่นร่วมสมัย ที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิต

เรือนไทย เป็นภูมิปัญญาของสามัญชนทั่วไปที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งสถาปนิกมักนำลักษณะและรูปทรงเรือนไทย มาใช้ในลักษณะเชิงนามธรรมที่แสดงถึงลักษณะไทยในงานสถาปัตยกรรม สำหรับโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ลักษณะแบบเรือนไทยเห็นได้ชัดเจนจากการใช้เส้นโค้งหางของหลังคาช่วยให้รู้สึกเบา และพุ่งขึ้นสู่ที่สูงให้ใกล้เคียงกับพระเจ้า ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณี

หลังคา เป็นส่วนสำคัญในงานสถาปัตยกรรมที่สถาปนิกพิจารณาเป็นอันดับแรก ๆ ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทย ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 และสถาปัตยกรรมเครื่องคอนกรีต ได้สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นไทยแบบใหม่ ที่นิยามขึ้นในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2²²⁵ อย่างไรก็ตาม ความเป็นไทย ยังคงเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวและมีพลวัตอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้สถาปนิกจะต้องตีความนามธรรมของความเป็นไทยให้ออกมาเป็นลักษณะทางรูปธรรมบางประการให้ได้ และหลังคาหน้าจั่วก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะทางรูปธรรมที่ช่างและสถาปนิกในอดีตพยายามพัฒนาลักษณะและรูปแบบมาโดยตลอด

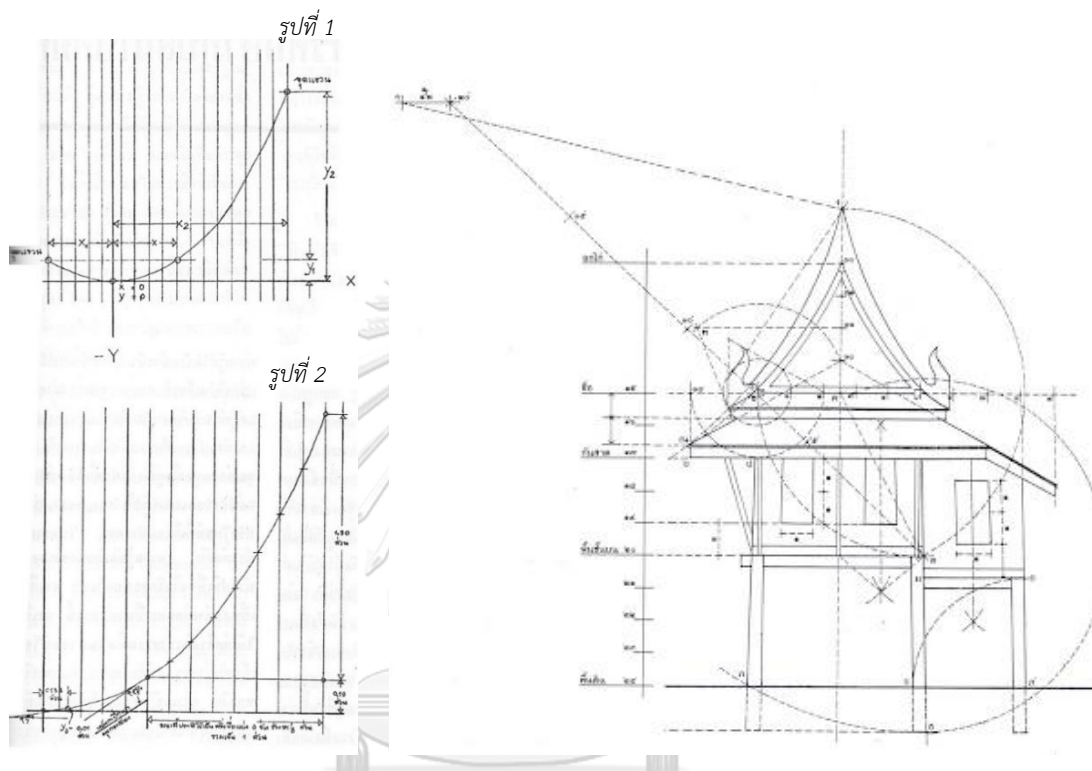
ลักษณะของสถาปัตยกรรมย่อมแสดงออกตามสังคม ความเจริญก้าวหน้า การศาสนา และได้มีการสืบทอดมาตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ และสถาปนิก มีหน้าที่กลับไปศึกษาท้องถิ่นภูมิปัญญาเดิม เพื่อเข้าใจในรากเหง้า ศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง²²⁶ แนวความคิดทางการศึกษาสถาปัตยกรรมดังกล่าวทำให้สถาปนิกตระหนักถึงรากเหง้าของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยเพิ่มขึ้น และมีสถาปนิกบางท่านได้เริ่มศึกษามาตรฐานของการออกแบบงานสถาปัตยกรรมไทย

²²⁴ วิมลสิทธิ์ ทรายกุลและคณะ, “เปิดมิติอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่”, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560). หน้า 1-30.

²²⁵ ชาตรี ประภินนทการ, “จากสยามเก่า สู่อีสานใหม่ : ความหมายทางสังคมและการเมืองในงานสถาปัตยกรรม พ.ศ.2394-2500” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546). หน้า 238.

²²⁶ “อยุธยาสูติ” วารสารอาษา ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ.2509 ไม่ปรากฏเลขหน้า

เช่น หลวงยุคตเสวีวิวัฒน์ (สิระ ยุคตเสวี) ศึกษาหลังคาไทยทรงมาตรฐาน โดยคำนวณจากเกณฑ์ catenary curve²²⁷ และ ฤทัย ใจจงรัก ศึกษาและการวิเคราะห์เรือนไทยด้วยวิธีทางเรขาคณิต โดยศึกษาจากตัวอย่างอาคาร กว่าสองร้อยหลัง ในพื้นที่ภาคกลาง และสรุปได้ว่าหากใช้หลักเกณฑ์ทางเรขาคณิตช่วยในการออกแบบก็จะสามารถเขียนแบบเรือนไทยที่ได้มาตรฐาน สัดส่วนที่ถูกต้อง และงดงาม²²⁸

ภาพที่ 75 แสดงการศึกษามาตรฐานการออกแบบเรือนไทย

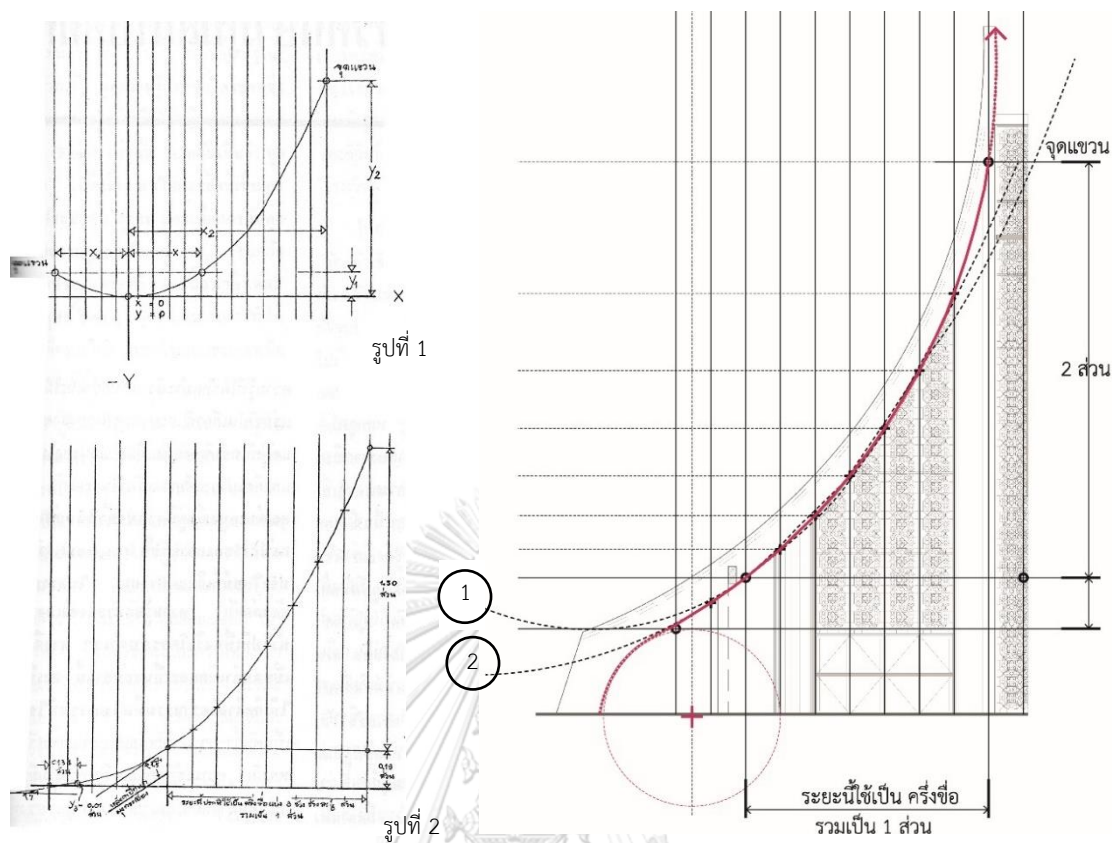
ภาพซ้าย การศึกษาหลังคาไทยทรงมาตรฐาน โดย หลวงยุคตเสวีวิวัฒน์ (สิระ ยุคตเสวี)

ภาพขวา การศึกษาและการวิเคราะห์เรือนไทยด้วยวิธีทางเรขาคณิต โดย ฤทัย ใจจงรัก

หากลองวิเคราะห์รูปทรงโค้งงายของหลังคาโบสถ์วัดบ้านเขวี่ร์ตามวิธีการวิเคราะห์หลังคาเรือนไทยของหลวงยุคตเสวีวิวัฒน์ จะได้ความลาดเอียง คิดเป็น 2 ส่วน ต่อ 1 ส่วน หรือประมาณ 50 องศา แม้ว่าจะมีความลาดชันมากกว่าผลลัพธ์ที่หลวงยุคตเสวีวิวัฒน์ค้นพบ แต่ก็อยู่ในความเหมาะสมที่จะติดตั้งกระเบื้องหางมน ซึ่งเป็นกระเบื้องมุงหลังคาขนาดเล็ก

²²⁷ หลวงยุคตเสวีวิวัฒน์, "หลังคาไทยทรงนี้เจ๋งดีไหม," วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ 5 (2512). หน้า 41-45

²²⁸ สถาปนิก 197, "เรือนไทย : การวิเคราะห์สถาปัตยกรรมไทยด้วยวิธีเรขาคณิต geometry in thai architecture" วารสารอาษา 3 (1) 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

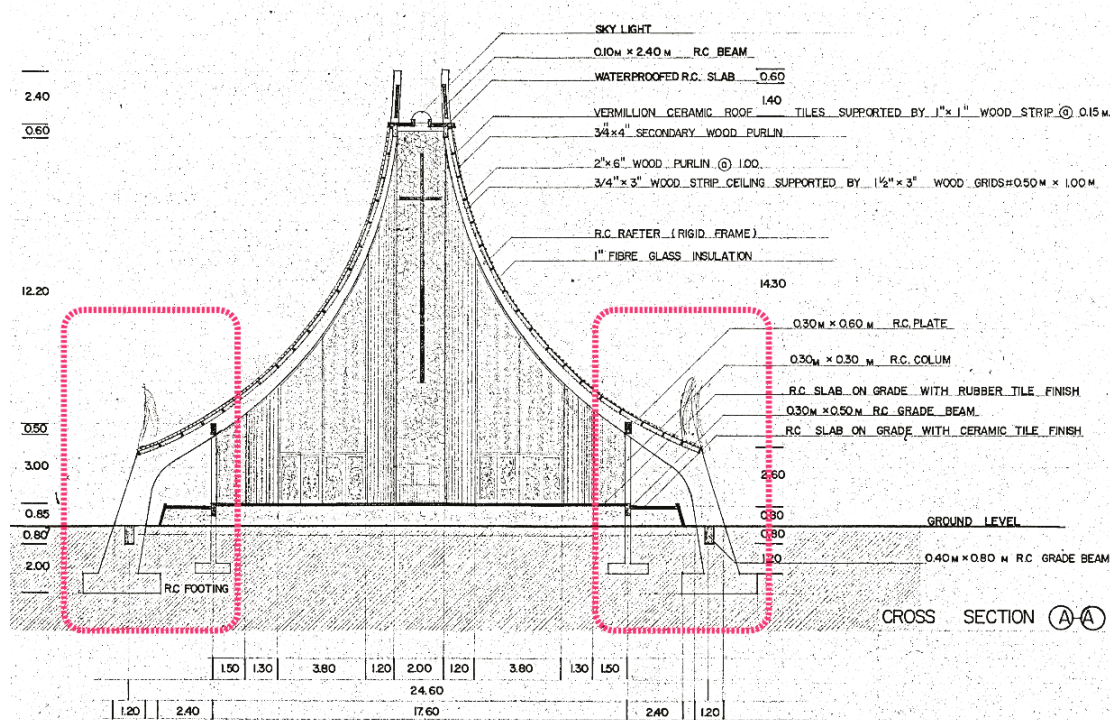
ภาพที่ 76 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะเส้นโค้งของหน้าจั่วเรือนไทย

ภาพซ้าย แสดงการคำนวณเส้นโค้งจอมแห โดยหลวงยุกตเสวีวิวัฒน์ (สิริ ยุกตะเสวี)

ภาพขวา แสดงเส้นโค้งของหลังคาโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

สำหรับหลังคาโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ส่วนหนึ่งมีวิธีคิดในการออกแบบที่สอดคล้องกับงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) โดยด้านยาวมีสัดส่วนทองคำแฝงอยู่ ส่วนด้านสกัดเป็นเส้นโค้งที่เกิดจากส่วนหนึ่งของเส้นโค้งของวงกลม แต่ไม่มีสัดส่วนทองคำแฝงอยู่ ทั้งนี้คนทั่วไปรับรู้ความงามจากรูปด้านสกัดมากกว่า เนื่องจากเส้นโค้งหางของหลังคาโบสถ์สามารถเชื่อมโยงกับภาพหลังคาจั่วแบบสถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิม ที่คนทั่วไปเคยเห็นและคุ้นชิน ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจผิดที่ปรากฏในแบบสถาปัตยกรรมวัดบ้านเซเวียร์ที่มีการเติมตัวเหลงลงไปบริเวณปลายหลังคา ซึ่ง คุณโดนได้กล่าวถึงภาพดังกล่าวว่า “พอเติมตัวเหลงไปแล้วมันผิด สัดส่วนมันไม่ได้”²²⁹

²²⁹ สัมภาษณ์ โดน สุริยะพรหมชัย, สถาปนิก และอดีตผู้จัดการ บริษัท คาซ่า จำกัด, 28 สิงหาคม 2562.

ภาพที่ 77 แสดงรูปตัดของโบสถ์วัดบ้านเขวีย์ ที่มีการเดิมตัวเหลงลงไปบริเวณปลายหลังคา

ที่มา : สุภารรณ์ ปันติ, 2562.

ความเป็นไทยนอกจากจะมีความหมายตามจิตวิญญาณที่พัฒนามาจากรากฐานประเพณี ที่เรียกว่าความเป็นไทยแบบทางการ (Formal Thainess) แล้วยังมีความเป็นไทยตามทีนิยม (Popular Thainess) ที่เกิดจากความคุ้นเคย ที่คนไทยทั่วไปรับรู้ได้เหมือน ๆ กัน ซึ่งเป็นแนวความคิดหลักที่สถาปนิกสร้างสรรค์รูปทรงของโบสถ์วัดบ้านเขวีย์ โดยได้กล่าวถึงแนวความคิดนี้ว่า

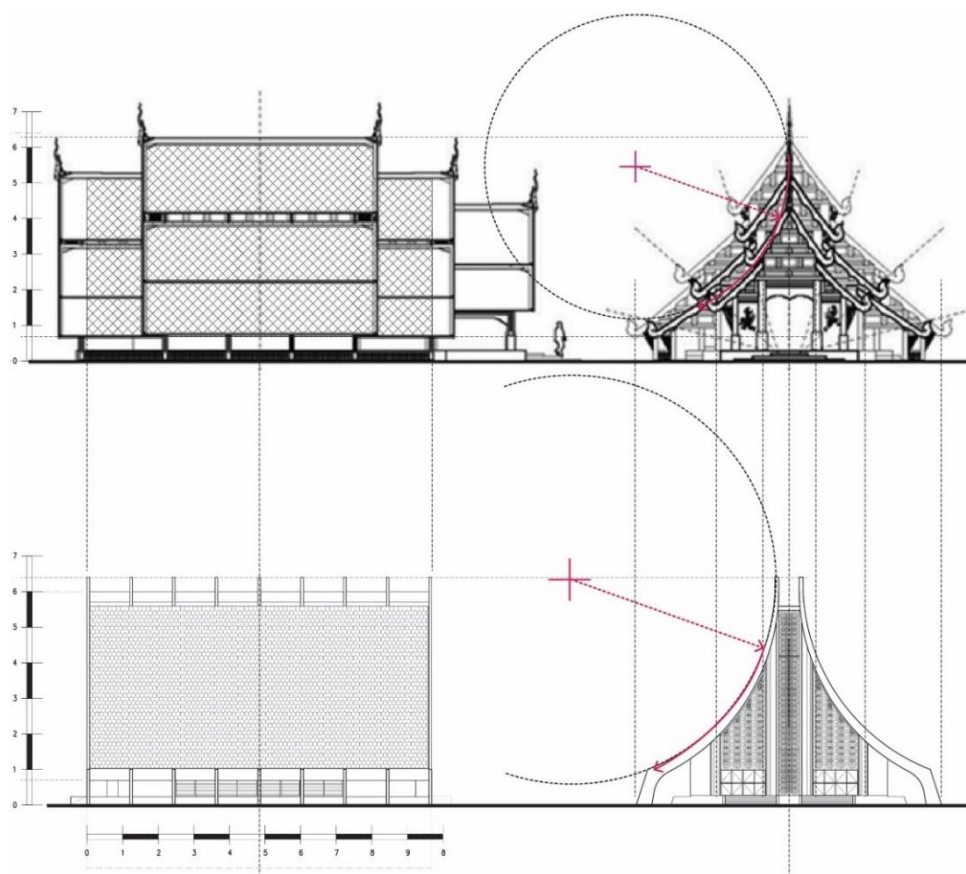
“โบสถ์ชาเวียร์ เป็นโบสถ์คริสเตียนซึ่งต้องการทำให้ออกมาแล้วรู้ว่านี่เป็นโบสถ์ เป็นไทยด้วย ฝรั่งเศสเราก็ทำหลังคาวัดเลย คนเห็นแต่ไกลก็รู้ สีนี้นี่ไม่ใช่หลังคาบ้านแน่ ๆ รูปทรงอย่างนี้วัดแน่ ๆ เพื่อให้คุ้นตาคนไทย แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีบุคลิกของความเป็นคริสเตียนเขาอยู่ด้วย”²³⁰

ในแง่มุมมองของความเป็นไทยตามความคุ้นเคย ที่คนไทยทั่วไปได้จัดทำหรือสร้างขึ้น เป็นลักษณะไทยอีกแบบหนึ่ง ซึ่ง Cornwel-Smith เรียกว่า ความเป็นไทยตามทีนิยม (Popular Thainess)²³¹ สถาปนิกผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมวัดบ้านเขวีย์ได้ประยุกต์ใช้ลักษณะไทยดังกล่าว ซึ่งใช้รูปทรงและวัสดุของหลังคาวัดไทย ผสมผสานเข้ากับลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ร่วมกับประโยชน์ใช้สอยทางศาสนาคริสต์และสร้างสรรค์ที่ว่างศักดิ์สิทธิ์แบบร่วมสมัยขึ้นมา

²³⁰ บทสัมภาษณ์ “ศาสตราจารย์ ฤกษ์ ฤกษ์ อรุณวงศ์ ณ อรุณยา” นิตยสารบ้านและสวน 8 (91) 2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

²³¹ Philip Cornwel-Smith and John Goss, Very Thai: Everyday Popular Culture, (Bangkok : River Books Ltd, 2013)

ส่วนของหลังคา เป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดรูปทรงของอาคาร ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลัก (Components) ของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ และส่วนประกอบดังกล่าวทำให้อาคารมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยการสร้างเส้นโค้งหงายขอบด้านในของโครงสร้างจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีความใกล้เคียงกับเส้นโค้งจอมแห ที่เป็นลักษณะของหน้าจั่วในเรือนไทยดั้งเดิม นอกจากนี้การมุงด้วยกระเบื้องดินเผา เป็นการใช้วัสดุที่เชื่อมโยงกับอดีต และทำให้เกิดลักษณะพื้นถิ่น

ภาพที่ 78 แสดงการวิเคราะห์สัดส่วนวิหารล้านนา

ภาพบน วิหารวัดเวียงเถิน จังหวัดลำปาง ภาพล่าง โบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ กรุงเทพมหานคร

ที่มา : สุภารณ ปันติ, 2562.

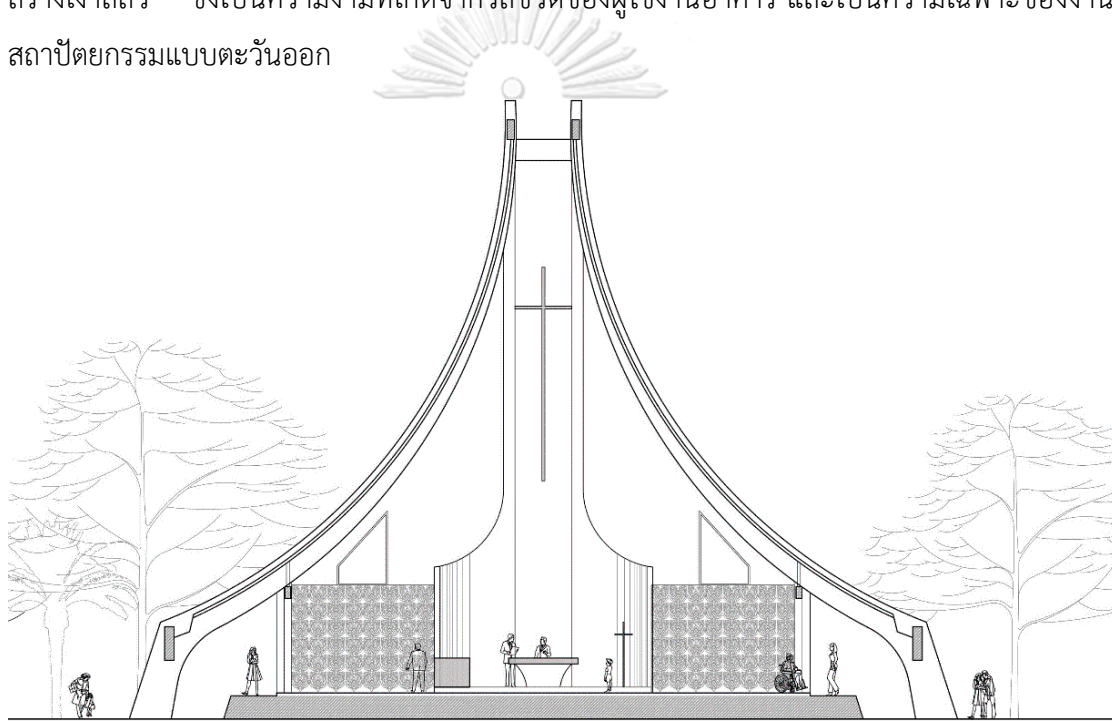

ภาพที่ 79 ภาพเปรียบเทียบส่วนลักษณะทางกายภาพของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ กับวิหารแบบล้านนา-ล้านช้าง

ที่มา : สุภารณ ปันติ, 2562.

4.4.2.2 ลักษณะเชิงนามธรรม เป็นลักษณะพื้นฐานที่แสดงออกเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมจากอดีตถึงปัจจุบัน มักจะมีลักษณะที่แสดงถึงความเบา ลอยตัว ความโปร่ง ความโล่ง ความโอบถ้อม ความร่มรื่น ความเย็นสบาย ความสว่าง ความสลัว ความมืด ความสงบ ลักษณะนามธรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นแก่นของงานสถาปัตยกรรม ที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

การสร้างโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ด้วยลักษณะการแผ่หลังคาให้มีร่มเงา โดยมีชายคายื่นลงไปใกล้กับพื้นดิน และสร้างตัวอาคาร รวมทั้งพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนาภายใต้โครงสร้างดังกล่าว เพื่อการกันแดด กันฝน พร้อมกันนี้ลมเย็นก็สามารถพัดผ่านได้ ลักษณะของอาคารดังกล่าวได้สร้างเงาสลัว²³² ซึ่งเป็นความงามที่เกิดจากวิถีชีวิตของผู้ใช้งานอาคาร และเป็นความเฉพาะของงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันออก

ภาพที่ 80 แสดงรูปร่าง สัดส่วน ภายในของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

สถาปนิกได้สร้างความรู้สึกศักดิ์สิทธิ์ให้กับที่ว่างภายในของโบสถ์ ด้วยสัดส่วนความสูงที่แตกต่างกันตามลำดับที่สัมพันธ์กับกิจกรรมในอาคาร โดยบริเวณทางเดินมีความสูงที่สัมพันธ์กับความสูงของมนุษย์ เมื่อเข้าสู่พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ความสูงของหลังคาจะแตกต่างจากความสูงของมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงบริเวณพื้นที่ตรงกลางโบสถ์ ซึ่งเป็นบริเวณของช่องแสงหลังคาและเป็นพื้นที่ที่สว่างที่สุด ทั้งนี้ช่องแสงหลังคดังกล่าวได้นำสายตาของผู้ใช้อาคารไปสู่บริเวณพระแท่น

²³² ทานีชากิ จุณจิโร, เียนเงาสลัว, แปลโดย สุวรรณา สถาอานันท์ (กรุงเทพฯ: Open book, 2553). หน้า 72-73.

ภาพที่ 81 แสดงพื้นที่ภายในโบสถ์ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งคนที่อยู่ในโบสถ์สามารถมองเห็นสภาพแวดล้อมภายนอกได้²³³

²³³ Photo Gallery Xavier Hall เข้าถึงเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2562 จาก http://baanxavier.org/?page_id=20&lang=en

ด้วยลักษณะเรือนไทยที่สามารถถอดฝาได้ ทำให้สามารถสร้างพื้นที่การใช้สอยภายในตัวเรือนที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งการออกแบบประตูทางเข้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่สามารถเข้าทั้ง 3 ด้าน โดยทางเข้าด้านข้าง ทั้ง 2 ด้าน ใช้ประตูบานเลื่อนที่สามารถ เปิด-ปิด ตามลักษณะกิจกรรมภายในโบสถ์ ซึ่งมีความแตกต่างจากโบสถ์คาทอลิกแบบดั้งเดิมที่สามารถเข้าสู่ตัวโบสถ์ได้เพียงทางเดียว

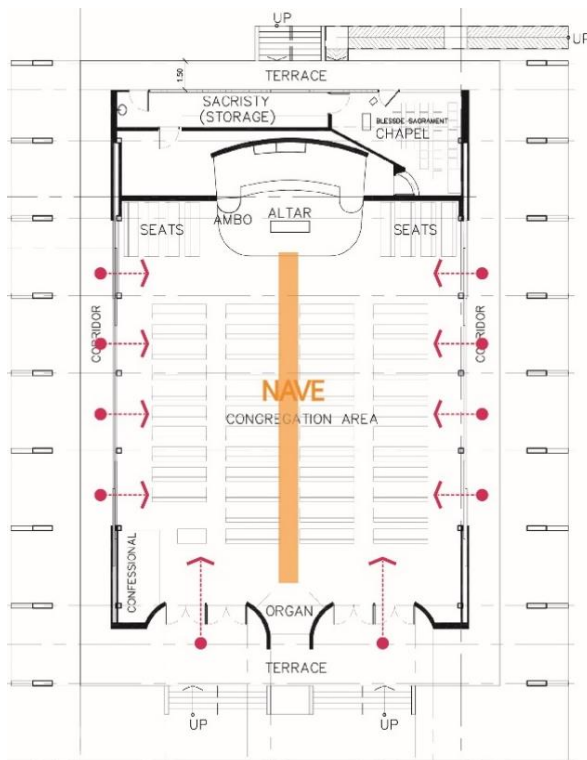
ลักษณะทางเข้าด้านข้างของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่มีความยืดหยุ่นของการเข้าถึงที่ว่างภายในอาคาร ยังมีลักษณะคล้ายกับศาลา ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างประเภทหนึ่งที่อยู่กับที่พักอาศัย ด้วยลักษณะภายนอกของโบสถ์มีความทึบตัน เมื่อเข้าไปข้างในมีบรรยากาศสลัว ทั้งยังมีความโปร่งเพื่อรับลมเย็นและการระบายอากาศ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของแสงกับการเชื่อมต่อที่ว่าง ทำให้เกิดลักษณะพื้นที่กึ่งนอกกึ่งใน อันแสดงถึงภูมิปัญญาไทยที่มีการสังสรรค์ พัฒนา และสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะร่วมที่ปรากฏในเรือนไทยภาคกลาง เรือนทักษิณ เรือนอีสาน และเรือนล้านนา²³⁴ นอกจากนั้น ลักษณะดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดระบบรับแสงธรรมชาติเข้าสู่ตัวอาคาร โดย นิจ หิณชิระนันท์ ได้จำแนก แบ่งระดับความสว่างที่ปรากฏในเรือนไทย 3 ระดับ ซึ่งเป็นระดับความสว่างที่สัมพันธ์กับการเชื่อมต่อที่ว่างทำให้เกิดสุนทรียภาพ ได้แก่ 1) พื้นที่ค่อนข้างมืด ปรากฏในพื้นที่ตัวเรือน 2) พื้นที่แสงสลัว ปรากฏในพื้นที่ระเบียงหรือพะไล และ 3) พื้นที่สว่างมีแสงแดด ซึ่งปรากฏในพื้นที่ชานเรือน²³⁵ สำหรับโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์มีระดับความสว่างที่แตกต่างจากเรือนไทยที่ นิจ หิณชิระนันท์ ได้จำแนกไว้ข้างต้น ทำให้โบสถ์หลังนี้มีสุนทรียภาพที่แตกต่างไปจากเรือนไทย อย่างไรก็ตาม หากใช้หลักการจำแนกระดับความสว่าง-ความมืด อันปรากฏเป็นลักษณะไทยของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

- 1) พื้นที่ค่อนข้างมืด โดยปรากฏบริเวณพื้นที่มีชายคาคลุมทางเดินของโบสถ์บ้านเซเวียร์
- 2) พื้นที่สลัว ปรากฏส่วนด้านในตัวอาคาร เป็นแต่เนื่องจากมีผนังกระจกสีขนาดใหญ่ และช่องแสงบริเวณหลังคา ทำให้เกิดแสงสว่างแก่ที่ว่างภายในตัวอาคารค่อนข้างสว่าง
- 3) พื้นที่สว่างมีแสงแดด ปรากฏในพื้นที่ลานบริเวณทางเข้าโบสถ์

²³⁴ นิจ หิณชิระนันท์, ปาฐกถา ชุด สิริธร ครั้งที่ 9 เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537). หน้า 51.

²³⁵ นิจ หิณชิระนันท์ ได้แบ่งระดับความสว่างที่ปรากฏในเรือนไทย 3 ระดับ ซึ่งเป็นระดับความสว่างที่สัมพันธ์กับการเชื่อมต่อที่ว่างทำให้เกิดสุนทรียภาพ ได้แก่ 1) พื้นที่ค่อนข้างมืด ปรากฏในพื้นที่ตัวเรือน 2) พื้นที่แสงสลัว ปรากฏในพื้นที่ระเบียงหรือพะไล และ 3) พื้นที่สว่างมีแสงแดด ซึ่งปรากฏในพื้นที่ชานเรือน

จาก นิจ หิณชิระนันท์, ปาฐกถา ชุด สิริธร ครั้งที่ 9 เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537). หน้า 20-21.

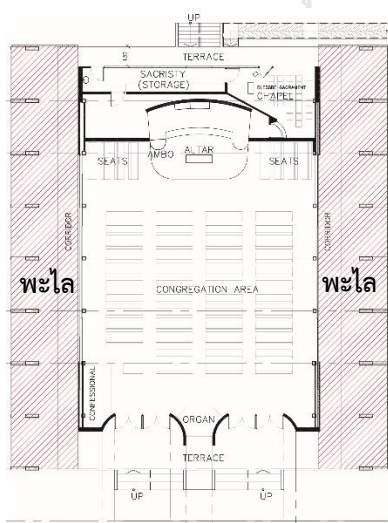
ภาพที่ 82 แสดงการใช้พื้นที่ภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ภาพซ้าย ลักษณะทางเข้าโบสถ์ ผู้เข้าร่วมพิธีสามารถเข้าสู่ตัวอาคารได้ 3 ทาง

ภาพขวา ทางเดิน (Nave) กลางโบสถ์เป็นเส้นทางที่ผู้นับถือไม่กางแขนและผู้นำในพิธีกรรมใช้ ในการเดินไปสู่พระแท่น (Altar)

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 83 แสดงภาพบริเวณระเบียงทางเดิน หรือ พะไล ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ภายในตัวโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562.

ความโล่ง เป็นปรากฏการณ์ที่รับรู้ได้พร้อมความโปร่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้ปรากฏในระดับผังของวัดบ้านเซเวียร์ ที่จัดให้มีพื้นที่ลานโล่งห้อมล้อมด้วยอาคาร เป็นได้ทั้งพื้นที่สีเขียวและลานกิจกรรม มีต้นไม้ใหญ่ที่ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย ซึ่งการมีองค์ประกอบต้นไม้และความร่มรื่นเป็นหนึ่งในลักษณะเฉพาะของเรือนไทย²³⁶ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกอ่อน-หวาน หรือสภาวะน่าสบาย (comfort zone) ของผู้ใช้อาคาร

นอกจากนั้น ความสโลนไหลของการเชื่อมต่อที่ว่างภายใน-ภายนอกทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ยังปรากฏในโบสถ์คาทอลิกบางหลังในอเมริกา เช่น St. Michael & All Angels Episcopal Church ของเมืองStudio City ในรัฐแคลิฟอร์เนีย (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)

ภาพที่ 84 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะภายนอกและที่ว่างภายในของ St. Michael & All Angels Episcopal Church ในรัฐแคลิฟอร์เนีย กับโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ

²³⁶ ม.ล.ปิยลดา เทวกุล กล่าวถึงคุณลักษณะเรือนไทย 5 ประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยในเชิงนามธรรมที่เรือนไทยสามารถตั้งอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ทั้งในมิติกายภาพและมิติของความทรงจำ ได้แก่ 1) ต้นไม้และความร่มรื่น 2) ทิศทางแนวตั้งและฐานานุกรม 3) ลักษณะโอบล้อม ความเป็นชั้นเชิง ลักษณะดึงดูด 4) ความอ่อนช้อย อ่อนน้อม อ่อนหวาน ที่ปรากฏในองค์ประกอบของเรือนไทย เช่น เส้นสายโค้งของบันลม สัดส่วนทางตั้งของตัวเรือน ยอดแหลมของจั่ว อื่น ๆ แสดงถึงความอ่อนช้อยในธรรมชาติ และ 5) รากเหง้าและความทรงจำ

จาก ม.ล.ปิยลดา เทวกุล, "เรือนไทย ร่มไม้ และรากลึกแห่งความคิด ชีวิตไทย," สารคดีสถาปัตย์ : วารสารวิชาการภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 3 (2542). หน้า 47-57.

4.4.2.3 รูปลักษณะเชิงสัญลักษณ์ ในทางสถาปัตยกรรมสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังหรือที่มาของรูปลักษณะ ทั้งยังสะท้อนคติ ความเชื่อทางศาสนา สำหรับรูปลักษณะเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ มีการสร้างสรรค์ลักษณะไทยตามแนวทางของศิลปะสมัยใหม่ โดยการลดทอนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบประเพณีลง เพื่อให้เหมาะสมต่อการก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก และการใช้เหล็กตัดให้มีรูปร่างแบบลวดลาย ที่แฝงด้วยความหมายสะท้อนคติ ความเชื่อ ความศรัทธาในพระเจ้าแผ่นดินไว้ด้วย นอกจากนั้นลวดลายเหล่านี้มีความหมายที่ซ้อนเหลื่อมกับความหมายทางศาสนาพุทธและความเชื่อของคนในท้องถิ่น

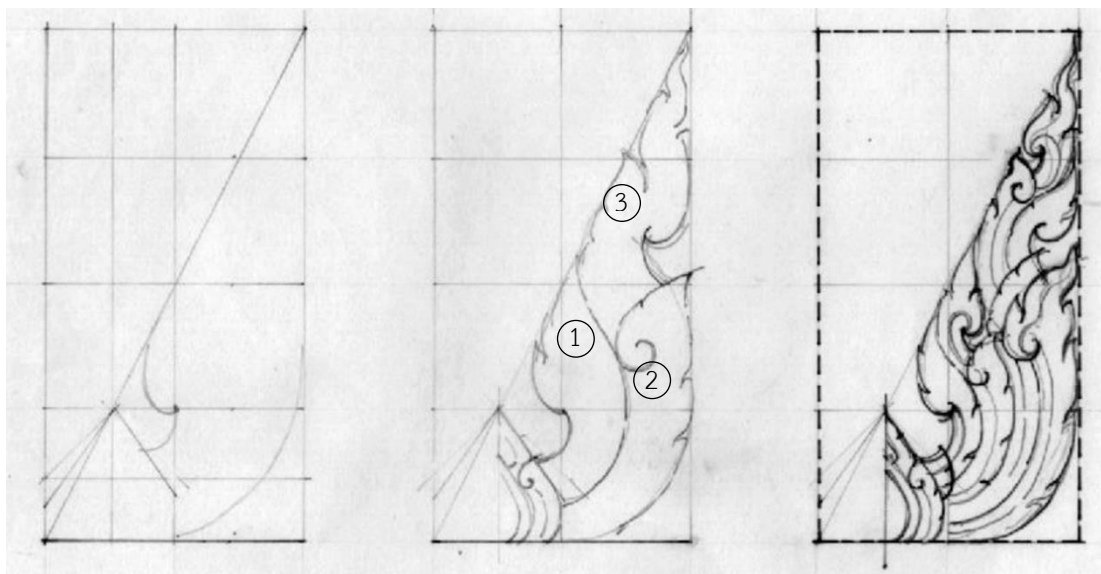
การศึกษาเรียนรู้รูปแบบศิลปกรรมที่เป็นงานศิลปกรรมไทยประเพณีในยุคสมัยใหม่ มีการดัดแปลง พัฒนาต่อยอดอีกมากมายหลายรูปแบบ ทั้งแนวทางการสืบสานรูปแบบประเพณีนิยม และแนวทางใหม่ที่น่าสนใจลดทอน ต่อยอดในรูปแบบที่แตกต่างจากแบบประเพณี ซึ่งมีการสร้างสรรค์ตามความเข้าใจของตนเอง อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์ลวดลายไทยในแนวทางใหม่จะต้องมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบ กระบวนการ วิธีการ อัตราส่วน เกี่ยวกับลวดลายแบบประเพณีเพื่อป้องกันการบิดเบือน ผิดเพี้ยนไปจากรากเหง้าประเพณี แต่ความยากของการศึกษาพื้นฐานลายไทยแบบประเพณี คือ แนวทางการวาดลายไทยของครู ผู้เป็นต้นฉบับนั้นมีหลากหลาย ซึ่งยากต่อการกำหนดมาตรฐาน แม้แต่การสร้างหนังสือ ตำรา ลวดลายไทยขึ้นมานั้น ยังเป็นเนื้อหาที่มาจากความชำนาญของผู้เขียนเพียงท่านเดียว โดยเป็นตำราเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเขียนตามแบบอย่าง²³⁷

ลายกนก²³⁸ เป็นลายที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญที่สุดลายหนึ่งในแบบลายแม่บทของลายไทย²³⁹ ซึ่งเป็นลายที่มีโครงสร้างและการสืบทอดของลายมายาวนาน ตั้งแต่สมัยความเจริญแถบอินเดีย และมีการเผยแพร่รูปแบบไปยังพื้นที่ต่าง ๆ รูปแบบกนกในประเทศไทย มีวิวัฒนาการเริ่มเห็นโครงสร้างตั้งแต่สมัยทวารวดี แต่มีการพัฒนารูปแบบสืบทอดกันมา โดยกนก มีรูปแบบโครงสร้างลายจากพื้นฐานรูปสามเหลี่ยมขยายตรง (สามเหลี่ยมมุมฉาก) อาจมีตัวเดียว หรือหลายตัวก็ได้ มักมีฐานมุมแหลมหันไปทางเดียวกัน โดยมีขนาดและสัดส่วนที่แตกต่างกันไป

²³⁷ โพธิ์ ใจอ่อนนุ่ม, คู่มือลายไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2496). หน้า 11.

²³⁸ ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า กระหนก หมายถึงลวดลาย แต่จะสะกดว่า กนก ก็ได้ด้วย ซึ่ง กนก หมายถึงทอง

²³⁹ แม่บทของลายไทย สามารถแบ่งได้ 6 อย่าง ได้แก่ 1) แม่บทของลายกระหนกสามตัว 2) แม่บทของลายเปลวเพลิง 3) แม่บทของลายใบเทศ 4) แม่บทของลายผักกูด 5) แม่บทของลายดอกพุดตาน และ 6) แม่บทลายเบ็ดเตล็ด

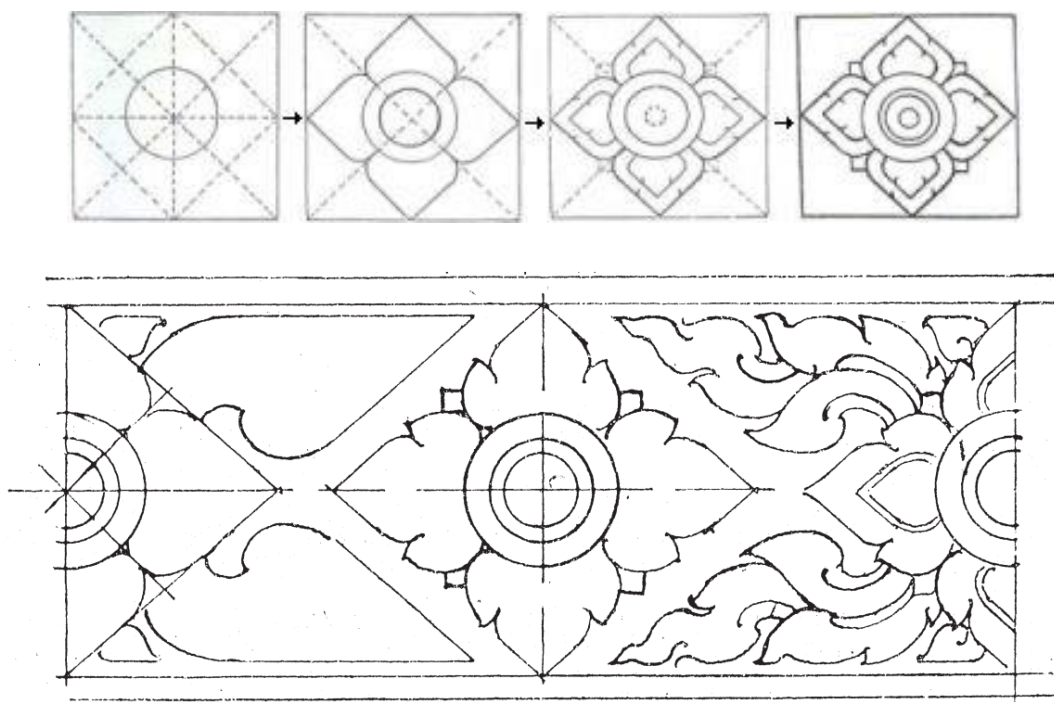

ภาพที่ 85 แสดงลายกนก วาดโดย รศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี

ประจายาม เป็นลายไทยแบบหนึ่ง มีต้นเค้ามาจากลายในศิลปะอินเดียสมัยโบราณ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ลายดอกสี่กลีบ เนื่องจากเป็นลายที่มีเกสรตรงกลาง กลีบแยกออกเป็นสี่กลีบ อยู่ในรูปทรงสี่เหลี่ยมทแยงมุม โดยเมื่อผู้ปมาลายประจายามว่าเป็นสัญลักษณ์ของโลก วงกลมที่อยู่ตรงกลางเป็นประจุพหุทฤษฎี แวดล้อมด้วยทวีปต่าง ๆ สี่ทวีป ในทิศทั้งสี่ ดังปรากฏในเตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง²⁴⁰

ลวดลายไทยสามารถนำมาผสมกันจะเกิดเป็นลายแบบใหม่ เช่น ลายประจายามก้ามปู ซึ่งเป็นลายที่มีการผสมระหว่างลายประจายามและลายกระหนก เข้าด้วยกัน เป็นลายที่นิยมใช้กับหน้ากระดานฐาน หรือส่วนที่ลายอยู่ในแนวราบหน้ากระดาน จึงมีการผูกลายเชื่อมต่อกันเป็นแถวยาว มีความต่อเนื่องของลวดลาย สร้างความสวยงามให้แก่ส่วนที่จะประดับ

²⁴⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550). หน้า 508-509

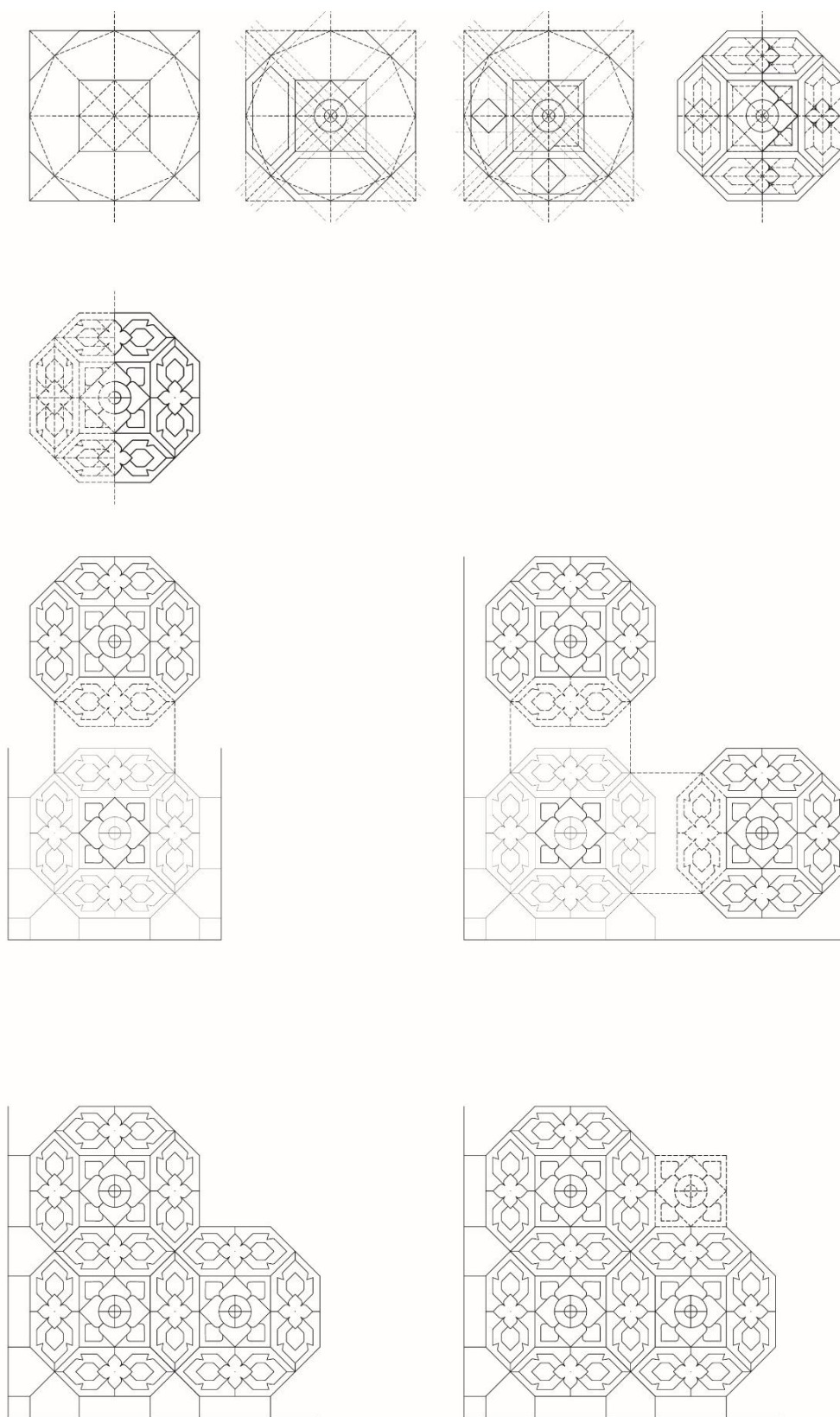
ภาพที่ 86 แสดงภาพการผสมระหว่างลายประจำยามและลายกระหนก

ที่มา : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา “พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม” หน้า 508-509.

สำหรับการสร้างสรรค์ลวดลายเหล็กดัดที่ใช้กับกระจกบริเวณด้านหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์นั้น สถาปนิกได้นำลายประจำยามและลายหน้าฐานประกอบกัน โดยใช้ลายประจำยามวางตรงกลางและต่อลายด้วยลายฐาน เป็นลักษณะแปดเหลี่ยม และต่อกันจนเป็นลวดลายเต็มผืนกระจก

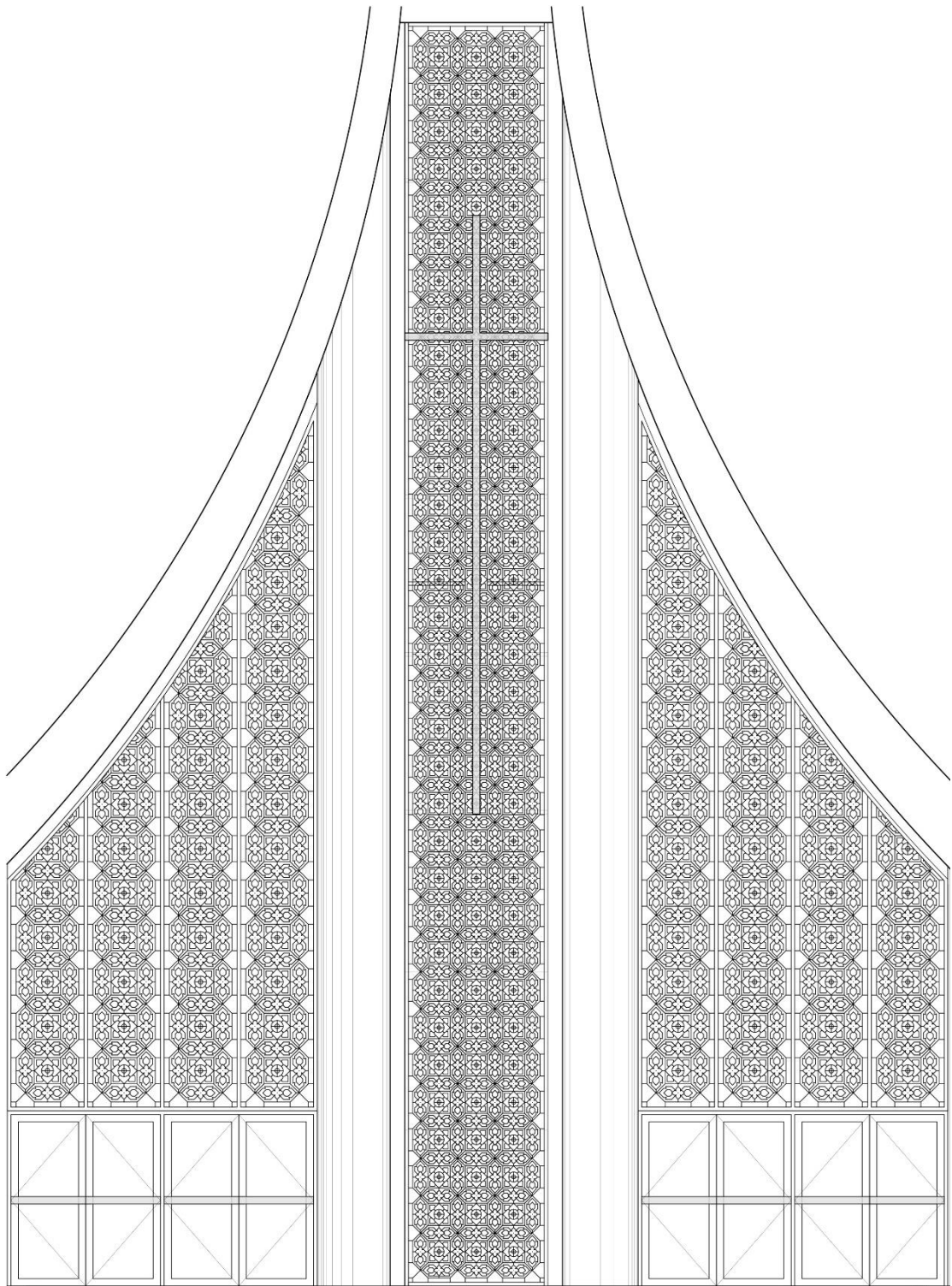
ตามความหมายเชิงสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์ เลขแปด เป็นตัวเลขแห่งการกลับคืนพระชนม์ชีพ เพราะพระคริสต์ทรงฟื้นคืนพระชนม์ชีพในวันที่แปดหลังจากเสด็จเข้ากรุงเยรูซาเลม นอกจากนั้นคตินี้นำไปใช้ในการทำอ่างล้างบาป (baptismal font) ที่ใช้ในพิธีรับศีลจุ่มหรือศีลล้างบาป²⁴¹

²⁴¹ จอร์จ เพอร์กูสัน, “เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์”, กุลวดี มกรภิรมย์ แปล, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง), พิมพ์ครั้งที่ 9, 2562. หน้า 94.

ภาพที่ 87 แสดงการต่อลายเหล็กดัดที่ใช้กับกระจกบริเวณด้านหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดิ, 2562

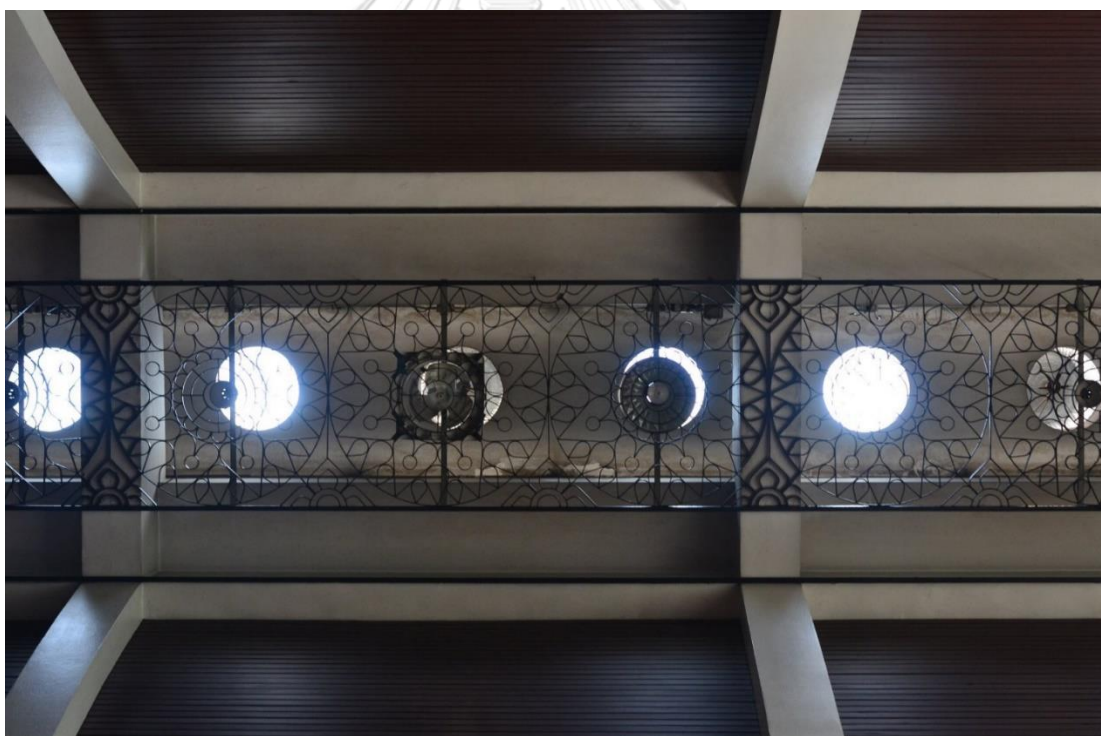
ภาพที่ 88 แสดงผนังกระจกประดับลายเหล็กตัดบริเวณด้านหน้าโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

การโคจรของดวงดาว ทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนท้องฟ้า เช่น การเกิด วัน เดือน ปี ข้างขึ้น-ข้างแรม น้ำขึ้น-น้ำลง หรือฤดูกาลต่าง ๆ ดวงดาวจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั้งโลก ปลายดาวเพดาน เกิดจากแรงบันดาลใจของช่างไทยโบราณที่มีจินตนาการ ประดับตกแต่งโบสถ์วิหาร ตลอดจนสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้ดาวเพดานในอุโบสถ วิหาร มีทั้งที่ทำเป็นงานจำหลักไม้ ปิดทองประดับกระจก และงานฉลุลาย ลงรัก ปิดทอง

สำหรับลายดาวเพดานในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ประกอบขึ้นด้วยวัสดุเหล็กดัด มีการออกแบบลวดลายขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับวัสดุที่นำมาใช้ และติดตั้งบริเวณช่องแสงหลังคา โดยมีเส้นกรอบเป็นรูปวงกลมและมีลวดลายที่ละเอียดขึ้นอยู่ภายใน คล้ายกับเป็นการจำลองดวงดาวบนท้องฟ้าในตอนกลางคืน

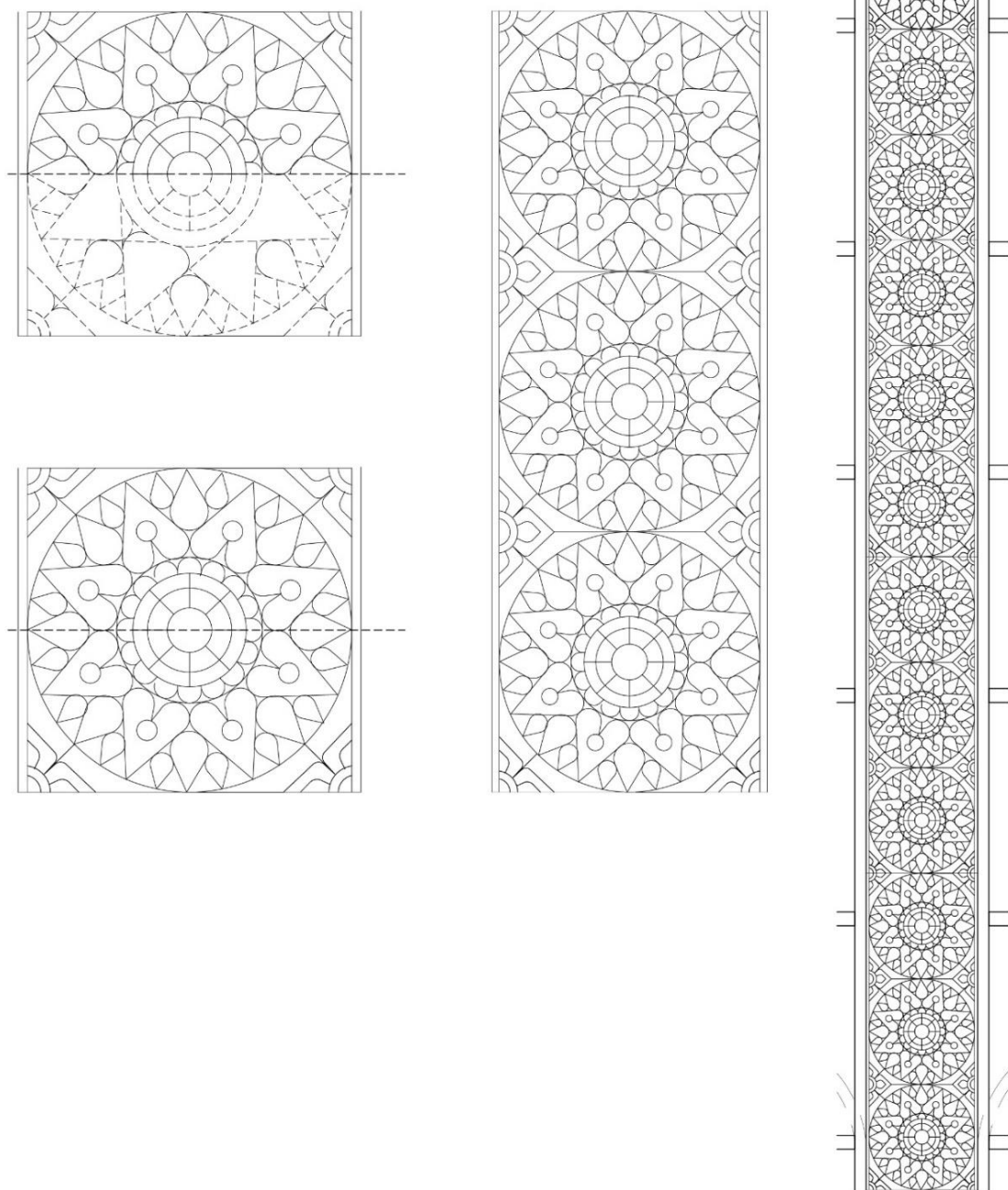
ตามความหมายเชิงสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์ วงกลมเป็นสัญลักษณ์สากลของความเป็นนิรันดร์และการดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ นอกจากนั้นยังใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความสมบูรณ์แบบของพระเจ้า ตลอดจนความเป็นอมตะของพระองค์²⁴²

ภาพที่ 89 ภาพดาวเพดานเหล็กดัด บริเวณช่องแสงภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

²⁴² จอร์จ เฟอร์กูสัน, “เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์”, แปลโดย กุลวดี มกรภิรมย์, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง), พิมพ์ครั้งที่ 9, 2562. หน้า 91-92.

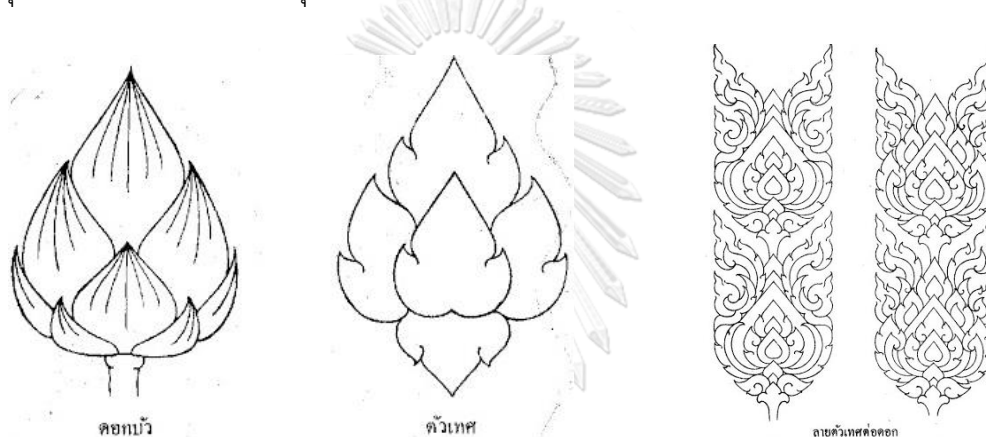

ภาพที่ 90 แสดงภาพดาวเพดานเหล็กตัดของโบสถ์วัดบ้านเขเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

การสร้างสรรค์ลวดลายไทยของฉากบังตาคอนกรีตในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นลายไทยในเชิงประติมากรรม ที่มีลักษณะยกจากผนังขึ้นมาเล็กน้อย โดยจะมีความตื้นลึกมากกว่าลวดลายในงานจิตรกรรม เป็นลายนูนต่ำ ซึ่งในรายละเอียดของการขึ้นลายมีความแตกต่างจากลวดลายไทยแบบประเพณี ซึ่งหากจำแนกแยกลายแม่บทออกมา พบว่ามีการผสมผสานลายกนกกับลายพุ่มข้าวบิณฑ์

ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นการเรียกชื่อตามลักษณะลายที่ความคล้ายคลึงกับพานพุ่มข้าวบิณฑ์ พานดอกไม้หรือพานแว่นฟ้า โดยรูปร่างโครงสร้างมีลักษณะทรงขนมเปียกปูน หรือ รูปทรงคล้ายกับใบโพธิ์ สามารถพบเห็นได้ตามสถาปัตยกรรมไทย เช่น เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ในสมัยสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีการนำลายอื่น ๆ มาร่วมตกแต่งในลายพุ่มข้าวบิณฑ์ทำให้เกิดความงามเพิ่มขึ้น เช่น ลายพุ่มข้าวบิณฑ์หน้าสิงห์ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์กระหนกใบเทศ เป็นต้น

ภาพที่ 91 แสดงการถอดลายจากดอกบัวสู่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์และลายตัวเทศต่อดอก²⁴³

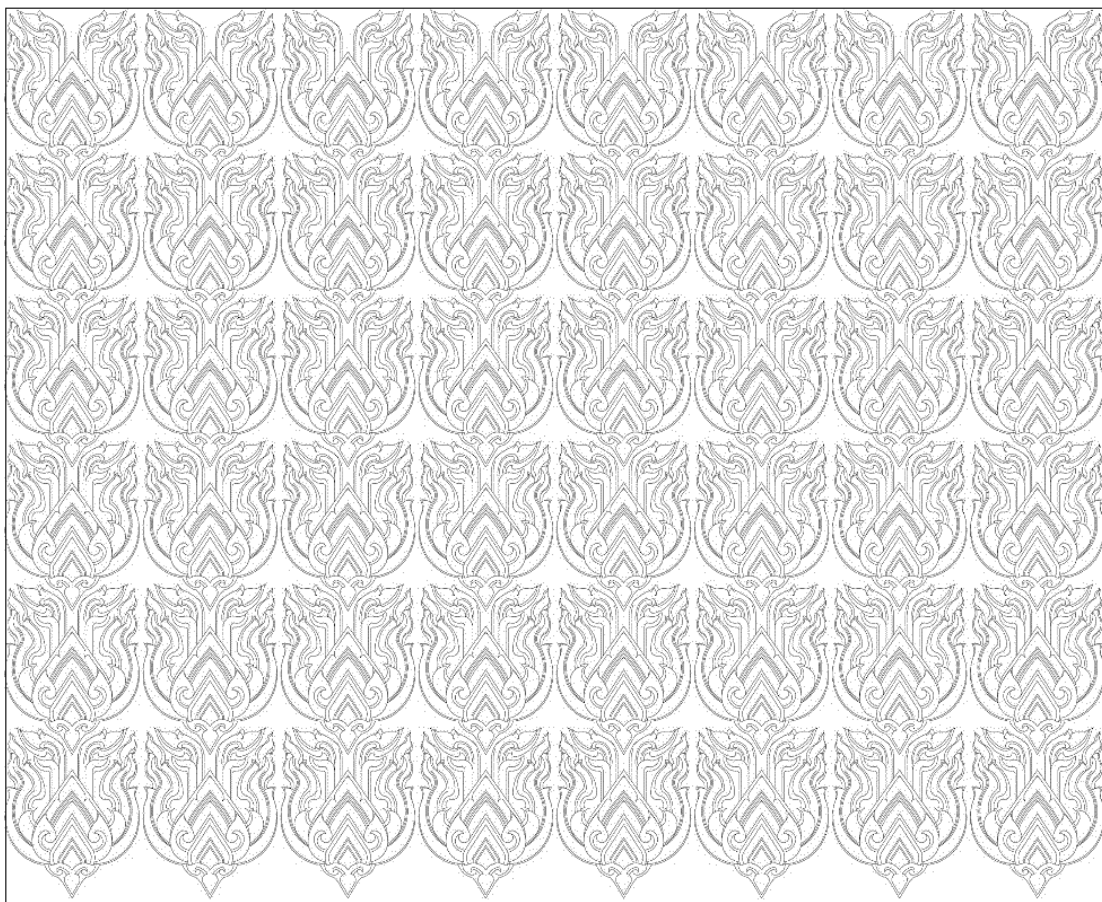
ที่มา : พระพรหมพิจิตร, 1952

ภาพที่ 92 แสดงลายกระจิ่งและการต่อลายของแผงกั้นคอนกรีตในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

²⁴³ พระพรหมพิจิตร, พุทธศิลปสถาปัตยกรรม ภาคต้น, (กรุงเทพฯ, 1952), หน้า 10, 22.

ภาพที่ 93 แสดงแผงบังตาคอนกรีตเสริมเหล็กภายในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

4.4.3 การผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

เมื่อรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเริ่มไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน อันนำไปสู่การสร้างสรรค์และการพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีเอกลักษณ์ไทย²⁴⁴ ทั้งนี้ วัฒนธรรมและค่านิยมกระแสหลักของภาคกลาง หรือเมืองหลวงได้เข้าไปมีอิทธิพล ครอบงำหรือชักจูงภูมิภาคต่าง ๆ ให้มีค่านิยมอย่างไทยภาคกลาง เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ แต่ด้วยบริบทในภาพรวมของประเทศไทยมีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค ซึ่งมีเอกลักษณ์อันหลากหลาย สถาปนิกจำเป็นต้องส่งเสริมการนำลักษณะที่แตกต่างดังกล่าวเข้ามาร่วมในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย และสนับสนุนให้สถาปัตยกรรมในแต่ละภาค พัฒนาบนรากเหง้าพื้นฐานดั้งเดิมของตน เพื่อดำรงรักษาลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น²⁴⁵

สถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้เลือกใช้ลักษณะไทยที่มีลักษณะร่วมบางประการในการนำมาประยุกต์ ผสมผสานจนเกิดรูปแบบใหม่ โดยการเลือกองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะร่วมในแต่ละภูมิภาค และเป็นลักษณะที่ใช้กันโดยทั่วไปทุก ๆ ฐานานุศักดิ์ แนวทางดังกล่าวเป็นการให้ความสำคัญเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural pluralism) เป็นแนวคิดหนึ่งนำมาใช้เพื่อจัดการกับความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ให้คนต่างกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้ ในสังคม บนหลักการของความเท่าเทียมกัน และให้สิทธิในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งในประเทศไทยมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค แต่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเดียวกัน²⁴⁶ ดังนั้น การออกแบบโบสถ์คาทอลิกวัดบ้านเซเวียร์ เป็นการนำเสนอบทบาทหน้าที่ของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทยอีกแง่มุมหนึ่งในการช่วยผสานพระศาสนาจักรสากลให้เข้ากับท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน ทั้งยังเสริมสร้างความเป็นสากลตามหลักการสังคายนาสากลว่าติดกัน ครั้งที่ 2 นอกจากนั้น แนวทางการเลือกลักษณะไทยที่มีลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมในแต่ละภูมิภาค ยังเป็นปรากฏการณ์ที่ลักษณะสากลและลักษณะท้องถิ่นมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีพลวัต มีการผสมผสานและการซ้อนเหลื่อมระหว่างพื้นที่ของทั้งสองส่วน ทำให้เกิดสถานะซึ่งมีทั้งลักษณะนานาชาติและลักษณะท้องถิ่นอยู่พร้อม ๆ กัน ความเป็นสากล และก็มีเฉพาะเจาะจงด้วย²⁴⁷

²⁴⁴ วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, “การสร้างสรรค์มรดกวัฒนธรรม : สู่การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่” วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรมการผังเมือง 8 (1), 2011, หน้า 8.

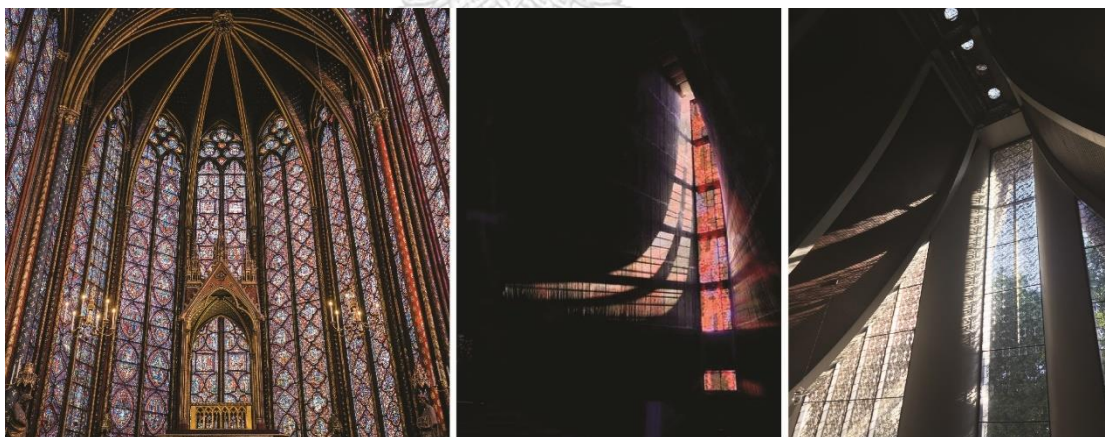
²⁴⁵ นิจ วิทยุธีระนันท์, “สถาปัตยกรรมไทย : ปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่ 9”, วารสารอาษา ตุลาคม 2539, หน้า 111-112.

²⁴⁶ ศิริจิต สุนันตะ, สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 32 1 (มกราคม – มิถุนายน 2556), หน้า 7.

²⁴⁷ William S.W.Lim, *Alternative (Post) Modernity : An Asian Perspective* (Singapore: Select Publishing, 2003), pp.13,89.

การผสมผสานลักษณะสมัยใหม่กับลักษณะไทยในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ยังแสดงถึงการดำรงรักษา และการสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรม โดยการผสมผสานเอกลักษณ์และค่านิยมในวิถีชีวิตของคนไทยสมัยใหม่เข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวัสดุก่อสร้างในขณะนั้น ซึ่งเห็นได้จากรูปทรงของหลังคา ที่เกิดจากการประยุกต์ลักษณะของลักษณะโค้งของหลังคาโบสถ์ไทยพุทธ ที่ดั้งเดิมทำจากวัสดุไม้เปลี่ยนมาใช้วัสดุคอนกรีตแทน โดยการออกแบบจันทันคอนกรีตเสริมเหล็กให้มีขนาดใหญ่ และเป็นโครงสร้างหลักของอาคารไปในขณะเดียวกัน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ด้านวิศวกรรมขั้นสูงในการออกแบบโครงสร้าง ทั้งนี้การจัดวางโครงสร้างดังกล่าวก่อให้เกิดที่ว่างภายในที่มีความสูงโปร่ง และสามารถติดตั้งช่องแสงหลังคาเพื่อสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของโบสถ์คริสต์

การประยุกต์ใช้วัสดุสมัยใหม่ในการก่อรูปศิลปะ และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ทำให้เกิดลักษณะไทยพร้อม ๆ กับลักษณะสมัยใหม่ ที่เกิดจากวัสดุที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การใช้โลหะแผ่นในการสร้างรูปพระแม่มาลี ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีรูปทรงนูนขึ้นมาจากพื้นหลังเพียงเล็กน้อย (bas-relief) โดยใช้เทคนิคการทุบขึ้นรูปโลหะ การใช้คอนกรีตพิมพ์ลายไทยประดับฉากบังตา นอกจากนี้ การใช้เหล็กเส้นแบนดัดเป็นรูปร่างลายไทย ที่เป็นลวดลายตกแต่งบริเวณช่องกระจกและช่องแสงหลังคา แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของงาน Industrial design จากโลกตะวันตก และยังสร้างบรรยากาศคล้ายกับการตกแต่งด้วย stained glass ที่นิยมในโบสถ์แบบโกธิคได้เช่นกัน

ภาพที่ 94 แสดงลักษณะหน้าต่าง ช่องแสงประดับตกแต่งด้วย stained glass

ภาพซ้าย หน้าต่างของโบสถ์แซงต์ ชาเปลล์ (Saint chapel) ปารีส ประเทศฝรั่งเศส เข้าถึงเมื่อ 13 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.flickr.com/photos/peternijenhuis/37362377106>

ภาพกลาง ช่องแสงของ St. Mary's Cathedral Tokyo, 2019 เข้าถึงเมื่อ 13 ตุลาคม 2562 จาก <https://divisare.com/projects/373510-kenzo-tange-james-florio-photography-st-mary-s-cathedral>

ภาพขวา งานเหล็กดัดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ที่สร้างบรรยากาศภายในคล้ายกับการประดับตกแต่งด้วย stained glass ที่นิยมในโบสถ์แบบโกธิค

ลักษณะร่วมในเอกลักษณ์ไทยที่ปรากฏในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ เป็นการเสริมสร้างความเป็นสากลของพระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย

จากการศึกษาอาจกล่าวได้ว่ารูปทรงของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์โดยรวมมีอิทธิพลจากแนวความคิดของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แต่ในรายละเอียดของงานตกแต่งทางสถาปัตยกรรมมีการปรับประยุกต์รายละเอียดตลอดหลายไทยแบบประเพณีลง มีการผูกกลายใหม่ ทำให้เกิดเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ทั้งนี้ การเลือกลักษณะไทยที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างภูมิภาค ยังแสดงถึงความสามารถในการก้าวข้ามความท้าทายในการก่อสร้างและบูรณะโบสถ์คาทอลิกร่วมสมัย ที่พระศาสนาจักรคาทอลิกสากลให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังปรากฏข้อความในเอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย ดังนี้

“สิ่งท้าทายในการก่อสร้างและบูรณะโบสถ์ยิ่งเพิ่มมากขึ้น เมื่อชุมชนผู้มีความเชื่อเจริญเติบโตขึ้นจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ (Ethnic) และวัฒนธรรมภายในพระศาสนาจักร ถือเป็นศักยภาพที่จะทำให้เป็นพระศาสนาจักรในลักษณะสากลมากขึ้น พระศาสนาจักรพยายามที่จะบูรณาการและใช้ประโยชน์จากข้อดีต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม เพื่อประกาศพระวรสารแก่ทุกคน ในสภาพจริงของชีวิตปัจจุบันในความรักและการประทับอยู่ของพระเจ้าท่ามกลางพระศาสนาจักร”²⁴⁸

ภายหลังจากการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 พระศาสนาจักรคาทอลิกมีความหมายมากกว่าการเป็นศาสนาของชาวตะวันตก ที่ถูกนิยามความเป็นสากลจากกรอบแนวความคิดในยุคอาณานิคม หากแต่ พระศาสนาจักรคาทอลิก เป็นสากลเนื่องจากเป็นศาสนาของมนุษยชาติทุกคน ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกมุมโลก ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงชนชาติใดชนชาติหนึ่งเท่านั้น โดยทุกคนเป็นบุตรของพระเป็นเจ้าที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมาจากทั้งสิ้น ทุกคนมีความเป็นบุตรของพระองค์เท่าเทียมกัน²⁴⁹ ทั้งนี้ ในการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันในพระศาสนาจักรเองด้วยความเสมอภาค (equality) เป็นหลักการสำคัญข้อหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม ที่คนในสังคมสมัยใหม่ให้การยอมรับทั่วโลก จนนำมาสู่แนวความคิดเรื่องการปรับตัวของพระศาสนาจักรสากลให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม ประเทศชาตินั้น ๆ ให้การยอมรับ

จากแนวความคิดการผสมผสานหลักความเชื่อทางศาสนาคริสต์กับบริบทท้องถิ่นของพระศาสนาจักรคาทอลิกไทย สถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้การสร้างสรรค์ลักษณะร่วมของความเป็น

²⁴⁸ สำนักงานคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, “เอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย”,

(กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการศิลปะในพิธีกรรม (ชุดเฉพาะกิจ) ในคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม), 2584. หน้า

²⁴⁹ บาทหลวงวุฒิเลิศ แห่ล้อม, พระศาสนาจักร ศักดิ์สิทธิ์ สากล , แผนกคริสตธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2560.

สากล ที่นิยมในสถาปัตยกรรมของโลกตะวันตกเข้ากับรูปทรงและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมไทย ที่นิยมในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณี โดยมีการปรับประยุกต์ใช้ในโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ ดังนี้

- 1) การใช้ผนังกระจกกรองแสงทั้งผืนและติดตั้งเหล็กดัดลายไทยซ้อนกับผนังกระจก ใน บริเวณประตูทางเข้า ซึ่งให้ความรู้สึกคล้ายงาน Stained Glass ที่นิยมใช้ในโบสถ์สมัย โกธิค นอกจากนั้นแสงธรรมชาติที่ส่องผ่านผนังกระจกดังกล่าวยังสร้างความศักดิ์สิทธิ์ และเกิดความงามให้กับพื้นที่ภายในโบสถ์

ภาพที่ 95 ภาพแสดงลักษณะของผนังกระจกของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562 ภาพถ่ายเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2561 เวลา 16.00 น.

2) ด้านปลายสุดของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ มีการทำผนังให้เป็นสีทอง จากแผ่นทองคำเปลว ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์งานศิลปะของไทยโบราณ และมีไม้กางเขนวางทับอยู่ คล้ายกับ ภาพเขียนขนาดใหญ่ เป็นการเน้นส่วนสำคัญของพื้นที่ติดตั้งไม้กางเขนภายในโบสถ์ นอกจากนั้นการใช้สีทองเป็นสีพื้นเพื่อแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งที่อยู่ในภาพ เป็นวิธีการสื่อสารเรื่องราวใน ภาพเขียนที่เป็นที่นิยมในการเขียนภาพในยุคคลื่นฟูศิลปะวิทยา และสีทองยังหมายถึง พระอาทิตย์และ พระเจ้า

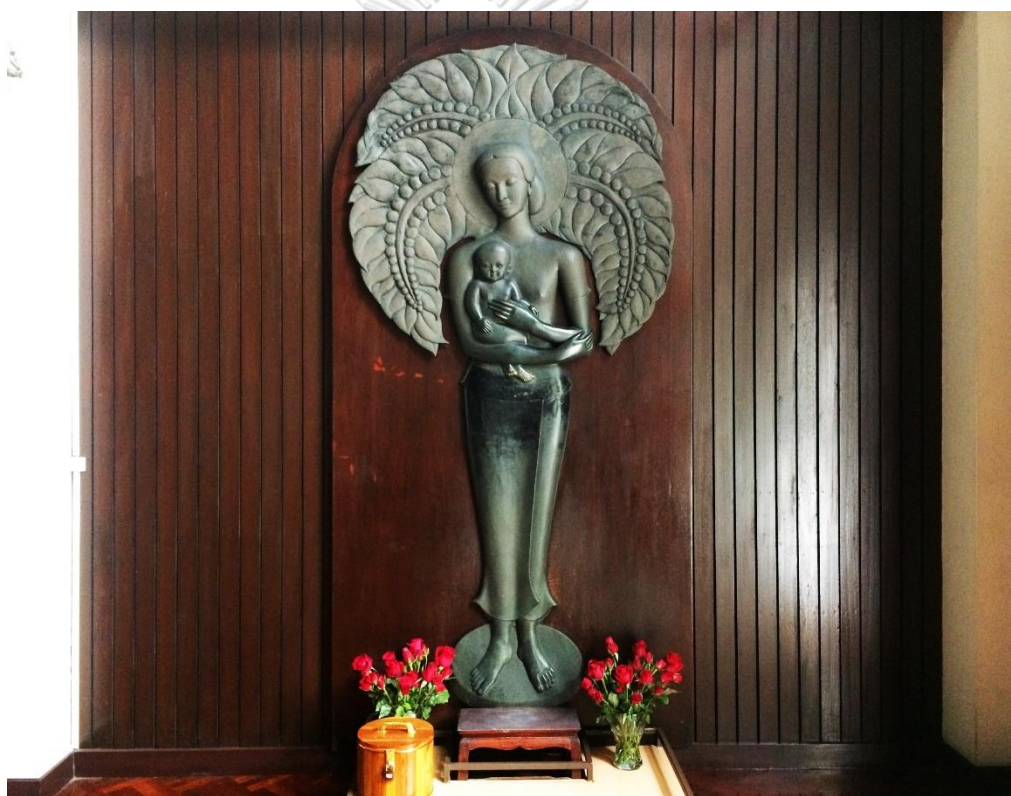

ภาพที่ 96 ภาพแสดงแผงบังตาบริเวณพระแท่น (Altar) ของโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562 ภาพถ่ายเมื่อ 27 ตุลาคม 2561 เวลา 10.00 น.

3) การดัดแปลงลายดาวเพดานของศิลปะไทยให้เป็นลักษณะคล้ายดวงดาวแปดแฉกซ้อนกับวงกลม ซึ่งการเป็นเส้นแปดแฉกนั้นสอดคล้องกับความหมายของเลขแปด ซึ่งเป็นตัวเลขแห่งการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระเยซู ในวันที่แปดหลังจากเสด็จเข้ากรุงเยรูซาเลม²⁵⁰ ส่วนเส้นวงกลมที่ซ้อนกับดาวเพดาน หมายถึง ความเป็นนิรันดร์และการดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ นอกจากนั้นยังใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความสมบูรณ์แบบของพระเจ้า ตลอดจนความเป็นอมตะของพระองค์²⁵¹

4) การแสดงรูปพระแม่มารีย์อุ้มพระกุมารเยซู โดยผสมผสานจังหวะและเส้นสายของศิลปะไทยกับความเรียบง่ายอย่างสากล ขึ้นรูปโดยเทคนิคการตีขึ้นรูปโลหะ ศิลปินมีแนวคิดของการนำเสนอพระแม่มารีย์ในฐานะของเอวาใหม่²⁵² มีต้นไม้แห่งชีวิตเป็นลักษณะคล้ายรัศมีของวงกลม งอกออกมาจากบริเวณศีรษะของพระแม่ที่กำลังอุ้มพระกุมารเยซู ที่นำเสนอในฐานะเป็นอาดัมใหม่²⁵³

ภาพที่ 97 ภาพพระแม่มารีย์อุ้มพระกุมาร เทคนิคงานตีโลหะ

ที่มา : สุภาวรรณ ปันติ, 2562

²⁵⁰ จอร์จ เฟอร์กูสัน, “เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์”, กุลวดี มกรภิรมย์ แปล, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง), พิมพ์ครั้งที่ 9, 2562. หน้า 91-92.

²⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

²⁵² ชื่อเอวา (hawah) มาจากรากศัพท์ hayah มีความหมายว่า มีชีวิต เนื่องจากเอวาเฝ้าหลงเชื่อคำล่อลวงจากงู แล้วกินผลไม้แห่งความรู้ตัวชั่ว เป็นเหตุให้พระเจ้าลงโทษและขับไล่ออกจากสวนเอเดน เพื่อไม่ให้กินต้นไม้แห่งชีวิต และทำให้มนุษย์ตกลงสู่บาป แต่เอวาใหม่เชื่อฟังพระเจ้า และยอมรับพระเยซูเจ้าเป็นบุตร จนนำความรอดมาสู่มนุษย์ทำให้มนุษย์เข้าถึงต้นไม้แห่งชีวิต

²⁵³ สัมภาษณ์ บราเดอร์ พันธรักษ์ เรื่องสวัสด์, เอส.เจ., พ่อบ้านประจำวัดบ้านเขวีย์, 17 มีนาคม 2562

โดยสรุป วัดบ้านเซเวียร์ เป็นศาสนสถานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแห่งหนึ่ง ที่มีการจัดสรรให้เป็นพื้นที่ทางสังคมในยุคพัฒนาสังคมไทย โดยเป็นพื้นที่ที่กลุ่มเกลาและปลุกฝังแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมให้กับเยาวชน คนรุ่นใหม่ ทั้งยังเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและพื้นที่ทำกิจกรรมสันทนาการของเยาวชน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อลักษณะที่วางของเมือง โดยลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวได้ขยายตัวเป็นอย่างมากในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ทั้งนี้ ด้วยความต้องการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันในแต่พื้นที่ทำให้เกิดการนำเข้าองค์ความรู้ด้านการจัดการพื้นที่สันทนาการจากตะวันตกเข้ามาด้วย อย่างไรก็ตาม การสร้างพื้นที่สันทนาการในพื้นที่วัดบ้านเซเวียร์ได้มุ่งเน้นให้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมภายในของศูนย์นิสิต นักศึกษา มากกว่าการเป็นพื้นที่สวนสาธารณะที่เปิดให้ทุกคนเข้ามาใช้พักผ่อนหย่อนใจ

การอภิบาลนิสิต นักศึกษาคาทอลิก รวมทั้งกลุ่มปัญญาชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนในสังคมกลุ่มใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาทางการศึกษาของรัฐบาลไทย โดยกลุ่มคนเหล่านี้ถูกปลุกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมผ่านระบบการศึกษา และคนหนุ่มสาวได้ต่อยอดทางอุดมการณ์ประชาธิปไตย โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดบ้านเซเวียร์ ในช่วงเวลาว่าง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เช่น การออกค่ายอาสา การประชุม พบปะ พูดคุยระหว่างนิสิต นักศึกษา กับคุณพ่อบาทหลวงคณะเยสุอิต และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และปัญหาในสังคมยุคสมัยใหม่พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข

ในช่วงปี ค.ศ.1970-1973 เป็นช่วงที่แนวความคิดประชาธิปไตยแบ่งบานในสังคมไทย กลุ่มนิสิต นักศึกษาคาทอลิกบ้านเซเวียร์ เริ่มมีบทบาทในการพัฒนาสังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการเข้าร่วมการชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1973 ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้รัฐบาลได้ยอมรับข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้ชุมนุม และส่งผลให้กิจกรรมของกลุ่มนิสิตได้รับความนิยมมากขึ้นในภายหลัง จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางสังคม ที่รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้มีการจัดสรรให้เป็นพื้นที่สันทนาการให้กับคนในเมือง ซึ่งแฝงเป้าหมายในการควบคุมพฤติกรรมของเยาวชนให้อยู่ในกรอบแนวทางการจัดการของรัฐบาลกลับกลายเป็นพื้นที่บ่มเพาะแนวความคิดของเยาวชน ที่ย้อนกลับไปตั้งคำถามกับระบบการบริหาร และการจัดการของรัฐเสียเอง

สำหรับวัดบ้านเซเวียร์ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพให้ทันสมัยและสอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น โดยคุณพ่อซิกมุนด์ แลส์เซ็นสกี อธิการศูนย์นิสิตฯ ได้ร่วมพัฒนาแบบร่างทางสถาปัตยกรรมกับ บริษัท คาซ่า จำกัด ภายใต้แนวความคิดการออกแบบทาง

สถาปัตยกรรมของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ที่ใช้หลักการออกแบบลักษณะไทยในโบสถ์บ้านเซเวียร์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่²⁵⁴

ประการที่ 1 ความพึงพอใจและความสะดวกสบายทั้งทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ (the need to satisfy man's physical and convenience) เป็นหลักสำคัญในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงความเป็นไทย ซึ่งท่านมีแนวทางในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้งานและเจ้าของอาคาร ดังนี้ 1) การออกแบบอาคารให้เหมาะสมกับภูมิอากาศของประเทศไทยซึ่งเป็นเขตร้อนชื้นและมีฝนตกชุก 2) ปรับประยุกต์ใช้ทั้งวัสดุ เทคนิคและวิธีการก่อสร้างให้เหมาะสมกับงบประมาณงานก่อสร้าง 3) สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้สวยงามด้วยสัดส่วนของอาคารตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (modern architecture) และปรับใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับความงามแบบไทย ทั้งนี้ ได้คำนึงถึงเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการใช้สอยในอาคาร

ประการที่ 2 การสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยการใช้รูปทรงอาคาร (building form) วัสดุผนังหลังคา (roofing materials) และสร้างสภาพแวดล้อมภายในโครงการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่สันทนาการของเยาวชนในบริบทของเมือง

ดังนั้น การผสมผสานเอกลักษณ์ประจำถิ่นในงานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกเป็นแนวทางหนึ่งของการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งจากการศึกษานี้พบว่าการเกิดสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกของวัดบ้านเซเวียร์ภายใต้บริบทสมัยใหม่ในประเทศไทยยุคพัฒนา ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่

1) การสังคายนาสากลवादิกนครั้งที่ 2 ที่สร้างกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยุคสมัยใหม่

2) นโยบายของรัฐบาลไทย ที่มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสร้างเอกลักษณ์ของชาติไทย ทำให้พระศาสนจักรคาทอลิกหันมาร่วมพัฒนาสังคมไทยและใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะไทยมาปรับใช้ในวัดโรมันคาทอลิก

3) แนวทางของคณะเยสุอิต ที่ส่งเสริมการพัฒนาคนรุ่นใหม่ตามแนวความคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์ทางกายภาพของวัดบ้านเซเวียร์แห่งใหม่ เพื่อรองรับกิจกรรมของกลุ่มปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย

4) แนวความคิดของสถาปนิกในงานออกแบบวัดบ้านเซเวียร์ ซึ่งมีมิติของการสืบสาน การปรับเปลี่ยน การคิดใหม่-ทำใหม่ ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งลักษณะความเป็นสากลกับลักษณะดั้งเดิมของโบสถ์ไทยพุทธและโบสถ์คาทอลิกจากตะวันตก

²⁵⁴ Krisda Arunvongse, "The Contemporary Meaning of Functionalism in Architecture" in "Proceedings of A Conference on Architecture and Structural Engineering in Relation to The Construction of Large Building" Edited by Anthony R. Cusens, (Bangkok : SEATO Graduate School of Engineering, 1963) p.40.

บทที่ 5

บทสรุป

การปฏิสนธิแนวคิดเชิงเทววิทยาของศาสนาคริสต์โรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ทำให้พระศาสนจักรแตกออกมาเป็นประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และเกิดรัฐชาติต่าง ๆ โดยแนวความคิดประชาธิปไตยเป็นแนวคิดหนึ่งที่พยายามหันหลังออกจากแนวคิดเทววิทยาสนาแล้วสถาปนาสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกันของพลเมือง ดังนั้น สถาปัตยกรรมในยุคสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นการให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เหตุนี้พระศาสนจักรโรมันคาทอลิกจึงมีการพิจารณา ปรับเปลี่ยนแนวทางทางศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในแต่ละยุคสมัย และการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นการประชุมในระดับสากลครั้งหนึ่งของพระศาสนจักรที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงศิลปะและสถาปัตยกรรมในศาสนสถานของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ให้การยอมรับแนวความคิดสมัยใหม่และรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ทั้งในโลกตะวันตกและตะวันออก ที่มีความหลากหลาย (diversity) ตามความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งพระศาสนจักรคาทอลิกประเทศไทยก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับท้องถิ่นตามแต่ละยุคสมัย

เมื่อมนุษย์ได้รวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มชนใหญ่ตามเชื้อชาติ และภาษาเดียวกันแล้วย่อมมีเงื่อนไขและกติกาตามข้อตกลงของการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันในสังคม เงื่อนไขและกติกาจากการประพจน์ปฏิบัติอย่างเดียวกัน ประกอบการทำงานประสานประโยชน์กัน และมีสิ่งยึดเหนี่ยวอย่างเดียวกัน ในปัจจุบันนี้ มีลักษณะเป็นสากลเพื่อให้ทุกชาติทุกภาษา ใช้ได้ด้วย จึงเห็นได้ว่าสภาพทางสังคมวัฒนธรรมมีอิทธิพลช่วยสร้างสรรค์ให้ศิลปะและสถาปัตยกรรมมีลักษณะพิเศษเป็นของตนเอง โดยเฉพาะ

ประเทศในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอารยธรรมและวัฒนธรรมเก่าแก่สืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย โดยจีนและอินเดียเป็นต้นกำเนิดอารยธรรม ที่แพร่ขยายเข้าไปมีอิทธิพลต่อดินแดนอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ สำหรับแนวความคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในยุโรปนั้น ได้เข้ามามีอิทธิพลในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมากมาย แต่ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศนั้น ๆ ด้วย

หลังจากการประกาศอิสรภาพของประเทศที่เคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของชาติมหาอำนาจแล้ว ประชาชนในแถบภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงมองว่า ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาจากชาติตะวันตก ดังนั้น การนำแนวความคิดของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เป็นที่นิยมทั่วโลกมาปรับใช้กับอาคารทางศาสนาคริสต์ในภูมิภาคนี้ เป็นแนวทางหนึ่งของพระศาสนจักรที่ต้องการผสมผสานแนวความคิดทางศาสนาคริสต์ และแนวความคิดแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เข้ากับเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมประจำถิ่น ทำให้ประเทศในเอเชียสร้างสรรค์รูปแบบสถาปัตยกรรม

วัดโรมันคาทอลิกมีรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างกับในยุโรป เช่น Hati Kudus Yesus Palasari catholic Church ในหมู่เกาะบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย เป็นวัดคาทอลิกแห่งหนึ่งที่มีการผสมผสานลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบโกธิค (Gothic architecture style) กับลักษณะสถาปัตยกรรมแบบบาห์ลี โดยแนวทางการปรับตัวทางสถาปัตยกรรมเช่นนี้มีปรากฏในประเทศไทยเช่นกัน

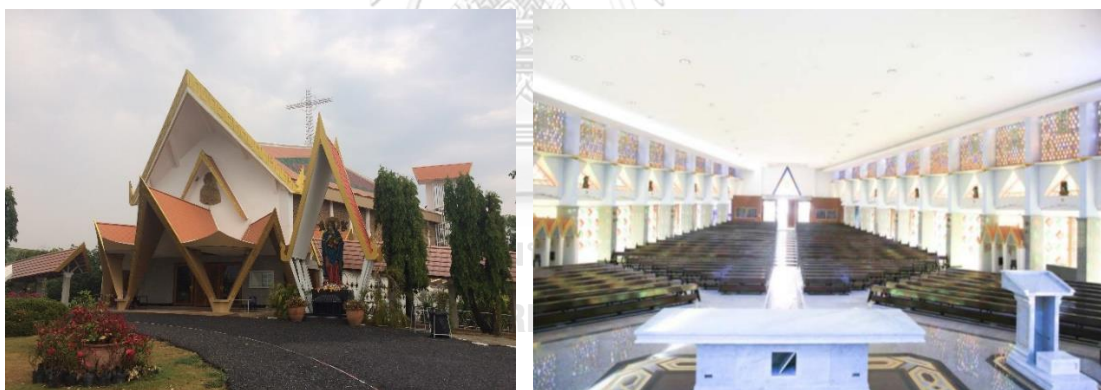
การกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์คาทอลิกในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ได้สร้างขึ้นภายใต้ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐบาลไทยในแต่ละยุคสมัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศพร้อมกับการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติไทย เช่น อุดมการณ์ชาตินิยมในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ส่งผลต่อการปรับตัวด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกจากรูปแบบตะวันตกสู่รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์และสถาปัตยกรรมเครื่องคอนกรีต นโยบายการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ความร่วมมือของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น ส่งผลให้เกิดการก่อสร้าง และปรับปรุงโบสถ์คาทอลิกในรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สำคัญ ๆ หลายหลัง ซึ่งลักษณะทางสถาปัตยกรรมเหล่านี้ยังคงส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์รูปแบบสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกในยุคต่อมา

การก่อตัวของวัดโรมันคาทอลิกภายหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 มีเหตุและปัจจัยที่ค่อนข้างหลากหลาย อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองของประเทศไทย ผนวกกับการขยายตัวของการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ช่วงหลังสงครามเวียดนาม ทำให้เกิดการก่อสร้างวัดใหม่เนื่องจากโบสถ์หลังเดิมชำรุดทรุดโทรม การย้ายถิ่นฐานของชาวคาทอลิกในช่วงหลังสงคราม ตลอดจน การก่อสร้างพื้นที่ทางศาสนาเพื่อรองรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายของกลุ่มคณะบาทหลวงคาทอลิกเอง แม้ว่าจะมีการการสังคายนาฯ แล้วก็ตาม นโยบายพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาเอกลักษณ์ไทยของรัฐบาลยังคงมีอิทธิพลต่อสถาปนิกและแนวทางของพระศาสนจักรไทยในการสร้างสรรค์รูปแบบโบสถ์คาทอลิกในประเทศไทย

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งยังมีความเชื่ออื่น ๆ ที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น การสังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นการสร้างกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกยุคสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งความสอดคล้องกลมกลืนกับท้องถิ่นเป็นการส่งเสริมพระศาสนจักรให้เติบโตมากขึ้น ดังนั้น การยอมรับและผสมผสานระหว่างการพัฒนาสถาปัตยกรรมจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนกับการพัฒนาจากโลกภายนอก โดยคัดเลือกเฉพาะสิ่งที่ดีงาม และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาที่สมดุล เป็นการพัฒนางานสถาปัตยกรรมอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์

เฉพาะของท้องถิ่น²⁵⁵ ซึ่งในช่วงหลังการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 พระศาสนจักรคาทอลิกไทยเริ่มมีส่วนร่วมกับการสถาปนิกในท้องถิ่น ในการสร้างสรรค์โบสถ์คาทอลิกรูปแบบใหม่ที่มีความทันสมัยควบคู่กับการแสดงเอกลักษณ์ไทยภายใต้ข้อปฏิบัติของพระศาสนจักร แต่ก็มีแตกต่างจากโบสถ์ที่สร้างก่อนการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ที่นิยมใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมเครื่องคอนกรีตและสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นเอกลักษณ์ชาติไทยในยุคสมัยหนึ่ง

การใช้วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทยแบบศูนย์กลางที่มาจากกรุงเทพมหานคร เพื่อเสริมสร้างกระบวนการสร้างชาติไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามและยังคงเป็นนโยบายที่สืบเนื่องมาในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์-ถนอม ซึ่งเป็นช่วงเวลาของพระศาสนจักรในการจัดสังคายนาวาติกันสากล ครั้งที่ 2 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ท้องถิ่นในส่วนภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะเอกลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานได้เริ่มเปลี่ยนจากสถาปัตยกรรมแบบล้านช้างสู่สถาปัตยกรรมแบบกรุงเทพฯ โดยสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกประจำสังฆมณฑลในภาคอีสาน ได้มีการผสมผสานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับลักษณะดั้งเดิมของโบสถ์คาทอลิกและสถาปัตยกรรมไทยแบบกรุงเทพฯ เข้าด้วยกันทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่ que แสดงถึงการเชื่อมโยงลักษณะบางประการจากศูนย์กลางกรุงเทพฯ กับท้องถิ่นอีสาน ทั้งยังก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของความทันสมัยอย่างกรุงเทพฯ

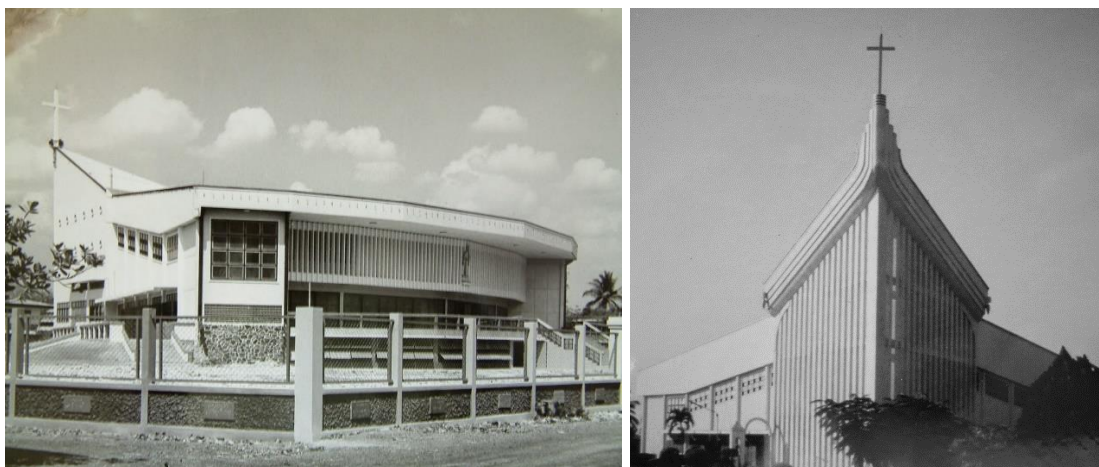

ภาพที่ 98 แสดงภาพภายนอกและภายในของอาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี สร้างในปี ค.ศ. 1968 โดยบราเดอร์ คอร์เน คณะพระมหาไถ่²⁵⁶

ที่มา : สุภาวรรณ ปันดี, 2562

²⁵⁵ นิจ หิณชีระนันท์, ปาฐกถา ชุด สิริธร ครั้งที่ 9 เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537). หน้า 33.

²⁵⁶ คุณพ่อลอเรนซ์ พรภิรมย์ บุญทรัพย์, อาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์อุดรธานี : โอกาสถวายอาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์อุดรธานี ฉลอง 50 ปีแห่งความรักและพระพร (กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, 2017). หน้า 34-35.

ภาพที่ 99 แสดงภาพภายนอกของอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล จังหวัดสกลนคร สร้างในปี ค.ศ.1968-1971

ที่มา : Fr. Daniel Khuan Thinwan, 2015.

แนวความคิดเรื่องการปรับตัวสู่ท้องถิ่นของต่างศาสนาในประเทศไทยยังปรากฏในมัสยิดของศาสนาอิสลาม เช่น มัสยิดของมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ออกแบบโดยไพจิตร พงษ์พรหม ซึ่งเป็นสถาปนิกสมัยใหม่อีกท่านหนึ่งที่ออกแบบสถาปัตยกรรมทางศาสนา โดยใช้โครงสร้างคอนกรีตเปลือกบาง (Thin-shell Concrete) และออกแบบให้เป็นระบบ Modular System เชื่อมต่อแต่ละหน่วยเข้าด้วยกันเป็นหลังคาผืนใหญ่²⁵⁷ ทำให้สามารถทยอยก่อสร้างได้ที่ละหน่วย และสามารถต่อเติมได้เรื่อย ๆ ตามสถานะการเงินในช่วงนั้น ข้อสังเกตประการหนึ่งของการสร้างความกลมกลืนกับบริบทไทยของมัสยิดหลังนี้ คือสถาปนิกไม่ได้สร้างรูปทรงให้แสดงออกถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจนดังเช่นโบสถ์คาทอลิก แต่มีลักษณะบางประการที่ตอบสนองต่อพื้นที่การใช้สอยแบบไทย เช่น ผนัง หรือประตูบานเลื่อน ที่สามารถเลื่อนเปิด-ปิดได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มความสิ้นไหลของการเชื่อมต่อที่ว่างภายใน-ภายนอก และทิศทางการเข้าถึงพื้นที่ภายในอาคารได้มากขึ้น ดังนั้น ลักษณะดังกล่าวได้ส่งเสริมให้มัสยิดศูนย์กลางอิสลามฯ แห่งนี้เป็นอาคารรวมคนที่สามารถประกอบกิจกรรมได้หลากหลายประเภทมากขึ้น

ความสิ้นไหลของการเชื่อมต่อที่ว่างภายใน-ภายนอกทางสถาปัตยกรรมนอกจากจะสัมพันธ์กับลักษณะการใช้งานแล้ว ยังแสดงออกผ่านลักษณะทางกายภาพทางสถาปัตยกรรมไปพร้อม ๆ กับการสื่อสารเนื้อหาในพระคัมภีร์ไบเบิลผ่านรูปทรงสถาปัตยกรรม เช่น งานออกแบบหอธรรม ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ซึ่งเป็นอาคารในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ โดย Amos I. T. Chang ได้ออกแบบให้ตัวอาคารให้มีลักษณะคล้ายเรือโนอาห์ ที่แสดงออกถึงโอกาสในการรอดชีวิตที่พระเจ้า

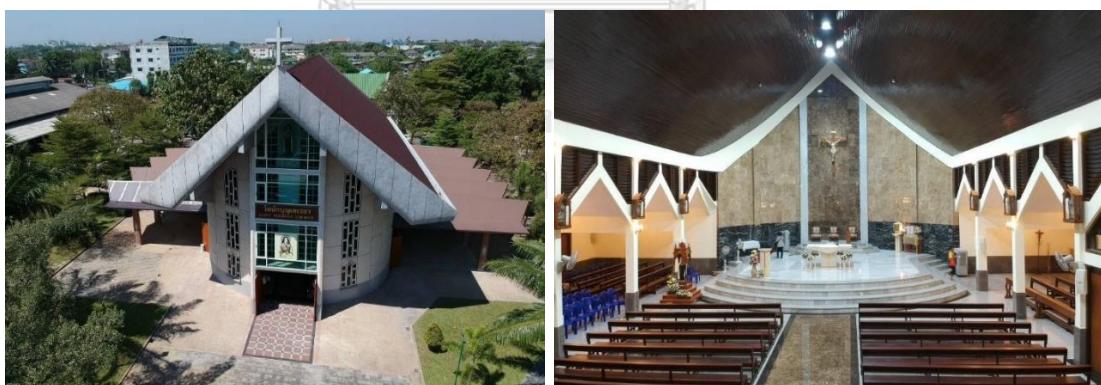
²⁵⁷ Winyu Ardruga, "Modern Mosque/Modern Muslim: The Foundation of Islamic Centre of Thailand by Paichit Pongpunluk," in 13 th International Conference on Thai Studies "Globalized Thailand?" Connectivity, Conflict, and Conundrums of Thai Studies (Chiang Mai, Thailand 15-18 July 2017). pp. 42-43.

ประธานให้มนุษย์ โครงสร้างหลักของอาคารเป็นโครงหลังคาคอนกรีตที่ชะลูดสูงแล้วค่อย ๆ สอบโค้งลงมาที่ด้านล่าง เพื่อการกันแดด กันฝน พร้อมกันนี้ลมเย็นก็สามารถพัดผ่านได้ ทั้งยังสร้างเงาสลัวให้กับที่ว่างภายใน ซึ่งเป็นความเฉพาะของงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันออก

ภาพที่ 100 แสดงภาพหอธรรม โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน สร้างเมื่อปี ค.ศ.1968-1971 ออกแบบโดย Dr.Amos Chang²⁵⁸

สถาปนิกสมัยใหม่ได้พยายามใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ใช้ในอาคารประเภทต่าง ๆ ของสามัญชน เช่น เรือนไทย ศาลา แต่ก็มีโบสถ์คาทอลิกบางหลังที่ใช้รูปแบบโบสถ์พุทธแบบสามัญชน ซึ่งลักษณะของอาคารสามัญชนเหล่านี้ทำให้โบสถ์คาทอลิกมีความกลมกลืนกับท้องถิ่นมากขึ้น เช่น โบสถ์วัดนักบุญเทเรซา เขตหนองจอก กรุงเทพฯ โบสถ์วัดพระแม่มหาการุณย์ อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี และโบสถ์วัดนักบุญเปโตร อำเภอสว่างพรวน จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 101 แสดงภาพภายนอกและภายในของวัดนักบุญเทเรซา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

ที่มา : อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, “ชุมชนแห่งความเชื่อ 100 ปี วัดนักบุญเทเรซา หนองจอก 1918-2018” เผยแพร่เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2561

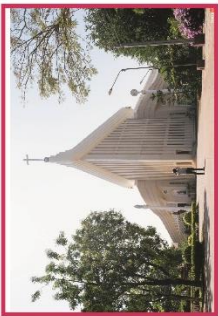
²⁵⁸ “หอธรรม” วารสาร BCC Years Books 132, หน้า 11 และ Ketsiree Wongwan, *art4d*, September 2, 2017.

ภาพที่ 102 วัดพระแม่มหาการุณย์ อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ที่มา : หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2559.

ภาพที่ 103 แสดงรูปทรงและที่ว่าง วัดนักบุญเปโตร อำเภอสамพราน จังหวัดนครปฐม
ที่มา : วัดนักบุญเปโตร สามพราน, สิงหาคม 2017.

อาสนวิหารพระมารดานิโจนาเครเซห์ อุดรธานี ค.ศ.1967-1968 	อาสนวิหารอัครทูตนักบุญเปาโล จ.สกลนคร ค.ศ.1968-1971 	วัดนักบุญเปาโล เขตหนองจอก ค.ศ. 1968-1969 	โบสถ์วัดบ้านแพะไธร์ ค.ศ. 1971 	วัดนักบุญโยเซฟ อีสานพรม จ.นครปฐม คิดงสร้างวัด ในปี ค.ศ. 1970-1972 	วัดพระแม่เมตตาการุณย์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ค.ศ.1971-1972
หมายเหตุ โบสถ์คาทอลิกที่สร้างใหม่ในอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (ภาคกลาง) โบสถ์คาทอลิกที่สร้างใหม่ในภาคอีสาน อาคารอื่น ๆ ที่สร้างในช่วงเวลาเดียวกัน (ภาคกลาง)					
หอธรรม โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ค.ศ. 1968-1971 	มัสยิดของมุสลิมเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ค.ศ. 1971 				

หมายเหตุ

- โบสถ์คาทอลิกที่สร้างใหม่ในนครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (ภาคกลาง)
- โบสถ์คาทอลิกที่สร้างใหม่ในภาคอีสาน
- อาคารอื่น ๆ ที่สร้างในช่วงเวลาดียวกัน (ภาคกลาง)

ภาพที่ 104 แสดงลักษณะอาคารต่างศาสนาที่ก่อสร้างและปรับปรุงใหม่ ในช่วงปี ค.ศ. 1967-1973
ที่มา : สุภาวรรณ ปันดี, 2562.

การสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ให้มีความกลมกลืน สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย จำเป็นต้องมองความสัมพันธ์ต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม และจะต้องเข้าใจความเฉพาะของแต่ละส่วนเสียที่นำเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในองค์รมนั้น ๆ ทั้งนี้ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และจิตวิญญาณ เป็นลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย และเป็นสิ่งจำเป็นในการสถาปนาวัฒนธรรมร่วมขึ้นมา

สถาปนิกผู้ออกแบบโบสถ์วัดบ้านเซเวียร์ได้เลือกใช้ลักษณะไทยที่มีลักษณะร่วมบางประการในแต่ละภูมิภาค หรือแม้แต่องค์ประกอบทางศิลปะและสถาปัตยกรรมพื้นฐาน เช่น ลายไทย โดยนำมาประยุกต์ ผสมผสานกับแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จนเกิดรูปแบบใหม่ เป็นการจัดระเบียบองค์ประกอบดังกล่าวให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม (coherent) ทั้งในแง่ความหมายทางศาสนาและรูปทรงเชิงเรขาคณิต ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับการรับรู้ของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของที่ตั้งโครงการได้แนวทางหนึ่ง

ดังนั้น คุณค่าของงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในบริบทไทยจึงไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงความเป็นสากลตามอย่างตะวันตกในทุก ๆ รายละเอียด แต่เกิดจากการยอมรับและเข้าใจสภาพ ลักษณะของท้องถิ่นควบคู่กันไป นอกจากนั้น การสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับศิลปะ วิทยาศาสตร์ ศาสนา และวิถีชีวิต เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับงานสถาปัตยกรรมไทยที่สอดคล้องกับยุคสมัย และไม่ยึดติดกับแบบแผนเก่า ๆ หรือลอกเลียนแบบตะวันตกอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- Adams, Annmarie. "The Eichler Home: Intention and Experience in Postwar Suburbia." *Perspectives in Vernacular Architecture* 5 (1995).
- Agency, Central Intelligence. *Story of Seato*. Bangkok: South- East Asian Treaty Organization, 2016.
- Aidan Nichols. "The Dominicans and the Journal L'art Sacré." *New Blackfriars* 88 (January 2007).
- Blanco García, Federico Luis del. "La Arquitectura No Construida De Félix Candela : Evolución De La Arquitectura De Félix Candela a Partir De Sus Proyectos No Construidos, 1939 – 1997." Doctoral dissertation, Arquitectura, Escuela Técnica Superior de Arquitectura, Universidad Politécnica de Madrid, 2016.
- Bo-Hong, Jiang, and Wu Kwang-Tyng. "Localizing of Modernity Transplanting from Modern Western Architecture in 60's Taiwan- in the Case of Luce Chapel." Paper presented at the the International Conference on East Asian Architectural Culture, Kyoto 2006.
- Fernández, Cobián, Esteban, . "Espacios Temporales Para La Liturgia ¿Evolución Tipológica O Disolución Identitaria?". *Quintana*, no. 9 (2010).
- Fr. Stephen Wang. *What Is the Catholic Church?* London: Catholic Truth Society, 2007.
- G Arévalo, Catalino , Gaudencio B Rosales, and Federation of Asian Bishops' Conferences. "The Federation of Asian Bishops' Conferences (Fabc): Orientations, Challenges and Impact." In *For All the Peoples of Asia: Federation of Asian Bishops' Conferences. Documents from 1970 to 1991*. New York: Orbis Books, 1992.
- Gascoigne, Robert. *The Church and Secularity : Two Stories of Liberal Society*. Washington: Georgetown University Press, 2009.
- Giampietro, Fr. G. ระลึกถึงวาติกันที่ 2 : รุ่งอรุณแห่งการรอคอย. Edited by แปลโดย บาทหลวง ทศไนย์ คมกฤส. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอนบอสโก, ม.ป.ป.
- Goudzwaard, Bob, and Craig G. Bartholomew. *Beyond the Modern Age: An Archaeology of Contemporary Culture*. United State InterVarsity PressAcademic, 2017.

- Héctor Pérez-Rincón García. "Quadragesimo Anno (on the 40 Th Anniversary of Salud Mental)." *Salud Mental* 41, no. 1 (January-February 2018).
- Heynen, Hilde, and Hubert -Jan Henket. "Modernity, Modernism and the Modern Movement." In *Back from Utopia: The Challenge of the Modern Movement*, edited by J. H, Henket, . Rotterdam: 010 Publishers, 2002.
- Jiat-Hwee Chang, and William S.W.Lim. "Non West Modernist Past : Rethinking Modernisms and Modernities Beyond the West." In *Non West Modernist Past : On Architecture and Modernities*. Singapore: World scientific Publishing (2012), 2012.
- Johnston, Roy. "The Practical Arts in Irish Culture." *Cultural Traditions* 1 (1) (September 1993).
- Juan Gerardo Oliva , Marcos Javier Ontiveros H., and Eric Valdez O. "El Espacio Religioso En México Y Las Superficies De Paraboloide Hiperbólico De Félix Candela (the Religious Space in Mexico and Félix Candela's Hypar Surfaces)." *el Journal de la International Association for Shell and Spatial Structures (IASS)* 51, no. 1 (2010).
- Kalantari, Saeid, and Soheil Tajik. "Japanese Architecture after World War II: Significant Events and Ideologies from 1955-1970." Master of Science in Architectural Design, History of Contemporary Architecture, Southern University of Denmark, 2017.
- Kang-Chien, Pang, and Chi-Jeng Kuo. "Relocating Luce Chapel : Its Cultural Significance through the Encounters between East and West." *Getty Foundation 'Keeping It Modern' project* (2014).
- Keling, Gendro. "Hati Kudus Yesus Palasari Catholic Church of Jembrana Regency : A Cultural Acculturation." *Forum Arkeologi* 26, no. 2 (Agustus 2013).
- L. Stifler, Sarah. "The Hammer Museum Presents the First Major Career Survey of Modernist Architect A. Quincy Jones." Hammer Museum, 25 May–8 September, 2013.
- Liane, Lefavre, and Tzonis Alexander. *Tropical Architecture : Critical Regionalism in the Age of Globalization*. New Jersey: Academy Press, 2001.
- McGowan, Rev. R. A. "Summary of Quadragesimo Anno Encyclical : Reconstruction of the Social Order Advocated ". In *Pope Pius XI's Notable Pronouncement*. North

- Carolina Wesleyan College, June 1931.
- Meredith L. Clausen. *Pietro Belluschi : Modern American Architect*. United States The MIT Press, 1999.
- O'Malley, John W. *What Heppened at Vatican li*. Massachusett: The Belknap Press of Harvard University Press, 2008.
- Phongphit, Seri. *Catholicism and Thai Society since the Reign of King Narai to Present Time* Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1982.
- Pinai Sirikiatikul. "Urban Renewal on Ratchadamnoen Boulevard and Its Architect, 1939-41." Bangkok, mASEANa Student Workshop 2018, 23-27 October 2018.
- Proctor, Robert. . *Building the Modern Church : Roman Catholic Church Architecture in Britain, 1955 to 1975*. Farnham: Ashgate Publishing Company (1722), 2014.
- R. McNamara, Denis. *How to Read Churches: A Crash Course in Ecclesiastical Architecture*. New York: Herbert Press, 2011.
- Rosales, Gaudencio, and C. G. Arévalo. *For All the Peoples of Asia: Federation of Asian Bishops' Conferences Documents from 1970 to 1991*. New York: Orbis Books, 1992.
- S.Kulkarni, Mrudula. "Analysis of Tensile Fabric Structure Using Thin Concrete Doubly Curved Shell." *International Journal of Research in Advent Technology* 2, no. 3 (March 2014).
- Stevens, Benjamin. "In Its Time - a Fresh Water: Explorations in Form and Space by Herbert Hofmann." *México contemporáneo* 6, no. 1 (1994). 6, no. 1 (1994).
- Tange, Kenzo. *Kenzo Tange Associates, 1946-1979*. Vol. 1, Tokyo Kenzo Tange Associates, 1991.
- "Clifton Cathedral, Bristol,." [Online] 22 June 2019,
 Available from : www.marble-mosaic.co.uk/single-post/2017/03/28/CLIFTON-CATHEDRAL-BRISTOL.
- V. Harrison, Rachel, and Peter A. Jackson. *The Ambiguous Allure of the West : Traces of the Colonial in Thailand*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2010.
- Winyu Ardruga. "Modern Mosque/Modern Muslim: The Foundation of Islamic Centre of Thailand by Paichit Pongpunluk." In *13 th International Conference on Thai*

Studies "Globalized Thailand?" Connectivity, Conflict, and Conundrums of Thai Studies Chiang Mai, Thailand, 15-18 July 2017.

Yun-Ka Tan, Jonathan. "A New Way of Being Church in Asia : The Federation of Asian Bishops' Conferences (Fabc) at the Service of Life in Pluralistic Asia." *SAGE Journals* 33, no. 1 (January 2005).

กาญจน์ชูฉัตร, วีระยุทธ, "จากเสรีนิยมเก่าสู่เสรีนิยมใหม่ – รัฐไทยอยู่ตรงไหน," 10 สิงหาคม, 2560, <https://www.the101.world/the-liberal-thai-state/>.

กิตติธัช ชัยประสิทธิ์. "การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

กิริติ บุญเจือ. ชุตศาสนศึกษา : หลักปฏิบัติของชาวคริสต์คาทอลิก (คริสต์ศาสนาภาคหลัง). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2530.

———. สมณสภาเพื่อความยุติธรรมและสันติ : กระแสเรียกของผู้นำธุรกิจ. ม.ป.ท., 2014.

กุลนันท์ คันธิก. "นโยบายต่างประเทศไทยในสงครามเย็น : กระบวนการ ปัจจัย และการปฏิบัติ." วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, no. 6 (2) (2560).

เกรียงศักดิ์ โกวิทวาณิช, พระอัครสังฆราชฟรังซิสเซเวียร์. สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ปิตินาณ, 2556.

แก้วตา จันทรานุสรณ์. "พันธกิจของนักเขียนอีสานในบริบทความทันสมัย." นิตยสารทางอีสาน มกราคม - มิถุนายน 2556

"ข้อคิดเห็นจากพระคุณเจ้าบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์." รายงานการสัมมนา "การศึกษาและวางแผนร่วมกันระดับชาติ" ณ บ้านพันพิจิตใจ ซาเลเซียน หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์, 26 - 30 พฤษภาคม 2529

คุณพ่อสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์. "พระศาสนจักรคาทอลิกไทย (ฉบับย่อ)." In 350 ปี สถาปนามิสซังสยาม ค.ศ. 1669-2019. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกไทย, 2562.

คณะอนุกรรมการศิลปะในพิธีกรรม. เอกสารแนวทางการออกแบบโบสถ์พระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพิธีกรรม, 2548.

คุณพ่อจำเนียร กิจเจริญ. ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2541.

คุณพ่อสุรชัย กิจสวัสดิ์. "อีกหนึ่งความหวังที่ยกให้เยสุอิต." ฟาติมาสาร (26 พฤษภาคม 2013).

คุณพ่อกัสติน โมลิ่ง, เอส.เจ. "สิทธิมนุษยชนในบริบทความยุติธรรมในสังคมและความรัก." วารสารผู้ไถ่ 41 (กันยายน - ธันวาคม 2539).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. "เศรษฐศาสตร์การเมืองจากอดีตสู่อนาคต." วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 1, no. 1

(กรกฎาคม-ธันวาคม 2556).

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517.

ชื่นสุข อาศัยธรรมกุล. 60 ปีคณะเยสุอิตในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 2558.

เดวิด โบห์ม. ว่าด้วยความสร้างสรรค์, แปลโดย โดมร ศุขปรีชา กรุงเทพฯ: สวณเงินมีมา, 2562.

กลาง, วทัญญู ณ. "สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ." วารสารอาษา ฉบับที่ 16 กอาศัย (1964).

ทวยหาญ ยมนา. "แบบไทยกับแบบสมัยใหม่." วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (มกราคม-ธันวาคม 2503).

ทานิซากิ จุนิจิโร. เียนเงาสลัว, แปลโดย สุวรรณ สถาอนันท์ กรุงเทพฯ: Open book, 2553.

ท้าวเทวา เทวกุล, ม.ล., and สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. "Directions in Thai Architecture." วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (มกราคม-ธันวาคม 2515).

นิจ หิณชิระนันท์. ปาฐกถา ชุด สิริินธร์ ครั้งที่ 9 เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

นิยพรรณ วรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

"บ้านเซเวียร์ กรุงเทพฯ." วารสารเซเวียร์ 71' (1971).

บุญทรัพย์, คุณพอลเรนซ์ พรภิรมย์. อาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์อัครธานี : โอกาสถวายอาสนวิหารพระมารดานิจจานุเคราะห์อัครธานี ฉลอง 50 ปีแห่งความรักและพระพร. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, 2017.

บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, พระสังฆราช. "สิทธิมนุษยชนและพระศาสนจักร : ข้อพิจารณาไตร่ตรองเชิงประวัติศาสตร์และเทววิทยา." วารสารผู้เฒ่า 42 (เมษายน - มิถุนายน 2540).

ประจักษ์ ก้องกีรติ. การเมืองวัฒนธรรมไทย : ว่าด้วยความทรงจำ วาทกรรม อำนาจ. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน, 2558.

"ผลงานดีเด่นสยามสถาปัตย์ 27." นิตยสารผู้จัดการ ปีที่ 2, 14 (กันยายน 2527).

พระพรหมพิจิตร. พุทธศิลปสถาปัตยกรรม ภาคต้น. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 1952.

พินัย สิริเกียรติกุล. "ณ ที่นี้ ไม่มี “ความเสื่อม” : ถนนราชดำเนิน พ.ศ. 2484-2488 ส่วนที่ 1." หน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย 6 (กันยายน 2552 - สิงหาคม 2553).

โพธิ์ใจอ่อนน้อย. คู่มือลายไทย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2496.

ไพลิน โภคทวี. "ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม : กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมเยสุอิตในประเทศไทย." การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต (ประจำปี 2561).

ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์. กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2558.

———. "ศิลปาณานิคม ในนามของ ศิลป์ พีระศรี ว่าด้วยอำนาจนาวงการศิลปะไทย." รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 35 1 (มกราคม-เมษายน 2557).

ม.ล.ปิยลดา เทวกุล. "เรือนไทย ร่มไม้ และรากลึกแห่งความคิด ชีวิตไทย." สารศาสตร์สถาปัตย์ : วารสารวิชาการภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 3 (2542).

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550.

วทัญญู ณ ถลาง. "สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาประเทศ." วารสารอาษา ฉบับที่พักอาศัย (2507).

วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ. "โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงพุทธศักราช 2475." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536.

วิวัฒน์ แพร่ศิริ. "วิวัฒนาการและอนาคตของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย." ปริญาดุขฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

"ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา." นิตยสาร LOOKS มิถุนายน 2535.

ศิริพร ดาบเพชร. "Anpo Protests : พัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม." วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มกราคม-ธันวาคม 2557).

ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, วันชัย มงคลประดิษฐ์, และวรรณภา พิมพ์วิริยะกุล. วัดเซนต์ปอล : อัตลักษณ์และกระบวนการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: สหાયบล็อกรการพิมพ์, 2559.

สมชาติ จิงสิริอารักษ์. "ผลงานสถาปัตยกรรมแบบ Modernism ของพระพรหมพิจิตร." หน้าจั่ว 17 (2544).

สัญชัย สุวังบุตร. ยุโรปในสงครามเย็น ค.ศ.1945-1991. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสการพิมพ์, 2558.

สำนักงานศาสนิกสัมพันธ์. หลักความเชื่อคาทอลิก. กรุงเทพฯ: แผนกคริสตศาสนธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ 2555.

สุเทพ สุนทรภะสัช. หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น. กรุงเทพฯ: มติชน, 2005.

เสริม ปุณณะหิตานนท์. "ประชาธิปไตย : มุมมองของนักสังคมวิทยาการเมือง." วารสารสังคมศาสตร์ 1 (มกราคม- มิถุนายน 2555).

หลวงยุกตเสวีวิวัฒน์. "หลังคาไทยทรงนี้จะดีไหม." วารสารอาษา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ 5 (2512).

อนุวิทย์ เจริญศุกกุล. "ประวัติและสถาปัตยกรรมร่วมสมัยญี่ปุ่น." วารสารอาษา 2 (2512).

อรรณัติ กุหลกัมพูสิริ. "พัฒนาการงานออกแบบสถาปัตยกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ร้อยเอก
กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

สุภาวรรณ ปันดิ

วัน เดือน ปี เกิด

1 พฤษภาคม 2534

สถานที่เกิด

จังหวัดแพร่

วุฒิการศึกษา

พ.ศ.2549 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม วิทยาลัยเทคนิคแพร่ จังหวัดแพร่

พ.ศ.2557 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต (สท.บ.) สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ตุลาคม พ.ศ.2557- ธันวาคม พ.ศ.2560 ตำแหน่งผู้ช่วยสถาปนิก บริษัท คาซ่า จำกัด

ที่อยู่ปัจจุบัน

ที่อยู่ปัจจุบัน 90/16 ซอยแจ้งวัฒนะ 12 แยก 2 ถนนแจ้งวัฒนะ 12 แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210